

Ўзбекистон Республикаси Транспорт Вазирлиги Ҳузуридаги Автомобиль Йўллари Қўмитаси

ЭКОЛОГИК ВА ИЖТИМОЙ ТАЪСИРНИ БАҲОЛАШ (АМИТБ) БУХОРО ЙЎЛ ТАРМОҒИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЛОЙИҲАСИ

I-ЧИ БОСҚИЧ

((Sta 150+000 дан Sta 228+000 гача бўлган 78-км узунликдаги А380
"Ғузур-Бухоро-Нукус-Бейнеу" автомобил йўлини реконструкция
қилиш)

Тошкент

Март 2020

IKS Consulting

ЛОЙИХА ИЖРО ХУЛОСАСИ

Ўзбекистон Ҳукумати (ЎХ) Транспорт Вазирлиги Ҳузуридаги Автомобиль Йўллари Қўмитаси (ЙҚ) орқали Бухоро вилоятида км 150 дан км 228 гача бўлган А380 халқаро йўлининг 78 километрлик (км) узунликдаги сегментини реконструкция қилиш ва такомиллаштиришга жалб этилган Бухоро йўл тармоғини такомиллаштириш лойиҳасининг биринчи босқичини (БЙТТЛ-I) ўз зиммасига олмақда. ЎХ бу лойиҳа учун Осиё Инфратузилма Инвестициялари Банкидан (ОИИБ) молиявий ёрдам сўрайди.

Ушбу лойиҳанинг салбий экологик ва ижтимоий таъсирини бартараф этиш ва миллий қонунчиликка, шунингдек ОИИБнинг Экологик ва Ижтимоий Сиёсатига (Э&ИС) мувофиқ равишда ЙҚ, БЙТТЛ I-чи босқичи бўйича (таклиф этилаётган лойиҳа) ушбу Атроф-муҳит ва Ижтимоий Таъсирни Баҳолашни (АМИТБ) ўтказди

Лойиҳа Кўриниши

Бухоро вилоятида транспорт тармоғининг умумий узунлиги 4,012 км га тенг. Бухоро вилоятини А380 ва М37 иккита халқаро йўл кесиб ўтмоқда. Халқаро йўллар умумий узунлиги 486 км, шу жумладан А380 – 333 км ва М37– 153 км.

А380 ва М37 халқаро йўллари Бухоро вилояти худудидан ўтувчи асосий магистрал автомобил йўллари дидир. Умумий узунлиги 1,204 км бўлган А380 автомагистрали мамлакатнинг тўрт вилоятини бир-бирига боғлайди ва Ўзбекистоннинг шимоли-ғарбий ва жануби-шарқдаги асосий йўналишидир, Афғонистон, Тожикистон, Туркманистон, Қозоғистон ва Россия Федерацияси ўртасидаги муҳим халқаро йўлак (коридор) ҳисобланади. У, Марказий Осиё минтақавий иқтисодий ҳамкорлик (МОИХ) 2 ва бчи дастури халқаро йўлакларига, Осиё Автомобил йўли 63, Европа-Кавказ-Осиё Транспорт йўлаги (ТРАСЕКА) ва Европа Е40 ва Е60 автомобил йўлларига қиради.

Давлат дастурига мувофиқ, ЎХ 2018-2020-йилларда 1,228 километрлик йўллар, шунингдек, кўприклар, устки кўприк йўл ва уларга йўл чорраҳаларни қуриш ва реконструкция қилишни режалаштирмоқда. Бухорода йўл тармоғини такомиллаштириш Ўзбек миллий автомагистрали дастурига киритилди. А380 йўлни км 150 дан км 228 гача ошириш бўйича таклиф этилган лойиҳа ЎХ режаларининг асосий элементи ҳисобланади.

Лойиҳа Ҳақида Умумий Маълумот

БЙТТЛ I-ни асосий элементлари қуйида келтирилган.

- а. Бетон цемент қоплама ва бир неча кўприкни ўз ичига олувчи, умумий узунлиги 78 км (150 км дан 228 км учун) А380 йўлини реабилитация ва модернизация қилиш бўйича умумий қурилиш ишлари.
- б. А 380 йўлни қурилиш назорати ва техник аудит/кўриб чиқиш бўйича консалтинг хизматлари;
- с. II босқич учун лойиҳа тайёрлаш, қуйидиглар билан: i) Концептуал дизайн ва Иш Натижалари ва Ишлашга Асосланган Йўл Шартномалари (ИНИАЙШ)

инновацион шартнома методологияси ёрдамида Тендер ҳужжатларини М37 Жанубий бўлимининг 78 км участкаси учун тайёрлаш и ii) Батафсил дизайн ва шартноманинг анъанавий киритиш тури ёрдамида М37 Шимолий бўлимда 80 км участкаси учун Тендер ҳужжатларини тайёрлаш;

d. Институционал мустаҳкамлаш ва салоҳиятни ошириш: i) Институционал мустаҳкамлаш (шу жумладан экологик ва ижтимоий (Э&И) жиҳатларни қўллаб – қувватлаш), ii) Лойиҳа амалга ошириш жамоаси (ЛАОЖ) – ташкил этиш ва беш йил унинг профессионал ходимларни жалб қилиш, iii) жорий дизайн ва ишларнинг стандартлари ва спецификациясини кўриб чиқиш ва янгилаш;

e. инновацион шартнома услубияти учун сифат ва миқдор ўлчовлари билан боғлиқ ускуналарни сотиб олиш.

Таклиф этилаётган лойиҳа А380 автомобил йўлининг 78 км қисмини реконструкция қилишни ўз ичига олади, у қуйидаги уч бўлим/участкадан иборат: i) Участок 1 - 150 ва 188 км оралиғида; ii) Участок 2 - 188 ва 208 км оралиғида; ва iii) Участок 3 - 208 ва 228 км оралиғида. Лойиҳа доирасида асосан мавжуд йўл ўқиға цемент бетон қоплама ётқизиш; 30 та кулверт, 6 та кўприк, 5 та йўл чорраҳаларини қуриш; ва йўл қурилмаларини маҳкамлаш қиради.

АМИТБ мақсадлари

Лойиҳани экологик барқарор ва ижтимоий мақбул қилиш учун, ушбу АМИТБ лойиҳа ва унинг фаолияти жисмоний ва биологик атроф – муҳит, шунингдек, ижтимоий-иқтисодий жиҳатлари бўйича потенциал салбий таъсирини аниқлаш учун мақсад қўйган. Мазкур тадқиқот миллий қондалар ҳамда ОИИБ ЭИС томонидан белгиланган талабларга жавобан амалга оширилди.

Асосий Шартлар

Лойиҳа майдони Ўзбекистоннинг жануби-ғарбида жойлашган Ўзбекистоннинг йирик агросаноат вилояти бўлган Бухоро вилоятида жойлашган. У, Туркменистон, Хоразм, Навоий ва Қашқадарё вилоятлари ҳамда Қорақалпоғистон Автоном (Мухтор) Республикаси билан чегарадош. Вилоят ҳудуди алоҳида тепаликларга эга бўлган чўл текислигидан иборат. Худуднинг умумий майдони 39,400 квадрат километрга тенг. Вилоят 11 маъмурий туман, 11 шаҳарча, иккита шаҳар қишлоқлари ва 107 қишлоқдан иборат. Маъмурий пойтахти - Бухоро шаҳри. Эски Бухоро шаҳри ЮНЕСКО Жаҳон мероси рўйхатига киритилган, "тирик музей" ва халқаро туризм маркази сифатида машҳур. Шаҳар ва унга туташ туманларда ва унинг атрофида кўплаб тарихий-меъморий ёдгорликлар мавжуд. Лойиҳа майдони Бухоро вилоятининг учта тумани яъни Қоровулбозор, Когон, Бухоро ҳамда Бухоро ва Когон шаҳарларига тўғри келади.

Бухоро, Когон ва Қоровулбозор туманлари аҳолиси 2019 йилга келиб мос равишда 165,200, 77,500 ва 18,200 ни ташкил етди. Қоровулбозор (43%) туманига нисбатан қишлоқ аҳолисининг улуши Бухоро (77%) ва Когон (93%) туманларида кўпроқ. Бухоро шаҳри ва Бухоро тумани лойиҳа майдонининг аҳоли кўп қисмини ташкил этади.

Бухоро туманида кўплаб маданий мерос объектлари ва бинолар мавжуд, бироқ ушбу жойлар ёки биноларнинг бирортаси таклиф этилган лойиҳанинг қисми сифатида модернизация қилиниши таклиф этилган А380 йўл сегментида жойлашмаган.

Модернизация қилиниши тақлиф этилган йўл сегменти текислик ҳудудидан ўтади. Лойиҳа йўли бўйлаб асосий хусусиятларга Бухоро, Когон ва Қоровулбозор туманларининг аҳоли яшайдиган ҳудудлари, Жайрон Эко-маркази, чўл ҳудуди ва экин майдонлари киради. Лойиҳа ҳудудида бир нечта саноат ташкилотлари ҳам жойлашган. Лойиҳа йўли тўртта канал, жумладан, Аму-Бухоро канали, Қуюмозор канали, Чор-Бақр канали ва Шохруд канални кесиб ўтади. Бундан ташқари, йўл дренаж сув коллектор каналларидан кесиб ўтади.

Жайрон Эко-маркази лойиҳа доирасида қопланган А380 йўл сегментининг икки томонида жойлашган. 1977 йилда ташкил этилган жайрон Эко-маркази Қизилқум чўлининг жануби-ғарбида, Бухородан 42 км ва Қоровулбозор шаҳридан 12 км атрофида жойлашган. Бу республика илмий-ишлаб чиқариш маркази ва ноёб ҳайвон турларини кўпайтириш питомнигидир. Мавжуд қонунчиликка кўра, Эко-марказ табиий объектлар ва мажмуаларни муҳофаза қилиш бўйича қатъий тартибга эга миллий аҳамиятга эга бўлган муҳофаза этиладиган ҳудуд ҳисобланади. Ноёб ҳайвон турларини кўпайтириш ва типик экологик тизимларни сақлаб қолиш ва ўрганиш учун мўлжалланган. Жайрон Эко-маркази ҳудуди 16,522 гектарни қамраб олади. У икки бўлимдан иборат: а) 5,145 га майдонга эга бўлган биринчи участка ҳайвонларни кўпайтириш ва тадқиқ қилиш учун мўлжалланган. Ушбу майдон қаттиқ хавфсизлик зонасига киради. Ҳудуд 2м баландликдан ортиқ бўлган тўсиқ билан ҳимояланган. Б) 11,377 гектарнинг иккинчи бўлими (26,008 гектарга оширилиши режалаштирилган) биринчи бўлимдан иккинчи бўлимга ортиқча миқдордаги ҳайвонларни ўтказиш ва уларни чўл биосенсорлари структурасини тиклаш ва сақлаб қолиш учун мослаштириш ҳамда муҳофаза режимини ўрнатиш ва биологик ресурслардан ноқонуний фойдаланиш ва экотуризмни ривожлантириш тўхтатилиши мўлжалланган.

Асосий ёввойи турлар ичида Эко-маркази Жайрон (*Gazella subgutturosa*), Кулан (*Equus hemionus kulan*), Пржевалски от (*Equus fernsprzewalskii*) ва Бухоро тоғ қўйлари (*Ovis orientalis bocharensis*) ўз ичига олади.

Потенциал таъсир ва оқибатларини юмшатиш

Тақлиф этилаётган лойиҳа А380 йўлининг ҳолатини яхшилагани туфайли ижтимоий-иқтисодий фойда келтиради. Инвестиция дастурининг бирламчи иқтисодий фойдаси автомобил операциясидан харажатларни тежаш, саёҳат вақтини қисқартириш ва транспорт билан боғлиқ трансакция харажатларини камайтиришдир. Бу барқарор ривожланиш, иқтисодий ўсиш, яхлитлик ва миллий хавфсизликни таъминлаш, шунингдек, маҳаллий аҳолининг турмуш даражаси ва турмуш даражасини яхшилашга олиб келади. Лойиҳа, айниқса, қурилиш босқичида иш ўринларини яратади.

Тақлиф этилган лойиҳанинг потенциал салбий таъсири унинг жойлашуви билан боғлиқ учта тадбиркорлик субъектларига тегишли бўлган 5.6 гектар (га) ерни сотиб олиш ва ўрмон хўжалиги майдони, Жайрон Эко-марказида мавжуд бўлган ёввойи турларга потенциал халақит ва 2,934 дарахтлари ичиг олади.

Лойиҳа қурилиш босқичи салоҳиятли таъсири сақланмаган жойларда қозиш ва автомобил трафик оқибатида тупроқ эрозиясини ўз ичига олади; қурилиш жойларидан чиқиндилари чиқиши оқибатида тупроқ ва сув ифлосланиши, ёқилғи ва кимёвий моддаларни тасодифий оқиш, лагерлар ва офисларидан чиқиндилар ҳосил бўлиши; қурилиш машинасидан транспорт воситалари томонидан шовқин ва ҳаво

чиқиндилари ҳосил бўлиши; кўприклар ва кульвертлар (труба) куриш пайтида каналлар ва дренаж каналлари тикилиб қолиши; тўлдирувчи материални олиш учун зарур бўлган жойлар билан боғлиқ таъсир; қаттиқ чиқиндиларни пайдо бўлиши, ахлат, бошқа чиқинди ва асфалт парчалари хама; бузилиши ва қурилиш фаолияти оқибатида Эко-марказ ёввойи турларига таҳдид; маҳаллий йўллар ёпиш ва инфратузилмага зарар етказиш; маҳаллий ҳамжамият, айниқса, болалар ва қурилиш ишчилари учун соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик хавфи; ва қурилиш ишчилари оқими билан боғлиқ таъсир.

Лойиҳа йўлининг ишлаши ва таъмирлаш (И ва Т) билан боғлиқ бўлган потенциал таъсирлар, автомобилар қатнови туфайли шовқин ва ҳаво сифати ёмонлашиши, маҳаллий аҳоли учун, шунингдек, И ва Т ишчилари учун хавфсизлик, автомобил тўқнашуви шунингдек, Жайрон Эко-марказида ёввойи турларнинг тинчини бузилиши киради.

Тавсия етилган лойиҳанинг юқорида кўрсатилган потенциал таъсирини бартараф этиш учун тегишли юмшатиш чоралари аниқланди. Бу лойиҳа учун сотиб олинадиган ер эгалари учун товон тўлаш ўз ичига олади, дарахт кесиш қоплаш учун дарахт экиш; бундай Эко-маркази ҳозирда очиқ бўлимлар бўйлаб тўсиқлар ўрнатиш каби ҳимоя қилиш чора-тадбирлари учун Жайрон Эко-маркази бошқаруви билан мувофиқлаштириш; ҳеч қандай ахлат ёки чиқиндиларни анхор ва каналлар ташланмаслигини таъминлаш; қурилиш ишлари анхор ва каналлар ёпиб қўймаслигини таъминлаш; тайёрлаш ва ифлосланиши олдини олиш режасини амалга ошириш; тайёрлаш ва чиқиндиларни бошқариш режасини амалга ошириш; тупроқ эрозияси назорат қилиш чора-тадбирлар амалга ошириш; лагерлар ва офисларидан чиққан чиқиндиларни тозалаш, кимёвий моддалар ва ёқилғи тўкилишин олдини олиш учун профилактика чора-тадбирлар амалга ошириш; жамоа ва ишчи соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик режаларини тайёрлаш ва амалга ошириш; ишчилар учун қоидаларни тайёрлаш ва амалга ошириш, ва гендер муносабат, гендерга алоқадор зўравонлик, шу жумладан, жинсий касалликлар ва ижтимоий нормалар масалалари бўйича хабардорлигини ошириш. И & Т босқичи учун тавсия этилган юмшатиш чора-тадбирлар имкон бўлса ва тўғри келса йўл бўйлаб дарахт экишни ўз ичига олади, аҳоли ва ёввойи ҳаёт хавфсизлигини ошириш учун йўл белгилари, йўл бўйида яшовчи жамоаларнинг хабардорлигини ошириш, жамоа ва И&Т ишчилар учун хавфсизлик режасини тайёрлаш, ва фавқулодда ускуналар ва транспорт воситалари мавжудлиги.

Юқорида таърифланган юмшатиш тадбирлари ёрдамида лойиҳанинг потенциал таъсирлари асосан ҳал қилинади ва потенциал таъсирларнинг аҳамияти асосан аҳамиятсиз бўлиши мумкин.

Экологик ва ижтимоий бошқарув режаси (АМ&ИБР)

АМ&ИБР ҳозирги АМИТБ бир қисми сифатида тайёрланган, юқорида тасвирланган юмшатиш чора-тадбирлар учун амалга ошириш механизмини таъминлаш мақсадида. АМ&ИБР асосий элементлари институционал ўрнатиш ўз ичига олади, юмшатиш режаси, кузатиш режаси, ҳисобот ва ҳужжатлар механизми, шикоятларни кўриб чиқиш механизми, ва салоҳиятини куриш.

Лойиҳанинг экологик ва ижтимоий кўрсаткичларининг умумий масъулияти ва самарали АМ&ИБР амалга оширилиши ЙҚ билан боғлиқ. ЙҚ лойиҳани амалга оширишга раҳбарлик қилиш учун лойиҳани амалга ошириш бўлини масини (ЛАОЖ)

тузади. ЛАОЖга лойиҳа директори (ЛД) раҳбарлик қилади. Экологик ва ижтимоий мутахассис ЛД назорати остида ЛАОЖга ишга қабул қилинади. Э & И мутахассиси лойиҳа учун умумий экологик ва ижтимоий бошқарув учун жавобгар бўлади ва лойиҳанинг экологик ва ижтимоий кўрсаткичларини назорат қилади ва қурилиш назорати бўйича консультант () ва пудратчиларни назорат қилади. ҚНБМ ва пудратчилар бошқариш учун махсус ходимларни ҳам Э&И га жалб қилади.

Митигация режасида лойиҳанинг ҳар бир асосий фаолияти билан боғлиқ бўлган барча потенциал таъсирлар, ушбу таъсирларни ҳал қилиш учун юмшатиш чоралари ва ушбу чора – тадбирлар учун масъулиятни амалга ошириш ва мониторинг қилиш рўйхати келтирилган. Пудратчи, юмшатиш режаси амалга ошириш учун зарур бўлади, ҳамда юмшатиш режаси асосида тузилган Сайтга хос экологик ва ижтимоий бошқарув режаси (СТАМ&ИБР) ва кейин уни амалга ошириш.

Икки турдаги мониторинг, яъни экологик сифат мониторинги (ёки тасирлар мониторинги) ва мувофиқлик мониторинги лойиҳа қурилиши босқичида амалга оширилади. Атроф Мухит сифатини мониторинги учун контрагентлар томонидан Назорат Консултацияси назорати остида сувнинг ифлосланиши, чанг ва шовқин каби параметрлар назорат қилинади.

Мувофиқлик мониторинги турли меҳнат ва атроф-муҳит, соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик (ССХ) талаблари ва СТАМ&ИБР да аниқланган юмшатиш чора-тадбирларининг бажарилишини кузатишга қаратилади. Қисқартирилган кўчиш режасини (ҚКР) амалга ошириш учун алоҳида мониторинг ўтказилади.

Учинчи томон мониторинг агентликлари ҳар ярим йилда мустақил мониторинг ўтказиш ва ярим йиллик экологик ва ижтимоий мониторинг ҳисоботларини ишлаб чиқиш билан шуғулланади. Экологик ва ижтимоий мониторинг ҳисоботи АМ&ИБР ва ҚКР амалга оширишга қаратилади. Бу бўлади (i) қоидаларга риоя қилишни текшириш, шартномалар тузилиши, ва АМ&ИБР текширади, (ii) атроф-муҳит сифати мониторинг натижаларини салоҳиятлар қурилиш ва бахтсиз ҳодисаларни умумлаштириш (iii) шикоятларни кўриб чиқиш механизми амалга оширилишини кўриш (ШКЧМ); ва (iv) АМ&ИБР ва СХАМ&ИБР тузатув ҳаракатлар ёки тузатишлар тавсия этиш.

Шикоятларни Кўриб Чиқиш Механизми (ШКЧМ)

Ўзбекистонда лойиҳа билан боғлиқ шикоятларни ҳал қилишнинг мавжуд механизмлари кўриб чиқилди. Бундан ташқари, ушбу лойиҳа учун иккита алоҳида шикоят кўриб чиқиш механизмлари тузилади, бири ОИИБнинг ЭИС-га мувофиқ, таъсирланган одамлар ва иккинчиси ишчилар учун ўрнатилади. ШКЧМ зудлик билан ташвиш ва шикоятлар ҳал қилиш учун мўлжалланган, гендер муаммосига сезгир бўлган тушунарли ва шаффоф жараён ёрдамида, маданият томонидан тегишли ва Бухоро вилоятида барча таъсир одамлар шунингдек, бу лойиҳада иштирок этадиган ишчилар учун ҳам тез холда мавжуд бўлади.

Зарарланган одамлар учун ШКЧМ иккита катакка эга бўлади. Биринчи даражали маҳаллий шикоят кўриб чиқиш қўмитаси (ШКЧҚ) томонидан бошқариладиган майдон даражасида бўлади. Иккинчиси ЛАОЖ даражасида бўлади. Майдон даражаси ШКЧҚ ўз ичига НБМ (масъул Э&И ходимлари билан), пудратчилар вакили, туман йўл қўмитаси ва маҳалла жамғармаси раҳбарини олади. Жабрланган шахслар уларга мурожаат қилишлари мумкин ва улар қабул, эшитиш ва шикоятларни ҳал қилиш учун жавобгар бўлади,. Иккинчи даражали ШКЧҚга,

ЛАОЖ ЛД раислик қилади ва унда туман ҳокимлиги ва Бухоро вилоят йўл Комитети вакиллари иштирок этади.

Юқорида тасвирланган ШКЧМ, лойиҳадан тасирландан одамлар механизми (ЛТОМ), ОИИБ томонидан Лойиҳага Дахидор Шахсларни (ЛДШ), ОИИБ ўзининг атроф-муҳит ва ижтимоий асосларини (АМ&ИА) амалга ошира олмаганлиги салбий таъсир кўрган йўки таъсир кўрсатиши мумкин деб ҳисоблаган пайтда, агар уларнинг муаммоларини лойиҳа даражасидаги ШКЧМ ёки ОИИБ бошқаруви жараёнлари орқали қониқарли ҳал қилинмаса, топширган аризаларини мустақил ва ҳолис кўриб чиқиш учун имконият тақдим этиш учун ташкил этилган

Юқорида тавсифланган ШКЧМ -га қўшимча равишда, Лойиҳага таъсир кўрсатган одамлар механизми (ЛТОМ), ОИИБ томонидан лойиҳага дахлдор шахслар (ЛДШ) томонидан юборилган ёки бўлган деб ҳисобланган аризаларни мустақил ва ҳолис кўриб чиқиш имкониятини яратиш учун яратилган. Эҳтимол, АИИБ атроф-муҳит ва ижтимоий соҳани (ЭСФ) амалга ошира олмаса, уларнинг муаммолари лойиҳа даражасидаги ГРМ ёки АИИБ менежменти жараёнлари орқали қониқарли ҳал этилмаган вазиятларда салбий таъсир кўрсатиши мумкин.

Консултациялар

Манфаатдор маслаҳат икки томонлама жараён. Манфаатдор томонлар учун маслаҳат жараёни лойиҳа маълумотларини олиш, унинг потенциал таъсирини тушуниш, муаммолар ва хавотирларни ошириш ва саволлар бериш имкониятидир. Лойиҳа тарафдорлари учун маслаҳат жараёни манфаатдор томонларни ва уларнинг лойиҳа ҳақидаги ташвишларини, уларнинг еҳтиёжлари ва интилишларини, шунингдек, лойиҳани ва унинг дизайнини шакллантиришга ёрдам берадиган таклифларни тушуниш имконини беради. Манфаатдор томонларнинг хавотирлари ва мулоҳазаларини тинглаш лойиҳа дизайни ва натижаларини яхшилаш ва ташқи хавфларни аниқлаш ва назорат қилиш учун лойиҳа тарафдорига ёрдам берадиган қимматли ахборот манбаи бўлиши мумкин. Бундан ташқари, келажақда ҳамкорлик ва ҳамкорлик учун асос бўлиши мумкин.

2019 - йил декабр- 2020-йил январ ойлари давомида АМИТБ жамоаси Бухоро вилоятида икки тур семинарлар ва оммавий консултациялар ўтказди. Барча манфаатдор томонларнинг, жумладан, аёллар, кам таъминланган оилалар аъзолари ва талабалар каби заиф гуруҳларнинг фикр ва мулоҳазалари қайд этилди ва уларни лойиҳа дизайни ва амалга оширишда ҳал қилиш учун ушбу ҳисоботга киритилди.

Биринчи разведка миссияси декабр ойида 2019да ўтказилди. Дастлабки семинар 2019 йилнинг декабр ойида ЎЗЙўлЛойиҳанинг Бухоро вилояти бўлимида ўтказилди. Биринчи майдон сўрови давомида атроф-муҳит ва ижтимоий консультантлар "Жайрон Эко-маркази", "Бухоро вилояти хотин-Қизлар кўмитаси", "Бухоро вилояти ҳокимлиги" вакиллари билан бешта чуқур интервью ўтказди.

Консултациялар давомида қабул кўп изоҳлар, камбағал сифатсиз транспорт хизматлари ва ёмон йўл ҳолати, транспорт юқори қиймати, бундай йўл бўйлаб хожатхона каби хизматлар йўқлиги, йўл ҳаракати хавфсизлиги масалалари, пиёдалар хавфсизлик масалалари, алоҳида велосипед қаторли йўқлиги, бандлик имкониятлари йўқлиги, ишсизлик ва автобус бекат кераклиги, муҳтож одамлар дуч келган қийинчиликлар билан боғлиқ эди.

2020 йилнинг январ ойи давомида АМИТБ жамоаси Коровулбозор туманида А380 йўлининг 180-190 км қисмида жойлашган Жайрон ЭЕко-марказида семинар ўтказди. Эко-марказ директори ва ходимлари лойиҳа ҳудудида ҳайвонларнинг биохилма-хиллиги ва миграцияси ҳақида тарихий маълумотлар ва мавжуд вазият билан бўлишиди. Бухоро вилояти йўл Комитети бўлими мутахассиси лойиҳа кўринишин тақдим етди. Семинар иштирокчилари лойиҳа дизайнининг Эко-марказ яқинидаги йўлнинг хавфсизлиги ва туташуви билан боғлиқ тафсилотлари ҳақида жавоб берди. Ходимлар ҳайвонлар хавфсизлиги учун кўшимча йўл белгиларини қўйишни сўрашди.

Лойиҳа майдони манфаатдорлар учун маслаҳат ва фуқаро жалб этиш давомий жараён ва лойиҳа амалга ошириш давомида давом этади. Лойиҳани амалга ошириш давомида амалга ошириладиган консултациялар учун қойдалар ишлаб чиқилган;
ES.1. Жадвалга қаранг

Жадвал ES.1: Лойиҳани амалга ошириш давомида маслаҳат ва иштирок этиш асослари

Таъриф	Мақсадли Манфаатдорлар	Вақт	Масулият
Лойиҳа таъсир этувчи одамлар, жамоалар ва бошқа манфаатдор томонлар билан АМИТБ, СХАМ&ИБР ва ҚР лар билан Оммавий ахборот кампанияларини / скопинг сессиялари ёрдамида бўлишиш. Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа доирасида жамоалар, кенг жамоатчилик; ва йўналиш идоралар/ агентликлар	Биринчи СХАМ&ИБР тайёрлаш билан бошлаш; кейин давом этириш	ЛАОЖ / Дизайн Консултантлар и / Назорат Консултантлар и
АМИТБ, СХАМ&ИБР ва ҚР амалга ошириш вақтида жамоалар билан консултациялар Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Суб лойиҳа майдони / атрофидага жамоалар	Лойиҳа фаолиятини бошлашдан олдин.	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
ШКЧҚ ва ШКЧМ ташкил этиш Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа майдони / атрофидага жамоалар	Лойиҳа фаолиятини бошлашдан олдин.	ЛАОЖ
Шикоятларни Кўриб Чикиш Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	ЛАОЖ ишчилари; тегишли йўналиш бўлимлари; ва жамоалар (керак бўлса).	Лойиҳани амалга ошириш босқичи	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
Норасмий консултациялар ва мунозаралар.	Лойиҳа майдони / атрофидага жамоалар	Лойиҳани амалга ошириш босқичи	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и Пудратчи

Таъриф	Мақсадли Манфаатдорлар	Вақт	Масулият
Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари			
Ички мониторинг давомида жамоалар билан консултациялар Жойлашган жойи: Бухоро вилоятидаги 3 та туман шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа майдони / атрофидаги жамоалар	Қурилиш Босқичи	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
Лойиҳа сайтларида ойлик учрашувлар Жойлашган жойи: Йўл қўмитаси туман бўлимлари	ЛАОЖ ишчилари; консултантлар; ва жамоалар (керак бўлса).	Қурилиш Босқичи	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
АМИТБ, АМ&ИБР, СХАМ&ИБР кўриб чиқиш учун Маслаҳат семинарлар ЕСИА ва КР амалга ошириш, ҳар қандай қолган масалалар ва шикоятлар, қарашлари ва жамоаларнинг хавотирлар; ва уларни ҳал қилиш учун зарур бўлган ҳаракатлар. Жойлашган жойи: Йўл қўмитаси туман бўлимлари	Лойиҳа ҳудудида қишлоқ ва шаҳар жамоалари; тегишли йўналиш бўлими; тегишли НТ	Амалга ошириш босқичида олти ой	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
Бажарилмаган Вазифалар билан боғлиқ жамоалар билан консултациялар Жойлашган жойи: Йўл қўмитаси туман бўлимлари	Лойиҳа майдони / атрофидаги жамоалар	Лойиҳалар тугагандан сўнг	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и
ОИИБ Шарҳ миссиялар томонидан сайт (майдон) ташрифлар давомида жамоалар билан консултациялар. Жойлашган жойи: қишлоқ ва шаҳар жамоалари ва туман бўлимлари йўл қўмитаси.	ЛАОЖ, Суб лойиҳа майдони / атрофидаги жамоалар	Қурилиш / Операция Босқичи	ЛАОЖ / Назорат Консултантлар и

Ошкор қилиш

АМИТБ ҳужжатининг лойиҳаси Транспорт Вазирлиги сайтида 2020-йилнинг 26-мартдан бери ошкор қилинган. Сўнги АМИТБ лойиҳаси ҳам шунга ўхшаш тарзда ошкор этилади. АМИТБ нинг ижрочи хулосаси рус ва ўзбек тилларида таржима қилинади ва лойиҳа жойида (ЛАОЖ офисида, пудратчи офисида) мавжуд бўлишдан ташқари, ўша веб-сайтга жойлаштирилади.

Қайта жойлаштириш сиёсати (ҚЖС) ва қисқартирилган қайта жойлаштириш режаси (ҚКЖР)

ҚЖС режалари. ҚЖС умумий мақсади БЙТТЛ-I остида амалга оширилиши учун ер сотиб олиш ва қайта жойлаштириш учун бир сиёсат асосларини таъминлаш ҳисобланади. Ушбу жойлаштириш асосларини таъкидлайдиган тамойиллари: i)

олдини олиш ёки беихтиёр қайта жойлаштириш таъсирини камайтириш; ii) лойиҳалар таъсирида мажбурий кўчирилган шахслар яхшироқ жой, ёки камида ёмон олдин қайта турар-жой ёмон бўлмаган жойга кўчириладилар; iii) уларнинг активлари ва яшаш ускуналари лойиҳа томонидан таъсир кўрганда тўлиқ қиймати тўланади; ва iv) таъсирланган шахслар ўз ҳаётларини тиклаш ва қайта кўчиш/тиклаш учун ёрдам оладилар. Ерларни ўзлаштириш ва қайта жойлаштиришнинг батафсил тамойиллари/тартиблари ихтиёрсиз Қайта Кўчириш учун ОИИБ SS2 да ва ЎХ билан боғлиқ қонунларда баён етилган.

Ушбу ҚЖС (а) техник ҳисобот натижалари асосида тайёрланади; (б) Ўзбекистон сиёсатини кўриб чиқиш ва ОИИБ Қайта Кўчириш бўйича; (в) сайт (майдо) сўровномалари ва лойиҳа майдонларини ижтимоий таъсир кўрсатиш ер сотиб олиш ва жойлаштириш мумкин бўлган таъсирларни баҳолаш; (г) Ўзбекистон Республикаси Транспорт Вазирлиги ҳузуридаги Йўл Қўмитаси (ЙҚ), Бухоро вилоят Йўл Қўмитаси бошқармаси, Караулбозор тумани ҳокимияти ва маҳаллий манфаатдор шахслар.

24-26 январ кунлари лойиҳа жойи ташрифи яқунларига кўра лойиҳа эҳтиёжлари учун бешта (Бухоро туманида битта ва Қоровулбозор туманида тўртта) участка олинади. Икки ҳолатда (бири Бухоро туманида ва бири Қоровулбозор туманида) ер маҳаллий ҳокимиятларга қарашли. Қолган учта жойда (ҳаммаси Қоровулбозор туманида) ихтиёрсиз ер олиш ўтказилади. ЙҚ вакиллари томонидан тақдим етилган маълумотларга асосан жорий ер эгаларидан олинadиган учта участкада умумий ер майдони 5,6 га тенг бўлиб, Бухоро вилоят ҳокимияти Вазирлар Маҳкамаси билан ер олишни мувофиқлаштириш жараёнини бошлаб юборди ва ер олиш жараёнини бошлаш тўғрисида қарор қабул қилди.

Ваколат. Ҳозирги ҚЖС тамойилларига мувофиқ, барча кўчирилган уй хўжаликлари ва шахслар йўқолган активларга ва кўчирилган шахсларнинг ижтимоий-иқтисодий заифлиги, шу жумладан, таъсирлар доирасига эгалик ҳуқуқларининг хусусиятига қараб компенсация пакетлари ва қайта жойлаштириш ёрдамларининг комбинацияси ҳуқуқига эга бўлади. **ES.2** жадвалда берилган Ваколат матрицаси зарар турлари ва тегишли табиати ва ҳуқуқ кўламини умумлаштиради, ва миллий қонунлар ва ЭИС 2 ОИИБ бўйича иш кўради.

Жадвал ES.2: Ваколат матрицаси

No	Таъсир Категорияси	Ваколатлар	Амалга Ошириш Қоидалари
Бўлим I. Ном Эгалари - хусусий мулкни йўқотиш			
1	Ерни йўқотиш (қишлоқ хўжалиги, турар-жой, тижорат ёки бошқа резидент ва норезидент эгалари, шу жумладан)	а Тенг қийматли участка билан ер қоплаш учун ер.	"Ер учун ер" компенсацияси тенг қийматли/унумдорликка, солиштирма маблағ ва кўшимча қишлоқ хўжалик воситаларига ўхшаш (эквивалент) ер участкаларини танлаш йўли билан ўз ерини йўқотган тақдирда барча барча ЛДШ ларга тақдим етилади. Битим харажатлар, шу жумладан, баҳолаш тўлови, штамп тўлови, ва рўйхатга олиш Йўл қўмитаси томонидан қопланади.

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар	Амалга Ошириш Қондалари
		1.1 Қишлоқ хўжалик ерлари	
		<p>а</p> <p>Тенг қийматли участка билан ер қоплаш учун ер. ЁКИ Лойиҳа олди ҳолатига янги ер сақлаб қолиш учун компенсация.</p>	<p>Ҳосилини йўқотиш зарари учун бозор қиймати асосида компенсация ўтган 3 йил давомида ўртача йиллик даромадни 4 мартага кўпайтирилади (йил). Таъсир қилинган ер майдонларининг таъсирланмаган қисмлари, шунингдек, агар таъсирдан кейин ўзгариб қолса, қопланади.</p>
		<p>б</p> <p>Жабрланган уй хўжаликлари учун уч ойлик энг кам иш ҳақининг¹ даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа</p>	<p>10% дан ортиқ ҳосилдор ерларни йўқотаётган уй хўжаликлари.</p>
2	Турар-жой тузилмасини йўқотиш (Аҳоли яшайдиган иншоотлар)	2.1. Аҳоли яшайдиган иншоотлар	
		<p>а</p> <p>S.No.1 остида юқорида санаб ўтилган ерлар учун компенсацияга кўшимча равишда тузилмаларни бўшатиш учун олдиндан огоҳлантириш. Тўлиқ алмаштириш харажатларида нақд пулни қоплаш ЁКИ Қўшни ҳудудларда муқобил уй-жой билан таъминлаш. Агар муқобил уйнинг бозор қиймати таъсирланган уйдан пастроқ бўлса, фарқ учун кўшимча пул компенсацияси тақдим этилади.</p>	<p>Компенсацияларни тўлаш мустақил баҳолаш хизмати томонидан қўшни ҳудудлардаги маҳаллий бозорларда компенсация тўловининг ҳақиқий ҳолати учун, инфляция ва кўчмас мулк соҳасидаги нархларнинг ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш бадалли, давлат божи ва рўйхатдан ўтиш учун тўловларни Йўл қўмитаси тўлайди. Қисман зарар кўрган тузилмалар учун ЛДШ-лар, агар қолган қисми аниқланмаса, бутун структура учун компенсацияни талаб қилиш имкониятига эга бўладилар. Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 та объект ҳар қандай турар-жой биноларидан холи.</p>
		<p>б</p> <p>Сақланган материалларни кутқариш ҳуқуқи</p>	<p>Амортизация ёки компенсацияни ҳисоблашда сақланган материалларни сақлаш учун чегирмалар бўлмайди.</p>

1 2020 йил 1 февралдан бошлаб Ўзбекистонда энг кам иш ҳақининг миқдори 679,330 сўмни ташкил этади, шунинг учун бир марталик нафақа 2 037,990 сўмни ташкил этади. Бу рақам аҳолини рўйхатга олиш пайтида энг кам иш ҳақининг ставкаси асосида тўғирланиши керак.

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар		Амалга Ошириш Қондалари
				Кўчиб ўтишга муҳтож бўлган уй хўжаликлари тирикчиликни тиклашда ёрдам берадилар.
		в	Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа ²	Кўчирилиши керак бўлган уй хўжаликлари тирикчиликни тиклашнинг бир қисми сифатида.
		г	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа.	Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни ўрганиш давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқилади.
		д	Таъсирланган уй-жой қурилиши учун пул компенсациясини оладиган уй хўжаликлари учун 24 ойгача бўлган ижара ҳақи ЁКИ Муқобил уйга эга бўладиганларга 1 ой учун ижара ҳақи.	Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтларнинг маълумотлари маълумот сифатида олиниши мумкин. Бир ойлик нафақа яшаш учун муқобил уй тайёр бўлган уй хўжаликларига берилади.
		2.2. Турар-жой уйларида қўшни субструкцияларнинг йўқотилиши масалан, тўсиқлар, чодирлар ва бошқалар		
		а	Таъсир қилинган структура / асосий воситалар учун амортизация ва битим тўловлари қийматсиз тўлиқ тиклаш қиймати билан компенсация	ЛДШ материалларини ишлатиш ҳуқуқига эга бўлиши керак. Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 объектлар қўшни субструкциялардан холи.
3	Тижорат тузилмаларини йўқотиш	а	S.No.1 остида юқорида санаб ўтилган ер ва ёрдамдан ташқари компенсацияларга қўшимча равишда	Компенсацияларни тўлаш мустақил баҳолаш хизмати томонидан қўшни ҳудудлардаги маҳаллий бозорларда компенсация тўловининг ҳақиқий вақти учун, инфляция ва кўчмас мулк

2 2020 йил 1 февралдан бошлаб Ўзбекистонда энг кам иш ҳақининг миқдори 679,330 сўмни ташкил этади, шунинг учун бир марталик нафақа 2 037,990 сўмни ташкил этади. Бу рақам аҳолини рўйхатга олиш пайтида энг кам иш ҳақининг ставкаси асосида тўғирланиши керак.

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар	Амалга Ошириш Қондалари
		<p>Тўлик алмаштириш харажатларида нақд пулни қоплаш ЁКИ Қўшни худудларда тенг тенг алтернатив тижорат тузилишини таъминлаш. Агар муқобил структуранинг бозор қиймати таъсирланган тузилишга нисбатан пастроқ бўлса, фарқ учун қўшимча пул компенсацияси тақдим этилади</p>	<p>соҳасидаги нархларнинг ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш учун тўлов, давлат божи ва рўйхатдан ўтказиш харажатлари лойиҳа томонидан қопланади Қисман зарар кўрган тузилмалар учун ЛДШ-лар, агар қолган қисми яроқсиз бўлса, бутун структура учун компенсацияни талаб қилиш имкониятига эга бўладилар. Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект ҳар қандай тижорат тузилмаларидан холи.</p>
		<p>б Қолган материаллар сақлаш ҳуқуқи</p>	<p>Амортизация ёки компенсацияни ҳисоблашда сақланган материалларни сақлаш учун чегирмалар бўлмайди.</p>
		<p>в Бизнес эгаси учун савдо-сотик / мустақил ишдан маҳрум бўлганлик учун бир йиллик иш ҳақига тенг бир марталик ёрдам</p>	<p>Компенсацияни тўлаш солиқ декларацияси ёки расмий энг кам иш ҳақи асосида амалга оширилади.</p>
		<p>г Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган тижорат бинолари эгаларига учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик иш ҳақига тенг бўлган бир марталик нафақа</p>	<p>Кўчирилиши керак бўлган тижорат тузилмалари эгалари ишлаб чиқариш кувватларининг 10 фоизидан кўпини йўқотадиган жиддий таъсир кўрсатадиган субъектлар сифатида қабул қилинади.</p>
		<p>д Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа</p>	<p>Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни сўровнома давомида лойиҳанинг тегишли худудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқилади.</p>
		<p>е Танаффус пайтида йўқолган даромад учун 3 ойгача бўлган ижара ҳақи.</p>	<p>Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара бозор нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтлардан баҳолаш учун маълумот сифатида олинishi мумкин.</p>

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар		Амалга Ошириш Қондалари
				Зарур бўлганда реабилитация ёрдамини кўрсатиш (ишга жойлашишда ёрдам бериш, кўникмаларни ўргатиш).
4	Ижарачиларга таъсир (турар-жой / тижорат / қишлоқ хўжалиги)	4.1 Аҳоли яшаш жойи		
		а	Ижара хоналарини бўшатиш тўғрисида 1 ойлик хабар	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект ҳар қандай турар-жой биноларидан холи.
		б	1 ойга ижара ҳақи Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара бозор нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтлардан баҳолаш учун маълумот сифатида олинishi мумкин.
		в	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олиш сўровнома давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқилади.
		4.2. Тижорат		
		а	Ижара хоналарини бўшатиш тўғрисида 1 ойлик хабар	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект ҳар қандай тижорат тузилмаларидан холи.
		б	1 ойга ижара ҳақи	Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара бозор нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтлардан баҳолаш учун маълумот сифатида олинishi мумкин.
		в	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	. Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олиш сўровнома давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиққан ҳолда ҳисоблаб чиқилади.
		d	Савдо ижарачиларига эгаси ўрнига юқорида 3 (с) -моддада берилган савдо / ўз-ўзини иш билан	Компенсацияни тўлаш солиқ декларацияси ёки расмий энг кам иш ҳақи асосида амалга оширилади

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар		Амалга Ошириш Қондалари
			таъминлашни йўқотиш учун бир марталик нафақа олинади.	
4.3 Қишлоқ хўжалиги ижарачилари				
		a	Қишлоқ хўжалиги ижарачилари ҳосилни йиғиб олишни олдиндан хабардор қиладилар ЁКИ Йўқотилган ҳосил учун 1 йиллик ҳосилнинг бозор қиймати бўйича компенсация	Лойиҳанинг ҳудудидаги тегишли туманлардаги Қишлоқ хўжалиги бошқармаси (ҚХБ) томонидан аниқланган сўнгги 3 йилдаги ўртача даромадга асосланган ишлаб чиқариш харажатлари (тушумлари) ва 1 йиллик ўртача даромадга тенг келадиган нафақа асосида.
5	Дарахтларга, доимий экинларга, бошқа хусусиятларга, кўп йиллик ва кўп йиллик бўлмаган экинларга таъсир қилиш	a	Уч ой (90 кун) давомида ҳосилни йиғиб олиш тўғрисида олдиндан хабарнома ЁКИ Йўқотилган доимий ҳосилнинг бозор қийматига тенг бўлак миқдор	Лойиҳанинг ҳудудидаги тегишли туманлардаги ҚХБ томонидан аниқланган сўнгги 3 йилдаги ўртача даромадга асосланган ишлаб чиқариш харажатлари (тушумлари) ва 1 йиллик ўртача даромадга тенг келадиган нафақа асосида.
		b	Ёғоч дарахтлари учун компенсация алмаштириш нархидан келиб чиқади.	ҚХБ томонидан аниқланган қуруқ ёғоч ҳажмининг бозор қиймати асосида. Йиқилган дарахтлар зарар кўрган уй хўжаликларига қолади.
		c	Мева дарахтлари учун компенсация алмаштириш нархидан келиб чиққан ҳолда берилади.	Йўқотилган ҳосилнинг бозор баҳосидан келиб чиқиб, сўнгги 3 йил учун ўртача йиллик даромад 4 баравар кўпайтирилган (йилларга) ва экилган вақтдан ҳосилдорлик босқичигача бўлган вақтни акс эттирувчи дарахтларни киритиш харажатларига тенг.
Бўлим II. Уй бошқарадиган аёлларга қўшимча ёрдам (унвонсиз ва унвон эгалари)				
6	Ер / уй / дўконнинг йўқотиш		Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган аёллар бошқарадиган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик иш ҳақига тенг бўлган бир марталик нафақа	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 объект юридик шахсларга тегишли (Давлат ўрмон хўжалиги унитар корхонаси, фермер хўжалиги ва 2 МЧЖ). Тадқиқот натижаларига кўра, аёллар бошқарадиган уй хўжаликлари йўқ.

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар	Амалга Ошириш Қондалари
Бўлим III. УНВОНСИЗ ЭГАЛАР - Ноқонуний яшовчилар ва ноқонуний бостириб қирганларга Таъсир			
7	Ноқонуний яшовчиларга Таъсир	<p>7.1 Уйни йўқотиш</p> <p>а Тузилмалар учун бозор нархидаги пул компенсацияси ЁКИ Қиёсланадиган муқобил тузилмаларни тақдим этиш</p> <p>Б Қолган материаллар сақлаш ҳуқуқи</p> <p>В Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа</p> <p>Г Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа</p> <p>Д Номни легаллаштиришга ёрдам бериш</p> <p>7.2 Дўкон, таъмирлаш устахонасининг йўқотиш</p> <p>А Тузилмалар учун бозор нархидаги пул компенсацияси ЁКИ Қиёсланадиган муқобил тузилмаларни тақдим этиш</p> <p>б Қолган материалларни сақлаш ҳуқуқи</p> <p>в Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг</p>	<p>Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект хар қандай турар-жой биноларидан холи.</p> <p>Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш бадали, давлат божи ва рўйхатга олиш харажатлари Йўл кўмитаси томонидан қопланади.</p> <p>Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект хар қандай тижорат биноларидан холи.</p>

№	Таъсир Категорияси	Ваколатлар		Амалга Ошириш Қондалари
			бўлган бир марталик нафақа	
		Г	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	
		д	Номни легаллаштиришга ёрдам бериш	
7.3 Доимий экинларни йўқотиш				
			Уч ой (90 кун) давомида ҳосилни йиғиб олиш тўғрисида олдиндан хабарнома ЁКИ Йўқотилган доимий ҳосилнинг бозор қийматига тенг бўлак миқдор	
8	Ноқонуний бостириб кирганларга Таъсир	8.1 Доимий экинларни йўқотиш		
		а	Тайёр экинларни йиғиб олиш тўғрисида 2 ойлик хабарнома ёки агар билдирилмаган бўлса, турган экинлар учун компенсация қиймати.	Муваффақиятли ҳосилни йўқотиш бозор қиймати, ЛАОЖ тегишли туманлардаги Қишлоқ хўжалиги бошқармаси билан келишган ҳолда ҳал қилинади.
8.2 Тузилма				
		а	Ноқонуний бостириб кирилган тузилмани бузиш ҳақида 1 ойлик огоҳлантириш	
		б	Структуранинг таъсирланган қисми учун амортизациясиз тузилмалар учун бозор қийматидаги компенсация	
Бўлим IV. Тирикчилик имкониятларини йўқотиш				
9	Қишлоқ хўжалигидан ташқари фаолиятда ёки кунлик қишлоқ		Уч ойлик энг кам иш ҳақининг даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа.	Фақатгина ер эгасининг доимий ёки доимий иш жойида ишлайдиган қишлоқ хўжалигидаги ишчилар ёки ушбу қорхонанинг доимий ишчиларига тегишли бўлганларгина ёрдам

No	Таъсир Категорияси	Ваколатлар	Амалга Ошириш Қондалари
	хўжалигида иш ҳақи ёки бошқа иш ҳақи билан ишлайдиган ишчиларни йўқотиш		олишлари мумкин. Вақтинча ишлайдиган ишчиларга белгиланган ставка бўйича компенсация берилади.
Бўлим V. Ижтимоий ҳимояга мухтож уй хўжаликларига таъсири			
10	Заиф уй хўжаликлари (Аёллар бошчилигидаги уй хўжалиги, кам таъминланган оила, оиласи ёрдамсиз қариялар бошчилигидаги ва жисмоний имконияти чекланган одамлар бошчилигидаги оила).	a	Олдинги даромадни давом эттириш ёки кўпайтиришни таъминлаш учун мавжуд хавфсизлик тармоқ дастурларига киритиш.
		b	Уч ойлик энг кам иш ҳақининг даромадига тенг бўлган бир марталик яшаш нафақаси
		c	Лойиҳага алоқадор иш жойларида ишлашнинг устуворлиги, ўқиш имкониятлари, ўз-ўзини иш билан таъминлаш ва иш ҳақини тўлашга ёрдам бериш
Турмуш даражаси таъсир қилган, кўчирилган уйнинг битта катта ёшли аъзоси, малакасини ошириш ҳуқуқига эга бўлади. Аҳолини рўйхатга олиш гуруҳи 100% аҳолини рўйхатга олиш натижаларига кўра ҳимояга мухтожлар сонини аниқлайди ва кўникмаларга ва минтақага мос ўқув дастурларини ишлаб чиқиш учун кўчирилган шахслар билан консултацияларда ўқув эҳтиёжларини баҳолашни ўтказди. Керакли тренерлар ёки маҳаллий манбалар БЙТТЛ ЛАОЖ томонидан маҳаллий ўқув институтлари билан келишилган ҳолда аниқланади. Ушбу жараёнга маҳаллий НТларни жалб қилиш тавсия этилади			
Бўлим VI. Кутилмаган таъсирлар			
Лойиҳани амалга ошириш жараёнида аниқланган ҳар қандай кутилмаган таъсирлар тўлиқ қопланиш қиймати билан қопланади ва агар зарурат туғилса, батафсил ва якуний лойиҳалаш жараёнида кутилмаган таъсирлар юзага келган бўлса, фойдаланиш Ваколат матрицаси қайта кўриб чиқилади.			

Кўчириш таъсири. Мажбурий равишда ерни олиб қўйиш Қоровулбозор туманидаги учта участкада аниқланган. Мавжуд мулк эгаларидан олинadиган ерларнинг умумий майдони 5,6 га. Кўчиришнинг таъсири ва унга боғлиқ компенсация тўғрисида қисқача маълумот **ES.3 жадвалида** келтирилган.

Table ES.3: Summary of land acquisition impact and compensation provided to PAPs.

ЛДШ	ЛДШ эгалик қилган умумий ер сони	Лойиха учун олинган ерлар	ЛДШ эгалик қилган умумий ердан олинган ерларнинг улуши	Ишга олинганлар	Компенсация					Қайдла
					Ер	Доимий экинлар	Амалга оширилаётган қишлоқ хўжалиги ишлари	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
“ABC Qorovulbozor” МЧЖ	82 га	1.9 га (А380 йўлининг 152 км да)	2.3%	Маълумот йўқ 2019 йил тузилган	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Доимий экинлар йўқ, 2019 йил ноябр ойида ажратилган ерлар	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.	Маълумот йўқ 2019 йил тузилган	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди
“Alisher Marjona” фермер хўжалиги	68 га	0.9 га (А380 йўлининг 159 км да)	1.3%	30 доимий 25 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан	Ўрик дарахтларининг нархини баҳолаш компанияси	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг

ЛДШ	ЛДШ эгалик қилган умумий ер сони	Лойиха учун олинган ерлар	ЛДШ эгалик қилган умумий ердан олинган ерларнинг улуши	Ишга олинганлар	Компенсация					Қайдла
					Ер	Доимий экинлар	Амалга оширилаётган қишлоқ хўжалиги ишлари	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
					белгиланади (баҳолаш)	ҳисоблаб чиқади	дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.		фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди
“Agro Food” МЧЖ	30 га	1.0 га (А380 йўлининг 159 км да)	3.3%	6 доимий 50 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Узумчилик нархини баҳоловчи компания ҳисоблаб чиқади	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда микдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди

ЛДШ	ЛДШ эгалик қилган умумий ер сони	Лойиха учун олинган ерлар	ЛДШ эгалик қилган умумий ердан олинган ерларнинг улуши	Ишга олинганлар	Компенсация					Қайдла
					Ер	Доимий экинлар	Амалга оширилаётган қишлоқ хўжалиги ишлари	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
								соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.		
“Neftchi” давлат ўрмон хўжалиги	19000 га	1.9 га (А380 йўлининг 178.5 км да)	0.01%	53 доимий 10 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Саксовул бугаларининг баҳоси баҳоловчи компания томонидан ҳисоблаб чиқилади	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди

Қисқартмалар рўйхати

ОТБ	Осиё тараққиёт банки	ADB
ИТС	Иммунитет танқислиги синдроми	AIDS
ОИИБ	Осиё инфратузилма инвестиция банки	AiIB
ТД	Таъсир доираси	AOI
ҚҚР	Қисқа кўчириш режаси	ARP
ИХР	Иш ҳажмлари рўйхати	BOQ
БЙТТЛ	Бухоро йўл тармоғини такомиллаштириш лойиҳаси	BRNIP
МОМИХ	Марказий Осиё минтақавий иқтисодий ҳамкорлиги	CAREC
ҚНБМ	Қурилиш назорати бўйича консультант	QBNM
АМТҚТХЛ	Атроф-муҳитга таъсир қилиш тўғрисидаги ҳисобот лойиҳаси	DSEI
Э&И	Экологик ва ижтимоий	E&S
АЭҚ	Амалиётнинг экологик қоидалари	ECP
АМТБ	Атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш	EIA
АМ&ИА	Атроф-муҳит ва ижтимоий асос	ESF
АМИСХ	Атроф-муҳит, ижтимоий соғлиқ ва хавфсизлик	ESHS
АМ&ИТБ	Атроф-муҳит ва ижтимоий таъсирни баҳолаш	ESIA
АМ&ИБР	Атроф-муҳит ва ижтимоий бошқарув режаси	AM&IBR
Э&ИС	Экологик ва ижтимоий сиёсат	E&IS
ЭИС	Экологик ва ижтимоий стандартлар	ESS
ФГМ	Фокус-гурӯх муҳокамаси	FGD
ХДМТ	Хорижий давлатларнинг молиявий ташкилотлари	FGFO
ГАЗ	Гендерга асосланган зўравонлик	GBV
ИГ	Иссиқхона газлари	GHG
ЎХ	Ўзбекистон ҳукумати	GoU
ШКЧҚ	Шикоятларни кўриб чиқиш Қўмитаси	GRC
ШКЧМ	Шикоятларни кўриб чиқиш механизми	GRM
ОИТС	Одамнинг иммунитет танқислиги вируси	HIV
ХМИ	Халқаро молиявий институтлар	IFI
ХМТ	Халқаро меҳнат ташкилоти	ILO
МК	Мажбурий кўчириш	IR
ТМҚХИ	Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифоқи	IUCN

Бухоро Йўл Тармоғини Такомиллаштириш Лойиҳаси
 I-чи Босқич
 Атроф-Мухит ва Ижтимоий Таъсирни Баҳолаш (АМ&ИТБ)

ЕСО&БЖК	Ер сотиб олиш ва бошқа жойга кўчириш	LAR
ЕК	Ер коди	LC
МХМЖ	Материаллар хавфсизлиги маълумотлари жадваллари	MSDS
НТ	Нодавлат ташкилотлари	NGOs
Ф&ТХ	Фойдаланиш ва техник хизмат кўрсатиш	O&M
КС&Х	Касбий соғлиқ ва хавфсизлик	OHS
ЛДШ	Лойиҳага дахлдор шахслар	PAP
ЛР	Лойиҳа раҳбари	PD
ЛАОЖ	Лойиҳани амалга ошириш жамоаси	LAOJ
ШХВ	Шахсий ҳимоя воситалари	PPE
ЛТОМ	Лойиҳадан таъсирланган одамлар механизми	PPM
ҚТ&Р	Қайта тиклаш ва реабилитация қилиш	R&R
ФЙ	Фуқаролар йиғинлари	RAC
ЙҚ	Йўл қўмитаси	RC
КР	Кўчириш режаси	RP
ҚЖРА	Қайта жойлаштиришни режалаштириш асослари	RPF
Э&АММҚДҚ	Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси	SCEEP
АМОТБ	Атроф муҳитнинг оқибатлари тўғрисидаги баёнот	SEC
ДЭЭ	Давлат экологик экспертизаси	SEE
АМТТХ	Атроф-муҳитга таъсирлар тўғрисидаги ҳисобот	SEI
ИТБ	Ижтимоий таъсирни баҳолаш	SIA
СТАМ&ИБР	Сайтга тегишли АМ&ИБР	SSAM&IBR
ДУК	Давлат унитар корхонаси	SUE
ТБР	Трафикни бошқариш режаси	TMP
ТРАСЕКА	Европа-Кавказ-Осиё транспорт йўлаги	TRACECA
ЖБГ	Жаҳон банки гуруҳи	WBG

МУНДАРИЖА

ЛОЙИХА ИЖРО ХУЛОСАСИ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

ҚИСҚАРТМАЛАР РЎЙХАТИ XIX

1. КИРИШ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

- 1.1. Лойиҳа Кўриниши **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.1.1. Миллий йўл стратегияси **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.1.2. Бухоро вилоятининг транспорт тармоғи **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.2. БЙТТЛ I Жойлашган жойи **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.3. Лойиҳа Ҳақида Умумий Маълумот **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.4. Регламент ва Сиёсат асослари **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5. АМ&ИТБ Мақсадлари ва Методологияси **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5.1. Мақсадлар **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5.2. Таъсир ва ўрганиш доираси **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5.3. Методология **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5.4. АМ&ИТБ Ўқув Гуруҳи **Ошибка! Закладка не определена.**
- 1.5.5. АМ&ИТБ ҳисоботининг тузилиши **Ошибка! Закладка не определена.**

2. ҲУҚУҚИЙ, СИЁСИЙ ВА ТАРТИБ АСОСЛАРИ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

- 2.1. Тегишли миллий қонунлар 2-1
- 2.1.1. Миллий атроф муҳит қонунлари 2-1
- 2.1.2. АМТБ бўйича миллий қоидалар ва тартиблар 2-2
- 2.1.3. Миллий ижтимоий қонунлар 2-3
- 2.1.3.1. Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси, 1998 йил 2-3
- 2.1.3.2. Ўзбекистон Республикасининг Уй-жой кодекси, 1998 йил 2-4
- 2.1.3.3. Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 29 майдаги 97-сонли қарори 2-4
- 2.1.3.4. Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 25 майдаги 146-сонли қарори 2-5
- 2.1.3.5. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 17 июлдаги 3857-сонли қарори 2-7
- 2.1.3.6. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 1 августдаги 5495-сонли қарори 2-7
- 2.1.3.7. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси, 1995 йил 2-8
- 2.1.3.8. Меҳнат кодекси ва бандлик тўғрисидаги қонун 2-8
- 2.1.3.9. Ўзбекистонда мажбурий меҳнатни йўқ қилиш 2-8
- 2.1.3.10. Маданий мерос, Президентнинг 2018 йил 19 декабрдаги 2-9-сонли 4068-сонли қарори 2-9
- 2.2. АИИБ экологик ва ижтимоий асослари 2-10
- 2.2.1. Экологик ва ижтимоий асосларнинг асосий элементлари 2-10
- 2.2.2. Тақдим этилаётган лойиҳа учун АМ&ИАнинг яроқлилиги 2-11
- 2.3. Халқаро шартномалар 2-12
- 2.4. Миллий қонунчиликни АИИБ нинг экологик ва ижтимоий жиҳатлари бўйича сиёсати билан таққослаш 2-12

3. ЛОЙИХА ТАВСИФИ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

- 3.1. Лойиҳанинг таркибий қисмлари 3-1
- 3.2. Йўл стандартлари ва профиллари 3-1
- 3.2.1. Техник ва иқтисодий кўрсаткичлар 3-1
- 3.2.2. Йўналиш режаси 3-3
- 3.2.3. Узунлама профил 3-3
- 3.2.4. Чорраҳалар 3-3
- 3.2.5. Йўл қопламаси 3-4
- 3.3. Тузилмалар 3-6
- 3.3.1. Қувурлар (Тунелар) 3-6
- 3.3.2. Кўприклар 3-7
- 3.3.3. Чорраҳаларлар 3-9
- 3.4. Йўл ускуналари 3-11

3.5. Йўл қурилиши материаллари	3-12
3.6. Қурилиш фаолияти	3-12
3.6.1. Кўприклар ва Чорраҳалар	3-13
3.6.2. Қувур тунелар	3-13
3.6.3. Бошқа дренаж тузилмалари	3-13
3.6.4. Ерости ишлари	3-13
3.6.5. Асфалтни олиб ташлаш	3-14
3.6.6. Ўрнатиш ва асфалт заводлари	3-14
3.7. Қурилиш ускуналари	3-14
3.8. Қурилиш ишчилари	3-15
3.9. Лагерлар ва сақлаш жойлари	3-
16	
3.9.1. Қурилиш лагери	3-16
3.9.2. Сақлаш жойлари	3-16
3.10. Йўл ҳаракати хавфсизлиги	3-17
3.11. Лойиҳанинг тахминий нарҳи	3-17
3.12. Боғланган объектлар	3-17

4. ЛОЙИҲА АЛТЕРНАТИВЛАРИ ВА БОҒЛАНГАН ОБЪЕКТЛАРНИ АНАЛИЗ ҚИЛИШ 4-1

4.1. Мўқобил вариантларни таҳлил қилиш	4-1
4.2. "Лойиҳасиз" сценарий	4-1
4.3. Йўлаклар учун алтернативалар	4-3
4.4. Чорраҳа йўллар учун алтернативалари	4-4

5. АТРОФ МУҲИТ ВА ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ АСОСИЙ ТАҲЛИЛОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

5.1. Жисмоний муҳит	5-1
5.1.1. Иқлими	5-1
5.1.2. Ёғингарчилик	5-1
5.1.3. Ҳарорат	5-1
5.1.4. Шамол тезлиги	5-2
5.1.5. Намлик ва босим	5-2
5.1.6. Релеф ва топография	5-3
5.1.7. Геология ва тупроқлар	5-3
5.1.8. Гидрология ва сув ресурслари	5-4
5.1.9. Зилзилабардошлик	5-8
5.1.10. Ердан фойдаланиш ва ҳудуднинг ер қоплами	5-8
5.1.11. Чўлланиш	5-11
5.1.12. Бухоро вилоятида иқлим ўзгариши	5-12
5.1.13. Ҳаво сифати	5-13
5.1.14. Шовқин	5-16
5.2. Биологик Атроф-Муҳит	5-17
5.2.1. Мухофаза Этиладиган Табиий Ҳудудлар	5-17
5.2.2. Жайрон Эко-Маркази	5-18
5.2.3. Нефтчи Давлат Ўрмон Хўжалиги Майдони	5-22
5.2.4. Йўналиши бўйлаб яшовчи ўсимлик ва ҳайвонот дунёси	5-22
5.3. Ижтимоий-Иқтисодий Асос	5-23
5.3.1. Илмий-тадқиқот методологияси	5-23
5.3.2. Бухоро тумани	5-25
5.3.3. Лойиҳа доирасидаги уй хўжалиқларининг даромадлари ва харажатлари	5-27
5.3.4. Таълим ва Соғлиқни сақлаш	5-28

5.3.5. Транспорт	5-29
5.3.6. Йўл Ҳаракати Хавфсизлиги	5-30
5.3.7. Маданий Мерос	5-32
5.3.8. ФГМ топилмалар	5-33
5.3.9. Гендер бўйича баҳолаш	5-36

6. ТАЪСИРНИ БАҲОЛАШ ВА БОШҚАРИШ ЧОРАЛАРИ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

6.1. Таъсирни Баҳолаш Методикаси	6-1
6.2. Потенциал таъсир хулосаси	6-2
6.3. Лойиҳа жойлашуви туфайли таъсирлар	6-10
6.3.1. Транспорт тизимини такомиллаштириш	6-10
6.3.2. Мажбурий Кўчириш	6-10
6.3.3. Экотизимга таъсири	6-10
6.4. Қурилиш босқичида таъсирлар	6-13
6.4.1. Бандлик Имкониятлари	6-13
6.4.2. Тупроқнинг ифлосланиши ва эрозияси	6-13
6.4.3. Сув Ифлосланиши	6-14
6.4.4. Каналлар ва дренаж каналларининг тиқилиб қолиши ёки шикастланиши	6-15
6.4.5. Чанг ва ҳавонинг ифлосланиши	6-16
6.4.6. Ижара жойлари таъсири	6-19
6.4.7. Чиқинди хосил бўлиши	6-19
6.4.8. Қаттиқ Чиқиндиларни Бошқариш	6-20
6.4.9. Шовқин ва тебраниш	6-20
6.4.10. Флора ва фаунага таъсири	6-21
6.4.11. Жайрон Эко-марказига таъсири	6-22
6.4.12. Қишлоқ Хўжалик Экинга Зарари	6-22
6.4.13. Коммунал хизматлар учун зарар ва уларни кўчириш	6-23
6.4.14. Блокланган йўллар, маҳаллий инфратузилмага зарар ва транспорт тирбандлиги	6-23
6.4.15. Жамият саломатлиги ва хавфсизлиги	6-24
6.4.16. Касбий Саломатлик ва хавфсизлик	6-25
6.4.17. Маҳаллий ресурсларга қўшимча юк	6-26
6.4.18. Маданий ресурсларга таъсирлар	6-27
6.4.19. Ижтимоий зиддият ва ишчилар оқими	6-27
6.4.20. Лойиҳа жойини расмийлаштириш ва тиклаш	6-28
6.5. Операцион ва техник хизмат кўрсатиш босқичида таъсирлар	6-28
6.5.1. Чиқиндиларни Бошқариш	6-28
6.5.2. Ҳаво Ифлосланиши	6-28
6.5.3. Шовқин ва тебраниш генерацияси	6-29
6.5.4. Иш ва техник хизмат кўрсатиш пайтида касбий Саломатлик ва хавфсизлик	6-29
6.5.5. Операцион ва техник хизмат кўрсатиш вақтида жамият саломатлиги ва хавфсизлиги	6-30
6.5.6. ИГ эмиссия	6-31

7. МАНФААТДОРЛАР КОНСУЛТАЦИЯЛАР ВА ОШКОРАЛИК 7-1

7.1. Консултацияларнинг мақсадлари	7-1
7.2. Манфатдорларни Аниқлаш	7-2
7.2.1. Бошланғич Манфатдорлар	7-2
7.2.2. Иккиламчи / Институционал Манфатдор Томонлар	7-2
7.2.3. Лойиҳа тайёрлаш пайтида маслаҳат жараёнининг натижаси	7-3
7.3. Маслаҳат ва лойиҳа амалга ошириш пайтида иштирок	7-8
7.4. Ошкоралик	7-10

8. АТРОФ МУҲИТ ВА ИЖТИМОИЙ БОШҚАРУВ РЕЖАСИ ОШИБКА! ЗАКЛАДКА НЕ ОПРЕДЕЛЕНА.

8.2. Институционал Тузилмалар	8-1
8.2.1. ЙҚ ва лойиҳа амалга ошириш жамоаси (ЛАОЖ)	8-2

8.2.2.	Қурилиш назорати бўйича консултант (ҚБНМ)	8-3
8.2.3.	Пудратчилар	8-3
8.3.	АМ&ИБР нинг тегишли таркибий қисмларини шартнома ҳужжатларига киритиш	8-3
8.3.1.	Тендер ҳужжатларида уларнинг миқдори тўғрисида (смета)	8-4
8.4.	Тўлов Босқичлари	8-4
8.5.	Қурилиш учун амалиётларнинг атроф муҳит кодекси	8-4
8.6.	Сайтга тегишли қурилиш босқичи учун махсус атроф муҳит ва ижтимоий бошқарув режалари	8-5
8.7.	Ижро Кўрсаткичлар	8-6
8.8.	Юмшатиш Режаси	8-6
8.9.	Атроф-муҳит ва Ижтимоий Мониторинг	8-45
8.10.	Ҳужжатлар ва Ҳисобот	8-49
8.11.	Салоҳиятини Ошириш	8-49
8.12.	Шикоятларни Кўриб Чиқиш Механизми (ШКЧМ)	8-50
8.12.1.	Ўзбекистон Республикаси шикоят муомала тизими	8-51
8.12.2.	Таъсирланган одамлар учун лойиҳа даражасидаги шикоят кўриб чиқиш механизми	8-52
8.12.2.1.	ШКЧМ вазифалари	8-53
8.12.2.2.	ШКЧМ ахборот тарқатиш	8-54
8.12.3.	Ишчилари учун лойиҳа даражасидаги шикоят кўриб чиқиш механизми	8-54
8.12.4.	ОИИБ нинг ЛТОМ	8-55
8.13.	АМ&ИБР Амалга ошириш Бюджети	8-55

9. ҚАЙТА ЖОЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ АСОСИ ВА ҚИСҚАРТИРИЛГАН ҚАЙТА ЖОЙЛАШТИРИШ РЕЖАСИ 9-1

9.1.	Кириш	9-1
9.2.	Ҳуқуқий ва сиёсат асослари	9-2
9.2.1.	Амалдаги миллий қонунлар ва сиёсат	9-2
9.2.2.	ОИИБ Сиёсати Талаблари	9-5
9.3.	Жойлаштириш асосий тамойиллари	9-5
9.4.	Ўзбек қонунчилиги ва ОИИБ сиёсати ўртасида қайта жойлаштириш бўйича бўшлиқ фарқлар	9-7
9.5.	Ваколат ва мақбуллик	9-7
9.6.	Ер олиш ва товон тўлаш жараёни	9-15
9.7.	Тугаш санаси	9-17
9.8.	Ижтимоий Таъсирни Баҳолаш	9-17
9.9.	(ҚҚР) Қисқа Кўчириш Режаси	9-18
9.9.1.	Таъсир ва компенсация Хулосаси	9-18
9.9.2.	Жабрланган одамларнинг ҳолати ва таъсири ҳақида хулоса	9-18

ИЛОВАЛАР

А Иловалар

Илова А1.	А380 "Ўзбекистон Республикаси - Бейнеу" автомобил йўлини 150 км дан 228 км гача бўлган қисм бўйича реконструкция қилиш АМТБ учун Давлат экологик экспертизасининг хулосаси
Илова А2.	Ўзаро чорраҳа йўллари чизмалари
Илова А3.	Стандартлар ва санитария қоидалари ва нормалари рўйхати
Илова А4.	Ўзбекистон Республикаси Экологик ўлчовлар натижалари (сув, сифат, ҳаво сифати ва шовқин)

В Иловалар

Илова В1	Бухоро маҳаллий аҳоли билан ФГМ
Илова В2	Аёллар учун қўшимча ФГМ

С Иловалар

Илова С1	Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси, автомобил тўқнашувлар сони 2017 ва 2018 йил билан солиштирилганда 2019 йилда ошди 3 марта ошди
----------	--

Илова С2 Таклиф етилаётган қурилиш материаллари ва лагерлар жойларининг схемалари Лот-1
Лот-2 Лот-3

D Иловалар

Илова D1 Амалиётларнинг Атроф Муҳит Кодекслари

E Иловалар

Илова E1 Қисқартирилган жойлаштириш режаси сўров расмлар

РАСМЛАР РЎЙХАТИ

1.1-расм: Бухоро вилояти йўл тармоғи ва лойиҳа майдони харитаси	1-2
1.2-расм: Лойиҳа компонентлари ва ўрганиш соҳаси	1-4
1.3 расм: АМ&ИТБ жараён ўрганишдан кейинги ҳаракат	1-6
3.1-расм: Аҳоли пунктидаги йўлнинг яшил зоналари кўриниши	3-3
3.2-расм: Қишлоқ жойидаги йўлнинг кўриниши	3-4
3.3 расм: Аҳоли пунктида кўндаланг профил қопламасини лойиҳалаш 3-4	
3.4-расм: Йўл қопламининг қурилиш қатламлари	3-6
3.5-расм: Янги йўл чорраҳалари жойлашуви	3-9
3.6-расм: 152 км да Янги чорраҳа	3-10
3.7-расм: 159 км да Янги чорраҳа	3-10
3.8-расм: 170 км да Янги лойиҳаланган чорраҳа	3-10
3.9-расм: 181 км да Янги чорраҳа	3-10
3.10-расм: 194 км да Янги чорраҳа	3-11
3.11 расм: Металл йўл тўсиқни қурилиш профили	3-11
4.1-расм: А380 йўлининг турли участкаларида жорий ҳолат	4-2
5.1-расм: Бухоро вилоятида ҳарорат	5-2
5.2-расм: Бухоро вилоятида намлик ва атмосфера босими	5-3
5.3-расм: Ҳудуднинг сейсмиклиги	5-8
5.4 расм: Лойиҳа майдони маршрут харитаси	5-11
5.5-расм: Ҳаво сифати ва шовқин мониторинги учун танланган нуқталар	5-14
5.6-расм: Бухоро вилояти муҳофаза этиладиган табиий Ҳудудлар	5-18
5.7-расм: Жайрон Эко-марказининг жойлашиш харитаси	5-19
5.8-расм: Жайрон Эко-маркази ҳайвонлари	5-21
5.9-расм: Бухоро вилоятидаги туманлар бўйича ўртача иш ҳақи, 2019	5-28
5.10-расм: Соҳалар бўйича ўртача иш ҳақи, 2019 йилда	5-28
5.11-расм: Бухоро вилоятида юк айланмаси, 2019	5-29
5.12-расм: 2017-2019 -йиллар давомида, А 380-қисмдаги авариялар сони	5-30
5.13-расм: А380 йўл 150-228 км қисмида 2017-2019 йиллар давомида ҳалокатлар сони	5-31
5.14 расм: А380 йўл Бахтсиз ходисалар 219 км қисмида	5-31
5.15-расм: 2017-2019 йиллар давомида жой бўйича авариялар сони	5-32
5.16-расм: 2017-2019 йиллар давомида ҳалок бўлган ва жароҳатланганлар сони	5-32
5.17-расм: Давлат ва хусусий секторларда банд бўлган еркак ва аёлларнинг тақсимланиши	5-37
6.1-расм: 181 км да ўзаро чорраҳа йўлни жойлашуви	6-11
6.2-расм. 194 км да ўзаро чорраҳа йўлни жойлашуви	6-12
8.1-расм: Лойиҳани экологик ва ижтимоий бошқариш учун Органограмма	8-2
8.2 расм: БИТТЛ дан таъсир кўрган одамлар учун ШКЧМ	8-53

ЖАДВАЛАР РЎЙХАТИ

2.1-жадвал: Тавсия етилган лойиҳа учун Э&ИС ва ЭИС нинг қўлланилиши	2-11
1.1-жадвал: Миллий қонунчиликни ОИИБ атроф муҳит ва ижтимоий жиҳатларга сиёсати билан таққослаш	2-13
3.1-жадвал: Йўл лойиҳасининг асосий параметрлари	3-2
3.2-жадвал: Қувурлар рўйхати	3-7
3.3-жадвал: Кўприklar рўйхати	3-7
3.4-жадвал: Чорраҳалар рўйхати	3-9
3.5-жадвал: Қурилиш техникаси рўйхати	3-14
3.6-жадвал: Қурилиш босқичида асосий ходимлар	3-15
4.1-жадвал: А380 йўл қисмининг 150-228 км реконструкция қилинган қисмлари	4-1
4.2-жадвал: Йўлакчаларнинг муқобилларини таққослаш	4-3
4.3-жадвал: Ўзаро кесишган чорраҳа йўллар Алтернативаларни таққослаш	4-5
5.1-жадвал: Лойиҳа майдонининг шамол маълумотлари	5-2
5.2-жадвал: Кўприklar ва каналлар	5-6
5.3-жадвал: Сув сифатини таҳлил қилиш натижалари	5-7
5.4-жадвал: Лойиҳа йўли бўйининг асосий хусусиятлар	5-8
5.5-жадвал: А380 йўлидаги (150-228 км) майдони ҳаво сифати маълумотлари натижалари	5-14
5.6-жадвал: 60 км / соат тезликда ҳисобланган транспорт оқими	5-16
5.7-жадвал: Шовқинни ўлчаш таҳлилининг натижалари (дБ)	5-17
5.8-жадвал: Мухофаза қилинадиган табиий ҳудудлар рўйхати	5-17
5.9-жадвал: Жайрон экомарказидаги асосий турлар	5-22
5.10-жадвал: Туманлар бўйича ФГМ иштирокчиларининг сони	5-24
5.11-жадвал: Лойиҳа ҳудудининг маъмурий маълумотлари, 2019 йил	5-25
5.12-жадвал: Лойиҳа ҳудудидаги аҳоли сони	5-26
5.13-жадвал: Лойиҳа ҳудудидаги одамлар сони	5-27
5.14-жадвал: Лойиҳа ҳудудида кам таъминланган оилалар сони	5-27
5.15-жадвал: Соғлиқни сақлаш ва таълим муассасалари сони	5-29
5.16-жадвал: Бухоро вилоятида йўловчилар айланмаси сони, 2019 йил	5-30
5.17-жадвал: Лойиҳа ҳудудидаги тарихий обидалар сони, 2020	5-33
5.18-жадвал: А380 (150-228 км қисмида) бўйлаб жойлашган Маҳалла	5-33
5.19-жадвал: ФГМларнинг қисқача тавсифи	5-34
5.20-жадвал: Иш билан таъминланган аёллар ва эркаклар сони	5-36
6.1-жадвал: Миқдори аниқлаш учун параметрлар	6-1
6.2-жадвал: Сизгирликни аниқлаш мезонлари	6-2
6.3-жадвал: Таъсир мезонларининг аҳамияти	6-2
6.4-жадвал: Потенциал таъсирларнинг қисқача тавсифи ва уларнинг аҳамияти	6-3
6.5-жадвал: Лойиҳа ҳудудидаги сезгир рецепторлари	6-16
6.6-жадвал: 2020-2045 йиллар учун транспорт оқимининг ўсишини баҳолаш	6-29
6.7-жадвал: 2019 йилда А380 (150-228км) қатнови (бирлик: транспорт воситаси / кун)	6-31
6.8-жадвал: 2019 йилда ёқилғи сарфини ҳисоблаш	6-32
6.9-жадвал: Калорифик қиймат ва углерод эмиссияси коэффициентлари	6-33
6.10-жадвал: 2019 йилда карбонат ангидрид чиқиндиларининг умумий миқдори	6-34

7.1 Жадвал: Жамоатчилик маслаҳатининг қисқача мазмуни

7-3

7.2-жадвал: Лойиҳани амалга ошириш жараёнида маслаҳатлар ва иштирок этиш асослари

7-9

8.1-жадвал: экологик ва ижтимоий юмшатиш режаси	8-7
8.2-жадвал: Атроф-муҳит сифати мониторинги режаси	8-46
8.3-жадвал: Экологик ва ижтимоий таълим дастурлари	8-50
8.4-жадвал: АМ&ИБРни амалга ошириш бюджети	8-55
9.1-жадвал. сонли Ваколатлар матрицаси	9-8
9.2-жадвал. ЛДШга берилган ерларни олиш ва уларга берилган компенсацияларнинг қисқача тавсифи.	9-20

1.КИРИШ

Ўзбекистон Ҳукумати (ЎХ) Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги Йўл Қўмитаси (ЙҚ) орқали Бухоро вилоятида Бухоро йўллар тармоғини такомиллаштириш лойиҳасини (БЙТТЛ) амалга ошириш ниятида ва Осиё инфратузилма инвестиция банкидан (ОИИБ) молиявий ёрдам сўрамоқда.

Ушбу лойиҳанинг салбий экологик ва ижтимоий таъсирини бартараф этиш ва миллий қонунчиликка, шунингдек ОИИБнинг Экологик ва Ижтимоий Сиёсати (Э&ИС) мувофиқ равишда ЙҚ, БЙТТЛ I-чи босқичи бўйича (таклиф этилаётган лойиҳа) ушбу Атроф-муҳит ва Ижтимоий Таъсирини Баҳолашни (АМИТБ) ўтказди.

БЙТТЛ I-чи босқичи (ёки БЙТТЛ I) А380 трассасининг 78 км узунлигини, 150 км дан 228 км гача бўлган қисмини реконструкция қилиш ва такомиллаштиришни ўз ичига олади.

1.1. Лойиҳа Кўриниши

1.1.1. Миллий йўл стратегияси

Транспорт иқтисодий фаолиятнинг ривожланиши учун жуда муҳим ва ижтимоий фаровонлик ва аҳоли бирлигини таъминлашнинг калитидир. Транспорт одамларнинг кунлик ҳаракатини таъминлайди ва товарларни ишлаб чиқариш ва тарқатишда муҳим аҳамиятга эга. Тўғри инфратузилма транспорт тизимлари учун муҳим шартдир.

Халқаро тажриба шуни кўрсатадики, миллий даражада транспорт тизимларининг етарли даражада ривожланмаганлиги, ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатишга асосиз равишда юқори харажатларга олиб келади ва деярли барча соҳаларда иқтисодий ривожланишни чеклайди. Транспорт имкониятларидан оқилона фойдаланиш иқтисодиётнинг тегишли соҳалари ва тармоқларини жадал ривожланишини рағбатлантиради.

Йўл транспорти инфратузилмасини ва улардан фойдаланиш самарадорлигини ошириш, хавфсизлик ва миллий тараққиётни, шунингдек, ҳаракатланишни оширишга ёрдам беради, автомобил транспорти тизимини сақлаб қолиш, такомиллаштириш ва кенгайтириш, шунингдек, эксплуатацион имкониятларни кенгайтириш орқали жамоат учун фаолият, товарлар ва хизматлар билан фойдаланишни доимий равишда яхшилайдди.

Давлат дастурига мувофиқ, 2018-2020 йилларда 1122,8 км автомобил йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш режалаштирилган. Бухорода йўллар тармоғини такомиллаштириш Ўзбек миллий автомагистрал дастурига киритилган ва БЙТТЛ I босқичи (таклиф қилинаётган лойиҳа) ушбу дастурга киритилган.

1.1.2. Бухоро вилоятининг транспорт тармоғи

ЙҚ "УзЙўлЛойиҳа" лойиҳалаш институтининг маълумотларига кўра, Бухоро вилоятидаги транспорт тармоғининг умумий узунлиги 4 012 км. Бухоро вилоятидан иккита А380 ва М37 халқаро автомобил йўллари ўтади. Халқаро йўлларнинг умумий узунлиги 486 км, шу жумладан А380 - 333 км ва М37 - 153 км. Давлат ва маҳаллий йўлларнинг узунлиги мос равишда 1120 ва 2.406 км.

A380 ва M37 халқаро йўллари Бухоро вилояти ҳудудидан ўтувчи асосий магистрал автомобил йўллари дир. Умумий узунлиги 1,204 км бўлган A380 автомагистрალი мамлакатнинг тўрт вилоятини бир-бирига боғлайди ва Ўзбекистоннинг шимоли-ғарбий ва жануби-шарқдаги асосий йўналиши дир, Афғонистон, Тожикистон, Туркменистон, Қозоғистон ва Россия Федерацияси ўртасидаги муҳим халқаро йўлак (коридор) ҳисобланади. У, Марказий Осиё минтақавий иқтисодий ҳамкорлик (МОМИХ) 2 ва бчи дастури халқаро йўлакларига, Осиё Автомобил йўли 63, Европа-Кавказ-Осиё Транспорт йўлаги (ТРАСЕКА) ва Европа E40 ва E60 автомобил йўллари га киради.

The government pays special attention to the international highways and at present most of the sections of the A380 highway have been reconstructed. With the involvement of funds from international financial organizations, similar works are being carried out or planned in various areas.

The Bukhara Road Network Improvement Project (BRNIP) focuses on the rehabilitation of segment of road A380 which starts from km 150 in Karaulbazar district and ends up at km 228 in Bukhara district; a length of 78 km. This segment of the road A380 passes through three districts and two cities of the Bukhara region.

Ҳукумат халқаро автомагистралларга алоҳида эътибор қаратмоқда ва ҳозирги вақтда A380 трассасининг кўп қисми реконструкция қилинди. Халқаро молия ташкилотларининг маблағларини жалб қилган ҳолда шунга ўхшаш ишлар турли йўналишларда амалга оширилмоқда ёки режалаштирилмоқда.

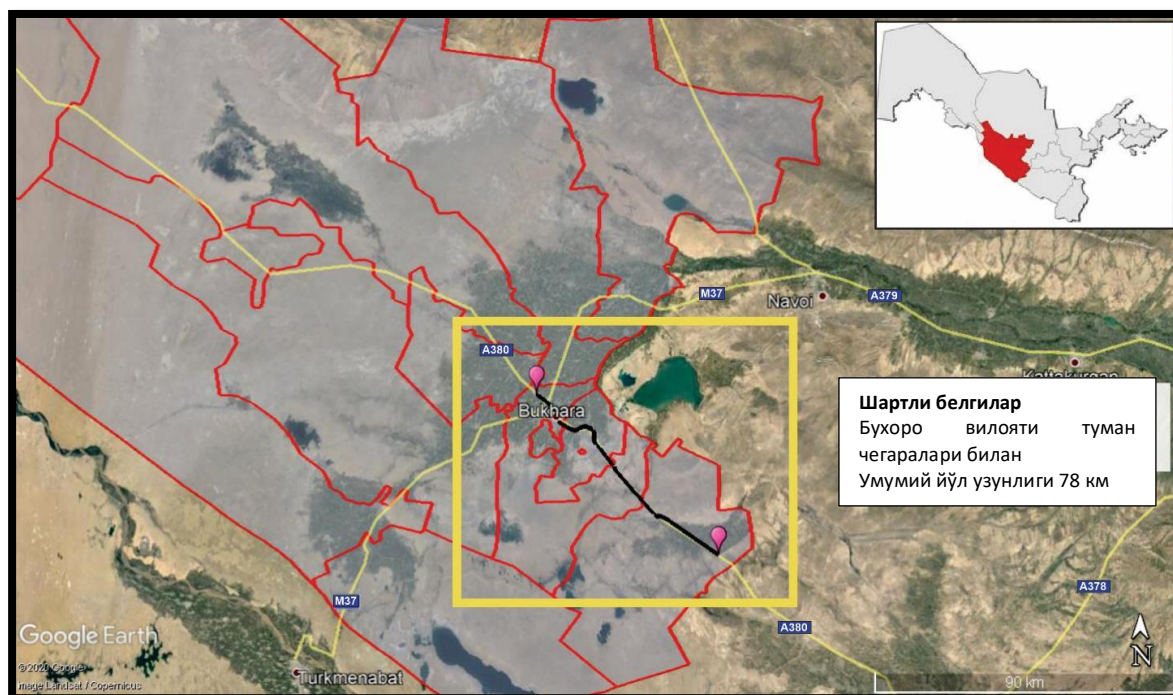
Бухоро йўл тармоғини такомиллаштириш лойиҳаси (БРНИП) A380 йўлининг Қорабўлбазар туманидаги 150 км дан Бухоро туманида 228 км гача бўлган қисмини реабилитация қилишга қаратилган; узунлиги 78 км. A380 йўлининг ушбу қисми Бухоро вилоятининг учта тумани ва иккита шаҳридан ўтади.

1.2. БЙТТЛ I Жойлашган жойи

Таклиф этилаётган лойиҳа Бухоро вилоятида, Ўзбекистоннинг ғарбий қисмида жойлашган. Шимол ва шарқда Навоий вилояти, жануби-шарқда Қашқадарё вилояти, жанубда Туркменистон Республикаси, ғарбда Хоразм вилояти ва Қорақалпоғистон билан чегарадош.

Бухоро вилояти ҳудуди қарийб 40,32 минг квадрат километрни эгаллайди, унда 1,89 миллиондан ортиқ аҳоли истиқомат қилади. Маъмурий маркази - Бухоро шаҳри. Бухоро қуйидаги 11 маъмурий туманларга бўлинган: Бухоро, Вобкент, Жондор, Когон, Олот, Пешку, Ромитан, Шофиркан, Қоровулбозор, Қоракўл, Гиждувон. Бухоро вилоятининг йирик шаҳарлари қаторига Бухоро, Когон, Гиждувон, Қоракўл, Вобкент, Шофиркан ва Ромитан шаҳарлари киради (1.1-расмга қаранг). 1.2.

БЙТТЛ I реконструкцияси учун тавсия этилган А 380 узунликдаги 78 км узунлик Қоровулбозор, Когон, Бухоро туманлари ва Бухоро, Когон шаҳарлари орқали ўтади.

Расм 1.1: Бухоро вилояти йўл тармоғи ва лойиҳа майдони харитаси (Манба: *Google Earth Pro*)

1.3. Лойиҳа Ҳақида Умумий Маълумот

Қуйида тавсифланган БЙТТЛ учун босқичма-босқич ёндашув қабул қилинди.

Биринчи босқич (206,29 миллион АҚШ доллари):

а. Умумий узунлиги 78 км, 150 км дан 228 км гача, бетон цемент қопламаси ва бир нечта кўприкларни ўз ичига олган А380 йўлини тиклаш ва модернизация қилиш билан боғлиқ қурилиш ишлари;

б. А 380 йўлни қурилиш назорати ва техник аудит / шарҳ бўйича маслаҳат хизматлари;

в. Иккинчи босқичга лойиҳани тайёрлаш, бунга қуйидагилар киради: 1) М37 жанубидан 78 км масофада ИНШАЙШ (Иш натижалари ва ишлашга асосланган йўл шартномалари) / ЛҚИХК (Лойиҳалаш, қуриш, ишлатиш ва хизмат кўрсатиш) инновацион буюртмали методологиясидан фойдаланган ҳолда концептуал дизайн ва тендер ҳужжатларини тайёрлаш; 2) шимолдан 80 км М37 бўлими қисмига контрактнинг анъанавий кириш туридан фойдаланган ҳолда тендер ҳужжатларини батафсил лойиҳалаштириш ва тайёрлаш;

г. Институционал кучайтириш ва салоҳиятни кучайтириш: (1) институционал кучайтириш (экологик ва ижтимоий (Э&И) жиҳатларини қўллаб-қувватлашни ўз ичига олган ҳолда), 2) Лойиҳани амалга ошириш жамоаси (ЛАОЖ) тадбиқ этиш ва беш йил давомида мутахассис ходимларни жалб қилиш 3) Ҳозирги ҳолатни, Дизайн ва ишларнинг стандартлари ва тавсифларни кўриб чиқиш ва янгилаш;

д. Шартномаларнинг инновацион методологиялари учун сифат ва миқдор ўлчовлари билан боғлиқ ускуналарни харид қилиш.

Иккинчи босқич (630 миллион АҚШ доллари):

а. Қорақалпоғистонда 414 км ва Хоразм вилоятида 223 км узунликдаги анъанавий контракт усулидан фойдаланган ҳолда Қорақалпоғистон ва Хоразм вилоятларидаги танланган йўл тармоқларини тиклаш ва реконструкция қилиш;

б. Иккала минтақада қурилиш назорати ва техник аудит / йўл тармоқларини кўриб чиқиш бўйича консалтинг хизматлари;

в. Умумий узунлиги 158 км бўлган М 37 йўлни тиклаш ва модернизация қилиш;

д. М37 йўлининг қурилиш назорати ва техник аудит / шарҳ бўйича консалтинг хизматлари.

Таклиф этилаётган лойиҳа (Биринчи босқич) А380 автомагистралининг 78 км қисмини реконструкция қилишни ўз ичига олади, қуйидаги учта қисм / участкалардан иборат:

- 1-лот - 150 дан 188 км гача;
- 2-лот - 188 дан 208 км гача;
- 3-лот - 208 дан 228 км гача.

Таклиф этилаётган ишлар қаторига йўналишнинг режа ва бўйлама профилини тузатиш, йўл тўшаги, йўл қопламалари, тузилиш, чорраҳалар ва кесишмалар ва йўл қурилмаларини лойиҳалаш киради. Лойиҳанинг майдони ва турли хил участкалар **1.2-расмда** келтирилган. Таклиф этилаётган лойиҳа ҳақида батафсил маълумот кейинчалик ҳужжатда келтирилган.

Расм 1.2: Лойиҳа компонентлари ва ўрганиш соҳаси

1.4. Регламент ва Сиёсат асослари

Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 22 ноябрдаги 949-сонли қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикасининг миллий қонунчилик талабларига, хусусан, Экологик экспертиза тўғрисидаги қонуни, 2000 ва Давлат экологик экспертизаси (ДЭЭ) тўғрисидаги низомга мувофиқ, йўл лойиҳасини амалга ошириш учун Атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси (Э&АММҚДК) қошидаги Давлат экологик экспертиза марказидан (ДЭЭМ) Атроф-муҳитга таъсир қилиш тўғрисидаги ҳисобот лойиҳаси (АМТҚТХЛ) ва Экологик хулоса лойиҳасини тайёрлаш талаб қилинади. ДЭЭ томонидан атроф-муҳит бўйича хулоса 09/10/2019 йилда қабул қилинган, № 01-01 / 10-08-2162 (**A1 Annex** қаранг).

Бундан ташқари, ОИИБ Э&ИС ва Экологик ва ижтимоий стандартларга (ЭИС) мувофиқ, таклиф қилинаётган лойиҳа учун атроф муҳит ва ижтимоий таъсирни баҳолаш (АМ&ИТБ) бажарилиши керак. Ушбу баҳолаш юқоридаги талабларга жавобан ишлаб чиқилган. Ушбу тартибга солиш ва сиёсат талабларининг тафсилотлари кейинчалик ҳужжатда келтирилган.

1.5. АМ&ИТБ Мақсадлари ва Методологияси

1.5.1. Мақсадла

Ушбу АМ&ИТБ лойиҳанинг экологик жиҳатдан барқарор ва ижтимоий мақбул бўлишини таъминлаш учун лойиҳа ва унинг фаолиятининг жисмоний ва биологик атроф-муҳитга, шунингдек, ижтимоий-иқтисодий томонга салбий таъсирини бартараф этишга қаратилган. Ушбу тадқиқот миллий қонун ҳужжатларида, шунингдек ОИИБ Э&ИС томонидан белгиланган талабларга жавобан амалга оширилди. Ушбу АМ&ИТБ ишининг асосий вазифалари қуйидагилардан иборат:

- Лойиҳа жойининг ҳозирги экологик ва ижтимоий ҳолатини аниқлаш;
- Лойиҳага таъсир кўрсатиши мумкин бўлган муҳим экологик ва ижтимоий қисмларни аниқлаш;
- Потенциал экологик ва ижтимоий таъсирларни, шу жумладан таклиф қилинаётган лойиҳанинг қолдиқ таъсирини баҳолаш;
- зарарли таъсирни олдини олиш, камайтириш ёки юмшатиш чораларини аниқлаш;
- Атроф-муҳит мониторинги режасини ўз ичига олган атроф муҳит ва ижтимоий бошқарув режасини (АМ&ИБР) тайёрлаш;
- Лойиҳадан таъсирланган одамлар ва ишчилар учун шикоятларни кўриб чиқиш механизмини таклиф қилиш;
- Иқтисодий кўчишларни қоплаш ва компенсация тўловлари бўйича қисқартирилган кўчириш режасини тайёрлаш.

Тадқиқот таклиф қилинаётган лойиҳани лойиҳалаштириш, куриш ва фойдаланиш ва техник хизмат кўрсатиш (Ф&ТХ) босқичларини қамраб олади.

1.5.2. Таъсир ва ўрганиш доираси

Лойиҳанинг атроф-мухит ва ижтимоий-иқтисодий таъсирининг асосий қисми маҳаллийлаштирилиши кутилмоқда. Тўғридан-тўғри таъсир қилиш доираси (ТД) А380 (78-228км) нинг ҳар икки томонидан 200 м масофада жойлашган бўлиб, унинг ичида чорраҳа ва 200 м радиусли майдон таклиф қилинаётган майдонлар, ижарага олиш жойлари, цемент заводи ва қурилиш лагери атрофида жойлашган. Тадқиқот ҳудуди экологик таъсирни баҳолаш бўйича Жайрон экологик марказини ва А380 (78-228км) атрофидаги қишлоқ ва уй хўжалиқларини ижтимоий-иқтисодий таъсирни баҳолаш учун, шунингдек тўғридан-тўғри ТД-га қўшимча равишда.

1.5.3. Методология

Таклиф қилинаётган лойиҳанинг ушбу АМ&ИТБ ўрганиш пайтида олиб борилган методология 1.3-расмда келтирилган

Расм 1.3: АМ&ИТБ жараён ўрганишдан кейинги ҳаракат

Ҳозирги АМ&ИТБ тадқиқотининг ҳар бир босқичидаги тадбирлар қуйида қисқача баён этилган.

Лойиҳа Дизайнини Кўриб Чикиш Лойиҳа тўғрисида батафсил маълумот "УзЙўлЛойиҳа" лойиҳасининг техник-иқтисодий асосномасида (Тошкент, 2019) экологик ва ижтимоий гуруҳ аъзолари томонидан таклиф этилаётган аралашувлар ва уларнинг экологик ва ижтимоий оқибатлари тўғрисида тушунча олиш учун тўпланган. Дизайн маълумотлари АМ&ИТБ ни тайёрлаш учун йиғилган. Лойиҳанинг қисқача тавсифига қуйидаги жиҳатлар киритилган:

- Лойиҳанинг жойлашган жойи ва ундан фойдаланиш имконияти;
- табиий ресурслардан фойдаланиш, яъни тупроқ, сув ва унинг манбалари;
- Хом-ашё, ёқилғи ва кимёвий моддалардан фойдаланиш, уларнинг миқдори, хусусиятлари, транспорт воситаларини лойиҳа жойигаташқил этиш ва омборхоналар;
- Асосий ускуналар ва машиналар рўйхати, ўрнатилган ифлосланишни бошқариш ускуналари, ишлаб чиқариш жараёнининг батафсил тавсифи;
- Қаттиқ, суюқ ва газсимон чиқиндилар ва уларнинг ҳосил бўлиш жойлари тўғрисидаги маълумотлар;
- Ускуналар ва механизмлар томонидан ишлаб чиқарилган шовқин даражаси;
- Лойиҳанинг асосий таркибий қисмларини кўрсатадиган жойлашув хариталари.

Доирасини Аниқлаш

Икки босқичда амалга оширилган лойиҳалаш жараёнида БЙТТЛ фаолиятининг экологик ва ижтимоий таркибий қисмлари аниқланди. Биринчи босқичда атроф-муҳит ва ижтимоий экспертлар БЙТТЛ фаолиятининг таъсирини ишлаб чиқдилар. Иккинчи босқичда, ишчи гуруҳ биринчи даражали ва иккиламчи манфаатдор томонлар ва ҳокимликлар, маҳалла кўмиталари ва нодавлат ташкилотлари вакилларининг фикр ва таклифларини инобатга олди. БЙТТЛ фаолиятига асосланиб, ўрганиш ишчи гуруҳ кенг қамровли ишларни амалга оширди ва мумкин бўлган таъсирларни аниқлади. Ушбу босқичда экологик ва ижтимоий экспертлар, муҳандислар ва маҳаллий аҳолининг таклифлари тўпланиб, ҳисобга олинди.

Норматив шарҳ

Ушбу вазифанинг бир қисми сифатида экологик ва ижтимоий баҳолаш ҳамда мажбурий кўчириш билан боғлиқ миллий қонунчилик базаси кўриб чиқилди. Бундан ташқари, ОИИБ Э&ИС ва ЭИС кўриб чиқилди ва уларнинг таклиф этилаётган лойиҳага алоқадорлиги аниқланди. Ва ниҳоят, талабларнинг иккита тўпламини (яъни миллий ва ОИИБ талаблари) таққослаш амалга оширилди ва улар орасидаги бўшлиқ фарқлар аниқланди.

Атроф муҳит ва ижтимоий дастлабки тадқиқотлар

Таклиф қилинаётган лойиҳа ҳудудининг экологик ва ижтимоий дастлабки ҳолати биринчи ва иккиламчи манбалардан тегишли маълумотларни тўплаш орқали аниқланди. АМ&ИТБ тадқиқотида биноан иккиламчи манбалардан иқлим, геология, зилзилабардошлик, сув ресурслари, ер ресурслари, тупроқ хусусиятлари, қишлоқ хўжалиги, экология ва ижтимоий-иқтисодий таркибий қисмлар тўғрисида мавжуд маълумотлар тўпланган. Шунингдек, ер экологияси, гидрология, саноат ва маҳаллий жамоанинг ижтимоий-иқтисодий, физик ва биологик атроф-муҳитнинг асосий

соҳалари бўйича дастлабки маълумотларни тўплаш учун 2019 йил декабрдан 2020 йил январигача бўлган даврда «Разведка» ташрифи ва атроф-муҳит сифатини асбоб-ускуналар ёрдамида назорат қилиш мониторинги ўтказилди.

Хусусан, лойиҳа майдони ва тегишли маҳалла кўмиталари, Бухоро, Когон, Қоровулбозор туманлари, Бухоро ва Когон шаҳарларининг маҳаллий аҳолисидан Фокус-гурух муҳокамаси (ФГД), семинарлар ва юзма-юз суҳбатлар орқали ижтимоий-иқтисодий маълумотлар йиғилди.

Потенциал таъсирларни баҳолаш

Таркибий доирани ўрганишдан сўнг, лойиҳа тафсилотларини кўриб чиқиш ва дастлабки атроф-муҳит ва ижтимоий шароитларни кўриб чиқиш, ҳар бир экологик ва ижтимоий параметрга таъсирни баҳолаш амалга оширилди. Мумкин бўлган таъсирлар аниқлангандан сўнг уларнинг аҳамияти баҳоланди. Кейинчалик, эҳтимолий таъсирларнинг олдини олиш, минималлаштириш ва / ёки компенсация қилиш учун юмшатиш ва кучайтириш чоралари таклиф қилинди. Шу мақсадда илгари шунга ўхшаш лойиҳаларда қабул қилинган юмшатиш стратегиялари экспертларнинг фикрига таяниб кўшимча равишда кўриб чиқилди. Кейинчалик, қолдиқ таъсирлар - юмшатиш чоралари кўрилгандан кейин ҳам содир бўлиши мумкин бўлган таъсирлар ва уларнинг аҳамияти баҳоланди.

Атроф-муҳит ва ижтимоий бошқарув режаси

Таъсирни баҳолаш ва юмшатиш чоралари аниқлангандан сўнг, атроф-муҳит ва ижтимоий бошқарув режаси (АМ&ИБР) тузилди. АМ&ИБР тузишда лойиҳанинг экологик ва ижтимоий бошқаруви учун институционал чора-тадбирлар тавсия қилинди, юмшатиш ва мониторинг режалари тузилди, ҳужжатлар ва ҳисобот протоколлари аниқланди, ўқитиш эҳтиёжлари баҳоланди ва АМ&ИБР амалга ошириш қиймати аниқланди.

Қайта жойлаштиришни режалаштириш

Ушбу вазифанинг бир қисми сифатида, ОИИБ Э&ИС ва ЭИС ва миллий талабларга мувофиқ, лойиҳа томонидан олиб борилаётган мажбурий кўчириш таъсирини бартараф этиш жараёнини таъминлаш учун Қайта Жойлаштиришни Режалаштириш асослари тайёрланди. Бундан ташқари, Қисқартирилган Кўчириш Режаси, шунингдек АМ&ИТБ ўрганиш пайтида аниқланган кўчиришга таъсирини бартараф этиш учун тайёрланган.

Манфаатдор томонларнинг жалб қилиниши

Манфаатдор томонларнинг жалб қилиниши экологик ва ижтимоий бошланғич босқичдан, бошланғич шароитлар тўғрисидаги маълумотлар ва маълумот лойиҳага бевосита ва билвосита таъсир кўрсатадиган одамлардан тўпланадиган пайтдан бошланди. Кўздан кечириш жараёни орқали муҳим экологик ва ижтимоий таркибий қисмларни танлашда уларнинг идроклари ҳисобга олинди.

АМ&ИТБи ўрганиш давомида баъзи расмий консултациялар ўтказилди. АМ&ИТБ гуруҳи Бухоро вилоятида лойиҳа таъсирини учраган одамлар билан расмий маслаҳат учрашувини ўтказди. Шу билан бирга, ўқув гуруҳи маҳаллий ҳокимият идоралари билан боғланиб, уларни хабардор қилиш ва ушбу лойиҳа ҳақидаги тасаввурларини билиб олди. Маслаҳатлашув учрашувларида қатнашиш услубига риоя қилинди.

АМ&ИТБ ҳисоботини тузиш

Ушбу топшириқни бажариш охирига келиб, юқорида тавсифланган вазифаларни бажариш жараёни ва натижалари тўғрисидаги АМ&ИТБ ҳисоботи тайёрланди. АМ&ИТБ ҳисоботи кейинчалик бобда тавсифланган стандарт тузилмани амал қилади.

1.5.4. АМ&ИТБ Ўқув Гуруҳи

Ушбу АМ&ИТБ тадқиқотини қуйидаги асосий мутахассислар олиб боришди:

- Толиб Султонов, атроф-муҳит бўйича мутахассис;
- Жаҳонгир Гадаев, атроф-муҳит бўйича мутахассис;
- Азизова Нодира, Ижтимоий таъсир ва кўчириш бўйича мутахассис;
- Жамолиддин Қудратов, Ижтимоий ҳимоя масалалари бўйича мутахассис
- Азиз Саломов Азиз, Бухоро вилоятидаги дала тадқиқотлари координатори.

1.5.5. АМ&ИТБ ҳисоботининг тузилиши

2-бобда миллий тартибга солиш талаблари ва ОИИБ сиёсати ва экологик ва ижтимоий баҳолашга тегишли стандартлар кўриб чиқилган. **3-бобда** лойиҳанинг соддалаштирилган тавсифи, унинг турли қисмлари ва атроф-муҳит ва ижтимоий баҳо билан боғлиқ бўлган бошқа муҳим маълумотлар келтирилган. Лойиҳани режалаштириш ва лойиҳалаш жараёнида кўриб чиқилаётган алтернативаларнинг таҳлили **4-бобда** тушунтирилган. Атроф-муҳит ва ижтимоий-иқтисодий таҳлилнинг тавсифи **5-бобда** келтирилган. **6-бобда** Лойиҳанинг атроф-муҳитга ва одамларга потенциал таъсири, шунингдек уларни юмшатиш чоралари муҳокама қилинди. **7-боб** АМ&ИТБи ўрганиш давомида томонларнинг ўзаро маслаҳатлари ва ошкор қилиниши тўғрисида баён этилган. **8-бобда** атроф муҳит ва ижтимоий бошқарув режаси (АМ&ИБР) келтирилган. Ва ниҳоят, ҚЖРА ва АҚКР **9-бобда** келтирилган.

2. ҲУҚУҚИЙ, СИЁСИЙ ВА ТАРТИБ АСОСЛАРИ

Ушбу бўлимда Ўзбекистон ҳукумати қонунлари, қарорлари ва сиёсати, Бухоро вилояти ҳокимлиги ва ушбу лойиҳани амалга ошириш учун қўлланиладиган ОИИБ нинг экологик ва ижтимоий сиёсати муҳокама қилинади. Шунингдек, бўлимда миллий ва ОИИБ талабларининг таққосланиши келтирилган.

2.1. Тегишли миллий қонунлар

2.1.1. Миллий Атроф Муҳит қонунлари

Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун 1992 йилда қабул қилинган. Унда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланишнинг ҳуқуқий ва институционал талаблари кўрсатилган.

Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун атрофида қонунлар ва қонуности ҳужжатлар тизими ишлаб чиқилган ва қабул қилинган. Унинг тизими атроф-муҳитни муҳофаза қилишни тартибга солиш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланишни рағбатлантириш ва одамларни атроф-муҳитнинг ноқулай ўзгаришларидан ҳимоя қилишга қаратилган. Ҳозирги пайтда Ўзбекистонда атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан фойдаланиш соҳасидаги 40 дан ортиқ қонун ҳужжатлари ва 70 га яқин қонуности ҳужжатлар қабул қилинган, масалан, "Табиатни муҳофаза қилиш", "Муҳофаза этиладиган ҳудудлар", "Давлат санитария назорати", "Сув ва сувдан фойдаланиш тўғрисида", Ер ости бойликлари, "Ҳайвонот дунёсини муҳофаза қилиш ва ундан фойдаланиш", "Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш", "Ўсимлик дунёсининг муҳофазаси ва улардан фойдаланиш", "Ўрмонлар", "Сув иншоотларининг хавфсизлиги", "Давлат кадастрлари", "Чиқиндилар", "Атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш" ва "Ер кодекси", "Қимматбаҳо ва йўқолиб кетиш хавфи остида бўлган ўсимликлар ва ҳайвонларни ҳимоя қилиш ва мустаҳкамлаш ва улардан фойдаланиш тартиби".

Ушбу қонунлар қаторида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қуйидаги қарорлари айниқса муҳимдир: "1999-2005 йилларга мўлжалланган атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бўйича миллий дастур",

"Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг" 2016-2020 йилларда Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳит мониторинги дастурини тасдиқлаш тўғрисида қарори", "2030 йилгача Ўзбекистон Республикасининг атроф-муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида", Озон қатламини ҳимоя қилиш бўйича Ўзбекистон Республикасининг халқаро мажбуриятларига риоя қилиш чоралари; "Ўзбекистон Республикасининг Қизил китоби", "Ўзбекистон Республикаси Гидрометеорология хизматини такомиллаштириш", "Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳитга таъсирни давлат томонидан баҳолаш тўғрисидаги низомни тасдиқлаш", "Атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш тўғрисидаги низом", "Ўрмон хўжалигидаги ерларда овчилик хўжалиklarини ташкил этиш ва юритиш чоралари", "Ўзбекистон Республикасининг биологик манбаларини оқилона фойдаланиш, импортни ва экспорт қилишни бошқариш устидан назоратни кучайтириш", Сувдан чекланган ҳолда фойдаланиш", "Ердан фойдаланиш самарадорлигини ошириш бўйича тадбирлар", Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "Махсус табиатдан

фойдаланганлик учун тўловлар тизимини такомиллаштириш тўғрисида" қарори, "Ўсимликларга етказилган зарар учун ундириладиган жарималарни ҳисоблаш ставкасини тасдиқлаш тўғрисида", "Ўзбекистон Республикасининг ер ости бойликлари тўғрисида"ги қонунга мувофиқ норматив ҳужжатларни тасдиқлаш, "Ўзбекистон Республикасида атроф-муҳит мониторинги тўғрисидаги низомни тасдиқлаш" ва "Ер мониторинги тўғрисидаги низомни тасдиқлаш".

Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонуни Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш Давлат Қўмитаси, ГоскомЭкологияни ушбу қонуннинг бажарилиши учун масъул агентлик сифатида тасдиқлаган. ГосКомЭкология (олдин ГосКомПрирода) 1988 йилда ташкил топган. ГосКомЭкология, Олий Мажлис (яъни парламент) томонидан тайинланадиган Раис раҳбарлик қилади. ГосКомЭкология мамлакатнинг атроф-муҳит ресурсларини баҳолаш ва мониторингини ўтказиш, атроф-муҳит сифати стандартларини белгилаш ва қишлоқ хўжалиги ва саноат ишлаб чиқариш тизимларининг ифлосланиш даражасини мониторинг қилиш, қўриқланадиган ҳудудларни яратиш ва экологик ресурсларни муҳофаза қилишни ўз ичига олган кенг қамровли фаолиятга эга. Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш қўмитасида бундай функцияларни бажариш учун асосий бўлимлар мавжуд. Атроф-муҳитни баҳолаш Давлат экологик экспертиза марказининг Бош бошқармаси (яъни, ГосЭкоЭкспертиза), Давлат экологик экспертизаси минтақавий марказлари дирекциясининг зиммасига юкланади.

2.1.2. АМТБ бўйича миллий қондалар ва тартиблар

Атроф-муҳитга таъсирни миллий баҳолаш (АМТБ) процедураси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 22 ноябрдаги 949-сонли қарори билан тасдиқланган "Атроф-муҳит экспертизаси тўғрисида" ги қонун ва Давлат экологик экспертизаси (ДЭЭ) тўғрисидаги низом билан тартибга солинади. Ушбу низом Ўзбекистонда АМТБ учун қонуний талабларни белгилайди. ДЭЭ - бу лойиҳанинг тоифасига қараб, Экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш қўмитаси (Госкомэкология) ҳузуридаги ДЭЭ маркази томонидан миллий ёки минтақавий даражада амалга ошириладиган текшириш жараёни.

Давлат экологик экспертизаси бўйича Госкомэкология - Давлат экологик экспертизасининг ягона тизими бўлиб, унга услубий раҳбарлик Давлат экологик экспертиза маркази томонидан амалга оширилади. ДЭЭ тўғрисидаги Низомнинг 18-бўлимига биноан, лойиҳа ишлаб чикувчи АМТБ баҳолаш жараёнини босқичма-босқич олиб бориши керак, бу эса Давлат экологик экспертиза марказига / Давлат экологик экспертизаси минтақавий марказига лойиҳанинг уч босқичида кўриб чиқиш учун АМТБ ҳужжатларини тақдим этишни таъминлайди. ДЭЭ тўғрисидаги Низомнинг 14-бўлимида ушбу босқичларнинг ҳар бирида ҳужжатлар ичида бўлиши керак бўлган маълумотлар келтирилган. АМТБ уч босқичи ва уларнинг етказиб берилиши қуйидагича умумлаштирилди:

- 1чи босқич: Таклиф этилаётган лойиҳани режалаштириш босқичида ривожланиш учун маблағ ажратилгунга қадар амалга ошириладиган «Атроф-муҳитга таъсир қилиш тўғрисидаги ҳисобот лойиҳаси (АМТҚТХЛ)».
- 2чи босқич: "Атроф-муҳитга таъсирлар тўғрисидаги ҳисобот" (АМТТХ), у Давлат экологик экспертиза маркази / Давлат экологик экспертиза Минтақавий маркази томонидан 1чи Босқичда қўшимча текширувлар ёки таҳлилларни ўтказиш

зарурлиги тўғрисида аниқлангандан кейин амалга оширилади. Баёнот лойиҳанинг техник-иқтисодий асосини тасдиқлашдан олдин ва қурилишни бошлашдан олдин Давлат экологик экспертиза марказига / Давлат экологик экспертизаси минтақавий марказига топширилиши керак.

- 3чи Босқич: Атроф-муҳитнинг оқибатлари тўғрисидаги Баёнот (АМОТБ) ДЭЭ жараёнининг якуний босқичини англатади ва лойиҳа ишга тушгунга қадар ўтказилиши керак. Ҳисоботда Давлат экологик экспертиза маркази / Давлат экологик экспертизаси минтақавий маркази томонидан АМОТБ жараёнининг дастлабки икки босқичида лойиҳа дизайнига амалга оширилган ўзгаришлар, жамоат муҳокамаси натижасида олинган шарҳлар, лойиҳада қўлланиладиган экологик нормалар ва лойиҳа билан боғлиқ экологик мониторинг талаблари ва асосий хулосалар тушунтиради.

ДЭЭни тасдиқлаш (Давлат экологик экспертиза маркази / Давлат экологик экспертизасининг минтақавий маркази) - бу Ўзбекистон банклари ва бошқа кредиторлар томонидан 1 ва 2чи босқичларда (24чи Бўлим) лойиҳаларни молиялаштириш ва миллий АМОТБнинг тартиби бўйича 3чи босқичида лойиҳаларни ишга тушириш учун мажбурий ҳужжат.

ДЭЭга алоқадор барча иқтисодий фаолият тўрт тоифадан бирига бўлинади:

1чи тоифа - "атроф-муҳитга таъсир қилиш хавфи юқори" (ДЭЭ миллий Э&АММҚДҚ томонидан 20 кун ичида ўтказилади, барча АМОТБ материаллари талаб қилинади);

2чи тоифа - "атроф-муҳитга таъсир қилишнинг ўртача хавфи" (ДЭЭ миллий Э&АММҚДҚ томонидан 15 кун ичида ўтказилади, барча АМОТБ материаллари талаб қилинади);

3чи тоифа - "таъсир қилишнинг паст хавфи" (ДЭЭ 10 кун ичида Э&АММҚДҚ минтақавий бўлимлар томонидан амалга оширилади, АМОТБ бўйича барча материаллар талаб қилинади); ва

4чи тоифа - "паст таъсир" (ДЭЭни Э&АММҚДҚнинг минтақавий бўлимлари томонидан беш кун ичида олиб борилади, фақат АМОТБ қоралама лойиҳаси талаб қилинади).

2.1.3. Миллий ижтимоий қонунлар

2.1.3.1. Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси, 1998 йил

1998 йил 30 апрелда Ўзбекистон Республикасининг Ер Кодекси қабул қилинди, кейинчалик бир неча бор ўзгартирилди ва 2019 йил 1 августда тузилган янги таҳрирда ер қонунчилигининг асосий принциплари, ерни тартибга солиш, ерни мулкчиликда давлатнинг турли қуролларининг роли ва мажбуриятлари, жисмоний ва юридик шахсларнинг ерга нисбатан ҳуқуқлари баён қилинган, ерни олиб қўйиш / сотиб олишда қабул қилинадиган ваколатлар ва тартиб ҳамда ер эгаси, ердан фойдаланувчи ва ижарачининг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари.

Ер давлат мулки бўлиб, жисмоний шахслар ер участкаларига умрбод мерос қилиб эгалик қилиш, доимий фойдаланиш, муддатли (вақтинча) фойдаланиш ва ижарага бериш ҳуқуқига эга бўлишлари мумкин, юридик шахслар эса доимий эгалик, доимий фойдаланиш, вақтинча фойдаланиш ва ижарага бериш ҳуқуқига эга бўлишлари

мумкин. Корхонага, бинога, иншоотга ёки бошқа кўчмас мулкка эгалик, хўжалик бошқаруви ҳуқуқи ёки операцион бошқариш ҳуқуқини топширишда, ушбу объектлар эгаллик ва улардан фойдаланиш учун зарур бўлган ушбу объектлар эгалик қилиш ва доимий фойдаланиш ҳуқуқини ҳам беради. Жисмоний шахслар турар-жой, ховли уйига эгалик ҳуқуқини (сотиб олиш, совға қилиш ёки мерос қилиб бериш ва бошқалар) ўтказишганда, ушбу биноларга эгалик қилиш билан бирга ушбу иморатлар жойлашган бутун ер участкаси мерос қилиб қолдириладиган умрбод эгалик ҳуқуқи ўтади.

Ер участкасини ёки унинг бир қисмини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйиш ер эгасининг розилиги билан ёки ердан фойдаланувчи ва ижарачининг розилиги билан туман, шаҳар, вилоят ҳокимининг қарори ёки Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори билан тегишли равишда амалга оширилади. Ер эгасининг, ердан фойдаланувчининг, ижарачининг ва ер участкасининг эгасининг ҳуқуқлари унга берилган зарарни (шу жумладан йўқотилган фойдани), ер участкаси олиб қўйилган тақдирда, ёки ихтиёрий равишда рад этилган тақдирда харажатларни қоплаш ҳуқуқини ўз ичига олади. Бундан ташқари, жисмоний шахсларга берилган ер участкаларини давлат ёки жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйиш / сотиб олиш жараёнини белгилашда, туман, шаҳар, вилоят ҳокими тегишли ҳудудда қурилган эквивалент ер участкасини эгаллаб олинган ва бошқа барча зарарларни (шу жумладан йўқолган фойдани) тўлиқ қоплаш учун ер ажратилган корхона, муассаса ва ташкилотлар томонидан янги жойда қурилган ажратгандан кейин буни амалга ошириш кераклиги кўрсатиб ўтилган.

Бундан ташқари, ер эгалари, ердан фойдаланувчилар, ижарачилар ва ер участкаларининг эгаларига етказилган зарарлар, давлат ерни олиб қўйган ёки қайтариб олган ёки вақтинча эгаллаб олганида тўлиқ ҳажмда (йўқотилган даромадни ҳам қўшиб) қопланиши керак. 2016 йил май ойидан буён Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган қарорларда Ер Кодексининг қоидаларига ерларни олиб қўйиш / сотиб олиш ва фуқаролар ва юридик шахсларга етказилган зарарни қоплаш билан боғлиқ кўплаб ўзгартиришлар киритилди.

2.1.3.2. Ўзбекистон Республикасининг Уй-жой кодекси, 1998 йил

Уй-жой кодекси фуқароларга, юридик шахсларга, давлат органларига ва маҳаллий давлат ҳокимияти органларига турар-жой биноларига эгалик ҳуқуқи, эгалик ҳуқуқи ва фойдаланиш ҳуқуқининг пайдо бўлиши, қўлланиши, ўзгариши ва бекор қилиниши билан боғлиқ масалаларни тартибга солади; уй-жой фондини ҳисобга олиш; уй-жой фондининг сақланиши, мазмуни ва таъмирланишини таъминлаш; фуқароларнинг уй-жой қурилиши тўғрисидаги қонунларига ва уй-жой фондидан мақсадли фойдаланилиши устидан назорат.

Уй-жой кодекси турар-жой биноларига эгалик қилишдан ташқари, ўтказиш ва ижарага беришнинг мажбуриятлари ва шартлари, ерларни олиб қўйиш билан боғлиқ бўлиб, бунда фуқаролар эгалик қилган уй-жой (квартира) Давлат ёки жамоат эҳтиёжлари учун бузиб ташланган тақдирда, ер участкалари, мулк эгалари, уларнинг хоҳишига кўра ва томонларнинг розилиги билан, турар-жой майдонининг ижтимоий нормасидан кам бўлмаган ҳудудда бошқа муносиб равишда яхши жиҳозланган турар жой билан таъминланади. Агар тақдим этилган бинонинг бозор қиймати бузилган уйнинг (квартиранинг) ёки ер участкасининг нархидан ошса, фарқ эгасига тўланиши керак.

Бундан ташқари, ер участкалари давлат ёки жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйилиши муносабати билан фуқароларга тегишли бўлган турар-жой бинолари (квартиралари) бузилган тақдирда, шахсий тураржой қурилиши учун уларнинг ихтиёрига биноан белгиланган тартибда муқобил ер участкаси берилади. Бундан ташқари, вақтинча турар-жой бинолари (квартира), бинолар, иншоотлар, дарахтлар, экинларнинг бозор қиймати тўлиқ қопланган ҳолда, уч йилгача муддатга ижарага бериш шarti билан ижарага берилади, ҳамда олинган ернинг бозор қиймати билан берилган ер ўртасидаги фарқ, агар олиб қўйилган ернинг бозор қиймати берилган ернинг қийматидан катта бўлса, тўлаб берилади.

Уйлари (квартиралари) бузилиши керак бўлган фуқаролар ва юридик шахслар учун, уларнинг хоҳишига кўра янги турар жойлар ва иморатлар янги жойда берилади ва уларга мулк ҳуқиқи билан берилади. Шу билан бирга, олиб қўйилган тузилманинг бозор қиймати учун пул компенсацияси, шунингдек берилган ернинг бозор қиймати ва олиб қўйилган ернинг ўртасидаги фарқ, агар олинган ернинг бозор қиймати берилган ернинг бозор қийматидан катта бўлса, тўлиқ ҳажмда тўлаб берилади.

2.1.3.3. Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йил 29 майдаги 97-сонли қарори

Ушбу қарорда ер участкасини ёки унинг бир қисмини олиб қўйиш / сотиб олиш тартиби, шунингдек, бузилган турар-жой, саноат ва бошқа бинолар, иншоотлар ва дарахтлар учун фуқаролар ва юридик шахсларга компенсация миқдорини ҳисоблаш тартиби белгиланган. Ер участкаларини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйиш / сотиб олиш муносабати билан ҳосил.

Қарорда ерларни олиб қўйиш / сотиб олиш ва турар-жой, саноат ва бошқа бинолар, иншоотлар, дарахтлар ва экинларни йўқ қилиш учун қандай мақсадлар қўйилиши кўрсатилган.

Ушбу қарорда ер участкасини ёки унинг бир қисмини олиб қўйиш / сотиб олиш тартиби, шунингдек, ер участкаларини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйиш / сотиб олиш муносабати билан бузилган турар-жой, саноат ва бошқа бинолар, иншоотлар ва дарахтлар, экинлар учун фуқаролар ва юридик шахсларга компенсация миқдорини ҳисоблаш тартиби белгиланган.

Қарорда ерларни олиб қўйиш / сотиб олиш ва турар-жой, саноат ва бошқа бинолар, иншоотлар ва дарахтлар ва экинларни бузиш қандай мақсадда олиб борилиши кўрсатилган. Мудофаа ва давлат хавфсизлиги, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар, эркин иқтисодий зоналарни ташкил этиш ва уларнинг фаолияти, халқаро шартномалардан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажариш, фойдали қазилма конларини топиш ва ривожлантириш, йўлларни қуриш (реконструкция қилиш) ва темир йўллар, аэропортлар, аэродромлар, аэронавигация воситалари ва авиация техник марказлари, темир йўл транспорти воситалари, кўприклар, метро, тунеллар, энергия тизимлари ва электр узатиш линиялари, алоқа линиялари, космик иншоотлар, магистрал қувурлар, муҳандислик ва алоқа тармоқлари учун ер олиб қўйилиши / сотиб олиниши мумкин.

Эгасига бозор қиймати бўйича тўлиқ ҳажмда товон тўлаш ер участкалари олиб қўйилган / сотиб олинган тақдирда иншоотлар бузилгунга қадар мажбурий равишда амалга оширилади. Тегишли туманларнинг ҳокимликлари турар жой, саноат ва бошқа

бинолар, иншоотлар ва дарахтзорларнинг эгаларини бузилишдан олти ой олдин имзо қўйиш учун қарор тўғрисида ёзма равишда хабардор қилишлари шарт. Қарорда бир маънода айтилишича, ўзбошимчалик билан қурилган турар жой, саноат ва бошқа бино ва иншоотлар учун компенсация тўлаб берилмайди. Бошқача қилиб айтганда, эгалик ҳуқуқига эга бўлмаганлар ёки фойдаланувчи ҳуқуқига эга бўлмаган шахслар зарар учун қопланмайди.

Олинган ер участкалари корхоналар, муассасалар ва ташкилотларга томондан бажарилганда, тўловларни тўлаш, турар-жой биноларини (квартираларни) бериш ва вақтинча турар жой билан таъминлаш, шунингдек янги жойга кўчиш билан боғлиқ барча харажатларни қоплаш тегишли туманлар (шаҳарлар) ҳокимларини қарор қабул қилиш билан ушбу корхона, муассаса ва ташкилотлар зиммасига юклайди.

Ерларни олиб қўйиш / сотиб олиш қуйидаги компенсация турлари билан таъминланади:

(1) фуқароларга яшаш жойининг ижтимоий нормасидан кам бўлмаган ва шу билан белгиланган яхши танланган яшаш майдони мулкани бериш ва дарахтлар ва экинлар нархини тўлаш; (2) фуқароларга бузилган турар жой биноти, бошқа бинолар, иншоотлар ва дарахтлар ва экинларнинг бозор қийматини тўлаш, шунингдек ер участкасини олиб қўйиш билан боғлиқ мулкдорларга етказилган зарарни қоплаш; ва (3) фуқароларга белгиланган яқка тартибда уй-жой қуриш учун ер участкасини ижарага бериш шартномаси шартларига биноан ерни ривожлантириш даврида, икки йилгача бўлган муддатга бериш, ва бузиб ташланган уйларнинг (квартираларнинг), бинолар, иншоотлар ва экинзорларнинг эгалари томонидан ерни олиб қўйилиши билан боғлиқ йўқотишларнинг бозор қийматини санаб тўлиқ қоплаш.

Жабрланган одам қолган материалларни сақлашга ҳақли эмас, чунки олиб қўйилган ерларда жойлашган бузиб ташланган уйларни (квартираларни), бошқа бино ва иншоотларни демонтаж қилишдан сўнг олинган барча материаллар (ўзбошимчалик билан қурилган қурилишдан ташқари) ер сотиб олган ва қурилиш нархини тўлайдиган ташкилот/корхонанинг ихтиёрида қолади. Бинонинг эгаси амортизацияни санаган ҳолда ҳокимлар томонидан белгиланган харажатларни тўлаш орқали материалларни сақлаб қолиш ҳуқуқига эга.

2.1.3.4. Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 25 майдаги 146-сонли қарори

Ушбу қарор ер участкаларини бериш тартибини янада такомиллаштириш, юридик ва жисмоний шахсларнинг ерга бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилишни таъминлаш, республиканинг аҳоли пунктларининг меъморий қиёфасини яхшилаш, ер майдонларини Ер Кодексига ва Ўзбекистон Республикасининг шаҳарсозлик кодекси мувофиқ мақбул равишда ишлатиш мақсадида эълон қилинди. Бундан ташқари, ушбу қоидалар эгалари, фойдаланувчилар, ижарачилар ва ер участкаларининг эгалари йўқотишларини миқдорини ва қопланишини, шунингдек қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалигининг нобудгарчиликлари аниқлаш тартибини белгилайди.

Эгалари, фойдаланувчилари, ижарачилари ва ер участкаларининг эгалари йўқотишлари, шунингдек қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалиги ишлаб чиқаришларининг нобудгарчиликлари миқдори илмий-тадқиқот ва лойиҳа институти ва унинг ҳудудий бўлинмалари, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва

Тошкент шаҳрининг тегишли туманлардаги Ер Тузиш Ва Кўчмас Мулк Кадастри Давлат Корхоналарининг филиаллари томонидан белгиланади.

Эгалари, фойдаланувчилари, ижарачилари ва ер участкаларининг эгалари йўқотишлари, шунингдек қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалиги ишлаб чиқаришидаги йўқотишлар янги мулкдор, фойдаланувчи ва ижарачига ер участкасига бўлган ҳуқуқни тасдиқловчи ҳужжатлар тақдим этилгунга қадар қопланади. Бундан ташқари, тортиб олинган ер эгалари, фойдаланувчилар, ижарачилар ва мулкдорлар ва уларга ер участкалари берилган, агар қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалиги ишлаб чиқаришининг маълум миқдордаги йўқотишлари ва бошқа йўқотишларига рози бўлмаган ҳолатда судга муурожаат қилишлари мумкин.

Ер участкаларини ёки уларнинг бир қисмини олиб қўйиш, сотиш олиш ёки вақтинча эгаллаш билан боғлиқ йўқотишларнинг ўрнини қоплаш учун юридик ва жисмоний шахсларга тегишли бўлган ернинг қиймати; турар-жой бинолари, иншоотлари ва бино қурилмалари, шу жумладан қурилиши тугалланмаган объектлар қиймати, шунингдек, белгиланган майдондан ташқарида жойлашган биноларнинг ер участкаларини олиш натижасида улардан фойдаланишнинг иложи бўлмаса; мева, ҳимоя ва бошқа кўп йиллик плантацияларнинг нархи; тугалланмаган қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг қиймати; ва йўқотилган фойда қопланади.

Бирок, шахслар томонидан ўзбошимчалик билан эгаллаб олинган ерлар юқорида кўрсатилган компенсация олиш ҳуқуқига эга эмас.

Қурилиш тугалланмаган турар жойлар, бинолар ва иншоотлар, шу жумладан, қурилиши тугалланмаган объектлар, ва белгиланган майдондан ташқарида жойлашганлар ҳам агар улардан ерни олиб қўйиш туфайли фойдаланиб бўлмайдиган бўлса, нархларни ҳисоблаш ҳокимият томонидан амалга оширилади. У, тегишли туманларнинг ҳокими ўринбосари бошчилигидаги таркибига ҳокимликнинг молия ва бошқа бўлимлари, ерлардан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш устидан назорат бўйича давлат инспектори, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари, ер участкаси олиб қўйилган ер эгаси (ердан фойдаланувчи, ижарачи), ерни талаб қиладиган корхона, муассаса ёки ташкилотнинг вакили ва ҳокимлик қарорига биноан бошқа ваколатли органларнинг вакилларида иборат комиссияси орқали бажарилади.

Мевали дарахтлар, бута мева дарахтлар, шунингдек пайванд қилинган дарахтлар ва бошқа кўп йиллик кўчатларнинг баҳоси мева бериш даври бошлангунга қадар ёки тожлар ёпилишидан олдин жорий нархларда кўчатлар ва уларни экиш ва етиштириш харажатларини ҳисобга олган ҳолда баҳолаш даври амалга оширилади. Мевасиз, бута мевали дарахтлар, шунингдек пайванд қилинган дарахтлар ва бошқа кўп йиллик тожсиз тожли кўчатлар баҳоси ҳақиқий сарф-харажатлар асосида ҳисобланади.

Харажат материаллари (уруғлар, минерал ва органик ўғитлар, захарли кимёвий моддалар, гербицидлар ва бошқалар) ва амалда бажарилган ишлар (тупроқни экишга тайёрлаш, суғориш ва дренаж тармоғини тозалаш, уруғларни экиш, қишлоқ хўжалик экинларини қайта ишлаш) харажатларини ўз ичига олган тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг таннархи бухгалтерия ҳисобининг дастлабки ҳужжатларига мувофиқ қабул қилинади.

Ер участкаларини олиб қўйиш ва унда жойлашган бино ва иншоотларни бузиб ташлаш билан боғлиқ бўлган юридик шахсларнинг йўқолган фойдалари қиймати тегишли йиллар учун молиявий фаолият тўғрисидаги ҳисоботдан олинган сўнгги уч йиллик ўртача даромад ва янги жойда тиклаш ишлари учун зарур бўлган муддат асосида

аниқланади. Янги жойда фаолиятни тиклаш учун талаб қилинадиган муддат - бу ер участкасини олиш вақти, бузилиши керак бўлган объектни лойиҳалаш ва куриш учун белгиланган муддат.

Ерларни қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташлашда йўқотилган фойда ҳажми, қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган қишлоқ хўжалигидаги ердан ўртача йиллик соф даромаднинг лойиҳалаштириш, суғориш ва ривожлантириш ишлари олиб бориладиган тўрт йилга кўпайтириладиган йиғиндиси сифатида аниқланади. янги ерларни ўзлаштириш ва тупроқ унумдорлигини ошириш бўйича бошқа ишлар. Бир йиллик соф тушумнинг миқдори 1 гектар қишлоқ хўжалигига мўлжалланган сўнги 3 йилдаги ўртача йиллик даромадга қараб белгиланади ва олинадиган қишлоқ хўжалиги ерлари майдонига кўпайтирилади.

2.1.3.5. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 17 июлдаги 3857-сонли қарори

Қарорда халқаро молия институтлари ва хорижий давлат молиявий ташкилотлари иштирокида лойиҳаларни тайёрлаш ва амалга ошириш самарадорлигини ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар назарда тутилган.

Қарорда халқаро молиялаштириш агентликларининг қоидаларига мувофиқ ер ва қурилиш учун компенсация тўлаш кўзда тутилган. 2-бандда Халқаро молия институтлари (ХМИ) / хорижий ҳукумат молиявий ташкилотлари (ХХМТ) иштирокидаги лойиҳалар доирасида ерларни эгаллаб олганлик, уйларни, бошқа биноларни, иншоотларни ёки кўчатларни бузганлик учун компенсация тўлаш белгиланган. агар лойиҳа битимларида назарда тутилган бўлса, ваколатли органлар томонидан ХМИ / ХХМТ талабларига мувофиқ амалга оширилади.

Бундан ташқари, қарорда харидларни амалга ошириш тартиби, лойиҳавий битимларни тузиш жараёни, молиялаштириш лойиҳаларини аниқлаш, лойиҳани тайёрлаш фаолиятини молиялаштириш усуллари, ссудалар бўйича музокаралар ўтказиш ва кредит шартномаларини имзолаш тартиби, лойиҳаларни амалга ошириш бўлимлари талаблари ва таркиби кўриб чиқилган, мажбуриятлар ва сотиб олиш ва лойиҳани амалга ошириш билан боғлиқ бошқа масалалар.

2.1.3.6. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 1 августдаги 5495-сонли қарори

Uшбу қарор инвестиция муҳитини янада яхшилаш бўйича аниқ чора-тадбирларни, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб қилишни рағбатлантириш чора-тадбирларини, инвесторларнинг ушбу йўналишдаги давлат сиёсатининг изчиллигига ишончни кучайтиришни ва давлат идораларининг инвесторлар билан ишлашда жавобгарлигини оширишни назарда тутди.

Қарорда жабрланган шахс ерни олиб қўйиш тўғрисида қарор қабул қилинишидан олдин ерни олиб қўйиш, унинг қиймати ва бошқа имтиёзлар тўғрисида олдиндан маълумот олиш ҳуқуқига эга эканлиги белгилаб қўйилган.

Бундан ташқари, зарарни қоплаш учун маблағ активларни олиб қўйишдан олдин тўлаш керак ва 2-банддаги қарорда, ер участкалари тортиб олинаётганда жисмоний ва юридик шахсларга тегишли бўлган турар-жой, ишлаб чиқариш бинолари, бошқа бино ва иншоотлар бузиб ташланиши кўчмас мулкнинг бозор қиймати ва мулк эгаларига етказилган зарар тўлиқ тўлангандан кейин мумкин.

Қарорда, шунингдек, чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар учун қишлоқ хўжалигига тегишли бўлмаган ерларни узоқ муддатли ижарага олиш ва хорижий инвестицияларни рағбатлантириш учун инвестициялашнинг соддалаштирилган мезонлари кўзда тутилган.

2013 йил 15 февралдаги 44-сонли "Кам таъминланган оилаларга ижтимоий нафақалар ва моддий (молиявий) ёрдам тайинлаш ва тўлаш тартибини тасдиқлаш тўғрисида" қарор. Ушбу қарор 14 ёшгача болалари бўлган оилалар учун Махалла нафақаларини, икки ёшга тўлгунга қадар болани парваришлаш учун нафақа ва кам таъминланган оилалар учун нафақа тайинлаш ва тўлаш тартибини белгилайди. Ушбу қарорга биноан қуйидаги оилалар нафақа олиш ҳуқуқига эга:

- ота-онасини ҳам, фарзандларини ҳам йўқотган оилалар ва оилавий тарбия билан шуғулланадиган болалар;
- битта ёки иккала ота-онаси ногирон болалари бўлган оилалар;
- 14 ёшгача бўлган икки ёки ундан ортиқ болани тарбиялаётган, бошқа қариндошларидан алоҳида яшайдиган бева (бева эр);
- Ногирон болалари бор оила;
- болаларни тўлиқ бўлмаган оилада тарбиялаётган оналар ёки оталар. Бу ҳолда махаллада ташкил этилган тўлиқ бўлмаган оилада онанинг (отанинг) фарзанд тарбиялаши;
- Ота-онаси ёки иккаласи ҳам ишсиз бўлган оилалар, иш билан таъминлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш марказларида рўйхатга олинган;
- ёлғиз нафақахўрлар.

2.1.3.7. Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси, 1995 йил

Фуқаролик кодекси халқаро шартнома ёки битимнинг фуқаролик кодексига нисбатан устунлигини тасдиқлайди, агар халқаро шартнома ёки битимда фуқаролик қонунчилигида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома ва битим қоидалари устунлик қилади.

Кодексида фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятларининг келиб чиқиши асослари қонун ҳужжатларида назарда тутилган асослардан келиб чиқади ва давлат рўйхатидан ўтказилиши керак бўлган мулк ҳуқуқлари, агар қонун ҳужжатларида бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, мулкка тегишли ҳуқуқлар рўйхатга олинган пайтдан келиб чиқади. Шунингдек, кўчмас мулкка бўлган мулк ҳуқуқи ва бошқа ҳуқуқлар, уларнинг пайдо бўлиши, ўтиши, чекланиши ва бекор қилиниши давлат рўйхатидан ўтказилиши керак. Шундай қилиб Мулк ҳуқуқи, агар у давлат томонидан рўйхатга олинган бўлса, қолади.

Ҳуқуқи бузилган шахс, агар қонунда ёки шартномада озроқ миқдорда зарарни қоплашни назарда тутмаса, етказилган зарарнинг тўлиқ қопланишини талаб қилиши мумкин.

Йўқотишлар - ҳуқуқи бузилган, мулкнинг йўқолиши ёки шикастланиши (ҳақиқий зарар) сабабли шахс томонидан ҳуқуқни тиклаш учун бажарилган ёки бажариш керак бўлган харажатлар, шунингдек агар ушбу шахс, агар унинг ҳуқуқи бузилмаган ҳолда, одатий фуқаролик ҳаракатида олган бўлган даромадни олмаган бўлса (йўқотилган

фойда). Агар ҳуқуқни бузган шахс шу тариқа даромад олган бўлса, ҳуқуқи бузилган шахс бошқа йўқотишлар билан бирга бундай даромаддан кам бўлмаган миқдорда йўқотилган фойда учун компенсацияни талаб қилишга ҳақлидир.

2.1.3.8. Меҳнат кодекси ва бандлик тўғрисидаги қонун

Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодекси ва бандлик тўғрисидаги қонун барча мулкчилик шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, шу жумладан жисмоний шахслар томонидан тузилган меҳнат шартномаси асосида ишлайдиган шахсларнинг меҳнат муносабатларини тартибга солувчи асосий қонундир. Ушбу қонунлар ишчилар ва иш берувчиларнинг манфаатларини инobatга олиб, меҳнат бозорининг самарали ишлашини, меҳнат шароитларининг адолатли ва хавфсизлигини, меҳнат ҳуқуқлари ва ходимларнинг соғлиғини ҳимоя қилишни таъминлайди, меҳнат унумдорлигини оширишга, иш сифатини оширишга, шу асосда аҳолининг фаровонлик ва ижтимоий ҳаётини даражаси оширишга ёрдам беради.

2.1.3.9. Ўзбекистонда мажбурий меҳнатни йўқ қилиш

Ўзбекистон ҳукумати ва Халқаро меҳнат ташкилоти (ХМТ) мажбурий меҳнатни йўқ қилиш бўйича фаол ҳамкорлик қилмоқдалар. Ҳозирги кунда ХМТнинг 14 та конвенцияси, шу жумладан мажбурий меҳнатнинг олдини олишга қаратилган 8 та асосий конвенциялари ратификация қилинган. Асоси, Халқаро меҳнат ташкилоти конвенцияларини бажариш бўйича Миллий ҳаракат режаси қабул қилинди, ХМТ методологияси бўйича меҳнат қонунчилигини, меҳнат бозорини ривожлантириш, бандликни таъминлаш, ижтимоий ҳимоя ва аҳоли билан мулоқотни ривожлантиришга қаратилган, муносиб меҳнат бўйича Мамлакат дастури амалга оширилмоқда. Ушбу ташкилот мутахассисларининг бевосита иштирокида қишлоқ хўжалигида болалар ва мажбурий меҳнатдан фойдаланиш назорат қилинади.

Ушбу лойиҳа Ўзбекистонда мажбурий меҳнатни тақиқлаш тўғрисидаги миллий қонунчилик асосида амалга оширилади. Сўнгги икки йил ичида Меҳнат кодексига кўшимча равишда иккита асосий ҳужжат Олий Мажлис томонидан маъқулланди. Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 10 майдаги 349-сонли "Ўзбекистонда мажбурий меҳнатни йўқ қилиш бўйича кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ги қарори мажбурий меҳнат турлари ҳақида маълумот беради ва тақиқлайди, давлат ташкилотлари ва унинг ходимлари таркиби, маҳаллий ҳокимиятларнинг (ҳокимиятлар) мониторинг механизми тўғрисидаги батафсил маълумотни беради. Ушбу фармонга мувофиқ, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги ҳузурида ташкил этилган Жамоат ишлари жамғармасининг молиявий ресурслари Ўзбекистондаги барча жамоат ишларида фойдаланилади.

Миллий қонунчилик яқинда Олий Мажлис томонидан маъқулланган янги қонун билан тасдиқланди. 2019 йил 21 июнда ЎЗР Олий Мажлиси 29-Халқаро Меҳнат Ташкилотининг 1930 Мажбурий меҳнат тўғрисидаги конвенциясига Протоколари (Женева, 2014 йил 11 июн) ратификация қилиш тўғрисида №545-сонли қонунни қабул қилди. Ушбу Протоколнинг қабул қилиниши мажбурий меҳнатнинг олдини олиш, унинг қурбонларини ҳимоя қилиш ва уларга ҳимоя воситаларидан фойдаланиш бўйича янги мажбуриятларни белгилашга имкон беради; Халқаро меҳнат ташкилоти билан муносабатларда Ўзбекистоннинг ижобий имиджини яратиш ва халқаро инсон ҳуқуқлари ташкилотлари билан конструктив ҳамкорликни кучайтириш.

2.1.3.10. Маданий мерос, Президентнинг 2018 йил 19 декабрдаги 2-9-сонли 4068-сонли қарори

ЎзР Конституциясининг 49-моддасида мамлакатнинг барча фуқаролари тарихий обидалар ва бошқа маданий қадриятларни асраб-авайлаш мажбурияти борлиги таъкидланган. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорида маданий мерос объектларини, хусусан, ЮНЕСКОнинг Бутунжаҳон мероси рўйхатига киритилган Бухоро, Самарқанд, Хива ва Шахрисабз каби тарихий марказларда сақлаш ва ободонлаштириш ишларини такомиллаштириш чора-тадбирлари белгиланган. Қарорда Маданият вазирлигининг маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш, илмий ўрганиш, улардан оқилона фойдаланиш бўйича мажбуриятлари ва вазифалари кўрсатилган. Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги хузуридаги Маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш бўйича Бош Илмий-Ишлаб Чиқариш Бошқармасини ташкил этиш режалаштирилган бўлиб, унда бўлимнинг асосий вазифалари қуйидагича белгиланган:

- Маданий мерос объектлари, шу жумладан археологик мерос объектлари, музей экспонатлари ва коллекциялари, шунингдек маданий бойликларни муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш устидан давлат назоратини амалга ошириш;
- Маданий мерос объектларининг давлат кадастрини юритиш, тарихий, илмий, бадиий ёки бошқа маданий аҳамиятга эга объектларни идентификациялаш, ҳужжатлаштириш ва рўйхатга олиш, кўчмас мулк мероси объектларининг тоифалари ва муҳофаза зоналарини белгилаш, шунингдек улардан оқилона фойдаланишни таъминлаш;
- Тарихий-маданий экспертиза ва лойиҳа-смета ҳужжатларини расмийлаштириш, маданий мерос объектларининг қиймати ва ноёблигини сақлаш бўйича амалга ошириладиган ишлар устидан доимий илмий-техник назоратни амалга ошириш.
- олимлар, уста-ҳунармандлар, реставраторлар ва мутахассислар билан яқиндан ҳамкорлик ўрнатиш, ноёб усуллар, анъана ва таъмирлаш мактабларини ривожлантириш, жамоатчилик назоратини амалга ошириш.

2.2. АИИБ экологик ва ижтимоий асослари

Таклиф этиладиган лойиҳа ОИИБ томонидан молиялаштирилмоқда, шунинг учун унинг атроф муҳит ва ижтимоий асослари лойиҳага тегишли бўлади.

2.2.1. Экологик ва ижтимоий асосларнинг асосий элементлари

Экологик ва ижтимоий сиёсат

Ушбу муҳим сиёсатнинг мақсади атроф-муҳит ва ижтимоий менежментни лойиҳаларга интеграциялашган тизим орқали ушбу ривожланиш натижаларига эришишни таъминлашдир. Умумий сиёсат Экологик ва Ижтимоий Сиёсат (Э&ИС), шунингдек, Экологик ва Ижтимоий Стандартлар (ЭИС) ва Экологик Ва Ижтимоий Истиснолар рўйхатидан иборат. Э&ИС, Банк ва унинг Мижозлари учун Банк томонидан қўллаб-қувватланадиган Лойиҳалар билан боғлиқ экологик ва ижтимоий хавфларни ва таъсирларни аниқлаш, баҳолаш ва бошқариш билан боғлиқ мажбурий талабларни белгилайди.

Экологик ва ижтимоий стандартлар

Экологик ва ижтимоий стандартлар (ЭИС) куйида тавсифланган батафсил экологик ва ижтимоий талабларни аниқлайди.

1-Экологик ва Ижтимоий Стандарт (ЭИС 1). ЭИС 1, Лойиҳаларнинг экологик ва ижтимоий соғломлиги ва барқарорлигини таъминлаш ҳамда экологик ва ижтимоий нуқтаи назарларни Лойиҳани қарорларни қабул қилиш ва амалга ошириш жараёнига киритилишни қўллаб-қувватлашга қаратилган. ЭИС 1, агар Лойиҳада экологик хавфлар ва таъсирлар, ёки ижтимоий хавф-хатарлар ва (ёки уларнинг ҳар иккиси) таъсирлари бўлса, қўлланилади. Экологик ва ижтимоий баҳолаш ва бошқариш тадбирлари доираси Лойиҳанинг хавфлари ва таъсирига мутаносибдир. ЭИС 1 лойиҳани амалга ошириш жараёнида таъсирни юмшатиш ва мониторинг қилиш орқали сифатли экологик ва ижтимоий, шунингдек хавф ва таъсирларни бошқаришни таъминлайди. ЭИС 1, Банк томонидан молиялаштириладиган ҳар қандай лойиҳа учун амалга ошириладиган экологик ва ижтимоий баҳолашнинг батафсил талабларини белгилайди.

2-Атроф-муҳит ва ижтимоий стандартлар 2 (ЭИС 2). ЭСС 2, агар лойиҳани скрининг (кўриб чиқиш) жараёни агар лойиҳа давомида, (лойиҳа тўғридан-тўғри боғлиқ бўлган яқин ўтмиш ёки келажакда мажбурий кўчиришни ўз ичига оладиган бўлса), Мажбурий Кўчирилиши ушбу характлардан келиб чиқиш натижасида (а) ерни ўзбошимчалик билан эгаллаб олиш; ёки (б) ердан фойдаланиш ёки қонун билан белгиланган боғлар ва қўриқланадиган ҳудудларга кириш чекловлари - жисмоний кўчиш (бошқа жойга кўчиш, турар ер-жой йўқолиши ёки бошпана йўқолиши) ва иқтисодий кўчиш (ер йўқотилиши ёки ер ва табиий ресурсларга эга бўлиш; мулкнинг йўқолиши ёки активлардан фойдаланиш, даромад манбаларига ёки яшаш воситаларини йўқотиш ўз ичига олади. Ушбу йўқотишлар ва мажбурий чекловлар тўлиқ ёки қисман, доимий ёки вақтинчалик бўлсин, бу кўчиришни қамраб олади. ЭИС 2 мажбурий кўчиришни ўз ичига олган лойиҳаларни қайта жойлаштиришнинг батафсил талабларини аниқлайди.

3-Экологик ва ижтимоий стандарт (ЭИС 3). ЭИС 3, агар Маҳаллий Халқлар лойиҳанинг таклиф этилаётган ҳудудида бўлса ёки унга умумий қўшилиб кетса ва уларга лойиҳа таъсир қилиши мумкин бўлса қўлланилади. "Маҳаллий (туб) халқлар" атамаси умумий маънода турли даражадаги куйидаги хусусиятларга эга бўлган аниқ, ҳимоясиз, ижтимоий ва маданий гуруҳга тааллуқлидир: (а) ўзига хос маҳаллий маданий гуруҳнинг аъзоси сифатида ўзини таниб олиш ва бу ўзига хосликни бошқалар тан олиш; (б) Лойиҳа ҳудудидаги жуғрофий жиҳатдан фарқ қиладиган яшаш жойларига ёки ота-боболар ҳудудларига ва ушбу яшаш жойлари ва ҳудудларидаги табиий ресурсларга жамоавий бириктирилган бўлиш; (с) ҳукмрон жамият ва маданиятдан алоҳида бўлган одатий маданий, иқтисодий, ижтимоий ёки сиёсий институтлар; ва (д) кўпинча мамлакат ёки минтақанинг расмий тилидан фарқ қиладиган ўзига хос тил. Ушбу хусусиятларни кўриб чиқишда миллий қонунчилик, одатий қонунлар ва мамлакат иштирок этадиган ҳар қандай халқаро конвенциялар кўриб чиқилиши мумкин. Мажбурий узилиш сабабли, лойиҳа ҳудудида жуғрофий жиҳатдан алоҳида яшаш жойларига ёки ота-боболарининг ҳудудларига коллектив боғлиқликни йўқотган гуруҳ, ЭИС 3 остида Маҳаллий Аҳоли сифатида компенсация қамрови ҳуқуқини олиши мумкин. ЭИС 3, Одамларнинг режалашитиришни, агар гуруҳлар лойиҳа ҳудудида мавжуд бўлса в а эҳтимол лойиҳа таъсир кўрсатиши мумкин батафсил талабларини белгилайди.

2.2.2. Тақдим этилаётган лойиҳа учун АМ&ИАнинг яроқлилиги

БЙТТЛ нафақат маҳаллий экологик ва ижтимоий қонунлар ва қоидаларни, балки Э&ИС ва ОИИБ ЭИС-ни ҳам қўзғатади. БЙТТЛ остида ЭИС 1: Атроф-муҳит ва ижтимоий баҳолаш ва бошқариш ва ЭИС 2: Мажбурий кўчириш ишлатилади. АМ&ИТБ, ЭИС 1-га мурожаат қилади ва Қисқартирилган кўчириш режаси (ҚКР) ЭИС 2-га мурожаат қилади.

Банк ўз мижозларидан (бу ҳолда ЙҚ) экологик ва ижтимоий хавфларни ва унинг лойиҳаси билан боғлиқ таъсирларни Э&ИС ва тегишли ЭИС-ларга мос равишда бошқаришларини талаб қилади. Ушбу АМ&ИТБ ЭИС 1 ва ЭИС 2 га мувофиқ ишлаб чиқилган ва Э&ИС ва ЭИСларнинг таклиф этилаётган лойиҳа учун яроқлилиги **2.1-жадвалда** келтирилган.

Жадвал 2.1: Тавсия етилган лойиҳа учун Э&ИС ва ЭИС нинг қўлланилиши

Атроф муҳит ва ижтимоий стандартлар		Қўллаш мумкинлиги	Бошлаш ҳолати
ЭИС 1	Атроф муҳит ва ижтимоий баҳолаш ва бошқариш	ЭИС 1, агар лойиҳада атроф муҳитга хавф ва таъсирлар, ёки ижтимоий хавф-хатарлар ва (ёки иккаласи ҳам) зарарли таъсир кўрсатадиган бўлса қўлланилади.	Ҳа, чунки таклиф этилаётган лойиҳа атроф муҳитга ва ижтимоий салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Ушбу АМ&ИТБ, ЭИС 1 га мувофиқ амалга оширилди.
ЭИС 2	Мажбурий Кўчиш	ЭИС 2 лойиҳада мажбурий кўчиришга олиб келиши мумкин бўлса қўлланилади.	Ҳа. Лойиҳанинг амалга оширилишидан келиб чиққан ҳолда, иқтисодий силжиш мавжуд. Бундай таъсирларни ҳисобга олган ҳолда, табиатда паст интенсивлик бўлса ҳам, ЭИС 2 ишга туширилади.
ЭИС 3	Маҳаллий Халқлар	ЭИС 2 лойиҳанинг маҳаллий аҳолиси бўлса ва уларга таъсир қилиши мумкин бўлса, қўлланилиши мумкин.	Йўқ, чунки ЭИС 3-да белгиланган маҳаллий аҳоли лойиҳанинг ҳудудида мавжуд эмас.

2.3. Халқаро шартномалар

Ушбу лойиҳага тегишли атроф муҳит соҳадаги халқаро шартномалар ва битимлар қуйидагилардан иборат:

- Ҳавонинг узок масофали трансчегаравий ифлосланиши тўғрисидаги конвенция (Женева, 1979)
- Озон қатламини ҳимоя қилиш бўйича Вена конвенцияси (Вена, 1985 й.)
- Озон қатламини бузувчи моддалар бўйича Монреал протоколи (Монреал, 1987)
- Хавфли чиқиндиларнинг кўчирилишини ва уларни йўқ қилишини назорат қилиш тўғрисидаги конвенция (Базел, 1989 й.)
- Трансчегаравий контекстда атроф-муҳитга таъсирни баҳолаш тўғрисидаги конвенция (Эспоо, 1991)
- Трансчегаравий сув оқимлари ва халқаро қўлларни муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисидаги конвенция (Хелсинки, 1992)

- Саноат аварияларининг трансчегаравий таъсири тўғрисида конвенция (Хелсинки, 1992 й.)
- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг иқлим ўзгариши тўғрисидаги Доиравий конвенцияси (Нью-Йорк, 1992)
- Биологик хилма-хиллик тўғрисидаги конвенция (Рио-де-Жанейро, 1992)
- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг чўлга айланишига қарши кураш жиддий курғоқчилик ва / ёки чўлланишни бошдан кечираётган мамлакатларда, хусусан Африкада бўйича конвенция (1994 йил 17 июн).
- Ёввойи фауна ва флоранинг йўқолиб кетиш хавфи мавжуд бўлган турлари билан халқаро савдо тўғрисидаги конвенция (СІТЕС, Вашингтон, 1997)
- Ёввойи ҳайвонларнинг кўчиб юривчи турларини сақлаш тўғрисидаги конвенция (Бонн, 1998) доирасида Гаагада имзоланган Африка-Евроосиё кўчиб юривчи сув қушларини сақлаш тўғрисида Битим (1995).
- Сувли қушларнинг яшаш жойи каби халқаро аҳамиятга эга сувли-ботқоқли ҳудудлар тўғрисидаги конвенция (Рамсар, 2001)
- Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг иқлим ўзгариши бўйича Доиравий конвенцияси доирасидаги келишув (Париж келишуви, 2016 йил).

2.4. Миллий қонунчиликни АИИБ нинг экологик ва ижтимоий жиҳатлари бўйича сиёсати билан таққослаш

2.1-бўлимда кўриб чиқилган Ҳукуматнинг миллий қонунчилиги ва ОИИБ Э&ИС ва ЭИС-нинг 2.2-бўлимда келтирилган таққосланиши 2.2-жадвалда келтирилган. Лойиҳа иккала талабларга жавоб бериши керак; Аммо ҳар қандай низо юзага келган тақдирда, қонун лойиҳаси / сиёсат / стандартнинг иккита тўпламига нисбатан қатъийроқ қоидалар лойиҳа учун қўлланилади.

Жадвал 2.2: Миллий қонунчиликни ОИИБ атроф муҳит ва ижтимоий жиҳатларга сиёсати билан таққослаш

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙГУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ												
Атроф муҳит сиёсати ва қоидалари	ОИИБни Атроф муҳит ва ижтимоий асослари, атроф муҳит ва ижтимоий сиёсат, атроф муҳит ва ижтимоий стандартлар мавжуд	Ўзбекистонда атроф-муҳитни баҳолаш ва рухсат бериш тартиби қуйидаги қонун ва қоидаларда белгиланган: (и) Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонун (1992); (ии) Атроф-муҳит экспертизаси тўғрисидаги қонун (2000) ва (иий) Вазирлар Маҳкамасининг "Атроф муҳит экспертиза тўғрисидаги низом" тўғрисидаги 949 (2018 йил) қарори. (ВМК) Атроф-муҳит тўғрисидаги қонунчилик базаси санитария нормалари ва қоидалари, стандартлари ва бошқалар каби 100 дан ортиқ қонунлар, қонуности ҳужжатлар ва бошқа тартибга солувчи ҳужжатлардан иборат.	Кўпгина ҳолатларда атроф-муҳит сифати бўйича миллий талаблар ва стандартлар, ОИИБ сиёсати ва стандартларига мос келади (Масалан, иккала талаб учун Атроф-муҳитни баҳолаш мажбурийдир). Бирок, миллий ва ОИИБ талаблари ва стандартлари бир-биридан фарқ қиладиган баъзи бир параметрлар мавжуд (масалан, миллий қонунчилик алоҳида Атроф муҳитни бошқариш режаси ёки лойиҳани амалга ошириш учун бошқа атроф-муҳит ҳужжатларини / режаларини / назорат варақаларини тайёрлашни талаб қилмайди). Бундай ҳолларда лойиҳа учун янада қатъий қоидалар қўлланилади												
Скрининг (кўриб чиқиш) ва саралаш (Тоифалаш)	ОИИБ, лойиҳани тайёрлашнинг дастлабки босқичида, бунинг учун етарли маълумот мавжуд бўлганда, скрининг ва саралашни амалга оширади. Агар ОИИБ ва тоифа бўйича миллий талаблар бир-биридан фарқ қиладиган бўлса, янада қатъий талаб қўлланилади. Бу, асосан, С тоифадаги кичик лойиҳалар тўғрисида қарор қабул қилишга тегишли – Атроф муҳитни баҳолашнинг миллий қонунчилиги турли хил биноларни қуриш ва қайта тиклашни ўз ичига олган кичик микёсдаги фаолиятга тааллуқли эмас.	Ўзбекистонда АМТБ тизими Давлат Экологик экспертизага асосланган, 73-II-сонли Экологик экспертиза тўғрисидаги Қонун (25.05.2000) ва Давлат экологик экспертизаси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида (22.11.2018 й.) № 949 ДСМ томонидан тартибга солинади. Лойиҳанинг тоифаси ДСМ № 949 нинг 1-иловасига мувофиқ белгиланади. Низом ишлаб чиқиш учун 4 тоифани назарда тутлади: • I тоифаси (юқори хавф), • II тоифа (Ўрта хавф), • III тоифа (паст хавф), • IV тоифа (Маҳаллий таъсир).	ОИИБ ва Ўзбекистон лойиҳаларини тоифалаштириш қуйидаги принципни қабул қилган ҳолда уйғунлаштирилиши мумкин: <table border="1" data-bbox="1630 970 2204 1267"> <thead> <tr> <th>ОИИБ</th> <th>Ўзбекистон (I-IV)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Тоифа А;</td> <td>Тоифа I</td> </tr> <tr> <td>Тоифа А</td> <td>Тоифа II худди шу ҳолатларда</td> </tr> <tr> <td>Тоифа В</td> <td>Тоифа II (кўпинча)</td> </tr> <tr> <td>Тоифа В</td> <td>Тоифа III-IV</td> </tr> <tr> <td>Тоифа С</td> <td>1-иловага киритилмаган.</td> </tr> </tbody> </table> <p>Таклиф этилаётган лойиҳа ОИИБ АМ&ИА га мувофиқ Б тоифаси сифатида баҳоланди.</p>	ОИИБ	Ўзбекистон (I-IV)	Тоифа А;	Тоифа I	Тоифа А	Тоифа II худди шу ҳолатларда	Тоифа В	Тоифа II (кўпинча)	Тоифа В	Тоифа III-IV	Тоифа С	1-иловага киритилмаган.
ОИИБ	Ўзбекистон (I-IV)														
Тоифа А;	Тоифа I														
Тоифа А	Тоифа II худди шу ҳолатларда														
Тоифа В	Тоифа II (кўпинча)														
Тоифа В	Тоифа III-IV														
Тоифа С	1-иловага киритилмаган.														

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
	<p>Бундай ҳолларда мижоз ОИИБ мезонларини қўллайди. А, В, С, F1 тоифаларига ажратиш Лойиҳани тоифалаштириш, энг юкори атроф мухит ёки ижтимоий хавф-хатарни, шу жумладан, лойиҳа худудида бевосита, билвосита, кумулатиф ва индукцион таъсирларни кўрсатадиган жойлашувга, таркибий қисмга боғлиқ.</p>	<p>Агар фаолият ушбу Низомнинг 1-иловасига киритилмаган бўлса, АМТБ ўтказилмайди. Тоифалаш пайтида потенциал лойиҳанинг жойлашуви ҳисобга олинмайди</p>	
<p>Атроф-мухитга таъсирни баҳолаш тўғрисидаги ҳисобот</p>	<p>Атроф-мухит ва ижтимоий сиёсатга мувофиқ А тоифа лойиҳалари учун АМ&ИТБ бўйича жараёнлар тўғрисидаги ҳисобот қуйидаги бўлимларни ўз ичига олади: (а) Лойиҳанинг тавсифи; (б) сиёсат, ҳуқуқий ва маъмурий доиралар, шу жумладан лойиҳада қўлланиладиган халқаро ва миллий қонунчилик базаси; (в) кенгайиш (доира), шу жумладан манфаатдор томонларни аниқлаш ва консултациялар режаси; (г) алтернативаларни, шу жумладан “Лойиҳасиз” ҳолатини таҳлил қилиш; (д) дастлабки экологик ва ижтимоий маълумотлар; (е) атроф мухит ва ижтимоий хавф ва таъсирларни баҳолаш; (г) жамоатчилик билан маслаҳатлашиш ва маълумотларни ошкор қилиш; ва (х) АМ&ИБР ёки АМ&ИТБ шаклида юмшатиш, мониторинг ва бошқариш тадбирлари ҳамда ҳаракатларни ишлаб чиқиш.</p>	<p>ДСМ № 949 (2018) I-III тоифаларга тегишли бўлган лойиҳа учун АМТБ ҳисоботининг мазмунини белгилайди. Ҳисоботда қуйидагилар бўлиши керак: (1) дастлабки маълумотлар, (2) лойиҳанинг тавсифи, (3) атроф-мухитнинг кутилаётган таъсири, (4) чиқиндиларни бошқариш, (5) фавқулодда вазият таҳлили, ва (6) ва лойиҳани амалга ошириш билан боғлиқ кутилаётган ўзгаришлар. Амалдаги қонунлар ва тартибга солиш тўғрисидаги маълумотлар одатда "Кириш" қисмида келтирилган. IV тоифадаги лойиҳалар учун АМТБ ҳисоботи соддалаштирилган.</p>	<p>Ушбу АМ&ИТБ миллий ва ОИИБ талабларини бажаришни ҳисобга олиб тайёрланган.</p>

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
	В тоифаси лойиҳаси учун АМТБ ва ҳисобот доираси А тоифасидан кўра торроқ бўлиши керак.		
АМ&ИБР	АМ&ИБР тайёрланиши керак ва таклиф этилаётган юмшатиш тадбирлари билан бир қаторда мониторинг режаси ва ҳисобот талаблари, АМ&ИБРни амалга ошириш учун институционал чораларни белгилаши керак. Кам таъсирга эга бўлган В суб-лоийҳалари учун АМ&ИБР назорат рўйхати тўлдирилиши керак.	АМТБ бўйича миллий қонунчилик мумкин бўлган таъсирларни аниқлашни талаб қилади, аммо у алоҳида Атроф муҳит бошқариш режасини ёки бошқа атроф-муҳит ҳужжатлари / режалари / назорат варақаларини тайёрлашни талаб қилмайди. Атроф-муҳит мониторинги учун мониторинг параметрлари ва жойлашуви кўрсатилган ҳолда талаблар мавжуд эмас.	АМ&ИБР тайёрланган ва ушбу АМ&ИТБга киритилган
Халқ билан маслаҳатлашиш ва ошқор қилиш	Суб-қарз олувчи А, В ва С тоифадаги барча лойиҳалар учун Атроф муҳит бошқариш режасида кўриб чиқиши керак бўлган муаммоларни муҳокама қилиш ёки Атроф муҳит бошқариш режасини лойиҳасини ўзи муҳокама қилиш учун камида битта мазмунли маслаҳат ўтказиш учун жавобгардир.	Халқ билан маслаҳатлашиш мажбурий эмас. Агар у АМТБ вақтида талаб қилинса, ўтказилиши мумкин (АМТБ иккинчи босқичи). Жамоатчилик маслаҳатини ўтказиш тўғрисидаги эълонлар оммавий ахборот воситаларида эълон қилиниши керак.	ОИИБ талабларига биноан ушбу АМ&ИТБни доирасида манфаатдор томонлар, дахлдор одамлар, НТлар билан оммавий консултациялар ўтказилди. Жамоатчилик маслаҳатларидан олинган фикр-мулоҳазалар ушбу АМ&ИБРни ни яқунлаш учун ишлатилган.
Маданий меросга қўйиладиган талаблар	ОИИБ ЭИС 1 маданий ресурсларни сақлаш ва уларни йўқ қилиш ёки уларга зарар етказмаслик учун, лойиҳа давомида Маданий манбалар бўйича лойиҳа жойи тадқиқотларини ишлаб чиқишни талаб қилади.	Ўзбекистон Республикасининг "Маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида" ги қонунда маданий меросни тиклаш бўйича лойиҳанинг Маданият вазирлиги (собик Маданият ва спорт вазирлиги) томонидан тасдиқланиши зарурлиги таъкидланган.	Имкониятларни аниқлаш процедуралари АМ&ИТБга киритилган.

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
Мажбурий кўчириш (МК)	Атроф муҳит ва ижтимоий сиёсат ва Атроф муҳит ва ижтимоий стандартлар (ЭИС 2 - Мажбурий кўчириш).	<p>Мажбурий кўчиришни тартибга солувчи Ўзбекистон қонунчилиги:</p> <p>Ўзбекистон Республикасининг Ер кодекси (1998 йил);</p> <p>Ўзбекистон Республикасининг Уй-жой кодекси (1998);</p> <p>Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси (1995);</p> <p>Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари ва Фармойишлари (Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 16 июлдаги 3857-сонли қарори; Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 июлдаги 5490-сонли қарори; Ўзбекистон Республикасининг Президентининг 2018 йил 1 августдаги 5495-сонли қарори; Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 3 августдаги 5491-сонли буйруғи);</p> <p>Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари (29.05.2006 йилдаги 97-сон; 25.05.2011 йилдаги 146-сон; 2019 йил 16-ноябрдаги 911-сон; 2013 йил 15-февралда 44-сон).</p>	<p>Кўпгина ҳолларда МК учун миллий талаблар ва стандартлар ОИИБ сиёсати ва стандартларидан ЛДШга ҳеч қандай расмий сарлавҳа / қонуний ҳуқуқларисиз ёрдам бериш ва компенсация бериш нуқтаи назаридан фарқ қилади. Бундай ҳолларда Йўл қўмитаси ОИИБ Э&ИС тамойилларига амал қилади.</p> <p><u>Таклиф этилаётган лойиҳанинг кўчиб ўтишга таъсири учун ҚҚР тайёрланди.</u></p>
Тоифалаш	ОИИБ лойиҳани тайёрлашнинг дастлабки босқичида, бунинг учун етарли маълумот мавжуд бўлганда, скрининг ва тоифалаш амалга оширади. Лойиҳаларни тоифалаштириш тури А, В, С, F1	Қонун ҳужжатларига кўра, Кўчириш Ҳужжатларида ҳеч қандай тоифалик йўқ.	БЙТТЛ остида АМ&ИТБ, ҚЖРА ёрдамида текширилади ва тоифага ўтказилади.

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
Компенсацияга тўловлар	<p>А.Расмий номга эга бўлган ЛДШ (лойиҳага дахлдор шахслар) йўқотилган ер / бошқа активлар учун қопланиши керак.</p> <p>Б. легаллаштириладиган мулкка эга бўлган ЛДШлар йўқотилган ерлар ва мулклар учун, ЭАлар уларга ўзларининг мулкларини қонунийлаштиришда ёрдам берганидан кейин, компенсация олиш ҳуқуқига эга.</p> <p>С. Ҳуқуқий номга эга бўлмаган ЛДШлар йўқотилган ер бўлмаган активлари учун қопланади.</p>	<p>Расмий номи (статуси) бўлган ЛДШ йўқотилган ер / бошқа активлар учун қопланади.</p> <p>Қонунийлаштириладиган ёки юридик номи (мақоми) бўлмаган ЛДШ-лар.</p> <p>Қонунийлаштирилиши мумкин бўлганлар ажратилмайди ва юридик бўлмаган деб ҳисобланади, чунки қонунийлаштириш ЛДШнинг юкидир.</p> <p>Ҳуқуқий бўлмаган ПАП-лар ер ва ерга оид бўлмаган активлар учун қопланишга ҳақли эмас.</p>	<p>Расмий номга эга бўлган ЛДШ йўқотилган ер / бошқа мулк учун қопланади. солиштиришга ҳожат йўқ.</p> <p>Ноқонуний ва легаллаштирилган ЛДШлар учун кўчиришга ёрдам ОИИБ сиёсатиға мувофиқ лойиҳадан таъсир кўрадиган шахсларга тўланади</p>
Компенсация	<p>А. Ерни бутунлай йўқотиш. Ерни алмаштириш афзал вариант сифатида ёки тўлиқ бозор нархи бўйича нақд компенсация. Ҳеч бўлмаганда қонунийлаштирилган / легаллаштирилган ЛДШ учун.</p> <p>Б. Ижарага олинган ерни алмаштириш. Йўқотилган даромадни ялпи даромаднинг нақд компенсацияси эвазига х қолган ижара йиллари ёки ерни ижарага бериш йўли билан алмаштириш асосида.</p> <p>В. Қурилиш / биноларнинг йўқотиш. Йўқотилган буюмнинг ўрнини тўлдириш қиймати бўйича амортизация, транзакция харажатлари ва бошқа чегирмаларсиз нақд пул компенсацияси.</p>	<p>А. Ерни бутунлай йўқотиш. Ҳуқуқий ЛДШ учун ерни алмаштириш.</p> <p>Б. Ижарага олинган ерни алмаштириш. Лизингни алмаштириш ва нақд пул кўринишидаги компенсация асосида барча йўқотишлар, шу жумладан йўқолган фойда.</p> <p>В. Қурилиш / биноларнинг йўқолиши. Йўқотилган объект учун амортизация, битим харажатлари ва бошқа чегирмаларсиз бозор қиймати бўйича нақд пул компенсацияси.</p> <p>Г. Бевосита таъсирланган активларнинг йўқолиши. Қонун барча йўқотилган фойда, шу жумладан йўқолган фойда барча қонуний ЛДШ учун қопланишини талаб қилади.</p> <p>Д. Бизнесни йўқотиш. Барча етказилган зарар / йўқотилган имконият харажатлари учун бозор қиймати бўйича нақд пул компенсацияси.</p>	<p>А. Ҳуқуқий ЛДШга мурожаат қилиш принципи ёки аризаси бўйича ҳам худди шундай Қонунлаштирилмаган ва қонуний бўлмаган ЛДШнинг барча ер йўқотишларини қоплашга имкон бериш учун солиштириш зарур. Бунга ОИИБ лойиҳаси учун махсус Фармон билан ёки халқаро шартнома ёки битимга тенг бўлган кредит шартномаларига қўшимча кафолатлар тўғрисидаги битимларни киритиш орқали эришиш мумкин.</p> <p>Б. Аслида бир хил. Илова янада яхшиланади. Солиштиришга ҳожат йўқ. ОИИБ лойиҳалари бўйича кўрсатма орқали акс эттириш.</p> <p>В. Принциплар ва дастурларда солиштириш (яраштириш) керак эмас. Бироқ, қолган материаллар ишлаб чиқарувчи билан</p>

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
	<p>Г. Билвосита таъсирланган нарсаларнинг йўқотиш. Таъсир қилинганидан кейин энди фойдаланилмайдиган активнинг зарар кўрмаган қисмлари ҳам компенсация қилиниши керак.</p> <p>Д. Бизнесдаги йўқотишлар. Ҳақиқий йўқотишларни қоплаш ва корхонани қайта тиклаш харажатлари. Фаолиятни тўхтатиш даври учун декларацияланган даромад солиғи асосида ариза бериш учун. Солиқ декларацияси мавжуд бўлмаганда максимал солиқ солинмайдиган иш ҳақи асосида</p> <p>Е. Дарахтларнинг йўқотиши:</p> <p>1) Унумсиз. Ерни қонуний эгаллаб олганлик статусидан қатъий назар, бозор нархида. Дарахт турига / ёғоч ҳажмига ёки ЛДШ реабилитациясини таъминлайдиган бошқа усулларга асосланган дастур.</p> <p>2) Унумли. Дарахтларни кўпайтириш қиймати, йўқотилган даромадлар (х дарахт тури х 1 йиллик даромаднинг бозор қиймати х тўлиқ ишлаб чиқариш йиллари йўқолганлиги) асосида турли хил усуллар бўйича қўллаш учун қоплаш қиймати бўйича компенсация.</p> <p>Ё. Экинларни йўқотиш. Бозор нархида ҳосилни нақд пул билан қоплаш</p>	<p>Йўқотилган имкониятни исботлаш юки тан олинган ҳужжатлаштирилган далилларга асосланган ҳолда ЛДШга юкланади, аммо аниқ методология мавжуд эмас.</p> <p>Е. Унумсиз ва унумдор дарахтларнинг йўқолиши. Давлат лойиҳаси таъсир кўрсатган самарасиз ва унумдор бўлмаган дарахтларга компенсация тўлаш керак.</p> <p>Ё. Экинларни йўқотиш. Қопланадиган экинларнинг йўқолиши. Экинлар йўқолганининг ўрнини қоплашнинг икки шакли мавжуд: 1) тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини қоплаш ва 2) сўнгги уч йилдаги ўртача (тўрт) йиллик даромадни кўпайтириш орқали йўқолган фойдани қоплаш.</p>	<p>қолганда ёки янги ер эгаси тўлиқ қопланишини таъминлаб берилганда, қурилиш / бинонинг ўрнини тўлдириш қиймати бўйича компенсация қилишга имкон берадиган протоколни тузиш талаб қилинади. Бу ҳуқуқий ислохотсиз расмийлаштирилиши мумкин, аммо фақат ОИИБ лойиҳалари учун қарор ёки халқаро шартнома ёки битимга тенг бўлган кредит шартномаларига қўшимча ҳимоя кафолатларини киритиш орқали.</p> <p>Д. Принциплар ва дастурларни солиштириш керак эмас.</p> <p>Е. Тўлиқ методологияни аниқлаш ва қисқа ва узок муддатли йўқотишларни ажратиш учун дастурни солиштириш.</p> <p>Ё. Принципиал жиҳатдан бир хил, қўллашда фарқ қилади. Иловаларни солиштириш қонунни мунтазам равишда бажарилишини таъминлаш учун ОИИБ лойиҳалари учун қарор орқали, шунингдек нақд пул билан компенсацияни таъминлаш орқали талаб қилинади.</p> <p>Ж. Сиёсат учун солиштириш шарт эмас, лекин сиёсатни қўллаш билан таққослаш, йўқотилган фойдани ҳисоблаш санасига иложи борича яқинроқ ҳосилни қоплашини таъминлаш учун зарур.</p>
Мажбурий кўчиришни режалаштириш,	Кўчириш режаси (КР). КРни тайёрлаш куйидагиларни ўз ичига олади: а) таъсирларни баҳолаш / ЛДШ рўйхатга олиш;	Кўчириш режаси. Интеграциялашган ва мустақил КРларни тайёрлаш учун талаблар мавжуд эмас. ЕСО&БЖК режалаштириш куйида батафсил	ҚҚР тайерланди

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
<p>таъсирни баҳолаш</p>	<p>б) ҳуқуқларни, даромадларни / яшаш тарзини тиклаш стратегиясини, мувофиқлиги ва шикоятларнинг механизмларини, институционал тузилмаларни аниқлаш; в) маслаҳат натижалари; г) мониторинг схемалари; д) бюджет ва бажарилиш жадвали. КР қуйидаги тадқиқотларни талаб қилади:</p> <p>1. Ўлчов сўровномаси. Барча таъсирланган нарсаларни ўлчайди.</p> <p>2. ЛДШни рўйхатга олиш. Барча ЛДШни идентификация қилади ва ҳуқуқий мақомга асосланиб қонуний фойда олувчиларни белгилайди.</p> <p>3. Ижтимоий-иқтисодий тадқиқотлар. ЛДШнинг ижтимоий-иқтисодий хусусиятлари тўғрисида асосий маълумотларни тақдим этади.</p> <p>4. Баҳолашни ўрганиш</p> <p>а) Ер: агар ер бозори мавжуд бўлса яқинда ўтказилган битимларни ўрганиш асосида; ер бозори бўлмаган ҳолда ернинг унумдорлиги / даромадига асосланган</p> <p>б) Бинолар ва иншоотлар. Амортизация, тежалган материаллар ва транзакцион харажатларни ҳисобга олмаган ҳолда, материаллар, ишчи кучи ва транспорт ва бино / иншоотнинг ўзига хос хусусиятларини алмаштириш қиймати;</p>	<p>тавсифланган ОИИБ сиёсатига қараганда шунга ўхшаш, аммо камроқ / содда баҳолаш / тадқиқотни кўзда тутаяди:</p> <p>1. Ўлчов сўровномаси. Ер ва биноларнинг таъсири ўлчанади.</p> <p>Аниқланган, аммо ўлчанмаган бошқа таъсирлар;</p> <p>2. ЛДШни идентификация қилиш. Фақат қонуний ЛДШни аниқлайди;</p> <p>3. Ижтимоий-иқтисодий тадқиқотлар. Таққосланганидан талаблар мавжуд эмас;</p> <p>4. Баҳолаш сўровномаси;</p> <p>а) Ер: битимлар бўйича ўтказилган сўров асосида бозор курси бўйича баҳоланади. Баҳолаш операция харажатлари / учинчи томон мажбуриятларини ўз ичига олади;</p> <p>б) Бинолар ва иншоотлар. Ўзгартириш қиймати, аммо қолган материаллар ишлаб чиқарувчида ёки янги ер эгасида қолади, ер эгасига тўлиқ қопланади;</p> <p>с) дарахтлар / экинлар. Агар компенсация "компенсация" бўлимида кўрсатилган F. ва G. методологияси бўйича ёки келишилган бир марталик сумма асосида тақдим этилса..</p>	

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
	<p>в) дарахтлар / экинлар. Компенсация бўлимида батафсил кўрсатилган методологияга асосланади.</p>		
<p>Процессуал механизмлар</p>	<p>А. Ахборотни ошкор қилиш. ЛДШ тилида ўз вақтида ошкор қилинадиган кўчириш билан боғлиқ ҳужжатлар. Б. Халқ билан маслаҳатлашиш. ЛДШ билан биргаликда муҳим консультациялар ўтказилиши керак. ЛДШ-ларга уларнинг ҳуқуқлари ва имкониятлари, шунингдек бошқа жойга кўчиб ўтиш вариантлари тўғрисида маълумот берилиши керак. В. Шикоятларни кўриб чиқиш тартиби. Ҳар бир лойиҳа учун шикоятларни кўриб чиқиш механизми (ШКЧМ) яратилиши керак. ШКЧМ тўғрисида маълумотни ЛДШга етказиш. Г. Активларни сотиб олиш шартлари. Мулкни ПАПга тўлиқ компенсация тўланганидан кейингина олиш мумкин.</p>	<p>А. Ахборотни ошкор қилиш. Ҳеч қандай ошкор қилиш талаби мавжуд эмас. Б. Халқ билан маслаҳатлашиш. Маҳаллий аҳамиятга эга масалалар маҳаллий ҳокимият органлари билан жамоатчилик муҳокамасига кўйилиши. Аммо тўғридан-тўғри ЛДШ билан маслаҳатлашиш шарт эмас. В. Шикоятлар тартиблари. Ҳар бир давлат идораси / вазирлиги фуқароларнинг шикоят ва аризаларини рўйхатдан ўтказиш ва кўриб чиқиш бўйича батафсил кўрсатмаларга (ҳукумат томонидан тасдиқланган) риоя қилиши шарт. Даъволарнинг янги имкониятлари виртуал ҳукумат веб-сайтлари платформалари томонидан таъминланади. Г. Активларни сотиб олиш шартлари. Мулкни ЛДШга тўлиқ компенсация тўланганидан кейингина олиш мумкин.</p>	<p>А. Принципиал ва қўлланилиш жиҳатидан фарқ қилади. Маълумот БЙТТЛни амалга ошириш пайтида тақдим этилади. Б. Принципиал жиҳатдан бир хил, аммо амалда фарқ қилади. Халқ маслаҳатлари БЙТТЛни амалга ошириш жараёнида ўтказилади. В. Ҳеч қандай солиштирув керак эмас. Бирок, мавжуд қўшимча усулар билан шикоятлар механизми янада кучайтирилиши мумкин Г. Принципиал жиҳатдан бир хил, аммо дастурда тизимсиз. ЭИС 2 талабларининг бажарилишини таъминлаш учун дастур яхшиланади.</p>
<p>Заиф ва жиддий таъсирланган ЛДШларга ёрдам</p>	<p>Махсус ёрдам ЛДШ ҳимоясиз деб тан олинганларга кўрсатилади. Бундан ташқари, уларнинг лойиҳадан олдинги ҳаёт шароитлари тикланиши / яхшиланиши керак.</p>	<p>Ер сотиб олиш ва мажбурий равишда бошқа жойга кўчириш натижасида ҳаётни тиклаш учун махсус қонунлар ёки қоидалар мавжуд эмас. Шу билан бирга, Ўзбекистон ҳукумати томонидан ижтимоий нафақалар ва кам таъминланган оилаларни ҳисобга олиш учун Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 2 декабрдаги 44-сонли қарори орқали ижтимоий қўллаб-қувватлаш ва турмуш шароитини яхшилаш бўйича бир қатор қонун ҳужжатлари ва ногиронларни ҳисобга олиш учун "Ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш</p>	<p>БЙТТЛ амалга ошириш жараёнида ОИИБ ЭИС 2 кузатилади.</p>

ТОМОНЛАР АСПЕКТИ	ОИИБ	ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚОНУНЧИЛИГИ	УЙҒУНЛАШТИРИГАН ҚОИДА ДОИРАСИ
		тўғрисида" ги қонун (№222-сон, 2018 йил март). мавжуд Шундай қилиб, аҳолининг заиф қатламларини қўллаб-қувватлаш ҳукумат томонидан доимий равишда марказий ва маҳаллий даражада таъминланади ва лойиҳани амалга ошириш муносабати билан қўшимча тўловларни талаб қилмайди.	

3. ЛОЙИҲА ТАВСИФИ

Ушбу бўлимда таклиф этилаётган лойиҳанинг соддалаштирилган тавсифи, унинг таркибий қисмлари ва унинг турли босқичларида амалга ошириладиган фаолият турлари келтирилган. Қурилиш даврида зарур бўладиган вақтинчалик объектлар ҳақида умумий маълумот ушбу Бўлимда келтирилган. Бундан ташқари, инсон ресурсларига бўлган талаблар, асосий қурилиш материалларининг турлари ва ҳисобланган миқдори ҳам ҳисобга олинади.

3.1. Лойиҳанинг таркибий қисмлари

Бухоро йўл тармоқларини такомиллаштириш лойиҳаси (БЙТТЛ) 1-босқич Халқаро А380 (150 км - 228 км) автомобил йўлининг танқидий қисмини реабилитация ва модернизация қилишни молиялаштиради ва қуйидаги таркибий қисмларни ўз ичига олади:

1-таркибий қисм - А380 халқаро автомобил йўлининг қайта тиклаш, модернизация қилиш ва кенгайтириш

о 1а суб компонент: 78 км узунликдаги участка 150 + 000 км дан 228 + 000 км гача;

о 1б суб таркибий қисм: Ерни олиш ва техник ҳужжатларни тайёрлаш ва экологик ва ижтимоий (Э ва И) аспектлар бўйича ўқувни молиялаштириш.

• 2-таркибий қисм - 1-таркибий қисмни бажарилишини Қурилиш Назорати

• 3-таркибий қисм - М37 Халқаро автомобил йўлининг тахминан 160 км учун шартномалар ва тегишли тендер ҳужжатларини тайёрлаш. Ушбу компонент қуйидагилардан иборат бўлади:

о 3а суб таркибий қисм: Тахминан 80 км йўл участкаси учун ИНШАЙШ (Иш натижалари ва ишлашга асосланган йўл шартномалари) / ЛҚИХК (Лойиҳалаш, қуриш, ишлатиш ва хизмат кўрсатиш) концептуал дизайн ва тендер ҳужжатларини тайёрлаш.

о 3б суб таркибий қисм: Тахминан 80 км узунликдаги йўл участкаси учун киритиш туридаги контрактларни қўллаб батафсил дизайн ва тендер ҳужжатларини тайёрлаш

4- таркибий қисм - институционал кучайтириш ва салоҳиятни ўстириш.

5- таркибий қисм - Замоनावий технологиялар ва қурилиш усулларини жалб қилган ҳолда сифатни бошқариш учун ускуналар сотиб олиш.

Ушбу лойиҳа ички ва минтақавий алоқаларнинг талабларига жавоб берадиган ва барқарор иқтисодий ривожланиш ва ички ва ташқи савдонинг ўсишига ҳисса қўшадиган Ўзбекистонда самарали, хавфсиз ва барқарор йўл тармоғини таъминлашга ёрдам беради.

3.2. Йўл стандартлари ва профиллари

3.2.1. Техник ва иқтисодий кўрсаткичлар

Лойиҳа бўлими А380 йўлининг Қашқадарё ва Бухоро вилоятлари чегарасида жойлашган 150 км дан бошланади ва Бухоро шаҳрининг айланма йўлига яқин 228 км да тугайди. Умумий узунлиги қарийб 78 км бўлган автомобил йўлининг лойиҳавий қисми Бухоро вилоятининг Қоровулбозор, Когон ва Бухоро туманлари ҳудудидан ўтади.

Магистрал йўл бўйлаб 40 та бурилиш мавжуд, минимал радиуси 180 м ва максимал радиуси 3000 м. Мавжуд субграддан максимал даражада фойдаланиш учун йўлнинг ўқи ўзгартирилмайди.

Геометрик дизайн стандартлари транспорт оқими, йўл тоифаси ва релеф асосида, транспортнинг хавфсиз ва тўсиқсиз ўтишини таъминлаш учун танланган. Йўл дизайни ШНК (ShNK) 2.05.02-07 "Автомобил йўллари"³ га асосланган. Лойиҳавий йўлнинг асосий параметрлари **3.1-жадвалда** келтирилган.

Жадвал 3.1: Йўл лойиҳасининг асосий параметрлари

No.	Параметрларнинг номи	Бирликлар	Кўрсаткичлар
1.	Маъмурий аҳамият	-	Ҳалқаро
2.	Йўл тоифаси	-	I
3.	Тахминий тезлик	км/с	120
4.	Автомобилнинг битта энг кўп юкланадиган ўқиға оғирлик юки	кН / т га тенг	130/13
5.	Аҳоли пунктларидан ташқаридаги аҳоли пунктларидаги чизилган йўллар сони	Микдори Микдори	3 2
6.	Йўл Қатор кенглиги	м	3.75
7.	Йўлнинг кенглиги Аҳоли пунктларида Аҳоли пунктларидан ташқарида	м м	11.25 x 2 7.5 x 2
8.	Йўл ўртасидаги тўсиқни кенглиги	М	3.0
9.	Йўл ўртасидаги тўсиқни чекка чизигини кенглиги	М	0.75
10.	Метро Кенглиги Аҳоли пунктларидан аҳоли пунктларида ташқаридаги	м м	56.7 25.1
11.	Қатнов қисмининг кесишган қиялиги	‰	15; 20
12.	Йўл четидаги қиялик	‰	40
13.	Иқлим зонаси	-	I
14.	Чорраҳалар ва ўтиш жойлари	-	битта ва турли даражаларда
15.	Йўллақлар тури	-	пойтахт
16.	Қоплама тури	-	цемент бетон
17.	Аҳоли манзилгоҳларида		

³ Автомобил йўллари қурилиш нормалари ва қоидалари (http://ekspertiza.uz/info/reguls/ShNQ_2_05_02.pdf)

№.	Параметрларнинг номи	Бирликлар	Кўрсаткичлар
	яшил майдон кенглиги	м	3-5
	маҳаллий кенглик	м	6
	пиёда йўлка кенглиги	м	2.25
	велосипед йўли кенглиги	м	1.5
18.	Кўтарма ён бағирларининг тиклиги: қумли жойлар суғориладиган ерлар		1:2 1:1,5
19.	Дренаж тизими: аҳоли пунктларида суғориладиган ерларда		Баркаш (арик) ариклар

3.2.2. Йўналиш режаси

Янгиланган йўлнинг ўқи, мавжуд ўқдан ва йўлнинг пастки даражасидан максимал даражада фойдаланиш учун ва қишлоқ хўжалигига етказиладиган зарарни минималлаштириш, биноларга минимал таъсир ва коммунал хизматларнинг қайта ташкил этилиши ҳисобга олинган ҳолда танланган.

3.2.3. Узунлама профил

Узунлама профилни лойиҳалашда куйидаги омиллар ҳисобга олинди:

- лойиҳалаштирилган кувурлар усти бўйлаб йўлакнинг минимал рухсат этилган баландлиги;
- мўлжалланган кўприкларнинг қатнов қисми;
- мавжуд бўлган йўлакдан максимал даражада фойдаланиш.

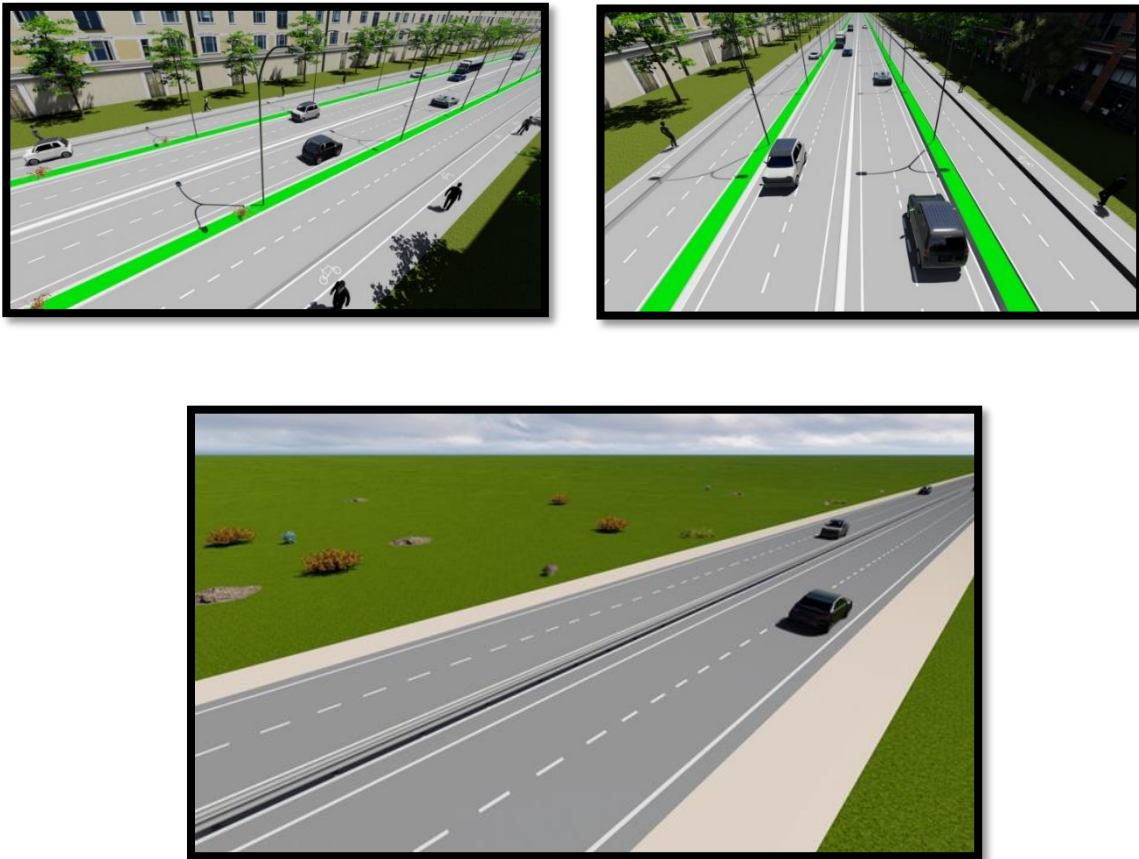
Йўл профилни ШНК (ShNK) 2.05.02-07 талабларига мувофиқ ишлаб чиқилган бўлиб, тупроқ замин ва қопламанинг юқори қисмининг кучлик ва мустаҳкамлигини, шунингдек қоплама юзасининг ер ости сувларининг ёки узоқ вақтдан бери мавжуд бўлган сув ҳисобланган даражасидан юқори кўтарилиши ва ер усти сувининг оқиши қўллаб-қувватланмайдиган ёки қисқа муддатли турғун сув сатҳидан юқори бўлган жойларда.

3.2.4. Йўл кесишмаси

Лойиҳанинг барча йўл қисмларида кесишма чизиқ ҳар иккита ҳаракатланиш тарафда (2 + 2 бўлак) бўлган иккита қатнов қисмида бўлади. Ушбу тақлифдаги ҳаракатланиш йўл чизиқлар кенглиги 3,75 метрни ташкил этади, бу йўл бўйлаб бир хил ва хавфсиз хавфсизлик даражасини кафолатлайди.

Йўл аҳоли пунктларидан ўтаётганда, транспортнинг узлуксиз ҳаракатланиши учун йўлнинг ҳар икки томонида ҳам маҳаллий йўл (хизмат кўрсатиш йўли) таъминланади. Қатнов қисми четга қийшайиб тушади. Пийодалар ва велосипед йўлаклари маҳаллий ўтиш жойидан ташқарида 2 м кенликда жойлашган. Мос равишда шаҳар ва қишлоқ жойларидаги кесишган йўлларнинг 3.1 ва 3.2 расмларига қаранг.

Расм 3.1: Аҳоли пунктидаги йўлнинг яшил зоналари кўриниши

Расм 3.2: Қишлоқ жойидаги йўлнинг кўриниши

Лойиҳада автомобил йўлининг аҳоли пунктлари яқинидаги қисмида велосипед йўлаклари ва пийодалар юриш йўлаги кўзда тутилган; Расм 3.3 қаранг

Расм 3.3: Аҳоли пунктида кўндаланг профил қопламасини лойиҳаси

3.2.5. Йўл қопламаси

Йўл қопламасини реконструкция қилиш йўлнинг аҳамияти ва функциясини, ҳаракатланиш ҳажмини, ишончлилиги ва тезкорлигини, маҳаллий қурилиш материалларининг мавжудлигини, иқлим ва тупроқ-гидрологик шароитларни, шунингдек йўлнинг фойдаланиш ва техник ҳолатини ҳисобга олади.

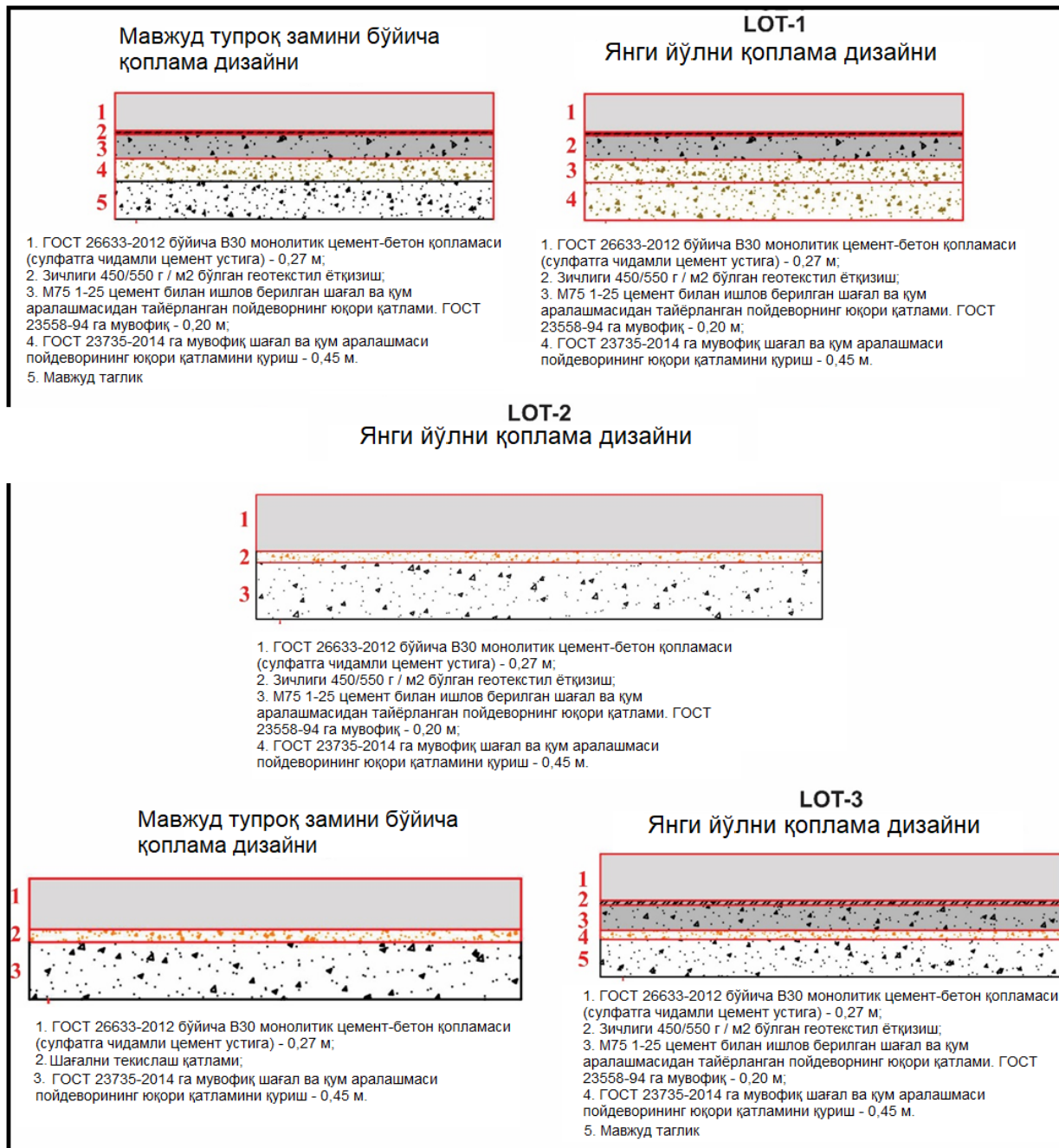
Асосий йўлнинг қатнов қисмига цемент-бетон қопламани ўрнатиш таклиф қилинган. Мавжуд асфалт-бетон қопламаси таглик сифатида ишлатилади. Чорраха йўлларнинг қопламаси асфалтбетон бўлади.

Магистрал йўлнинг цемент-бетон қопламалари 20 йиллик таъмирдан олдин ўртача хизмат муддатини ҳисобга олган ҳолда истиқболли ҳаракатланиш интенсивлиги учун мўлжалланган (Қаттиқ йўл қопламаларини таъмирлаш учун хизмат кўрсатишнинг (МКН- (МКН) 41-2008 саноат стандартлари).

Асосий йўл учун лойиҳа томонидан қуйидаги йўл қопламаси дизайни қабул қилинди:

- монолит цемент-бетон қопламаси;
- зичлик билан геотекстил ётқизиш;
- цемент билан ишланган шағал ва қум аралашмасидан ясалган пойдеворнинг юқори қатлами;
- шағал ва қум аралашмасидан қилинган тагликнинг пастки қатлами.

Йўл қопламасининг қурилиш қатламлари **3.4-расмда** келтирилган.

Расм 3.4: Йўл қопламининг қурилиш қатламлари

3.3. Тузилмалар

3.3.1. Қувурлар (Тунелар)

Таклиф этилаётган лойиҳа доирасида жами 30 та сув қувур ўтказгичлари қурилади. ушбу сув ўтказгичлари 3.2-жадвалда келтирилган.

Жадвал 3.2: Қувурлар рўйхати

№	Қувурларни жойлашуви, км	Қувурларни диаметри, м	№	Қувурларни жойлашуви, км	Қувурларни диаметри, м
1	152+70	1,0	16	208+90	1,0
2	154+20	1,0	17	211+20	1,2
3	156+50	1,0	18	211+60	2,0
4	157+00	N/A	19	212+30	1,2
5	158+40	1,2	20	213+40	1,0
6	160+80	1,2	21	214+20	1,0
7	162+90	1,2	22	215+00	N/A
8	164+70	1,2	23	219+80	N/A
9	167+10	1,2	24	221+00	N/A
10	168+90	N/A	25	225+30	1,2
11	172+10	1,2	26	165+80	N/A
12	174+00	N/A	27	212+90	N/A
13	199+20	N/A	28	205+20	N/A
14	205+90	1,0	29	214+00	N/A
15	206+75	1,0	30	224+00	N/A

3.3.2. Кўприклар

Лойиҳавий йўлда 14 та кўприк мавжуд, улардан олтитаси алмаштирилади (яъни, мавжуд кўприклар демонтаж қилинади ва янги кўприклар қурилади). 184 + 00 км, 215 + 900 ва 227 + 100 км масофадаги мавжуд кўприклар яхши ҳолатда бўлиб, уларни алмаштириш ёки қайта қуриш талаб этилмайди. 217 + 500 км, 224 + 400 км ва 228 + 350 км узунликдаги кўприкларни демонтаж қилиш ва олиб ташлаш керак, чунки бу жойларда бошқа сув ўтказгичлари йўқ. 224 + 900 км масофадаги кўприк темир-бетон қувур билан алмаштирилади. Ушбу кўприкларнинг рўйхатини **3.3-жадвалга** қаранг.

Жадвал 3.3: Кўприклар рўйхати

№.	Тузилмаларнинг номи ва жойлашуви	Қайдлар
1	Аму-Бухоро канали орқали 184 + 00 км масофадаги кўприк	Кўприк яхши ҳолатда; алмаштирилмайди.
2	Куюмазар канали орқали 200 + 300 км масофадаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
3	Коллектор устидан 200 + 700 км масофадаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
4	Коллектор устидан 202 + 600 км масофадаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
5	Когон темир йўл станцияси орқали 208 км масофара осма кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
6	Коллектор устидан 212 + 300 км масофадаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
7	Суғориш канали устидаги кўприк 215 + 900 км	Кўприк яхши ҳолатда; алмаштирилмайди.
8	Коллектор устидан 217 + 500 км масофадаги кўприк	Сув оқимида қурилиш демонтажи йўқ
9	220 + 800 км масофада Суғориш канали устидаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
10	221 + 070 км масофада Суғориш канали устидаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
11	224 + 400 км масофада фаол бўлмаган коллектор устидаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
12	Коллектор устидан 224 + 900 км масофадаги кўприк	Ўзгартириладиган кўприк
13	Коллектор устидан 227 + 100 км масофадаги кўприк	Кўприк яхши ҳолатда; алмаштирилмайди.
14	Жуйзар канали орқали 228 + 350 км масофада кўприк	Пастки блокни таъмирлаш ва тиклаш

3.3.3. Айланиб ўтиш жойлари

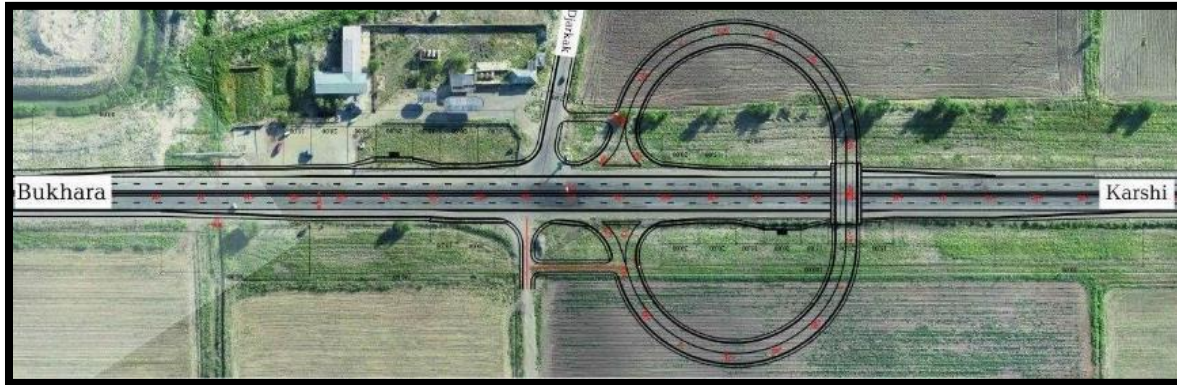
Таклиф этилаётган лойиха доирасида А380 йўлида бешта янги айланиб ўтиш жойлари қурилиши режалаштирилган. Ушбу айланиб ўтиш жойларининг асосий мақсади транспорт оқимини бузиши мумкин бўлган ва шунингдек, ҳаракат хавфсизлигини таъминлашга имкон берадиган даражадаги ўтиш кесишмаларидан қочишдир. Ушбу айланиб ўтиш жойлари **3.4-жадвалда** келтирилган, уларнинг жойлашиши **3.5-расмда**, жойлашиш кўриниши эса **3.6 - 3.10-расмларда** келтирилган. Ўзаро айланиб ўтиш жойларининг одатий расмлари **А2 иловада** келтирилган.

Жадвал 3.4: Айланиб ўтиш жойларирўйхати

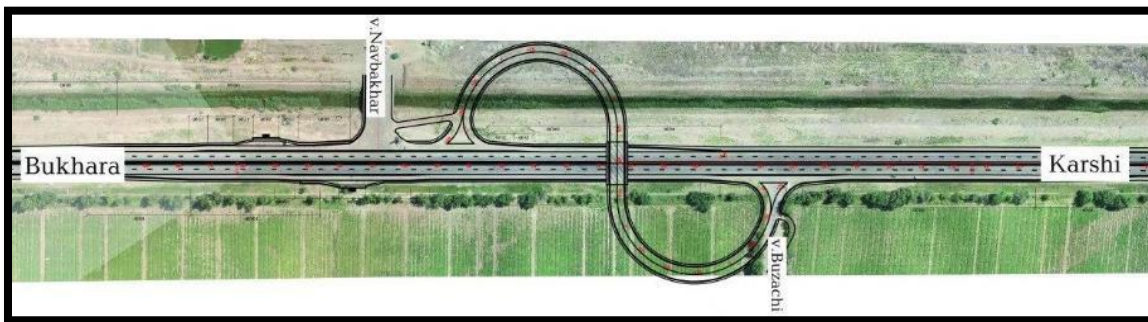
No	Айланиб ўтиш жойлари жойлашуви
1	152 км
2	159 км
3	170 км
4	181 км
5	194 км

Расм 3.5: Янги айланиб ўтиш жойи жойлашуви

Расм 3.6: 152 км даги Янги айланиб ўтиш жойи

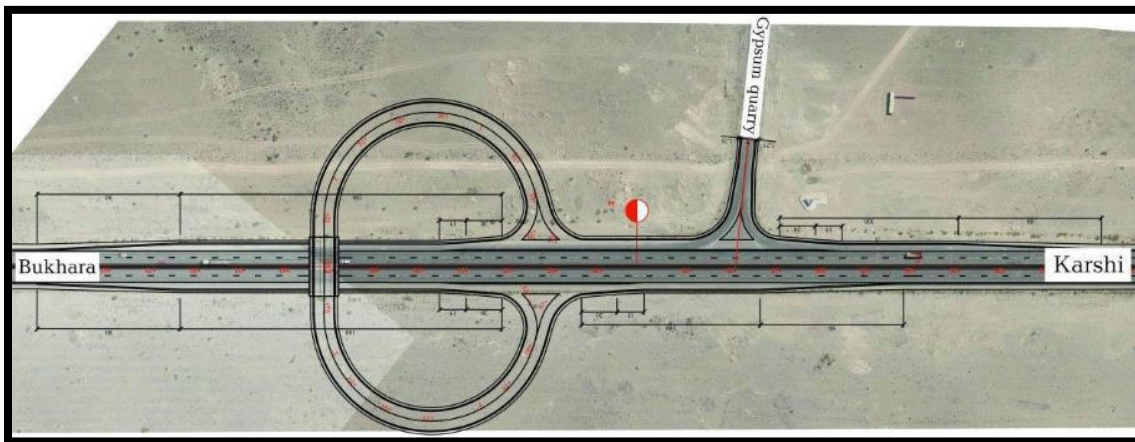
Расм 3.7: 159 км даги Янги айланиб ўтиш жойи

Расм 3.8: 170 км да Янги лойихаланган айланиб ўтиш жойи

Расм 3.9: 181 км даги Янги айланиб ўтиш жойи

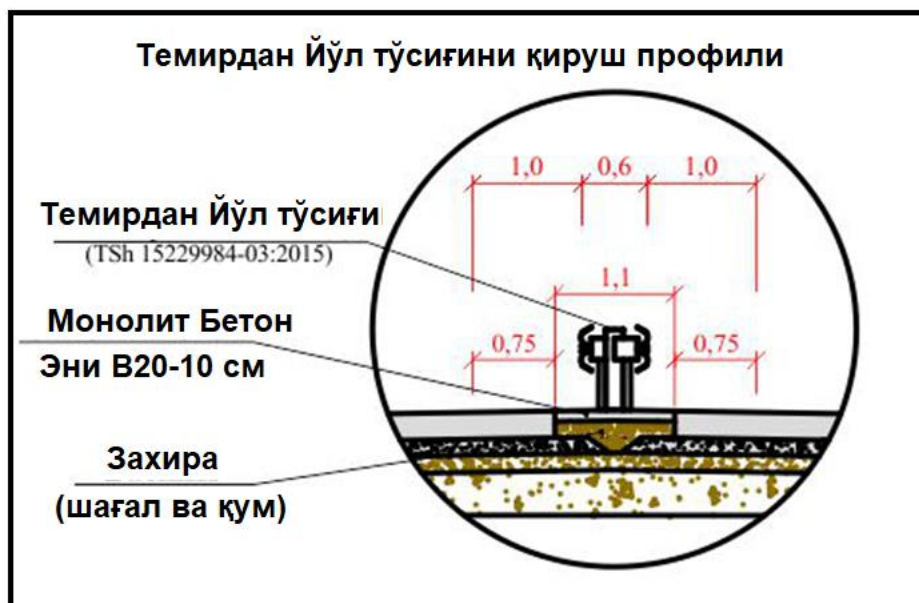
Расм 3.10: 194 км даги Янги айланиб ўтиш жойи

3.4. Йўл ускуналари

Йўл асбоблари СНК (SNK) 2.05.02-07 "Автомобил йўллари" талабларига мувофиқ ишлаб чиқилган. Йўл белгилари, тўсиқлар ва чизик белгилари ҳаракатни тартибга солиш учун тақдим этилади.

Йўл белгиларини ўрнатиш "Йўл белгилари" учун ГОСТ 10807-78 ва "Йўл ҳаракатини бошқаришнинг техник воситалари" учун ГОСТ 23457-86 га мувофиқ таъминланади. Йўл белгилари билан биргаликда йўлнинг маркировкаси (чизик белгилари) ГОСТ 23457-86 га мувофиқ амалга оширилади.

Йўлни ажратувчи чизикнинг ўқида амортизатор консолига эга икки томонлама бир даражали йўл гуруҳининг тўсиқлари бўлади, унинг типик дизайни учун 3.11-расмга қаранг.

Расм 3.11: Метал йўл тўсиқни қурилиш профили

3.5. Йўл қурилиши материаллари

Йўл қурилиши учун зарур бўлган материаллар (асосан тупроқ ва лой), цемент, тошлар ва кумларни ўз ичига олади.

Қурилиш майдончалари яқинидаги жойларидан олинадиган плomba моддаси, асосан тупроқ. Ушбу жойлар ҳали аниқланмаган, аммо экин майдонларидан ташқари майдонларни танлашга ҳаракат қилинади.

Тош ва кум лицензияланган карерлардан олинади; Бунинг учун лойиха ҳудудига яқин жойлашган Зиадин, Цветущий, Жингылды конларидан фойдаланиш мумкин.

Маҳаллий цемент "ТрансЙўлҚурилиш" ва "Бухоро АВС" каби компаниялар томонидан сотиб олинади (лойиха ҳудудидан тахминан 6-16 км шарқда); цементнинг бошқа манбаларини ҳам лойиха жойига яқинроқ топиш мумкин.

Қурилиш даврида ҳар куни тахминан 2530 м³ техник сув ва 9,5 м³ ичимлик суви керак бўлади. Техник сувнинг кўп қисми қурилиш майдончаларига улашган каналлардан олинади. Ичимлик суви мавжуд сув таъминоти қувурларидан олинади ёки лагерларга идишларда етказиб берилади. Қазиб олиш жойларининг охириги жойлари (техник ва ичимлик суви учун) қазиб олиш бошланишидан олдин сув ресурсларини ҳаддан ташқари ошириб юбориш содир бўлмаслигини таъминлаш учун ЛАРЖ муҳандиси ва ЙҚнинг розилигини талаб қилади. Ичимлик суви, шунингдек, қурилишнинг барча даврида ЎҚнинг ичимлик суви стандартларига мувофиқлигини текшириш учун мунтазам равишда текшириб турилиши керак.

3.6. Қурилиш фаолияти

Қурилиш даврида куйидаги ишлар амалга оширилади:

• **Ерни олиш** - ОИИБ Э&ИС га биноан, Иш берувчи қисқартирилган кўчириш режасини (ҚҚР) тайёрлаши керак. Кейин, ЛАОЖ режани амалга оширади ва участканинг бирон бир қисмида қурилиш ишлари бошланишидан олдин ерни олади.

• **Лойиха жойи тозалаш ишлари** - Инженернинг чизмаларига ёки кўрсатмаларига биноан, Йўллар Лойихаси доирасида ёки унга қўшни бўлган жойларни тозалаш Ишлари олиб борилади:

- Тозалаш ва артиш.
- Йўл белгилари, йўл постлари ва уларнинг пойдеворларини олиб ташлаш ва йўқ қилиш.
- мавжуд кўприкларни шу жумладан пойдевор бузиш, олиб ташлаш ва йўқ қилиш, дарё ва сув йўлларини ҳимоя қилиш.
- Мавжуд сув канал ўтказгичларни, кириш ва чиқиш меҳнаизмларини, деворларин, бетон дренажларни, каналларни бузиш, олиб ташлаш ва йўқ қилиш, эрозиядан ҳимоя қилиш ишларини бажариш
- БЙТТЛ доирасида ҳар қандай бошқа табиий ёки сунъий объектларни олиб ташлаш.
- Белгиланган чегаралар ичида барча ўсимликлар ва қолдиқларни олиб ташлаш ва йўқ қилиш.

- **Мавжуд хизматларни бошқа жойга кўчириш** - Ишлар А 380 йўлини қуришга таъсир кўрсатадиган барча хизматларни бошқа жойга кўчиришни ўз ичига олади. Хизматлар қуйидагиларни ўз ичига олади:

- сув тармоғи
- электр узатиш линиялари
- газ қувурлари
- ер ости телефон кабеллари

- **Қурилиш ишлари** - қурилиш босқичининг асосий жиҳатлари қуйида батафсил тавсифланган.

3.6.1. Кўприклар ва Айланиб ўтиш жойлари

Янги кўприк ва чорраҳаларни қурилиши таркибий қисмларнинг лекин шу билан чекланмайди, ва қуйидаги қисмлари ва тегишли ишларни ўз ичига олади,

- Пойдеворлар.
- Кўприк устунини ўз ичига олган пастки тузилма.
- Юқори структура, шу жумладан кенгайтириш ва деформация бўғинлари ва пиёда йўлларини қуриш.
- Гидроизоляция, дренаж, қўл панжара ва хизмат кўрсатиш учун қувурларни ўз ичига олган қопламаси.
- Ёндош плиталар.
- Устун (абатмент) олд ва атрофида нишобга ишлов бериш.
- Айланма йўлларни қуриш ва уларга хизмат кўрсатиш.
- кўприк кесишмасининг юқори ва қуйи қисмида сув йўллари ва дарёлар қирғоқларини ювилиш ва эрозиядан ҳимоя қилиш, сув йўлларидан эски пойдевор ва субструктураларни олиб ташлаш.
- Тўлиқ кўприк учун зарур бўлган ва кера бўлиб қолган нарсалар.
- Барча янги ва кенгайтириладиган кўприклар 100 йил ишлаш учун мўлжалланган.
- Ёғ ва мойни ушлаб турадиган идишлар.

3.6.2. Қувур тунелар

Лойиҳавий ишлар қаторига сув тунелари, шу жумладан кириш ва чиқиш иншоотларини қуриш, шунингдек Техник Хусусиятларга мувофиқ ишларни бажариш киради. Кесишма дренаж ишлари ҳажми қуйидагиларни ўз ичига олади:

- эскирган, структураси нуқсонли ёки етарли даражада катта бўлмаган мавжуд сув тунеларини тўлиқ алмаштириш;
- Мавжуд ва яхши ҳолатда бўлган мавжуд сув тунеларини кенгайтириш;
- Илгари кесишма дренаж тузилма мавжуд бўлмаган жойларда янги сув тунеларини қуриш;
- қисман ёки тўлиқ тиқилган мавжуд сув тунеларини тозалаш;
- Мавжуд сув ўтказгич бўғинлари, деворлар, деворларни қаноти турли хил таъмир ишларини бажариш, ювилиш ва эрозиядан ҳимоя қилиш;
- Эрозиядан ҳимоя қилувчи ва каналларни қурилиш ишлари.

3.6.3. Бошқа дренаж тузилмалари

Йўлнинг қатнов қисмидан ва бошқа барча йўлаклардаги ер ости оқимлари ва ҳар қандай кесилган ва қирғоқ ёнбағирлари тегишли кесишма, тўшак қияликлари, инверсия даражаси ва тушиш учун мўлжалланган узунлама дренажлар орқали оқизилиши керак.

Қурилиш ишлари шаҳар ва қишлоқ жойларида ушбу иш учун турларга, ўлчамларга, синфларга ва материалларга бўлган талаблардан келиб чиқиб дренаж тизимлари компонентларини қуришни ўз ичига олади

3.6.4. Ерости ишлари

Ишларга Лойиҳа йўлини қуриш учун зарур бўлган тр ости ишлари ва барча тегишли ишлар киради.

- Тупрокнинг юқори қатламини олиб ташлаш.
- Замин қуриш.
- Мавжуд бўлган йўл қопламалари ва мавжуд пойдеворларни қозиш ва олиб ташлаш.
- Яроқсиз материалларни олиб ташлаш ва алмаштириш.
- Таркибий қозиш.
- Ёнлама дренаж ва кесишма дренаж ишларини қуриш учун қозиш.
- Мавжуд коммунал хизматларни олиб ташлаш ва бошқа жойга кўчириш учун қозиш.
- Кўприклар, сақловчи деворлар ёки ерни ушлаб турадиган бошқа иншоотлар, кесишма дренаж иншоотлари ва тегишли ишларни, дренажларни ва эрозиядан ҳимоя қилиш ишларини бажариш учун зарур бўлган барча қайта тўлдириш ишлари.
- Барча структуравий, кесишма дренажлар, ён дренажлар ёки йўл ишлари учун ёстикча ва филтрларни тайёрлаш.
- Бошқа ҳар қандай қўшимча ишларни бажариш учун зарур бўлган қозиш, тўлдириш ёки қайта тўлдириш.

3.6.5. Асфалтни олиб ташлаш

Пудратчи мавжуд бўлган битумли қопламали қатламларни олиб ташлайди ва ушбу материални ЛАОЖ томонидан белгиланган ва муҳандис томонидан кўрсатиладиган жойларда тўплаши керак. Асфалт кириш йўллари ва вақтинча йўллар учун қайта фойдаланилади, шундан сўнг у елкали материаллар учун қайта ишлатилади.

3.6.6. Ўрнатиш ва асфалт заводлари

Қопламоқ учун материаллар цемент дозатор ва асфалт заводида ишлаб чиқарилади. Пудратчи мавжуд бўлган цемент заводлари / иншоотларидан имкон қадар кўпроқ фойдаланади. Агар лойиҳа ҳудудида ушбу лойиҳанинг эҳтиёжларини қондирадиган мавжуд объектлар мавжуд бўлмаса, пудратчи тегишли жойни танлайди ва янги цемент ва асфалт заводларини қуради.

3.7. Қурилиш ускуналари

Таклиф этилаётган лойиҳанинг қурилиш ишларини бажариш учун кўп миқдордаги қурилиш ускуналари керак бўлади. **3.5 жадвалда** ушбу усқунанинг индикатив рўйхатлари келтирилган.

Жадвал 3.5: Қурилиш техникаси рўйхати

Буюм №.	Таъриф	Буюм №.	Таъриф
1.	Юк кўтарувчи экскаватор (80 – 90 бн)	21.	35 тонна пневматик ролик
2.	Юк кўтарувчи экскаватор (110 - 130 бн)	22.	Тандем ролик (2.7 - 5.4 т/м ролик)
3.	Юк кўтарувчи экскаватор (170 - 230 бн)	23.	Тандем ролик (5.4 т/м т/м ролик дан каттарок)
4.	Юк кўтарувчи экскаватор (300 - 340 бн)	24.	Асфальт ётқизгиз =125 О.К.
5.	Самосвал (ҳажми 10-15 м³)	25.	Бетон қоплама машинаси, мин. эни 9 м
6.	Самосвал (ҳажми 16-20 м³))	26.	Параха (тараша) пуркагич (4м эни)
7.	Самосвал (ҳажми 21-30 м³)	27.	Спрейли (пуркагич) Битумли Танкер
8.	Двигател грейдер (110 - 125 о.к.)	28.	Битум / эмулсия кўлида пуркагич трубкasi
9.	Двигател грейдер (140 - 160 о.к.)	29.	Компрессор = 14 м³ / минут (шланглар ва асбобларни ўз ичига олган ҳолда)
10.	Двигател грейдер (180 - 210 о.к.)	30.	20 тонна юк машинаси
11.	Ғилдирак вазифасини ўтовчи кенг занжир тасмали трактор (120-150 о.к.)	31.	30 тонна юк машинаси
12.	Ғилдирак вазифасини ўтовчи кенг занжир тасмали трактор (160 – 190 о.к.)	32.	40 тонна юк машинаси
13.	Ғилдирак вазифасини ўтовчи кенг занжир тасмали трактор (200 – 225 о.к.)	33.	Ғилдиракли белкурак = 2 м³
14.	Ғилдирак вазифасини ўтовчи кенг занжир тасмали трактор (250 - 300bhp)	34.	Бетон аралаштиргич (ҳажмини кўрсатинг)
15.	Ғилдирак вазифасини ўтовчи кенг занжир тасмали трактор (350 – 400 о.к.)	35.	Насос / қуришиш (тасвирлаб беринг)
16.	4 – 5 тонналик тебранувчи ролик (т/м ролик)	36.	Кесиш ускуналари (тасвирлаб беринг)
17.	5 – 9 тонналик тебранувчи ролик (3.5-5 т / м ролик)	37.	Бурғулаш / портлатиш ускуналари (тасвирлаб беринг)
18.	> 9 тонналик тебранувчи ролик (> 6 т/м ролик)	38.	Тошларни майдалаш ускуналари (тасвирлаб беринг)
19.	15 тонна пневматик ролик	39.	Совуқ тегирмон ускунаси (1,5 м / чуқурликдаги кесиш)
20.	25 тонна пневматик ролик	40.	Қайта ишлов берувчи WP-2500

3.8. Қурилиш ишчилари

Жадвал 3.6 қурилиш босқичида зарур бўлган асосий ходимларнинг аниқ рўйхатини тақдим этади.

Table 3.6: Қурилиш босқичида асосий ходимлар

No.	Description
1	Уста
2	Малакали ишчилар (дурадгор, электрик, механик ва бошқалар)
3	Ярим малакали ишчилар (қўлда ишлайдиган ускуналар, миксерлар ва бошқалар)
4	Малакасиз ишчилар
5	Оператор - экскаватор
6	Ҳайдовчи - самосвал
7	Оператор - грейдер
8	Оператор - бульдозер
9	Оператор - асфалт ётқизгич
10	Оператор - сирпаниш бетон қопламаси
11	Оператор - ролик
12	Ҳайдовчи

3.9. Лагерлар ва сақлаш жойлари

3.9.1. Қурилиш лагери

Лагер зоналари лагерларни ташкил қилиш учун етарли майдон мавжудлигини, шу жумладан машиналар, дўконлар ва устахоналар учун тўхташ жойлари, алоқа ва маҳаллий бозорларга кириш ҳамда яқин атрофдаги таъсирчан жойлардан тегишли масофани ҳисобга олган ҳолда танланади. Лагерларнинг якуний жойлашуви пудратчи томонидан ЙҚ ва ЛАОЖ муҳандиси томонидан тасдиқланганидан кейин танланади.

Қурилиш лагерларининг майдони талаб қилинадиган ишчи кучига ва сафарбар қилинган техниканинг турига ва миқдорига боғлиқ бўлади. Масалан, лагерларда тош майдалаш заводи ва бетон куйиш мосламалари бўлиши мумкин. Керакли майдонни ҳисобга олган ҳолда, БЙТТЛ ҳудудида лагерларни жойлаштириш мумкин бўлмайди ва пудратчилар хусусий ер эгаларидан ижарага ер олишлари керак. Қурилиш лагерида, шунингдек,

офислар, устахона ва омборхона ва бошқа тегишли объектлар, шу жумладан ёқилги сақлаш жойлари мавжуд бўлади.

Пудратчи қурилиш лагерларида қуйидаги асосий иншоотларни таъминлайди:

- Хавфсиз ва ишончли сув таъминоти.
- Гигиеник санитария-техник воситалар ва канализация тизими.
- Туалет ва маиший чиқиндиларни тозалаш учун тозалаш иншоотлари
- Тиббёт хонаси ва биринчи тиббий ёрдам воситалари.

3.9.2. Сақлаш жойлари

Вақтинча сақлаш жойлари қум ва шағал ва қурилиш ускуналарини сақлаш каби муайян тадбирлар учун талаб қилинади. Ушбу сақлаш жойлари 50 м² дан гектаргача ҳар хил бўлиши мумкин. Ушбу вақтинчалик объектларнинг аниқ жойлашуви ушбу босқичда маълум эмас. Сақлаш жойларининг якуний жойлашуви ЙҚ ва ЛАОЖ муҳандиси томонидан тасдиқланганидан кейин Пудратчи томонидан танланади.

3.10. Йўл ҳаракати хавфсизлиги

Йўлда ҳаракатни бошқариш ва хавфсизликни таъминлаш учун қуйидаги элементлар таъминланади:

- йўл белгилари ва кўрсаткичлари;
- тўсиқлар;
- Сигнал постлари;
- Йўл белгилари;
- ёритиш;
- Светофор;
- бурилиш;
- автоуловлар учун қисқа вақт тўхташ жойи;
- Пийода йўлаклари;
- Автобус бекатлари.

Лойиҳада йўл ҳаракати хавфсизлигининг асосий афзалликлари қуйидагилар:

- Чуқурликлар ва юза деформациялари олдини олиш учун транспорт воситаларининг бўлақдан чиқиб кетиш хавфини пасайиши
- кўриш масофаси яхшиланди;
- Пийодалар ва транспорт воситаларини яхшироқ ажратиш; ва
- Қатнов қисмининг кенглиги ва йўлакнинг марказий чизиқ белгиларининг яхшиланиши туфайли тунги ҳайдашда яхши шароитлар.

Ушбу афзалликларнинг баъзилари аварияларга олиб келадиган юқори тезликлар туфайли қисман қопланиши мумкин.

3.11. Лойиҳанинг тахминий нарҳи

Лойиҳанинг умумий қиймати қарийб **208 миллион АҚШ долларини** ташкил этади, шу жумладан ОИИБ дан **157 миллион АҚШ доллари**, қолган **51 миллион доллари** эса Ўзбекистон Республикаси ҳукуматининг ҳиссаси сифатида.

3.12. Боғланган объектлар

A380 йўлининг 208 км қисмида темир йўл устки қисмида темир йўл устидан ўтиш жойи мавжуд. Айти пайтда ушбу йўл ўтказгичида бошқа молиялаштириш манбаси бўлган бошқа лойиҳа бўйича қурилиш ишлари олиб борилмоқда. Шундай қилиб, йўлнинг ушбу қисми таклиф қилинаётган лойиҳа доирасидан чиқарилади. 208 км узунликдаги темир йўл устки қисми ОИИБ Э&ИС га мувофиқ бирлаштирилган объект ҳисобланади. Тегишли текширувга кўра, қурилиш "Ўзбекистон темир йўллари" акциядорлик жамиятига қарашли "Трест Куприкқурилиш" давлат унитар корхонаси томонидан амалга оширилмоқда ва 2022 йилгача якунланиши кутилмоқда. Ишлар якунланмоқда, тегишли объектнинг Э&И хавфи ва таклиф қилинаётган лойиҳа учун унинг хавфи паст деган хулосага келинди.

4.ЛОЙИҲА АЛТЕРНАТИВЛАРИ ВА БОҒЛАНГАН ОБЪЕКТЛАРНИ АНАЛИЗ ҚИЛИШ

4.1. Муқобил вариантларни таҳлил қилиш

Лойиҳа атроф-муҳит ва ижтимоий таъсирни камайтириш учун бир нечта алтернативаларни кўриб чиқди ва ўрганилди. Баҳоланган алтернативалар нафақат атроф-муҳит ва ижтимоий жихатлар билан чекланиб қолмади, балки турли хил вариантларнинг техник ва молиявий таъсирлари ҳам ҳисобга олинди. Ушбу бўлимда "лойиҳа йўқ" сценарийси, йўл қопламаларининг турлари ва ўзаро алмаштириш дизайни баҳоси келтирилган. Хулосалар лойиҳани тузиш ва амалга ошириш тартибига киритилган.

4.2. "Лойиҳасиз" сценарий

Таклиф этилаётган лойиҳа А380 миллий автомагистралини реконструкция қилиш бўйича давлат дастурининг бир қисмидир. Ушбу йўл республиканинг тўрт вилоятини боғлайди ва Ўзбекистоннинг шимоли-ғарбий ва жануби-шарқдаги асосий йўналиш, Афғонистон, Тожикистон, Туркменистон, Қозоғистон ва Россия Федерацияси ўртасидаги муҳим халқаро йўлакдир. Бу МОМИХ 2 ва 6 халқаро йўлакларининг бир қисми, Осиё автомагистрала 63, Европа-Кавказ-Осиё (ТРАСЕКА) ва Е40 ва Е60 Европа магистраллари.

А380 йўли 1960 йилларнинг бошларида қурилган. Ҳозирги вақтда А380-нинг кўп қисми қайта тикланди, шу қаторда Осиё Тараққиёт Банки (ОТБ) каби халқаро молия институтларининг маблағлари ҳисобига 355-440 км (85 км) участкаларда ва шунга ўхшаш ишлар 964-1204 км (240 км) (ва бошқа қисмларда) режалаштирилган.

Лойиҳанинг узунлиги 78 км. Тўғри таъмирланмасдан узоқ вақт давомида ишламоқда. А380 йўлининг қисман участкалари **4.1-жадвалда** келтирилган 2010-2017 йиллар давомида реконструкция қилинди. Натижада, асфалт-бетон қопламали йўлида сезиларли нуқсонлар мавжуд, бўйлама, кўндаланг, панжара ёриқлари, шитирлаш, чўкиш, тўлқинлар, синишлар; бўёқлар, эксфолиация, тешиқлар, силжишлар. Бу транспорт оқимида тўсқинлик, секин тезлик ва ҳаракат хавфсизлиги муаммоларига олиб келади. Мавжуд йўлнинг ҳолатини кўрсатадиган баъзи фотосуратлар учун **4.1-расмга** қаранг.

Жадвал 4.1: А380 йўл қисмининг 150-228 км реконструкция қилинган қисмлари

No	А380 йўл қисмини	Қайта қурилиш йили	Ишни бажарган ташкилот	Қайдлар
1	176-178 км	2010	"Бухоро йўлларни лойиҳалаш бошқармаси"	Яқунланган
2	208 км қисмида кўприкни реконструкция қилиш	2010	"Йўл лойиҳа бюроси" МЧЖ	Яқунланган

№	А380 йўл қисмини	Қайта қурилиш йили	Ишни бажарган ташкилот	Қайдлар
3	198-208 км	2012	"Йўл лойиҳа бюроси" МЧЖ	Яқунланган
4	188-198 км	2013	"Йўл лойиҳа бюроси" МЧЖ	Яқунланган
5	184 км қисмида кўприкни реконструкция қилиш	2017	"Йўл лойиҳа бюроси" МЧЖ	Яқунланган
6	208 км қисмида кўприкни реконструкция қилиш	2017	"Йўл лойиҳа бюроси" МЧЖ	Қайта қурилиш жарайони кетмоқда

159 км

170 км

181 км

182 км

194 км

207 км

Расм 4.1: А380 йўлининг турли участкаларида жорий ҳолат

"Лойиҳасиз" сценарийсига биноан А380 (150-228 км қисми) ҳолати ҳозирги транспорт, айниқса юк автотранспорти шароитида ёмонлашади. Йўл қопламаси бузилиши аста-секин йўл остри заминини ҳам йўқ қилади. Йўл-транспорт ҳодисалари ишламайдиган йўл сабабли ишламай қолиши туфайли кўпайиши мумкин, натижада А380 йўлидан фойдаланиш камаяди ва ҳаракатланиш камаяди. Шундай қилиб, А380 автомобил йўлини реконструкция қилиш ва халқаро талабларга тўла жавоб берадиган миллий автомагистрал тармоғини яратиш, замонавий автомагистралларнинг инфратузилмасини ривожлантириш ва жаҳон йўллари билан боғлаш бўйича ҳукуматнинг стратегик мақсадлари бажарилмайди.

Бундан ташқари, транспорт зичлиги ва транспорт харажатлари учун ресурс ўсади. Транспорт харажатларининг ўсиши, ўз навбатида, транспорт тарифларининг ошишига таъсир қилади. Бу халқаро трафик ҳажмига салбий таъсир қилади.

Магистрал йўлда кўпроқ транспорт билан, маҳаллий аҳолининг турмуш даражаси ва минтақадаги тадбиркорлик фаолиятини яхшилаш мақсадлари амалга ошириб бўлмас эди. Лойиҳасиз сценарий Бухоро вилоятининг ижтимоий-иқтисодий ривожланишига тўсқинлик қилади, чунки у халқаро сайёҳларнинг диққатга сазовор жойи ҳисобланади.

Хулоса шуки, ушбу лойиҳасиз миллий ва минтақавий ҳукуматларнинг турли мақсадларига эришиб бўлмайди. Агар ушбу лойиҳа амалга оширилса, иқтисодий ривожланиш ва одамлар ҳаёти катта фойда келтиради. Шунинг учун "лойиҳасиз" ҳаётий вариант эмас.

4.3. Йўлаклар учун алтернативалар

A380 (150-228км) участкасини тиклаш учун асфалт ва бетон юзалар кўриб чиқилган. Ҳозирги вақтда Ўзбекистонда йўллар асфалт-бетон қопламали йўл билан қурилмоқда ва реконструкция қилинмоқда, улар 10-15 йил хизмат қилади ва фойдаланишдан сўнг дастлабки 4-5 йилидан кейин таъмирлашни талаб қилади. Цемент бетон қопламасининг нархи 15-20 фоизга ошган бўлса-да, унинг ишлаш муддати 2-3 барабар узоқ ва хизмат кўрсатиш харажатлари уч барабар кам. Шу билан бирга, сўнгги йилларда Ўзбекистонда цемент ишлаб чиқаришнинг сезиларли даражада ўсиши кузатилмоқда. Ҳукумат янги қурилатган ва реконструкция қилинган давлат аҳамиятига эга автомобил йўлларини цемент-бетон қопламасига босқичма-босқич ўзгартириш тўғрисида қарор қабул қилди. Асфалт ва цемент қопламаларини таққослаш учун **4.2-жадвалга** қаранг.

Расм 4.2: Йўлакчаларнинг муқобилларини таққослаш

	1чи Алтернатива- цемент қопламала	2чи Алтернатива- Асфалт ва цемент қопламала
Муҳандислик хусусиятлари	Цемент бетон В30 / Бтб 4.0 - 27 см Юпқа бетон - 20 см Шағал ва қум устки қатлами - 25 см Шағал ва қум пастки қатлами - 25 см	1-даражали майда асфалтбетон - 6 см Кўпол навли асфалт 1–9 см Юпқа бетон - 20 см Шағал ва қум - 40 см
Қурилиш нархи	398 496 минг ўзбек сўми	368 508 минг ўзбек сўми
Ф&ТХ частотаси ва нархи	5-10 йил, техник хизмат кўрсатиш ва фойдаланишнинг паст нархи	3-4 years. high cost of maintenance and operation 3-4 йил. техник хизмат кўрсатиш ва фойдаланишнинг юқори нархи
Ҳаёт давомийлиги	30 years	10-15 years
Атроф-муҳитга таъсир	<ul style="list-style-type: none"> • ёқилғи сарфини камайтиради, шу билан ҳаво ифлосланишини камайтиради; • иссиқликка сезгир эмас; 	<ul style="list-style-type: none"> • иссиқликка сезгир; • қиздирилганда захарли газ чиқаради; • гона (излар ва деформация) бўлишга мойил

	1чи Алтернатива- цемент қопламала	2чи Алтернатива- Асфалт ва цемент қопламала
	<ul style="list-style-type: none"> • қиздирилганда заҳарли газ чиқармайди; • автоуловларнинг ҳўл йўлда кетиши хавфини камайтиради • гона (излар ва деформация) бўлишга мойил эмас 	
Манба	<ul style="list-style-type: none"> • Цемент (маҳаллий) • Шағал (маҳаллий) • Қум (маҳаллий) 	<ul style="list-style-type: none"> • Битум асфалт (хориждан келтирилган)) • Шағал (маҳаллий) • Қум (маҳаллий)
Ерни олиш	Цемент заводи камрок ер талаб қилади ва улар кичик ҳудудда жойлашган бўлиши мумкин.	Асфалт заводи учун ер керак
Иқлим ўзгариши	Бетон қопламалар сувнинг шикастланишига камроқ мойил, аммо юқори ҳароратларда бўғинлар сиғимидан ташқарида кенгайиш хавфи мавжуд.	Юқори ва паст ҳароратларнинг экстремал ҳолатлари мавжуд, асфалт ҳам ҳароратнинг пасайиши туфайли нозиклашиш, ҳам деформацияга ҳароратнинг кўтарилиши юмшаши натижасида учраганлиги сабабли чарчоқ ёрилишига ҳам мойил бўлиши мумкин. Экстремал ҳолатлар бу таъсир чидамликни ва шу сабабли йўлда асфалтнинг узок умрини сезиларли даражада камайтиради.

Юқоридаги таққослаш асосида, 1- Алтернатива бетон қопламали йўл, атроф-муҳитга, ресурсларга ва ердан фойдаланишга камроқ таъсир кўрсатадиган энг мақбул алтернатива бўлиб, асосий йўл учун тавсия этилади. Қурилишнинг энг осон усулини ҳисобга олган ҳолда, ўтиш чорраха жойлари учун алтернатив 2 - асфалтбетон қопламаси танланган.

4.4. Айланиб ўтиш йўллар учун алтернативалар

Таклиф қилинаётган лойиҳа доирасида қурилиши мумкин бўлган ўзаро айланиб ўтиш жойларитурлари учун жами олтига алтернатива таклиф қилинди. Ўзаро айланиб ўтиш жойидизайни алтернативаларининг яққол хусусиятлари учун **4.3-жадвалга** қаранг.

4.3-жадвалдан кўриниб турибдики, Алтернатив-1 энг кам харажат вариантдир, аммо йўл ҳаракати хавфсизлиги пастлиги сабабли ушбу алтернатива рад қилинди. 3 ва 5-алтернативалар юқори харажатларга эга ва атроф-муҳит ва ижтимоий таъсирларнинг юқори даражасига олиб келадиган катта майдонларни талаб қилади, шунинг учун ушбу вариантлар ҳам рад этилди.

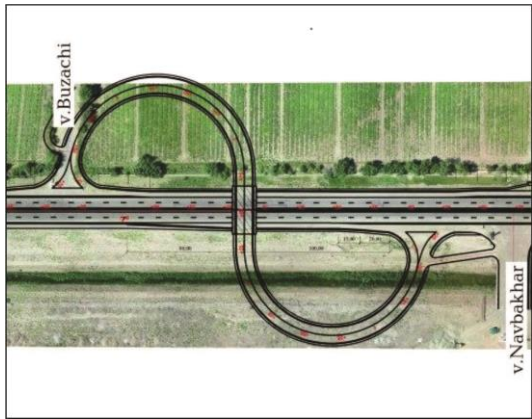
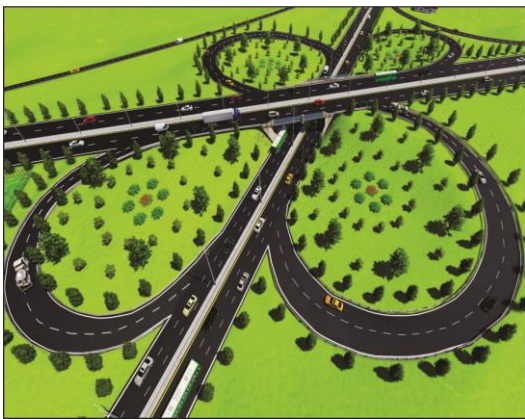

Алтернатив 2 ва 6 ни кўриб чиқсак, Алтернатив 2 алтернатив 6 га (тахминан 22456 м²) нисбатан камроқ ер майдони (тахминан 19200 м²) талаб қилади. Бундан ташқари, Алтернатив 2-нинг қопламали майдони Алтернатив 6-га нисбатан тахминан 6757 м² га камроқдир. Натижада алтернатив 2-да бино ва иншоотларни бузиш керак эмас алтернатив 2-вариантда, аммо Алтернатива бда бу содир бўлиши мумкин. Алернатива бда, айланиб ўтиш жойларидан бирида тахминан 169 м² майдонни ўз ичига олган бино бузилиши керак эди. Шунга ўхшаш таққослаш алтернатив 4 ва 6 ўртасида бўлиши мумкин. Юқоридаги сабабларга кўра, 6-чи алтернатива кенгроқ майдонни қамраб олиш ва бошқа жойга кўчиришга таъсир қилиши мумкин (яъни, бинони бузиш), ва шунинг учун тўғри келмайди.

Шу сабабли, таклиф қилинаётган лойиҳа учун 152 км, 181 км ва 194 км-да Алтернатива-2 ва Аалтернатива-4, 159 км ва 170 км-да танланди, чунки арзон нархлар, йўл ҳаракати хавфсизлиги шароитлари, кичикроқ ер майдонларини талаб қиладиган ва камроқ экологик, ижтимоий, ва мажбурий кўчириш таъсирлари уларда мавжуд.

Жадвал 4.3: Ўзаро кесишган айланиб ўтиш жойийўллар Алтернативаларни таққослаш

Қиймати	Алтернатива 1- U симон айланмада	Алтернатива 2- Думалоқ айланиб ўтиш жойи	Алтернатива 3- Капалак симон айланиб ўтиш жойи
Дизайн чизиш			
Муҳандислик хусусиятлари	Иккита қуруқлик ороллари билан кенгайтирилган ўқ	Кўприкка уланган иккита баланд ярим халқа	Кўприкка уланган иккита баланд халқа
Қурилиш нархи Ўзбек сўм	1.5-2.0 миллиард Сўм	4.6-4.8 миллиард Сўм	10-12 миллиард Сўм
Йўл хавфсизлиги	Паст	Баланд	Баланд
Тезлик чеклови	60-70 км/с	120 км/с	120 км/с
Ерни олиш	3.0 га	1.9 га Деҳқончилик ерларини мажбурий олиб қўйиш эҳтимоли	11-12 га Бизнес ва маиший иншоотларни бузилиши эҳтимоли

Атроф муҳитга таъсир	Қурилиш даврида ўралган флора ва фаунанинг кам безовталаниши	Қурилиш даврида биохилма-хиллик кам бўлган ҳудудда ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига ўртача таъсир	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига юқори таъсир. Ҳайвонлар турларининг бузилиши. Шовкин даражаси юқори (айниқса қурилиш даврида)
----------------------	--	---	--

Қиймати	Алтернатива 4 - S симон ярим халқа айланиб ўтиш жойи	Алтернатива 5 – Юқори тўрт баргли айланиб ўтиш жойи	Алтернатива 6 - Капалак симон айланиб ўтиш жойи 2
Дизайн чизиш			
Мухандислик хусусиятлари	Кўприкка уланган иккита баландлиги S шаклида ярим халқа	Тўрт баргли чорраха бу чап томонга буриладиган икки (чап буриладиган тесқари туманларда тесқари йўналишда) поғонали йўллар билан бошқараладиган икки даражали чорраха	Айланма йўл билан кўтарилган кўприк
Қурилиш нархи Ўзбек сўм	4,6-4,8 миллиард Сўм	20 миллиард Сўм	6.5-7.0 миллиард Сўм
Йўл хавфсизлиги	Баланд	Ўрта	Баланд

Тезлик чеклови	120 км/с	120 км/с	120 км/с
Ерни олиш	1.9 га Дехқончилик ерларини мажбурий олиб қўйиш эҳтимоли	15-20 га Бизнес ва маиший иншоотларни бузилиши эҳтимоли	2.25 га Бизнес ва маиший иншоотларни бузилиши эҳтимоли
Атроф мухитга тасир	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига ўртача таъсир, айниқса кам қийматли ерларда.	Ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига юқори таъсир. Ҳайвонлар турларининг бузилиши. Шовқин даражаси юқори	Хусусан кам вайрон бўлган ерлардаги ўсимлик ва ҳайвонот дунёсига ўртача таъсир.

5.АТРОФ МУҲИТ ВА ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ АСОСИЙ ТАҲЛИЛ

АМ&ИТБнинг ушбу бобида лойиҳа худудининг асосий экологик ва ижтимоий-иқтисодий шароитлари келтирилган. Ушбу бошланғич маълумотлар адабиётларни ўрганиш, асбоблар мониторинги, майдон маълумотларини тўплаш ва тадқиқотлар ёрдамида тайёрланган.

5.1. Жисмоний муҳит

5.1.1. Иқлими

Бухоро вилоятидаги иқлим шароитига учта асосий омил таъсир кўрсатмоқда: атмосферанинг умумий айланиши, географик жойлашуви бўйича аниқланадиган қуёш нурлари оқимлари ва релеф. Бухоро худуди кескин континентал иқлимнинг ўзига хос хусусиятлари билан ажралиб туради, ҳаво ҳарорати мавсумий ва кунлик ўзгарувчан.

Иқлимнинг ўзига хос хусусиятларидан бири бу узок ёз. Ёзда Бухоро вилояти худудидида одатда очик, қуруқ ва иссиқ об-ҳаво билан паст босимли паст ҳаракатчанлик зонаси бўлган термал тушкунликда жойлашган. Бу худуд иссиқ мавсумда ҳаво массасининг зич ўзгаришига олиб келади. Куз (сентябр-декабр) иллик, иккинчи ярмида булутли, ёмғир ёғади. Қиш (декабр-феврал) юмшоқ, ўзгарувчан булутли об-ҳаво. Баҳор (феврал-апрел) ўзгарувчан об-ҳаво билан ажралиб туради, булутли салқин кунлар ва қуёшли ва илиқ кунлар давом этади.

Умуман, Бухоро вилояти худуди қурғоқчил зонага киради. Ёғингарчилик асосан нам ҳаво массалари томонидан келтирилади. Минтақада атмосфера ёғинларининг тарқалиши нотекис бўлиб, улар денгиз сатҳидан баландлиги билан чамбарчас боғлиқ. Одатда, куз-қиш ва баҳор даврида ёғингарчиликнинг катта миқдори ёғади.

5.1.2. Ёғингарчилик

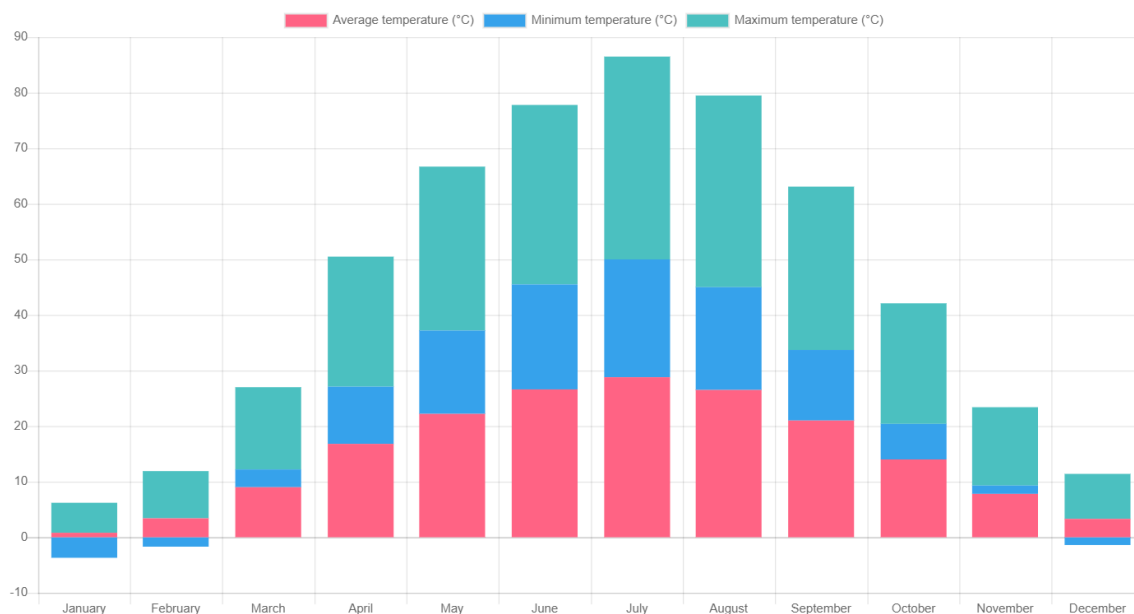
Қишда ёғингарчилик кўпинча майда ёмғир шаклида бўлади, баъзида қор ёғади, аммо бир текис қор қоплами ҳосил бўлмайди. Қор 15 кундан ортиқ бўлмайди. Баҳорда ёғингарчилик асосан қисқа муддатли ёмғир шаклида бўлади. Ёзда ҳаво иссиқ, қуруқ ва деярли ёғингарчилик бўлмайди. Иккинчи ярмида куз иссиқ, булутли ва ёмғирли. Ёғингарчиликнинг деярли 60 фоизи январ-апрел ойларига тўғри келади. Қуёш нурланишининг йиллик миқдори 150-160 ккал.

Бухоро вилоятида ўртача йиллик ёғин 133 мм, Бухоро шаҳрида 142 мм. Туманнинг давомийлиги, одатда қишда, йилига 64 соат. Ўртача йиллик буғланиш миқдори 250 мм га этади, бу ёғингарчилик миқдоридан кўпдир.

5.1.3. Ҳарорат

Бухоро вилоятида миллий стандартга мувофиқ (КМК 2.01.01-94) Январ ойида абсолют минимал ҳарорат -18 оС қайд этилди. Мутлақ максимал кўрсаткич Июлда қайд этилган ва +44 оС га тенг. Лойиҳа худудидаги ўртача йиллик ҳаво ҳарорати 15,8 оС, июлда абсолют максимал + 46,0 оС, январда энг паст - 17,0 о. Қишда, кундузги ҳаво ҳарорати одатда ижобий (3-7 оС), кечаси эса улар (-9 дан -14 оС) гача. Бухоро вилоятидаги ўртача, минимал ва максимал ҳароратни **5.1-расмга** қаранг.

ўртача, минимал ва максимал даража

Расм 5.1: Бухоро вилоятида ҳарорат
(Манба: <https://invest.gov.uz/ru/regional-map/buharskaya-oblast/>)

5.1.4. Шамол тезлиги

Бухоро вилоятида шамолнинг ўртача тезлиги 3,3 м / сек. Ёзда қум ва чанг бўронлари бўлиши мумкин. Ушбу ҳудуд учун энг тез-тез шамол тезлиги 2-3 м / с (38%) ва 4-5 м / с (33%). Тезлиги 4-5 м / с ва ундан юқори бўлган шамоллар айниқса хавфлидир, чунки улар зарарли моддаларни узоқ масофаларга олиб юрадилар. Асосан шамол йўналиши шимолдан (39%) иборат; тафсилотлар учун **5.1-жадвалга** қаранг.

Жадвал 5.1: Лойиҳа майдонининг шамол маълумотлари

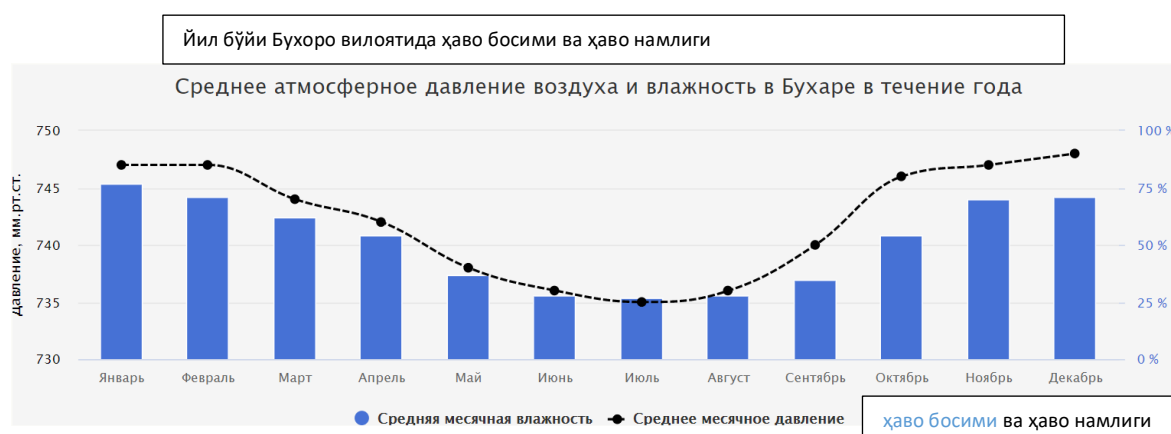
Шамол йўналишини ўртача йиллик такрорланиши	%
Шимолий	39
Шимоли-шарқда	7
Шарқ	8
Жануби-шарқда	4
Жануб	6
Жануби-ғарбий	3
Ғарбий	7
Шимоли ғарбий	26
Шамолнинг ўртача йиллик тезлиги, м / с	3.3

5.1.5. Намлик ва босим

Бухоро вилоятида ҳаво намлиги мавсумга, ёғингарчилик, атроф-муҳит ҳарорати, ҳаво босими

ва бошқа омилларга боғлиқ.

Январ ойида Бухоро вилоятида ўртача ойлик намлик 77%, атмосфера босими 747 мм рт ни ташкил қилади. Март ойида 62%, атмосфера босими 744 мм рт. Июн ойида 28%, ҳаво босими 740 мм рт, Сентябрда 3%, ҳаво босими 736 мм рт, Декабрда 71%, ҳаво босими 748 мм рт. Бухоро вилоятида ўртача йиллик атмосфера босими 742 мм рт, ҳавонинг намлиги 51%. Тафсилотлар учун **5.2-расмга қаранг.**

Расм 5.2: Бухоро вилоятида намлик ва атмосфера босими

(Манба: https://global-weather.ru/archive/buxara_buxarskaya_oblast)

5.1.6. Релеф ва топография

Геоморфологик нуқтаи назардан, ўрганилаётган йўл қисми қисман шимоли-ғарбий қисмида, Бухоро воҳаси деб аталадиган Турон платосининг Бухоро-Қарши тизимига тегишли. Релефи текис, баъзи жойларда мелиоратив каналлар билан ажратилган. Тошқин текислиги ва пасттекислик тасларари аллювиал-пролувиал конларнинг тузилиши, литологияси ва механик хусусиятлари билан аниқ ажралиб туради. Микрорелефдаги ўзгариш инсон фаолияти билан боғлиқ.

Бухоро вилоятига қуйидаги релеф турларини ажратиш мумкин:

- 1) индивидуал паст тоғлар, платолар (Кулжуктау, Тузкон тоғи, Жаркок, Саритош);
- 2) текис юзали платолар ва тепаликлар (Қоракўл, Денгизкўл, Учбош, Коракир);
- 3) шамол таъсири остида вужудга келган ва дарё ва кўл чўкинди қатламлари билан қопланган текислик;
- 4) алоҳида ифода этилган ёпиқ тушкунликлар (Корахатун, Оэктигма, Денгизкўл);
- 5) текис сиртли воҳаларда баландлиги 5-15 м бўлган тепаликлар мавжуд.

5.1.7. Геология ва тупроқлар

Лойиҳа майдони Бухоро вилояти, Когон шахрининг жануби-шарқий қисмида жойлашган. Геоморфологик жиҳатдан, сайт Зарафшон дарёсининг учинчи чап соҳилига тегишли. Литологик нуқтаи назардан, ўрганилаётган ҳудуд тўртламчи

асрнинг аллювиал пролувиал қатламларининг қалинлигидан иборат. 0,5 м баландликдаги чўкинди жинслар кумтош, кумтош, оҳактош, мрамар билан қопланган.

Бу ер юзасида қалинлиги 0,5-3,0 м бўлган қуйма қатлам аниқланган. Ўрганилаётган ерлардаги тупроқ шўрланган. Зич қолдиқнинг қиймати 4530 дан 6086 мг / кг гача ўзгаради. Сl ионларининг таркиби 160 дан 380 мг / кг гача, SO₄ ионлари 1553 дан 2655 мг / кг гача. Тупроқлар ГОСТ 10178-85 бўйича Портленд цементида бетонга жуда тажовузкор. Тупроқлар ГОСТ 22266-85 бўйича сульфатга чидамли цемент устига бетонга юқори агрессив ва темир-бетон конструкцияларни мустаҳкамлашга ўрта агрессив.

Ер ости сувлари ер сатҳидан 2,8 м чуқурликда очилади. Кимёвий таркибига кўра, ер ости сувлари 968-5360 мг / л зич қолдиқ билан шўрдир; таркибидаги HCO₃ - 213-610 мг / л, Сl ионлари - 204-1154 мг / л; SO₄ ионлари - 860-2238 мг / л. ер ости сувлари ГОСТ10178-85 бўйича Портленд цементида бетонга агрессив.

Ер ости сувлари режими ўсимликларга ва дала ва ёғингарчиликларга боғлиқ. Минимал даражадаги позиция август-сентябр ойларига тўғри келади, энг кўпи январ-март ойларига тўғри келади. Тебраниш амплитудаси 1,5 метрни ташкил қилади.

Лойиҳа майдони Қизилкумнинг жануби-ғарбий чеккасида, чўл кумли тупроқлари кенг тарқалган жойда. Тупроқ қоплами 20 см дан ошмайди. Таърифланган тупроқларда гумус миқдори 0,5 дан 0,8% гача, азот 0,04 дан 0,06% гача. Фақат тақир тупроқларида баъзи ҳолларда чиринди миқдори 1% гача кўтарилади; чиринди миқдорига кўра азот миқдори ўзгаради (0,07% гача). C:N нисбати 6,9 дан 7,9 гача.

1 гм микробларнинг умумий сонига кўра, чўл тупроқлари ўтлоқли тупроқлар ва сиёзозлардан пастдир. Ушбу тупроқларнинг паст сифати, бу тупроқларда жуда кам миқдордаги чиринди мавжудлиги билан боғлиқдир.

Бу ернинг тупроқ қоплами кумли чўл тупроқларида ҳосил бўлган чўл кулранг-жигарранг тупроқлар мажмуасини ифодалайди. Қоровулбозорнинг баландлигида қуйидаги тупроқ фарқлари ажратилган: Қоровулбозорнинг асосий қопламини ташкил этувчи кулранг-жигарранг чўл тупроқлари; тақийрлар ва ювилган тупроқлар товоқ шаклидаги текис тушқунлик; энг паст тушқунликларни эгаллаган тузли ботқоқликлар; кумли - кумтош ва оҳактошнинг бўлаклари бўлган гипсли тупроқ.

5.1.8. Гидрология ва сув ресурслари

Юқоридаги Юра-Неоком, Қуйи Ўрта Албийан, Қуйи Туроник ва Эотсен-Олигоцен шаклланишлари билан ажратилган ҳудудда тўртта сув босими мажмуаси - Юра, Неокомий, Аптия, Алб-Сеномийан ва Надтурон мавжуд.

Гидрогеологик харитага кўра, энг қуйи қатлам сув қатлами тўртбурчаклар мажмуаси бўлиб, кулранг кумтошлар, карбонат карбон цементидаги конгломератлар билан ажралиб туради.

Ер ости сувлари паст жойларда одатда 10 м чуқурликда ва баланд зоналарда 20 м гача учрайди. Улар янги ёки озгина шўр, одатда ичиш учун яроқлидир, гарчи қаттиқ қолдиқ миқдори 2,8-3 г / л га этади.

Сув таъминоти манбаи ёғингарчилик ва ер ости сув қатламларига қуйилишдир. Геоморфологик тузилишнинг кичик ёнбағирлари ва тоғ жинсларининг сув

ўтказувчанлиги пастлиги сабабли ер ости сувларининг оқиши секинлашади ва радикал равишда ажралиб турадиган оқим шаклида бўлади.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, сувли ичимлик суви мажмуаси, чорвачилик ва суғориш учун ишлатиладиган тўртламчи чўкиндиларда кенг тарқалган эмас деган хулосага келиш мумкин.

Бухоро вилоятининг сув ресурслари бир қатор ер усти ва ер ости сувларидан, шунингдек антропоген фойдаланишдан (канализация ва дренаж сувлари) қайтариладиган сувдан иборат. Сув ресурслари асосан трансчегаравий дарё ҳавзаларида ҳосил бўлади. Лойиҳа майдони Амударё ҳавзасида жойлашган бўлиб, у сувнинг муҳим манбаларидан бири ҳисобланади. Амударё Ўрта Осиёдаги сув йиғиш майдони жиҳатидан энг катта дарё бўлиб, узунлиги 2600 км, сув олиш майдони 230.000 км² ва йиллик ўртача сув оқими 78 км³ ни ташкил этади. У Ўрта Осиё йиллик оқимининг ярмини ташкил қилади. Амударё ва Панжнинг иккита асосий ирмоғи Ҳисор-Олой, Помир ва Ҳинд-Куш тоғ тизмаларидан бошланади. Ўзбекистонда Амударёнинг ирмоқлари 6 км³ сув билан таъминлайди, бу умумий оқимнинг 7,5% ташкил этади. Ўзбекистонда Амударё Сурхондарё вилоятининг жанубида, Афғонистон билан чегарадош. Кейин дарё Қорақум ва Сундукли қумларини ажратиб, Туркменистонга киради. Ундан кейин Амударё дарёси Кимиреккум қумлари билан Ўзбекистон чегарасига яқинлашади, жануби-ғарбий қисмида Бухоро ва Хоразм вилоятлари икки мамлакат чегаралари бўйлаб оқади.

Марказий Осиёдаги учинчи энг узун дарё Зарафшон дарёси бўлиб, у Ўзбекистон орқали оқиб ўтади (узунлиги 781 км., Сувнинг узунлиги 12,300 км², ўртача узок муддатли сув оқими 190 м³ / сек). Зарафшон Туркистон ва Зарафшон тизмаларининг кўплаб ирмоқларидан келиб чиққан ва шарқдан ғарбий томон ушбу икки тизма оралиғида жойлашган бўлиб, у асосан унинг чап ирмоқлари билан тўлдирилган: Фандарё, Магиан ва Кштут. Панжикентдан пастда тоғлар аста-секин ажралиб бормоқда ва дарё Самарқанд ва ундан кейин Навоий вилоятининг текислик қисмида, Зерафшан ва Туркистон тизмалари - Зирабулоқ ва Зиатда тоғлари, Зумабулак ва Зиатда тоғлари, Чумкартау, Нуратау, Каратепа ва Актау тизмалари билан чегараланган. Кейин дарё жануби-ғарбий томонга, Бухоро воҳасига қараб бурилади, у ерда суғориш каналларини фаол равишда қисмларга ажратади, минтақанинг жанубида йўқолиб, Кимиреккум қумларига етиб бормайди.

Бухоро вилоятининг ер ости сувларига Тудакўл, Денгесқул, Замонбобо, Шўркўл ва Айдар кўллари, шунингдек Куюмазар сув омборлари киради. Куюмазар сув омборининг асосий мақсади суғоришдир. Майдондаги каналлар Аму-Бухоро, Аму-Қорақўл, Жуйзар, Чор-Бакр, Шохруд ва бошқаларни ўз ичига олади.

Аму-Бухоро суғориш канали Амударёнинг ўнг соҳилидан бошланиб, Қизилқум чўл зонасидан Бухоро воҳасига ўтади. Каналнинг узунлиги 400 км, максимал сиғими 270 м³ / сек. Бу канал Бухоро ва Навоий вилоятларининг 285 минг гектар суғориладиган

ерларини суғориш суви билан таъминлайди. Канал А380 йўлини 184 км масофада кесиб ўтади.

Куюмазар канали 1965 йилда қурилган. Каналнинг узунлиги 16 км. Максимал сиғими 100 м³ / сек. Куюмазар суғориш канали Когон туман суғориш тизимига киради. Канал А380 йўлини 200.3 км масофада кесиб ўтади.

Чор-Бақр канали 1974 йилда қурилган. Каналнинг узунлиги 8,1 км. Максимал сиғими - 4,5 м³ / сек. Чор-Бақр суғориш канали Бухоро шаҳрининг бир қисмидир. Канал А380 йўлини 221.07 км масофада кесиб ўтади.

Шохруд канали 1971 йилда қурилган. Каналнинг узунлиги 1,9 км. Максимал сиғими - 3,0 м³ / сек. Шохруд суғориш канали Бухоро шаҳрининг бир қисмидир. Канал А380 йўлини 220.8 км масофада кесиб ўтади.

Лойиҳа ҳудудидаги ер усти сувлари

3-бўлимда айтиб ўтилганидек, лойиҳада ҳизаловчи (лойиҳа жойида) 14 кўприк мавжуд. Улардан 11 таси юза сув ҳавзаларини кесиб ўтади. 5.2-жадвалда лойиҳа ҳудудидаги юза сув ҳавзаларининг тафсилотларини кўриб чиқинг.

Суғориш каналларидан олинган намуналар

Намуна олиш ва ўлчаш учун юқорида кўрсатилган ер усти сув ҳавзаларидан учта жой танланди. Бухоро вилоят экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бошқармаси Куюмазар, Чор-Бақр ва Шохруд каналларида сув таҳлилини ўтказди. Олинган натижалар асосида барча сув манбаларининг рН, аммиак ионлари, кимёвий кислородга бўлган талаб (COD) параметрлари СанҚ ва Н ЎЗР № 0172-04 доирасида санитария қоидалари ва нормалари гигиеник талабларга мувофиқлиги аниқланди. Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги юза сувлар (5.3-жадвалга қаранг). Миллий стандарт АЗ иловада келтирилган. Куюмазар суғориш каналининг хлоридлари, сульфатлари ва умумий эриган қаттиқ моддалари (ЭҚМ) миллий меъёрлардан юқори. Канал шўрланган ерлардан оқиб ўтиши туфайли Куюмазар каналида хлоридлар, сульфатлар ва ЭҚМ миқдори юқори бўлганлиги кузатилди.

Жадвал 5.2: Кўприклар ва каналлар

№	Кўприкнинг жойлашиши	км	Юзаки сув ҳавзаси	Юзаки сувининг мақсади	Изоҳлар (ҳолат)
1.	Амубухара канали	184+200	Канал	Суғориш	Яхши
2.	Куюмазар канали	200+300	Канал	Суғориш	Алмаштириш зарур
3.	Дренаж коллектори	200+700	Канал	Дренаж	Алмаштириш зарур
4.	Дренаж коллектори	202+600	Канал	Дренаж	Алмаштириш зарур
5.	Темир йўл устидаги кўприк	208	-	-	Алмаштириш зарур (лойиҳага киритилмаган)
6.	Дренаж коллектори	212+300	Канал	Дренаж	Қониқарли

7.	Суғориш канали	215+900	Канал	Суғориш	Яхши
8.	Суғориш канали	217+500	Канал	Сув оқими йўқ	Бузиб ташлаш керак
9.	Суғориш канали	220+800	Канал	Суғориш	Алмаштириш зарур
10.	Суғориш канали	221+070	Канал	Суғориш	Алмаштириш зарур
11.	Дренаж коллектори	224+400	Канал	Сув оқими йўқ	Бузиб ташлаш керак
12.	Дренаж коллектори	224+900	Канал	Дренаж	Алмаштириш зарур
13.	Дренаж коллектори	227+100	Канал	Дренаж	Яхши
14.	Жуизар канали	228+350	Канал	Суғориш	Таъмирлаш зарур

Жадвал 5.3: Сув сифатини таҳлил қилиш натижалари

No	Номи	Мақсади	Натижалар		Стандартлар
1.	Куюмазар (200 + 300) км	Суғориш	pH	6.8	6.5-8.5
			TDS мг / л	3,500	1,000-1,500
			Аммиак ионлари мг / л	1,0	3
			Хлоридлар мг / л	469.3	250-350
			Сулфатлар мг / л	1,690.5	400-500
			COD мг / л	5.2	30
			Хиралик	Тиниқ	Енгил хиралик
			Ранги	Рангсиз	Рангсиз
			Нефт маҳсулотлари	Аниқланмади	Аниқланмади
			E. Coli	Заҳарли таъсир кўрсатмайди	Заҳарли таъсир кўрсатмайди
2.	Чор-Бакр (221 + 070) км	Суғориш	pH	6.5	6.5-8.5
			TDS мг / л	950	1,000-1,500
			Аммиак ионлари мг / л	0.05	3
			Хлоридлар мг / л	243.3	250-350
			Сулфатлар мг / л	384.2	400-500
			COD мг / л	4.0	30
			Хиралик	Хиралик	Енгил хиралик
			Ранги	Рангсиз	Рангсиз
			Нефт маҳсулотлари	Аниқланмади	Аниқланмади
			E. Coli	Заҳарли таъсир кўрсатмайди	Заҳарли таъсир кўрсатмайди
3.	Шохруд (220 + 800) км	Суғориш	pH	6.5	6.5-8.5
			TDS мг / л	1,000	1,000-1,500
			Аммиак ионлари мг / л	0,052	3
			Хлоридлар мг / л	208.5	250-350

No	Номи	Мақсади	Натижалар		Стандартлар
			Сулфатлар мг / л	408.3	400-500
			COD мг / л	4.2	30
			Хиралик	Хиралик	Енгил хиралик
			Ранги	Оч жигар ранг	Рангсиз
			Нефт маҳсулотлари	Аниқланмади	Аниқланмади
			E. Coli	Заҳарли таъсир кўрсатмайди	Заҳарли таъсир кўрсатмайди

5.1.9. Зилзилабардошлик

Лойиҳанинг жойи сейсмик хавфли ҳудудда жойлашган. 5 баллдан юқори бўлган кучли зилзилалар 2-3 йил ичида тахминан бир ёки икки марта содир бўлади. Минтақанинг сейсмиклиги 7-8 баллни ташкил қилади. Ҳудуднинг сейсмик харитасини **5.3-расмга** қаранг.

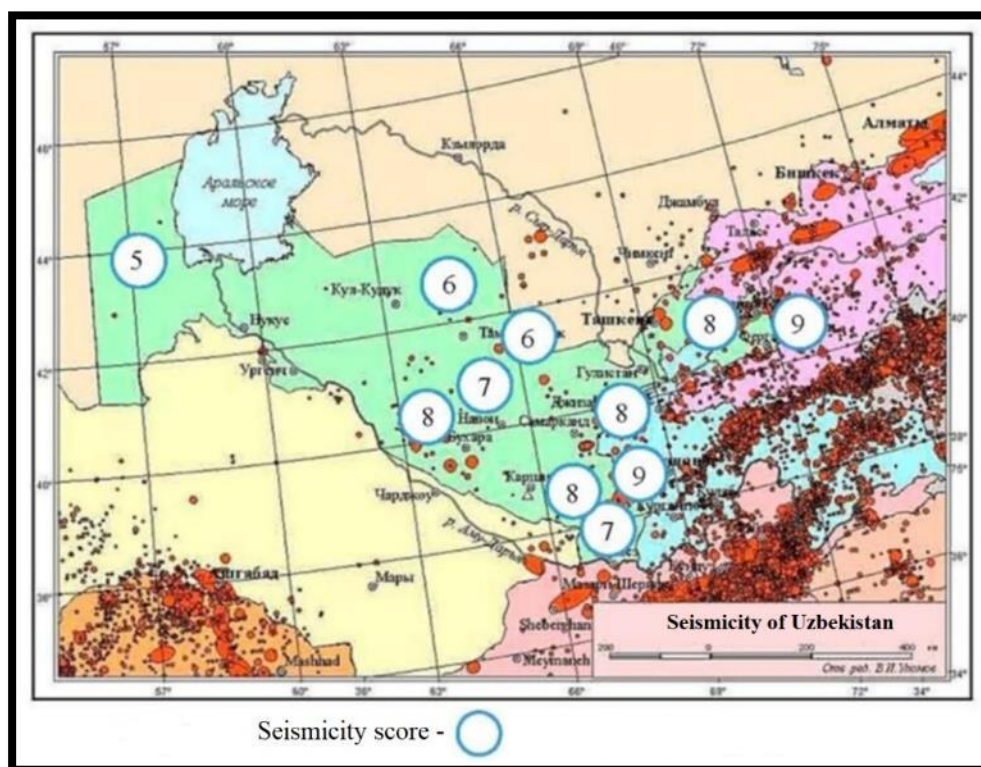

Figure 5.3: Ҳудуднинг сейсмиклиги

5.1.10. Ердан фойдаланиш ва ҳудуднинг ер қоплами

А380 йўлининг 78 км узунликдаги қисми асосан аҳоли яшамайдиган ҳудуддан ўтади, йўлак бўйлаб бир неча аҳоли пунктлари ва бинолар жойлашган. **5.4-жадвалда** йўлнинг асосий хусусиятлари рўйхати келтирилган; бу хусусиятлар **5.4-расмда** келтирилган.

Table 5.4: Лойиҳа йўли бўйининг асосий хусусиятлар

№	Шимоли-шарқий томон	занжири (КМ)	жануби-ғарбий томон
Қоровулбозор тумани (150-181 км бўлим)			
1	Каналлар ва дренаж коллекторлари бўлган суғориладиган ерлар (5.4-расмда яшил рангда кўрсатилган). "Навбахор" қишлоқ фуқаролар йиғини (йўлдан 2700 м нарида) 159 км бўлимда жойлашган 152 км қисмида, А380 йўлидан 3 км атрофида "Жарқўк" қишлоқ фуқаролар йиғини (2500м йўлдан нарида) бор	150-165	Каналлар ва дренаж коллекторлари бўлган суғориладиган ерлар 158 км қисмида, А380 йўлидан 1 км атрофида "Тошқудуқ" қишлоқ фуқаролар йиғини бор" 161 км қисмида, А380 йўлидан 3 км атрофида "Бузачи" қишлоқ фуқаролар йиғини (йўлдан 430 м нарида) бор
2	Чўл (сахро) зонаси (5.4-расмда сариқ ранг билан белгиланган) Саноат корхоналари 169-170 м ва 171-173 км худуди бўйлаб жойлашган	165-181	Чўл (сахро) зонаси Қоровулбозор шаҳри маркази А380 дан 500 м масофада, 171-175 км масофада жойлашган.
Когон тумани (181-212 км бўлим)			
3	Кўприк (А380 йўлидан ўтадиган Аму-Бухоро суғориш канали)	181	Кўприк (А380 йўлидан ўтадиган Аму-Бухоро суғориш канали)
4	181-190 км. Бўлимлари: Жайрон экомарказининг очик худуди (йўлдан 100 м) "Кнауф Гипс Бухоро" МЧЖ гипсли карери 190-193 км худудида (йўлдан 1200 м нарида) жойлашган. "Кнауф Гипс Бухоро" МЧЖ ва бошқа саноат корхоналари 196-198 км худудида (йўлдан 100 м масофада) жойлашган.	181-198	Жайрон экомарказининг тўсиқли худуди (Йўлдан 100 м нарида)
5	Кўприк (Куюмазар канали А380 магистрал йўлидан ўтади)	198	Кўприк (Куюмазар канали А380 магистрал йўлидан ўтади)
6	Саноат корхоналари 198-202 км (йўлдан 100 м нарида) участкада жойлашган. Кўприк, дренаж коллектори А380 асосий йўлидан 201 км участкадан ўтади. Когон туманидаги суғориладиган ерлар ва аҳоли пункти (Кўрғонча 750 м ва Гашгаш 500 м маҳалласи) 202-206 км участкаларида жойлашган.	198-206	Ҳарбий зона 198-202 км участкаларда жойлашган Кўприк, дренаж коллектори А380 асосий йўлидан 201 км участкадан ўтади Когон шаҳрининг аҳоли пункти 202-206 км (йўлдан 20-40 м) жойлашган.
7	Темир йўл устидан ўтиш йўли	207	Темир йўл устидан ўтиш йўли

№	Шимоли-шарқий томон	занжири (КМ)	жануби-ғарбий томон
8	<p>Когон туманидаги суғориладиган ерлар ва аҳоли пунктлари (Ниёзхожи, Убачули, Янгиробот ва Каллук, Амирза, маҳаллалар) 207-212 км (йўлдан 40 м нарида) участкаларида жойлашган.</p> <p>209 км участкадаги йўл айланиши</p> <p>Кўприк, дренаж коллектори А380 магистралидан 210 км узунликда</p>	207-212	<p>Когон шаҳрининг аҳоли пункти 207-212 км (йўлдан 20-40 м нарида) жойлашган.</p> <p>209 км участкадаги йўл айланиши</p> <p>Кўприк, дренаж коллектори А380 магистралидан 210 км узунликда</p>
Бухоро тумани (212-228 км бўлим)			
9	<p>Бухоро туманининг Кончилар, Дейчаобод, Водник, Жувазказ, Шайхонча маҳаллалари 212-228 км (йўлдан 40-60 м нарида) участкаларида жойлашган.</p> <p>212 + 300 км масофадаги коллектор устидаги кўприк</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 215 + 900 км</p> <p>217 + 500 км масофадаги коллектор устидаги кўприк</p> <p>Бухоро туманидаги таълим ва соғлиқни сақлаш муассасалари 218-219-қисмида (йўлдан 40-100 м нарида)</p> <p>219-222 км. Қисми қишлоқ хўжалик ерлари билан қопланган (йўлдан 10 м нарида)</p> <p>"Карвон Бозор" Дехқон бозори 222-223 км (йўлдан 40 м) масофада</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 220 + 800 км масофада</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 221 + 070 км масофада</p> <p>Фаол бўлмаган коллектор устидаги Кўприк 224 + 400 км масофада</p> <p>Коллектор устидаги кўприк 224 + 900 км масофадаги</p> <p>Коллектор устидаги кўприк 227 + 100 км масофадаги</p> <p>Жуйзар канали орқали кўприк 228 + 350 км масофада</p>	212-228	<p>Бухоро шаҳридаги маҳаллалар 212-228 км (йўлдан 40-60 м) жойлашган.</p> <p>212 + 300 км масофадаги коллектор устидаги кўприк</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 215 + 900 км</p> <p>217 + 500 км масофадаги коллектор устидаги кўприк</p> <p>Бухоро туманидаги таълим ва соғлиқни сақлаш муассасалари 218-219-қисмида (йўлдан 40-100 м нарида)</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 220 + 800 км масофада</p> <p>Суғориш канали устидаги кўприк 221 + 070 км масофада</p> <p>Фаол бўлмаган коллектор устидаги Кўприк 224 + 400 км масофада</p> <p>Коллектор устидаги кўприк 224 + 900 км масофадаги</p> <p>Коллектор устидаги кўприк 227 + 100 км масофадаги</p> <p>Жуйзар канали орқали кўприк 228 + 350 км масофада</p>

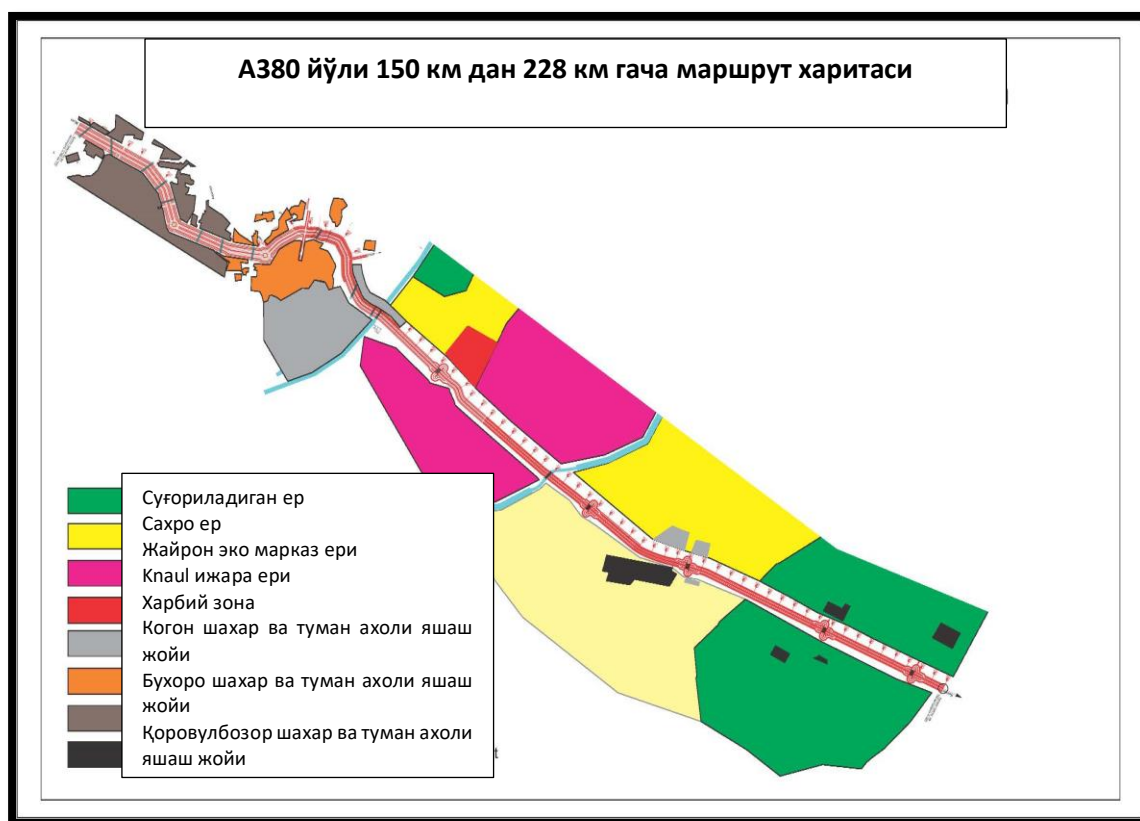

Figure 5.4: Лойиҳа майдони маршрут харитаси

5.1.11. Чўлланиш

Чўлланишнинг ривожланиши ҳудуднинг табиий шароитлари ва табиий ресурслардан фойдаланиш хусусиятларидан келиб чиқади. Ўзбекистоннинг текис қисмининг катта ҳудудини экотизимларнинг суствлиги туфайли чўлланишга мойил бўлган қумли чўллар ташкил этади. Ўзбекистонда чўлланишнинг табиий шароитлари ва сабабларининг хилма-хиллиги чўлланишнинг турларини белгилайди. Бу дашт зонасида ҳам, суғориладиган деҳқончилик зонасида ҳам ҳайдаладиган ерларнинг мелиоратив ҳолати; сув ва шамол эрозияси; яйловларнинг бузилиши; суғориладиган ерларнинг шўрланиши, ўсимликларнинг емирилиши ва ўрмонларнинг қисқариши; чўл дарёларининг кўллари ва дельталарининг қуриши, тупроқларнинг кимёвий бирикмалар билан ифлосланиши ва экотизимларнинг нефт билан ифлосланиши.

5.1.12. Бухоро вилоятида иқлим ўзгариши

Таркибий кўрсаткич бўйича Бухоро вилояти Ўзбекистоннинг ўртача заиф гуруҳларига киради.

Вилоят сув ресурсларини бошқариш тизими ҳар йили иқлим шароити туфайли фойдаланувчилар ўртасида сув тақсимотини бошқаришда муаммоларга дуч келади. Қурғоқчилик йилларини куз-қиш даврида кам ёғингарчилик ва юқори ҳарорат туфайли бошқариш қийин. Бундай йилларда сув омборларига сув миқдори минимал бўлиб, ёзда кичик дарёлар қуриб қолади. Сув таъминоти 60-65% гача тушади.

Баҳорда кучли ёғингарчилик кўпинча куруқ қиш билан бирга келади, бу эса сув ресурсларини бошқаришни қийин вазиятга солади. Бир томондан, сув омборлари етарлича тўлдирилмаяпти, чунки улар эриган сув туфайли ҳосил бўлади, бошқа томондан, баҳор даврида сел тошқини сувнинг ҳалокатли истеъмол қилинишига олиб келади, бу кичик дарёларда юқори истеъмол туфайли сув омборларида деярли сақланмайди ва сув омборларини ташкил этувчи дарёларнинг юқори оқимларида ҳам. Кўпгина ҳолларда, дарёлар бўйи ва каналларнинг вайрон бўлишига йўл қўймаслик учун бундай чиқиндиларни тўкиб ташлаш керак.

Бухоро вилоятида иқлим исиши билан, ҳаво ҳарорати жуда юқори бўлган кунлар кўпаяди, бу эса ҳосилнинг пасайишига олиб келиши мумкин.

Қурғоқчилик

Иқлим ўзгариши ва аҳолининг интенсив ўсиши натижасида вегетация оқимининг камайиши ва сув истеъмолининг кўпайиши туфайли экстремал қурғоқчилик ва қурғоқчилик хавфлари, айниқса Амударё ҳавзаси куйи оқимларида сезиларли даражада ошмоқда.

Иссиқлик тўлқинлари

Бухоро вилоятида "иссиқлик тўлқини" билан кунлар сонининг кўпайиши кузатилмоқда. Ҳавонинг ҳарорати юқори бўлган кунлар хавфли "иссиқлик тўлқинлари" хавфининг кўрсаткичидир. Юқори ҳаво ҳарорати такрорланишининг ўзгаришини баҳолаш натижалари 2050 йилга келиб 39 о С дан юқори ҳаво ҳарорати такрорланишини базис даврига нисбатан 1,5-2 марта ошириш мумкинлигини кўрсатмоқда.

Ёғингарчиликнинг умумий ўзгарувчанлиги ва унинг кунлик максимал ўзгариши кутилаётгани сабабли, кучли ёғингарчилик, ёмғир ва дўлнинг такрорланишининг кўпайиши кутилмоқда.

Сел ва тошқин

Сел Ўзбекистоннинг тоғли ва тоғ олди ҳудудларида кенг тарқалган ва тошқиннинг сабаби бўлиши мумкин. Мамлакатнинг тошқин зоналари м: Фарғона водийси (Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятлари); Зарафшон водийси ва Сансар дарёси водийси (Жиззах, Навоий ва Самарқанд вилоятлари); Чирчиқ ва Оҳангарон дарёлари ҳавзалари (Тошкент вилояти); Қашқадарё дарёси ҳавзаси (Қашқадарё вилояти); ва Сурхондарё ва Шеробод дарёси ҳавзалари (Сурхондарё вилояти). Бухоро вилояти ҳудуди Ўзбекистоннинг селектив зонасига қирмайди.

Шу билан бирга, Бухоро вилоятида сув омборлари жуда баланд бўлса-да, аммо сувнинг кўтарилиши эҳтимолини инкор эта олмаймиз. Шу сабабли, барча гидротехник иншоотлар, уларнинг параметрлари ва функционал мақсадларидан қатъи назар, "Гидротехника иншоотларининг хавфсизлиги тўғрисида" ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига бўйсунди. (1999) уларнинг хавфсизлиги ва функцияларини бажариш қобилияти (техник ишонччилик) нуқтаи назаридан даврий текширувдан ўтказилади. Гидротехник иншоотларнинг хавфсизлигини таъминлашнинг асосий вазифалари уларнинг ишлайдиган ташкилотлари томонидан бажарилиши керак.

Иқлим ўзгаришининг минтақадаги аҳоли саломатлигига таъсири

Иқлим ўзгариши мураккаб омиллар тизими орқали инсон саломатлигига таъсир қилади. Тўғридан-тўғри оқибатлари - тошқинлар, сел, "иссиқлик тўлқинлари" натижасида ҳаётни йўқотиш ва жароҳатлар, уларнинг частотаси ошиб боради. Билвосита таъсир юқумли, вектор орқали юқадиган касалликларнинг кўпайиши ва тоза ичимлик сувининг етишмаслиги билан намоён бўлади.

Иқлим ўзгаришининг биохилма-хилликка таъсири

Иқлим ўзгариши ерларнинг эмирилиши ва чўлланишни кучаймоқда ва шу билан биохилма-хилликка таъсир кўрсатмоқда. Ушбу жараёнлар айниқса вилоятнинг бир қатор туманларида, Қизилқум чўлида ва тоғ олди ҳудудларида фаол. Келажақда бундай тенденциялар чўл, тоғолди ва пасттекис экотизимларнинг ўзгаришини ва парчаланишини кучайтиради.

Иқлимий омиллар сув ва ер экотизимларининг ишлашига таъсир қилади, бу сувнинг йил давомида таркибига қараб сезиларли даражада тебранишга учрайди. Дарё сув тошқини режими ўзгарганда ва дарёларда сув оқими пасайганда, қирғоқ ўсимликлари камаяди ва дарё экотизими янада ёмонлашади.

5.1.13. Ҳаво сифати

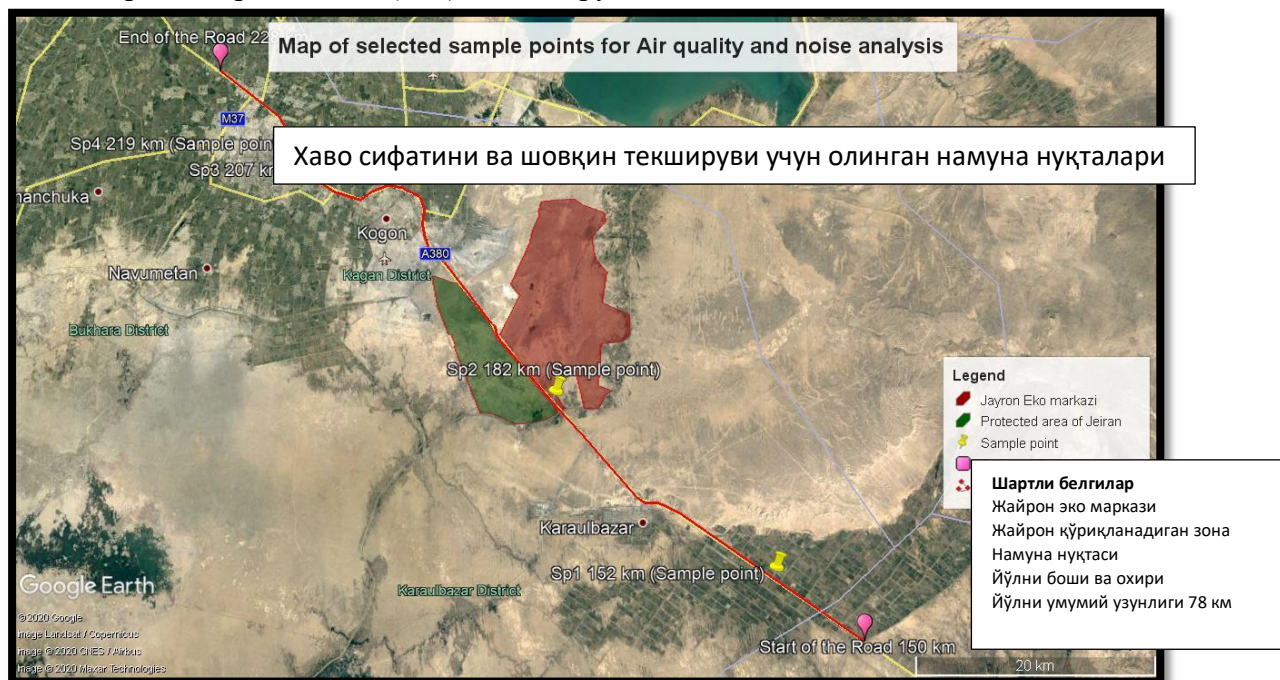
Лойиҳа ҳудудидаги ҳаво ифлослантирувчи моддаларнинг асосий манбалари таркибига Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи ва йўлдан бир неча юз метр нарида жойлашган КНАУФ гипсокартон ишлаб чиқариш заводи киради. Завод йўлдан бир неча юз метр нарида жойлашган, шунингдек транспорт воситаларидан чиқадиган тутун ва транспорт воситаларининг чанги. Йўл бўйида яшайдиган аҳоли учун иқтисодий фаолиятдан чиқиндилар. Ушбу босқичда автоуловларнинг чиқинди чиқиндилари нисбатан паст. Техник-иқтисодий асосда Ўзбекистонда атмосфера ҳавосининг ифлосланишини кузатиш қуйидаги кўрсаткичлар бўйича амалга оширилади: чанг, олтингугурт диоксиди, азот диоксиди, азот оксиди, углерод оксиди, фенол, водород фториди, аммиак, формалдегид, оғир металллар.

Бухоро вилояти гидрометеорология хизматининг маълумотларига кўра, реконструкция қилинган йўл бўйлаб ҳаво сифати ҳаводаги ифлослантирувчи моддаларнинг рухсат этилган контцентрациясига тўғри келади. Таъкидланишича, тунда ифлослантирувчи моддалар контцентрацияси кун давомида нисбатан пастроқ, бу эҳтимол транспорт воситаларининг камроқ ҳаракатланиши ва ёқилғи сарфининг камайиши билан боғлиқ.

Ҳавонинг сифати ҳақида маълумот

АМ&ИТБ доирасида А380 трассаси бўйлаб беш компонент (NO₂, NO, CO₂, CO ва ПМ) учун танланган тўртта пунктда ҳаво сифати намуналари, шунингдек лойиҳа ҳудудининг метеорологик кўрсаткичлари олинган. Намуналар метеорологик параметрлар билан таҳлил қилиш учун лабораторияга юборилди (намуналарни олиш жойлари учун 5.5-расмга қаранг). Ўлчовлар вақт оралиғида уч марта (эрталаб, тушдан кейин ва кечқурун) ўтказилди (А4-иловага қаранг). Ўзбекистон миллий стандартлари ва ЖССТнинг Атмосфера ҳавосининг сифати стандартларини таққослаб, миллий стандартлар янада қаттиyroқ, шунинг учун улар ушбу лойиҳада қўлланилиши мумкин. Мониторинг натижалари Сан Қ & Н ЎзР 0293-11-сонли Санитария Қоидалари ва Нормалари А3-иловада келтирилган Ўзбекистон Республикаси аҳоли ҳудудидаги атмосфера ҳавосида ифлослантирувчи моддаларнинг рухсат этилган максимал

контцентрациялари (МК) рўйхати билан таққосланди.

Расм 5.5: Ҳаво сифати ва шовқин мониторинги учун танланган нуқталар
(Манба: Google Earth Pro)

Таҳлил натижаларига кўра, намунадаги об-ҳаво шароити туфайли Когон шаҳрида углерод оксиди учун рухсат этилган максимал контцентратсиянинг меъёрдан 1,25 баравар, Бухоро шаҳрида чанг учун эса нормадан 1,1 баравар кўп бўлган. Когон стандартдан 3,4 баравар, "Жайрон" питомниги стандартдан 2,0 баравар кўп. Ортиқча кийматлар 5.5-жадвалда келтирилган.

Жадвал 5.5: А380 йўлидаги (150-228 км) майдони ҳаво сифати маълумотлари натижалари

No	Номи	Жойлашуви	Ўқилиши		Стандартлар
1	Sp1 152 км ("Жарқоқ" шаҳарчаси яқинида)	39°26'55.38"N (Шимол) 64°55'30.62"E (Ғарб)	NO ₂ мг/м ³	0.02	0.085
				0.03	0.085
				0.02	0.085
			NO мг/м ³	0.02	0.6
				0.01	0.6
				0.01	0.6
			SO ₂ мг/м ³	0.007	0.5
				0.014	0.5
				0.008	0.5
			CO мг/м ³	2.0	5.0
				2.0	5.0
				3.0	5.0
PM мг/м ³	0.0				
2	Sp2		NO ₂	0.03	0.085

№	Номи	Жойлашуви	Ўқилиши		Стандартлар
	182 км ("Жайрон" питомниги якинида)	39°34'48.12"N (Шимол) 64°42'41.24"E (Ғарб)	мг/м ³	0.02	0.085
				0.03	0.085
			NO мг/м ³	0.01	0.6
				0.01	0.6
				0.03	0.6
			SO ₂ мг/м ³	0.000	0.5
				0.000	0.5
				0.000	0.5
			CO мг/м ³	1.0	5.0
				1.0	5.0
				1.0	5.0
			PM мг/м ³	0.7	0.35
3	Sp3 207 км (Когон шаҳри)	39°44'12.45"N (Шимол) 64°34'25.01"E (Ғарб)	NO ₂ мг/м ³	0.02	0.085
				0.01	0.085
				0.03	0.085
			NO мг/м ³	0.00	0.6
				0.01	0.6
				0.02	0.6
			SO ₂ мг/м ³	0.010	0.5
				0.000	0.5
				0.011	0.5
			CO мг/м ³	7.0	5.0
				4.0	5.0
				3.0	5.0
PM мг/м ³	1.2	0.35			
4	Sp4 219 км (Бухоро шаҳри)	39°45'45.62"N (Шимол) 64°27'28.28"E (Ғарб)	NO ₂ мг/м ³	0.05	0.085
				0.03	0.085
				0.02	0.085
			NO мг/м ³	0.04	0.6
				0.02	0.6
				0.01	0.6
			SO ₂ мг/м ³	0,000	0.5
				0.003	0.5
				0.004	0.5
			CO мг/м ³	4	5.0
				3	5.0
				1	5.0
PM мг/м ³	0.4	0.35			

5.1.14. Шовқин

Транспорт шовқини салбий таъсир омили сифатида катта аҳамиятга эга. Шовқинли муҳитда бўлиш уларнинг соғлиғига салбий таъсир қилади. Шовқин даражаси ошиши

асаб тизимининг бузилишига, юрак-қон томир тизимининг касалликларига ва бошқа касалликларга олиб келади.

Шовқин даражасига қўйиладиган талаблар "Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойишталиги тўғрисида" (2015 й.), "Аҳоли саломатлигини сақлаш тўғрисида" (1996 й.), "Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида" ги қонунларда ўз аксини топган" (1996) ва бошқалар. СанПиН РоУ Н 0325-16 санитария қоидалари ва нормаларида. иш жойларида рухсат этилган шовқин даражаси аниқланади. Ўзбекистон стандартлари Жаҳон банки гуруҳининг экология, саломатлик ва хавфсизлик бўйича кўрсатмаларида тавсия этилган стандартлар билан таққосланади. Амалдаги шовқин даражаси стандартлари қуйида келтирилган.

Шовқин даражаси одамларга ва ёввойи табиатга салбий таъсир кўрсатиш омилларидан бири бўлиб, бир қанча омилларга боғлиқ. Улардан энг муҳимлари транспорт ҳаракати интенсивлиги, транспорт оқимининг таркиби ва унинг тезлиги.

Қурилиш зонасидаги йўлларнинг шовқин хусусиятларини таҳлил қилиш транспорт оқимининг ҳақиқий интенсивлиги ва А380 йўлларидаги таркибига қараб амалга оширилди. Тадқиқот пайтида транспорт оқимининг таркибига қуйидагилар киритилган: автоуловларнинг 30 фоизи, юк машиналарининг 64 фоизи ва автобусларнинг 6 фоизи (**5.6-жадвалга қаранг**). Таҳлил қилиш учун тахминий тезлик 60 км / соат бўлган. Таҳлил шуни кўрсатадики, шовқин даражаси 80 дБА ни ташкил қилади.

Жадвал 5.6: 60 км / соат тезликда ҳисобланган транспорт оқими

Умумий интенсивлик, транспорт воситалари / кун	Транспорт воситасининг тури		
	Йўловчи, автоулов / кун	Юк, автомобил / кун Автобуслар, автобус / кун	Автобуслар, автобус / кун
4600-7000	30 %	64 %	6 %

Стандартларга кўра, автоуловлар томонидан яратилган турар-жойларда шовқин даражаси кун давомида 65 дБА дан, кечаси эса 55 дБА дан ошмаслиги керак. Йўл участкасида ҳисобланган эквивалент шовқин даражаси рухсат этилган шовқин даражасидан 15 дБА га ошади.

Шовқинни таҳлил қилиш натижалари

АМ&ИТБ доирасида Бухоро вилоят Санитария-эпидемиология станцияси томонидан лойиҳа ҳудудидаги танланган тўртта танлаб олиш пунктларида шовқин ўлчовлари ўтказилди (5.5-расмга қаранг). 152 км узунликдаги Sp1 йўл участкасида шовқиннинг максимал ва ўртача даражаси мос равишда 56-58 дБ ва 41-43 дБ деб белгиланди. Тадқиқот натижалари бўйича Sp2 участкасининг 182 км масофадаги кўрсаткичлари мос равишда 50-51 дБ ва 38-40 дБ ни ташкил этди (А4 илова). Аҳоли зичлиги ва таълим ва соғлиқни сақлаш муассасалари сони туфайли шовқин даражаси (Sp3 ва Sp4) олдинги икки қисмга нисбатан юқори бўлди ва мос равишда 52-64 дБ ва 40-48 дБ ни ташкил этди. Ўзбекистоннинг миллий стандартлари ва Жаҳон банки гуруҳининг (ЖБГ) Атроф-

муҳит, соғлиқ ва хавфсизлик (АМСХ) кўрсатмаларини таққослаб, миллий стандартлар янада қаттиқроқ, шунинг учун ушбу лойиҳада қўлланилиши мумкин. Шовқиннинг максимал ва ўртача даражаси қуйида СанР & Н ЎЗР 0267-09 Санитария қоидалари ва меъёрларига биноан бино ичкарисида ҳам, ташқарисида ҳам шовқин даражаси рухсат этилган даражада. Миллий стандарт **А3 иловада** келтирилган. Мониторинг натижалари учун **5.7-жадвалга** қаранг.

Жадвал 5.7: Шовқинни ўлчаш таҳлилининг натижалари (дБ)

Намуна нуқталар	Ушбу аҳоли жойида Шовқиннинг максимал даражаси	Ушбу жойда шовқиннинг эквивалент (ўртача) даражаси	Шовқиннинг тахмин қилинган максимал даражаси	Шовқиннинг тахминий (ўртача) даражаси
Sp1 Ёўл участкаси 152 км	70	55		
Бузачи шаҳарчаси (ўнг томонда)			58	41
Жарқоқ аҳоли пункти (чап томонда)			56	43
Sp2 Ёўл участкаси 182 км				
Очиқ Жайрон эко-маркази (ўнг томонда)			51	38
Ёпиқ Жайрон эко-маркази (чап томонда)			50	40
Sp3 Ёўл участкаси 207 км				
Гашкаш аҳоли пункти (ўнг томонда)			61	42
Когон шаҳар майдони (чап томонда)			62	43
Sp4 Ёўл участкаси 219 км				
Бухоро тумани аҳоли пункти (ўнг томонда)			52	40
Бухоро шаҳри соғлиқни сақлаш ва таълим муассасалари билан (чап томонда)			64	48

5.2. Биологик Атроф-Муҳит

5.2.1. Муҳофаза Этиладиган Табиий Ҳудудлар

Бухоро вилоятининг муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлари **5.8-жадвалда** келтирилган.

Жадвал 5.8: Муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар рўйхати

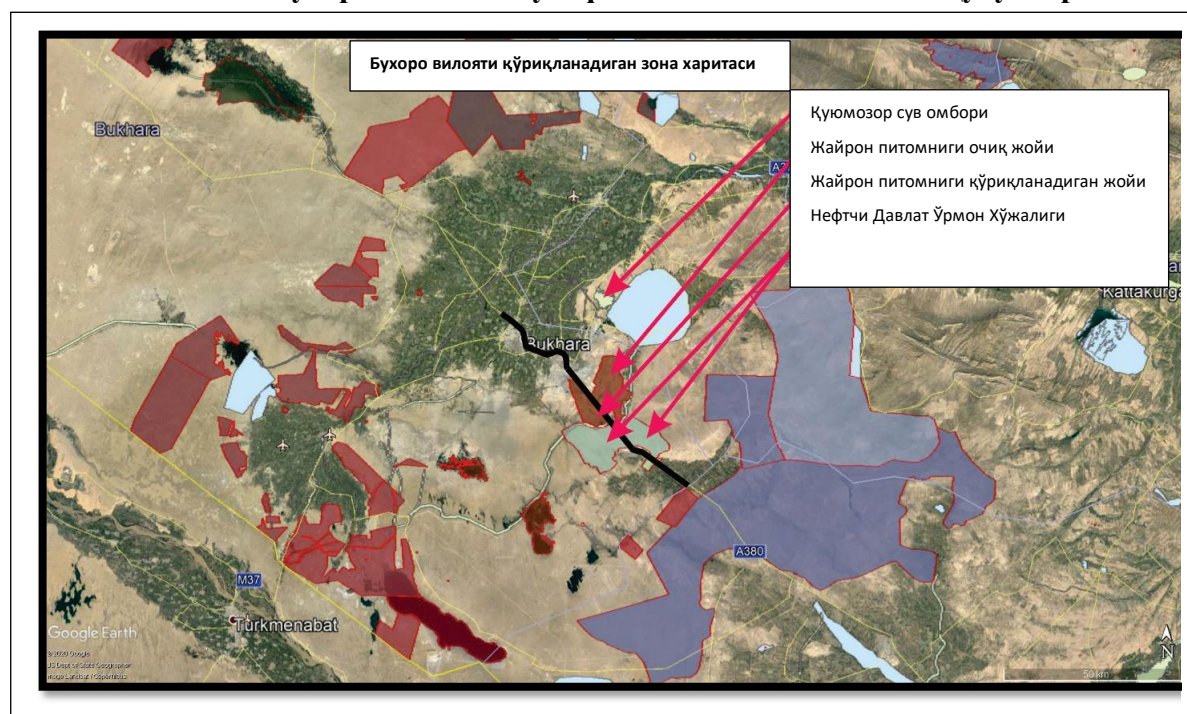
No	Муҳофаза қилинадиган ҳудудлар	Сони	Минг гектар
1	Заҳиралар	7	188.3
2	Мураккаб ландшафт қўриқхонаси	1	628.3
3	Биосфера қўриқхонаси	2	111.7
4	Миллий табиат боғлари	3	558.2

5	Мураккаб ландшафт қўриқхонаси	1	628.3
6	"Дўрмон" миллий боғи	1	32.4
7	Табиий ёдгорликлар	10	3.8
8	Ёввойи табиат қўриқхоналари	12	572.4
9	Бухоро ихтисослаштирилган "Жайрон" питомниги	1	16.5
10	Ўрмон ва ўрмончилик хўжаликлари		11,121.00

(Манба: <https://www.cbd.int/countries/?country=uz>).

Бухоро вилоятидаги қўриқланадиган табиий ҳудудлар тизимига Ўзбекистон Республикасининг иккита маъмурий туманида ва иккита вилоятида жойлашган Қизилқум давлат қўриқхонаси киради: Бухоро вилоятининг Ромитан тумани - 1467 гектар ва Хоразм вилоятининг Хазорасп туманида - 8 844 гектар; муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар учун 5.6 расмга қаранг. Умуман, қўриқхонада 200 дан ортиқ ўсимлик турлари ўсади. Бухоро буғуси, тулки ва ғазалларнинг кўп сонли аҳолиси топилган. Соҳил зоналарида қамиш мушуклари, Хива қирғоқлари, қирғичлар, ўрдак ва скидлар кенг тарқалган. Бухоро кийими қирқиш арафасида эди, этмишинчи йилларда. Қўриқхона ходимларининг кўп йиллик саъй-ҳаракатлари туфайли ўша вақтдан бошлаб уларнинг сони 10 барабар кўпайди ва ҳозирда уларнинг сони 100 бошдан ошди. Қўриқхона ҳудуди А380 йўлидан жуда катта масофада, 150-228 км участкада жойлашган.

Расм 5.6: Бухоро вилояти муҳофаза этиладиган табиий Ҳудудлар

(Манба: Google Earth Pro)

5.2.2. Жайрон Эко-Маркази

1977 йилда ташкил этилган Жейран эко-маркази Қизилқум чўлининг жануби-ғарбида, Бухородан 42 км ва Қоровулбозордан 12 км масофада жойлашган. Ушбу Эко-марказнинг бир қисми А380 йўли бўйлаб жойлашган; **5.7-расмга** қаранг. Бу республика

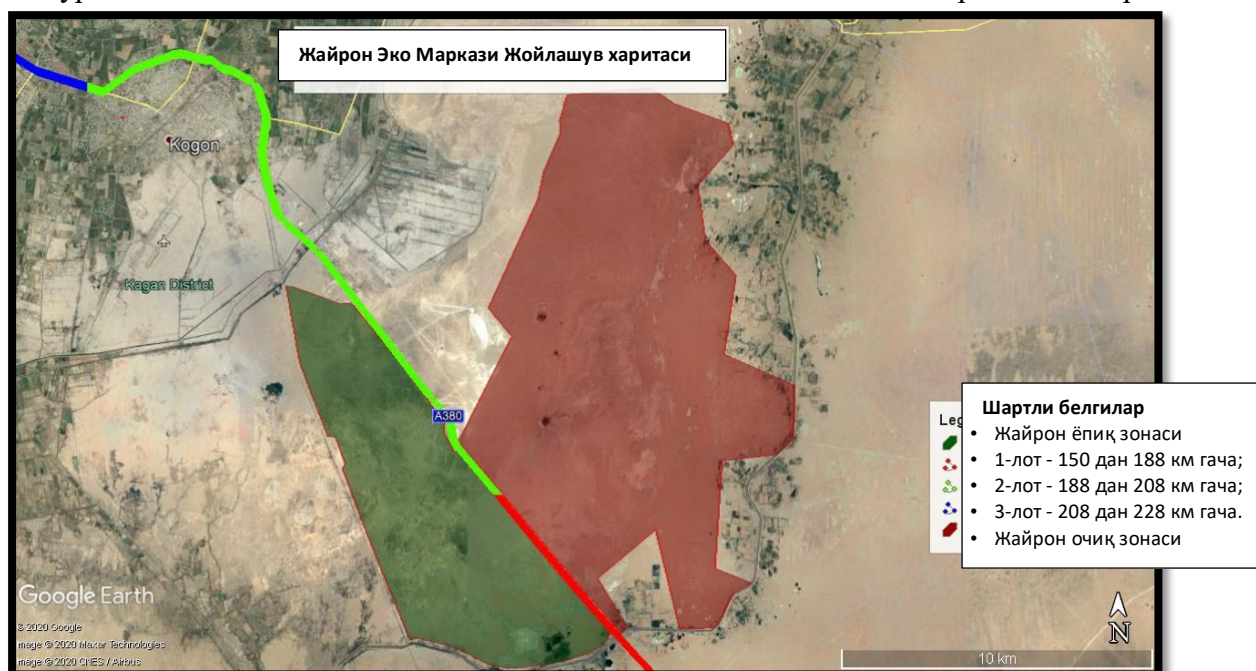
илмий-ишлаб чиқариш маркази ва ноёб ҳайвонлар турларини кўпайтириш бўйича питомник.

Амалдаги қонунларга мувофиқ, Эко-марказ табиий объектлар ва мажмуаларни кўриқлаш учун қатъий режимга эга бўлган миллий аҳамиятга эга кўриқланадиган ҳудуддир. У ҳайвонларнинг ноёб турларини кўпайтириш ва типик экологик тизимларни сақлаш ва ўрганиш учун мўлжалланган.

"Жайрон" экомаркази ҳудуди 16 522 гектар майдонни эгаллайди. У икки қисмдан иборат:

Умумий майдони 5,145 га бўлган биринчи участка чорвачилик ва тадқиқот ишлари учун мўлжалланган. Ушбу сайт қаттиқ хавфсизлик зонасига тегишли. Ҳудуд баландлиги 2 м дан ортиқ бўлган тўсик билан ҳимояланган.

11377 гектарлик иккинчи қисм (26008 гектарга кўпайтирилиши режалаштирилган) ортиқча ҳайвонларни биринчи қисмдан иккинчи қисмга ўтказиш ва уларни чўл биосенсорларининг тузилишини тиклаш ва сақлаш учун мослаштириш, шунингдек, ҳимоя режими ва биологик манбалардан ноқонуний фойдаланишни тўхтатиш ва экотуризмни ривожлантириш.

Расм 5.7: Жайрон Эко-марказининг жойлашиш харитаси

Флора

Бу ҳудудда саксовул боғлари, тўқай дарахтозлари, ноёб шўрланган тупроқлар ва тақир тупроқлари мавжуд. Эко марказда 28 оиладан 250 дан ортиқ ўсимлик турлари қайд этилди. Ушбу ҳудудда топилган асосий ўсимлик турлари:

- қамиш, тамарис ва сўрғичли тўқай ўсимликлари;
- қора саксовул;
- Тақирга ўхшаш ва нам тузли ботқоқларнинг ҳалофил ўсимликлари, қарағай ўхшаш Сарсазан, Европа тузли ботқоқ ўсимликлари
- Сиқилган гипсли қумли ва қумлоқ пасттекисликлар баргли қуртлар, туя тиканлари ва майда баргли элленлар уюшмаси билан ўсимлик;

- Тоғ тизмаларининг қумли-қум шағал тупроқларини тупроқли ходжеподжлар, шўр, чўзилувчан, енг оғир бўлган астрагалсимон уюшмалари билан ўсимликлаш;
- Сайғоқ (дарё) конусларида қум ва шағал тупроқларини Каспий сиррус ўтлари билан бирлаштириш;
- Смирновия, Туркистон, Аристид Сирр уюшмалари билан Сай водийларидаги псаммофил (*Psammophile*) ўсимликлар;
- *Lernae Ammotamus* бирлашмалари билан сиқилган қумли текисликлар ўсимликлари
- Юпка донадор қумли ўсимликлар, майда мевали кандидалар, чўткали кандидалар, боғичсимон, тенгсиз ва шағалли астрагалусларнинг бирлашмалари.

Фауна

Эко-марказда қуйидаги турлар мавжуд (**5.8-расмга қаранг**):

- Жайрон (*Gazella subgutturosa*). Бу химоясиз тур. У Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифоқи (ТМҚХИ) Қизил китобига киритилган.
- Кулан (*Equus hemionus kulan*). Ўзбекистонда бу тур табиатда ғойиб бўлган, аммо Эко-марказда ўстирилган. У йўқолиб кетиш хавфи остида турган турлар сифатида ТМҚХИ Қизил китобига киритилган.
- Пржевалскийнинг оти (*Equus ferus przewalskii*). Ушбу тур йўқолиб кетиш хавфи остида бўлган турлар (CR) нинг МСОП Қизил китобига киритилган.

Бухоро тоғ қўйлари (*Ovis orientalis bochariensis*). Ўзбекистонда бу тур йўқолиб кетиш арафасида турибди. ТМҚМИ Қизил Рўйхати заиф (VU) рўйхатига киритилган.

Бундан ташқари, Эко-марказ бой биологик хилма-хилликка эга, бу унинг нафақат ноёб турларни кўпайтиришда, балки бутун мамлакат бўйлаб чўл биосенсорларини сақлашдаги аҳамиятидан далолат беради.

Ҳашаротлар. Ҳашаротлар дунёси бой ва хилма-хилдир, минтақага кўра, 2500 тур тасвирланган, камида 700 тури питомникда учрайди, шулардан 6 тури Ўзбекистон Қизил китобига киритилган.

Балиқ. 18 дан ортиқ балиқ турлари Эко-марказ қўлларида учрайди, уларнинг беш тури Ўзбекистон Қизил китобига киритилган.

Амфибиялар ва судралувчилар. Эко-марказда амфибияларнинг икки тури мавжуд: қўлларда кўл қурбақаси топилиши мумкин, турар-жойларда яшил бақа яшайди. Судралиб юрувчиларнинг 20 тури ҳам мавжуд - бу Ўзбекистон хилма-хиллигининг 33 фоизини ташкил этади, шулар қаторида учта ноёб тур Ўзбекистон Қизил китобига ва Халқаро Қизил китобга киритилган.

Қушлар. Эко-марказда 257 дан ортиқ қушларни, шу жумладан, 63 та қушларни учратиш мумкин. Ва бу Ўзбекистоннинг бугун ҳаёти фаунасининг 58% дан кўпроғини ташкил этади. Улар орасида 35 та ноёб ва Ўзбекистон Қизил китоби ва Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифоқи Қизил китобига киритилган.

Сутэмизувчилар. Эко-марказда ўттиз олти турдаги сутэмизувчилар қайд этилган, бу Ўзбекистондаги сутэмизувчиларнинг умумий хилма-хиллигининг 33 фоизини ташкил этади. Улардан саккиз тури Ўзбекистон Қизил китобига ва Табиатни муҳофаза қилиш

халқаро иттифоқи Қизил китобига киритилган. Биринчи ҳудудда зотдор туёқлиларнинг асосий чорвалари: ғазал, кулан, Пржевалский оти, Бухоро тоғ қўйлари ва эчки (хонгул).

2019 йил октябр ойида ўтказилган сўнги ҳисоб-китобларга кўра, эксперименталларнинг умумий сони қуйидагича: 953 ғазал, 155 кулан, 25 Пржевалский отлари, Бухоро тоғ қўйлари (уриал) 49 ва винтли эчки (хонгул) - иккитадан. Қўриқхонанинг ҳимояланмаган ҳудудида 30 ғазал, тўққизта лансер, саккизта Пржевалский отлари мавжуд.

Ҳукуматнинг 2019-2028 йилларга мўлжалланган режаларига мувофиқ, ғазал сонини 1000 бошга этказиш кўзда тутилган. Вақти-вақти билан ҳайвонларнинг сони кўпайиши билан озуқа базасидаги биринчи участканинг имкониятларидан ошиб кетиши, сув таъминоти, зарур ҳудуд, санитария талабларидан келиб чиқиб, ҳайвонлар Давлат статистика қўмитасининг қарори билан бошқа резервларга ва иккинчи участкага кўчирилади.

Охириги марта, 200та Жайронларнинг кўчириши 2016 йилда бўлган. Иккала ҳудудда топилган бошқа турларга узун игнали типратикан, Караганка тулки, катта дашт мушуки, қизил думли гербил ва майда жербоалар киради.

Пржевалский отлари

Жайрон

Ёрға тувалоқ

Хонгул Бухоро бугуси

Расм 5.8: Жайрон Эко-маркази хайвонлари

5.2.3. Нефтчи Давлат Ўрмон Хўжалиги Майдони

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 11 майдаги 2966-сонли "Ўзбекистон Республикаси ўрмон хўжалиги давлат қўмитаси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида" ги қарорига биноан 8,500 га майдонга эга "Нефтчи" давлат ўрмон хўжалиги ҳудуди ташкил этилди. Ушбу қарорнинг мақсади давлат сиёсатининг самарали амалга оширилишини таъминлаш, ўрмон хўжалиги соҳасида давлат бошқаруви тизимини такомиллаштириш, ўрмон ресурсларидан оқилона фойдаланиш ва мавжуд муаммоларни бартараф этиш ва ўрмон хўжалигини янада ривожлантириш мақсадида.

Нефтчи давлат ўрмон хўжалиги ҳудуди одатдаги чўл ўрмонидир. У оқ ва қора саксовул, черкесия, тароксимон ва йирик аралаш сийрак плантацияларини намоиш этади. Бошқа чўл ўрмонлари цингари, Нефтчи Давлат ўрмони тупрокни ҳимоя қилиш ва қумни мустаҳкамлашда муҳим рол ўйнайди, маданий воҳаларда қум конлари пайдо бўлишининг олдини олади ва қўшни ҳудудларнинг иқлим ўзгаришини яхшилашга таъсир қилади. Бундай ўрмонлар горизонтал илдизларнинг панжараси билан қум субстратларини маҳкамлайди ва уларнинг устун бўлган шамоллар йўналиши бўйича ҳаракатланишига имкон бермайди. Бундан ташқари, улар қўйларни боқиш учун озуқа базаси бўлиб хизмат қилади.

5.2.4. Йўналиши бўйлаб яшовчи ўсимлик ва ҳайвонот дунёси

Йўл бўйидаги ҳудудда турли хил чўл ва ярим чўл ўсимликлари ўсади. Буларга саксовул боғлари, тўқайлар, шўр ва ботқоқликлар, қамиш ва тамарислар киради. Бу ҳудудда тоғолди кумли-шағал тупроқларига хос зангори-тожли ўтлар, тузга чидамли, астрагал ва бошқа ўсимлик бирлашмалари мавжуд. Майда ковак тупроқларида, очиқ боғичсимон ва шағалли ўсимликлар уюшмалари билан майда танели кумларнинг ўсимликлари ҳам мавжуд. Йўл бўйида эрмон ва эрмон-бута ўсимликлари учрайди.

Бу ҳудудда қўшоёқлар, турли хил дала олмахонлари, бўри, тулки-корсак, типратикан, тошбақа ва бошқа ёввойи турлари мавжуд. Бу ерда турли хил илонлар ва калтакесаклар, жумладан бўғма илон, илон, кумли илон эфа ва қалқонтумшук илонлар ҳамда эчкиэмар мавжуд.

Бу ердаги қушларга тўрғайлар, сойка, лайлаклар, қарқаралар, тувалоқлар, дашт бургути, бойқушлар, мусича, эвропа куркунаки, читтак, бургут, қирғий ва бошқалар киради.

Йўл давомида Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифоқи ва Ўзбекистон Республикасининг Қизил китобига киритилган ҳайвонлар мавжуд. Қизил китобга киритилган ҳайвонларнинг энг кўп сони Жайрон эко-марказининг очиқ майдонида яшайди (5.9-жадвалга қаранг).

Жадвал 5.9: Жайрон экомарказидаги асосий турлар

№	Оддий номи	Илмий номи	Ўз химоя категорияси	Табиатни муҳофаза қилиш халқаро иттифоқи Статуси (2019-2)
1.	Жайрон	<i>Gazella subgutturosa</i>	Vu	Vu
2.	Кулон	(<i>Equus hemionus kulan</i>).	EN	EN
3.	Пржевалский отлари	<i>Eguus fernesprzewalskii</i>	CR	CR
4.	Ўрта Осиё тошбақаси	<i>Agrionemys horsfieldii</i>	Vu	Vu
5.	Дашт захарли қора илон	<i>Ursini's viper</i>	Bdd	VDD
6.	Узун думли бургут Узун куйрук сув бургути	<i>Eagle haliaeetus leucoryphus</i>	Vu	Vu
7.	Катта бургут	Greater spotted eagle	NT	NT
8.	Итолғи	Saker Falcon	NT	Vu
9.	Оддий лочиен	Peregrine falcon	VU: R	-
10.	Ёрға тувалоқ	Houbara (McQueen's) Bustard	VU: D	Vu
11.	Жиггар ранг каптар Қора каптар	Pale-baked pigeon <i>Columba eversmanni</i>	VU: D	-

12.	Узун игнали типратикан	Brandt's Hedgehog Paraechinus hypomelas	NT	Lr / Ic
-----	---------------------------	--	----	---------

Манба: Ўзбекистон Республикасининг Қизил китоби, 2009 йил. “Chinor ENK”

5.3. Ижтимоий-Иқтисодий Асос

Ушбу бўлимда Бухоро, Когон ва Қоровулбозор, шунингдек, Бухоро ва Когон шаҳарларини лойиҳалаштирилган худуднинг учта туманида сифатли ўрганиш давомида олинган маълумотлар асосида Бухоро вилоятида ўтказилган ижтимоий-иқтисодий тадқиқотлар натижалари берилган. Умуман олганда, учта туман ва иккита шаҳарда ҳар бир туманда иккитадан ва ҳар бир шаҳарда (биттаси аёллар ва биттаси аралаш гуруҳларда) 12 фокус-гуруҳ муҳокамаси (ФГМ) ўтказилди. Лойиҳанинг асосий манфаатдор томонлар ва А380 трассаси бўйлаб жойлашган бизнес корхоналари вакиллари билан иккита қўшимча ФГМ ўтказилди. Йиғилишларнинг асосий мақсади транспорт хизматларини кўрсатишда муаммоларни ўрганиш эди. Иштирокчилар рўйхати Б 1-иловада келтирилган. Ижтимоий-иқтисодий сўровнинг мақсади - лойиҳага таъсир этувчи иқтисодий, ижтимоий ва гендер омилларини баҳолаш, шунингдек, маълум ижтимоий гуруҳларга ҳар қандай салбий таъсир ва хавфларни юмшатиш / бартараф этиш бўйича таклифларни ишлаб чиқиш. Лойиҳада нафақат мавжуд йўлни реконструкция қилиш, балки янги қурилиши (чорраха) ҳам мавжудлиги сабабли, хавфсизлик, йўллар, транспорт хизматларининг даражаси, шу жумладан уларнинг ишончилиги ва барча фойдаланувчилар учун фойдаланиш имкониятлари билан боғлиқ вазиятни кўриб чиқишга алоҳида эътибор қаратилди.

5.3.1. Илмий-тадқиқот методологияси

Маълумотлар йиғиш

Бухоро вилоятининг Қоровулбозор, Когон ва Бухоро ҳамда Бухоро ва Когон шаҳарларининг характеристикалари тўғрисида кенг маълумот олиш учун қуйидаги маълумотлар йиғилди:

1. лойиҳа худудининг ўзига хос ижтимоий-иқтисодий хусусиятлари; лойиҳа худудида маҳаллий жамоаларнинг мавжудлиги ва уларнинг йўл ва транспорт хизматларидан фойдаланиш имкониятлари;
2. аёлларнинг ҳаракатчанлик кўрсаткичлари каби гендер ва ўзига хос хусусиятлар ва йўл ва транспорт хизматларидан фойдаланиш билан боғлиқ муаммолар; транспорт воситаларига киришда юзага келадиган тўсиқлардаги гендер тафовутлар; пийодалар ўтиш жойлари учун автоуловларни танлаш ёки танлашда гендер тафовутлар;
3. лойиҳанинг, биринчи навбатда аҳолининг заиф қатламлари учун мумкин бўлган ижтимоий-иқтисодий фойдалари;
4. йўл ҳаракати хавфсизлиги: йўл ҳаракати хавфсизлиги бўйича мавжуд маълумотлар келтирилган.

Маълумотларни йиғиш ва таҳлил қилиш тартиби. Умумий, фокус гуруҳда муҳокамасида, лойиҳа майдонининг 170 аъзоси иштирок этишди, уларда аёллар ва эркекларнинг улуши мос равишда 57% ва 43% ни ташкил этди (**5.10-жадвалга** қаранг).

ФГМдан ташқари, лойиҳа жойи текшируви пайтида, 2020 йил декабр - январ ойларида, "УзЙўлЛойиҳа" нинг асосий мутахассислари, Бухоро вилояти автомобил йўллари хавфсизлиги хизмати, ер қўмитаси ва бошқа иккинчи даражали ва асосий томонлар билан юзма-юз суҳбат бўлиб ўтди.

Жадвал 5.10: Туманлар бўйича ФГМ иштирокчиларининг сони

No	Туманлар	Иштирокчилар	Аёллар	Эркаклар
1.	Бухоро	31	13	18
2.	Когон	41	25	16
3.	Қоровулбозор	42	26	16
4.	Бухоро шаҳри	29	18	11
5.	Когон шаҳри	27	15	12
	Умуми	170	97	73

Манба: *Social survey of the BRNIP, 2020 (Ижтимоий сўровнома БИТТЛ 2020)*

2019 - 2020 йилларда Бухоро вилояти Давлат статистика қўмитасининг "Маҳалла" жамғармасидан тегишли иккинчи даражали маълумотлар йиғилди.

Тадқиқот учун тадқиқот воситалари (ФГМ учун кўрсатмалар) асосий ҳисоботнинг В 2-иловасида келтирилган.

Бундан ташқари, А-380 (150-228 км) йўл бўйлаб жойлашган маҳаллалардан ижтимоий-иқтисодий, йўл ҳаракати хавфсизлиги, ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма тўғрисидаги маълумотлар тўпланди. Маълумотлар шаҳар ва қишлоқ маҳаллалари раислари, маҳаллий ҳокимият органлари, статистика бўлимлари, маҳаллий бандлик агентликлари бўлимлари томонидан тақдим этилди.

Иккиламчи маълумот

Тайёргарлик даврида танланган кўрсаткичлар асосида тегишли расмий статистикани қисқача таҳлил қилиш амалга оширилади, хусусан:

- (1) маъмурий маълумотлар
- (2) демографик статистика
- (3) географик ва иқлимий маълумотлар
- (4) меҳнат ва бандлик тўғрисидаги маълумотлар
- (5) ижтимоий инфратузилма объектлари (таълим муассасалари ва тиббиёт муассасалари) тўғрисидаги маълумотлар.
- (6) шаҳар инфратузилмасидан фойдаланиш имконияти (электр, табиий газ ва сув таъминоти) тўғрисидаги маълумотлар.

Иккиламчи маълумотларнинг асосий манбаи сифатида Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитасининг (Бухоро вилояти давлат статистика қўмитаси) маълумотлари ишлатилади.

Бундан ташқари, маълумотлар маҳаллий ҳокимликларнинг Иқтисодиёт ва статистика бошқармаси ва баъзида маҳаллий ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан қўллаб-қувватланди.

5.3.2. Бухоро тумани

Бухоро тумани 1926 йилда ташкил этилган. Бухоро туманининг маъмурий маркази - Галаосиё Бухоро вилояти маркази - Бухоро шаҳридан 9 км масофада жойлашган. Туман майдони 1,32 минг квадрат километрни ташкил этади - вилоят ҳудудининг 6,5 фоизи, 165,2 минг киши ёки вилоят аҳолисининг 7,9 фоизи. Туманнинг зичлиги 1 квадрат километрга тахминан 677 кишини ташкил этади, бу Бухоро вилоятидаги энг юқори кўрсаткичдир. Туман тўғрисидаги асосий маълумот учун **5.11-жадвалга** қаранг.

Туман аҳолисининг 85,5% қишлоқ жойларида истиқомат қилади, шаҳар аҳолисининг 15,5%. Аҳолининг этник таркиби ўзбеклардир - 94,2%; 2% тожиклар, 4% бошқа миллат вакиллари. Бухоро туманида 14 қишлоқ фуқаролар йиғини, 36 маҳалла фуқаролар йиғини бор. Галаосиё шаҳридан ташқари, туманда олтита шаҳар бор. Бухоро туманининг иккита маҳалласи А380 йўли бўйлаб жойлашган. Бухоро шаҳри дунёдаги энг қадимий шаҳарлардан биридир. Бухоро тарихи минг йилликларга бориб тақалади. Ҳозир у Ўзбекистоннинг Бухоро вилоятининг пойтахти. Буюк ипак йўлида жойлашган ушбу шаҳар азалдан савдо, илм-фан, маданият ва дин маркази бўлиб келган. 2019 йилда 65 маҳалла йиғинида деярли 278 500 киши истиқомат қилади. 66,816 хонадонларда турли этник гуруҳларнинг аҳолиси, масалан, ўзбеклар - 83%, руслар - 6%, тожиклар - 4% ва бошқалар - 7% истиқомат қилади. А380 йўли бўйлаб Бухоро шаҳридаги 10 та маҳалла аҳолиси истиқомат қилишади.

Жадвал 5.11: Лойиҳа ҳудудининг маъмурий маълумотлари, 2019 йил

Номи	Худуд, Минг км ²	Вилоят марказигача масофа (км)	Қишлоқ фуқаролар йиғинлари сони (ҚФЙ) ⁴	Маҳалла фуқаролар йиғинлари сони	Шаҳарлар, шаҳарчалар ва қишлоқ типидаги аҳоли яшаш жойлари сони
Бухоро тумани	1.32	9	14	36	162
Когон тумани	0.50	15	9	23	136
Қоровулбозор тумани	2.20	63	7	7	n/a
Бухоро шаҳри	0.07	-		65	
Когон шаҳри	0.027			21	
Бухоро вилояти	40.32	100	120	543	64

⁴ Қишлоқ аҳолиси - қишлоқ маъмурий-ҳудудий ҳудудларида истиқомат қилувчи фуқаролар қишлоқ ҳокими ёки туман ҳокими тасарруфида бўлган фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш шакли.

Манба: Бухоро вилояти Статистика Бўлими, 2019

Когон тумани

Когон тумани 1926 йилда ташкил этилган. 2019 йилга келиб, қишлоқ фуқаролар йиғинлари сони тўққизта бўлиб, 23та маҳалла мавжуд. Когон тумани Бухоро шаҳри, Бухоро тумани ва Навоий вилояти билан чегарадош. Когон туманидан Бухоро шаҳригача бўлган масофа 12 км. Ушбу туман иқтисодиёти қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, сут маҳсулотлари ишлаб чиқариш, шунингдек, балиқчилик ва паррандачиликни ривожлантиришга йўналтирилган. Когон туманида "Қурилиш конструкциялар таъминоти" саноат корхонаси, 20 та акционерлик жамиятлари, 269 та кичик саноат корхоналари ва 462 та фермер хўжаликлари фаолият кўрсатмоқда.

Когон шаҳри 1929 йилда ташкил этилган ва унинг майдони 1535 гектарни (0,027 минг квадрат километр) ташкил этади. Давлат статистика қўмитасининг хабар беришича, 21 маҳаллада ва 13 970 хонадонда 61 000 га яқин аҳоли истиқомат қилади (5.12-жадвалга қаранг).

Қоровулбозор тумани

Қоровулбозор тумани 1993 йилда ташкил этилган. Маъмурий маркази - Қоровулбазар шаҳри. Бу туман, Қашқадарё ва Навоий вилоятлари билан, шунингдек Бухоро вилоятининг Олот, Когон ва Бухоро туманлари билан чегарадош. Қоровулбозор, Бухоро вилоятининг муҳим саноат марказларидан биридир. Газ ва нефтни қайта ишлаш заводлари маҳаллий аҳолининг иш билан таъминланиши ва асосий манбаси ҳисобланади. Бундан ташқари, ушбу туманда транспорт, қурилиш ва саноат ишлаб чиқаришга ихтисослашган 30 га яқин ташкилот жойлашган. Қоровулбозор шаҳрида туман автобус бекати ва темир йўл станцияси жойлашган. Умуман олганда, 2019 йилда туманда тахминан 18 301 киши истиқомат қилган. Қишлоқ аҳолисига нисбатан шаҳар аҳолисининг улуши мос равишда 57% ва 43% ни ташкил қилади. Бу туман ўзининг меъморий ёдгорликлари, қадимий масжидлари ва тарихий жойлари билан машҳур (63). Туман тўғрисидаги асосий маълумот учун 5.11-жадвалга қаранг.

Эълон қилинган статистик маълумотларнинг дастлабки баҳосига кўра, 2019 йил ҳолатига Бухоро, Когон ва Қоровулбозор туманлари аҳолиси мос равишда 165,200, 77,500 ва 18,200 кишидан иборат. Қишлоқ аҳолисининг улуши Бухорода (77%) ва Когонда (93%) кўпроқ. Қоровулбозор тумани билан солиштирганда (43%) туманлар. Бухоро шаҳри ва Бухоро тумани лойиҳа ҳудудининг кўпроқ аҳоли пунктларини ташкил этади (5.12-жадвалга қаранг).

Жадвал 5.12: Лойиҳа ҳудудидаги аҳоли сони

Номи	Аҳоли сони 000'га			Уй хўлакилари сони 000'га	Вилоят аҳолисига нисбатан фоизда	Аҳоли ўсиши, ҳар 1000 кишига
		Шаҳар	Қишлоқ			
Бухоро тумани	165.2	37.8	127.4	28,743	8.6	18.6

Номи	Аҳоли сони 000'га			Уй хўлакилари сони 000'га	Вилоят аҳолисига нисбатан фоизда	Аҳоли ўсиши, ҳар 1000 кишига
		Шаҳар	Қишлоқ			
Когон тумани	77.5	5.4	72.1	16,174	4	22.7
Қоровулбозор тумани	18.2	10.4	7.8	4,396	1	22.1
Бухоро шаҳри	278,500	278,500	-	66,816	14.6	18.4
Когон шаҳри	60,700	60,700	-	13,970	3.2	18.6
Бухоро вилояти	1915.9	707.3	1208.6	385,075	100	20.8

Манба: Бухоро вилояти Статистика Бўлими, 2019

Лойиҳанинг бенефициарлари

Лойиҳанинг бевосита таъсир кўрсатадиган аҳолиси 600,100 кишини ташкил этади. Билвосита Бухоро вилоятининг бутун аҳолиси, тахминан икки миллион киши ва бутун мамлакат лойиҳа фаолиятдан фойда кўради (5.13-жадвалга қаранг).

Жадвал 5.13: Лойиҳа ҳудудидаги одамлар сони

№	Туманлар	Аҳоли
1.	Бухоро	165,200
2.	Когон	77,500
3.	Қоровулбозор	18,200
4.	Бухоро шаҳри	278,500
5.	Когон шаҳри	60,700
Умумий:		600,100

Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019.

5.3.3. Лойиҳа доирасидаги уй хўжаликларининг даромадлари ва харажатлари

Бухоро вилояти Маҳалла жамғармаси маълумотларига кўра, кам таъминланган оилаларнинг энг кўп сони Бухоро шаҳри ва Бухоро туманида қайд этилган ва 2064 ва 563 кам таъминланган оилаларни ташкил этади. Қоровулбозор туманида 7 та маҳаллада истиқомат қилувчи кам таъминланган оилалар сони энг паст (5.14-жадвалга қаранг).

Жадвал 5.14: Лойиҳа ҳудудида кам таъминланган оилалар сони

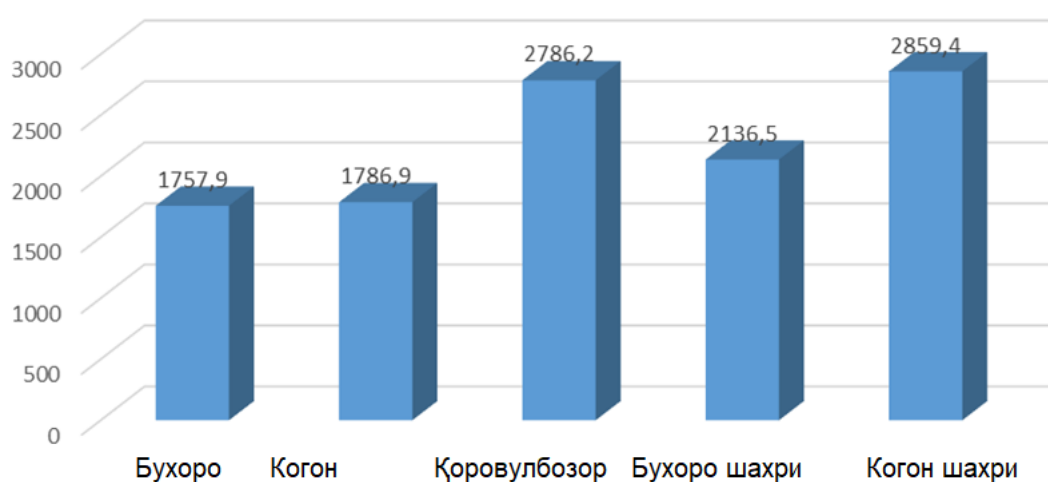
№	Туман номи	Маҳалла қўмиталари сони	Кам даромадли оилалар сони
1.	Бухоро	36	563
2.	Когон	21	298
3.	Қоровулбозор	7	32
4.	Бухоро шаҳри	65	2064

No	Туман номи	Маҳалла қўмиталари сони	Кам даромадли оилалар сони
5.	Когон шаҳри	21	233
Умумий		150.0	3,190

Манба: Бухоро вилояти "Маҳалла" жамғармаси. 2020 йил

Давлат статистика қўмитаси маълумотиغا кўра Бухоро вилоятида ўртача номинал иш ҳақи 26388,600 сўмни ташкил этди. Статистик маълумотларга кўра иш ҳақининг энг юқори даражаси Когон шаҳрида ва Қоровулбозор туманида қайд этилиб, мос равишда 2,859,400 сўм ва 2,786,200 сўмни ташкил этди (**5.9-расмга** қаранг).

Бухоро вилоятида туманлар бўйича номинал иш ҳақи, 2019

Расм 5.9: Бухоро вилоятидаги туманлар бўйича ўртача иш ҳақи, 2019
(Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019)

Банклар ва суғурта компаниялари ишчилари энг юқори иш ҳақи миқдорини олишди, ўқитувчилар ва шифокорлар иш ҳақи энг кам иш ҳақини ташкил этди (ўртача 1 200 000 сўм). Транспорт соҳасида ишлайдиган ходимлар 2,366,300 минг сўм олдилар, бу Бухоро вилоятидаги ўртача иш ҳақи 2,388,600 сўмга тенг (**5.10-расмга** қаранг).

Расм 5.10: Соҳалар бўйича ўртача иш ҳақи, 2019 йилда
(Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019)

5.3.4. Таълим ва Соғлиқни сақлаш

Бухоро туманининг ижтимоий инфратузилмаси 54 та мактабни ўз ичига олади, улар орасида иккита мактаб, 37 та мактабгача таълим муассасаси ва болалар боғчаси, олтита касб-ҳунар коллежи ва 16 та соғлиқни сақлаш муассасаси. Когон туманининг таълим ва соғлиқни сақлаш тизимида 22 ўрта мактаб, 12 болалар боғчаси, бешта кутубхона ва учта касалхона киради. Қоровулбозор туман статистик маълумотларига кўра, таълим секторига саккизта ўрта мактаб, тўққизта болалар боғчаси ва тўртта кутубхона киради. Туманда касалхона ва поликлиника мавжуд (5.15-жадвалга қаранг).

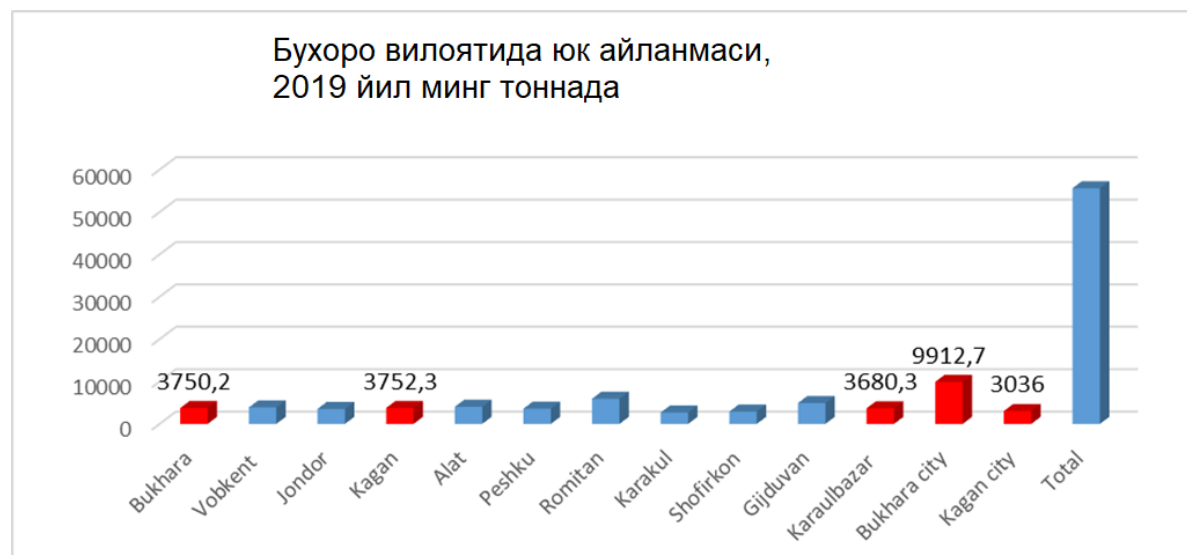
Жадвал 5.15: Соғлиқни сақлаш ва таълим муассасалари сони

No	Туманлар	Болалар боғчаси сони	Мактаблар сони	Коллежлар сони	Институтлар сони	Кутубхоналар сони	Касалхоналар сони
1.	Бухоро	37	54	6	0	11	16
2.	Когон	12	22		0	12	3
3.	Қоровулбозор	9	8	1	0	4	2
4.	Бухоро шаҳри	95	53		4	37	35
5.	Когон шаҳри	21	11		0	5	5

Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019

5.3.5. Транспорт

Бухоро вилоятида юк айланмаси ҳажми 2019 йилда 2018 йилга нисбатан 8,8% га ошди. Бухоро вилоятининг хусусий тадбиркорлари автотранспортда юк айланмаси 2019 йилда 794,1 млн. тон/кмгача ошди, бу 2018 йилдан 3.7 фоизга ошди. Бухоро шаҳри ва унга туташ Ромитан туманларида кузатилган юк айланмаси 2019 йилда мос равишда 9 912,7 тонна ва 5.935.3 тоннани ташкил этди. Ушбу туманлар лойиҳа майдони билан қопланган ва муҳим А380 йўлидан фойдаланади. Бироқ, Когон шаҳрининг юк айланмаси нисбатан паст (3 036 тонна) (**5.11-расмга** қаранг).

Расм 5.11: Бухоро вилоятида юк айланмаси, 2019
(Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019)

Такси ва жамоат транспорти хизматлари маҳаллий иқтисодиётнинг салмоқли қисмини ташкил этади. 2019 йил Январ - Сентябр ойларида Бухоро вилоятида 236 минг йўловчи бор эди. Бухоро шаҳрида йўловчилар айланмаси сони 61 250,7 ни ташкил этди. Худди шу даврда Когон шаҳрида 9000 йўловчи бўлган (**5.16-жадвал**).

Жадвал 5.16: Бухоро вилоятида йўловчилар айланмаси сони, 2019 йил

Йўловчиларни ташаиш бўйича хизматлар (минг)	236
Бухоро шаҳри (минг)	661
Бухоро тумани (минг)	26
Когон шаҳри (минг)	9
Когон тумани (минг)	16
Қоровулбозор 9минг)	14

Манба: Давлат Статистика Қўмитаси, 2019.

5.3.6. Йўл Ҳаракати Хавфсизлиги

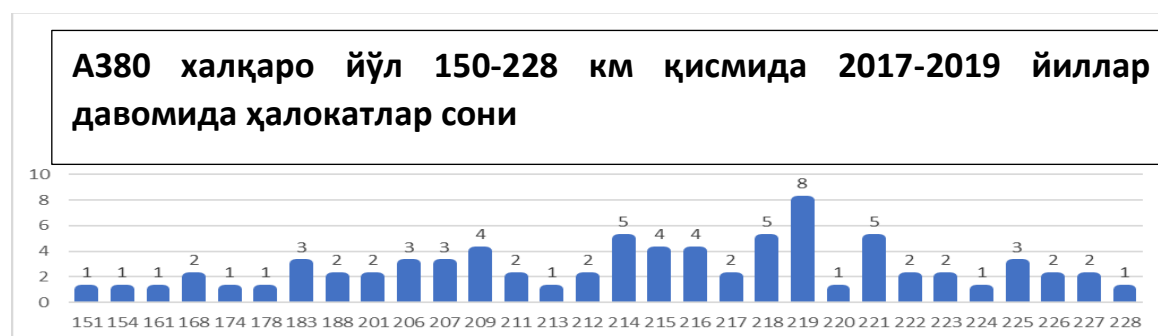
Бухоро вилояти Йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармасининг статистик маълумотларига кўра, 2017 йилда ва 2018 йилга нисбатан 2019 йил автоҳалокатлар сони уч бараварга кўпайган.

Пиёдаларни автомобил уриб юборган автоҳалокатларнинг улуши бошқа автоҳалокатлар билан солиштирганда анча кўпни ташкил этди (**5.12-расмга** қаранг). Расмий вакилларнинг маълумотлари **С1 иловада** келтирилган.

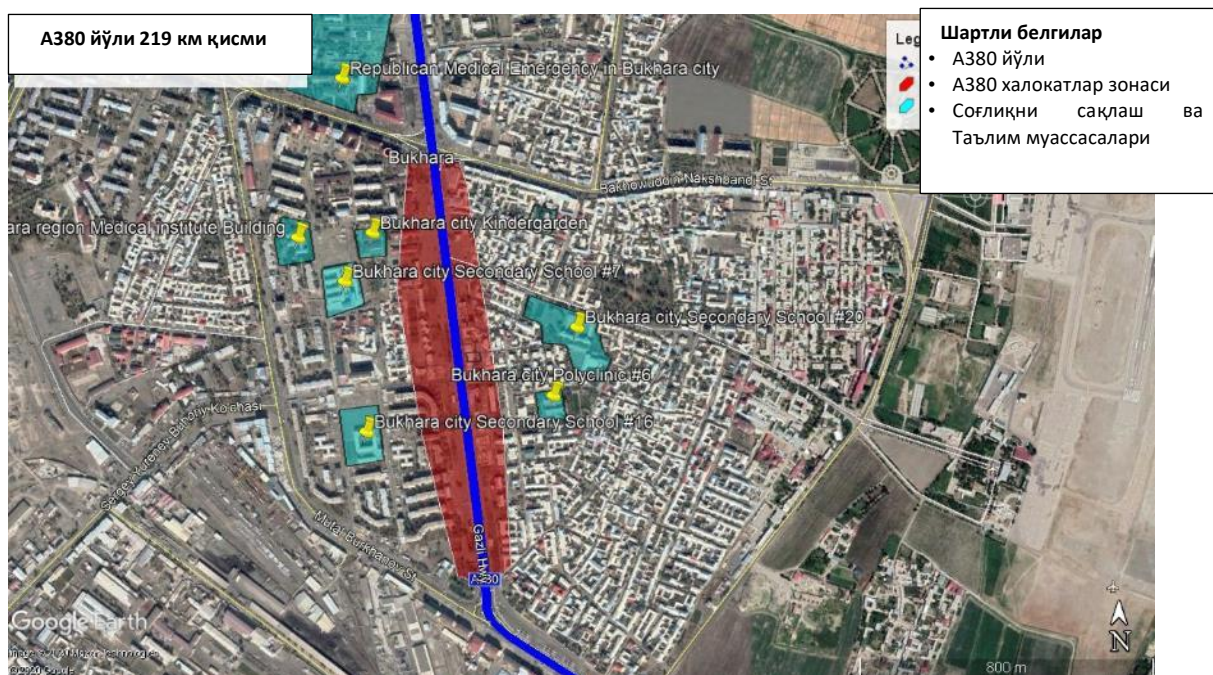
Расм 5.12: 2017-2019 -йиллар давомида, А 380-қисмдаги авариялар сони 150-228 км

2017 йилдан 2019 йилгача бўлган уч йил давомида авариялар сонининг таҳлили шуни кўрсатдики, уларнинг кўпи (8) 219 км кесилган жойда содир бўлган (**5.13-расм**). Бу Бухоро шаҳрининг кўплаб соғлиқни сақлаш ва таълим муассасалари жойлашган энг аҳоли пунктидир. Бухоро вилояти Йўл Ҳаракати Бошқармасининг статистик маълумотлари асосида, 204 - 221 км оралиғи маҳаллий аҳоли, аёллар, болалар, велосипедчилар ва хайдовчилар учун хавфли деб ҳисобланиши мумкин. А 380 халқаро автомобиль йўлининг ушбу қисмида аварияларнинг ўртача сони 4-5 тани ташкил қилади (**5.14-расмга** қаранг).

Расм 5.13: А380 йўл 150-228 км қисмида 2017-2019 йиллар давомида ҳалокатлар сони

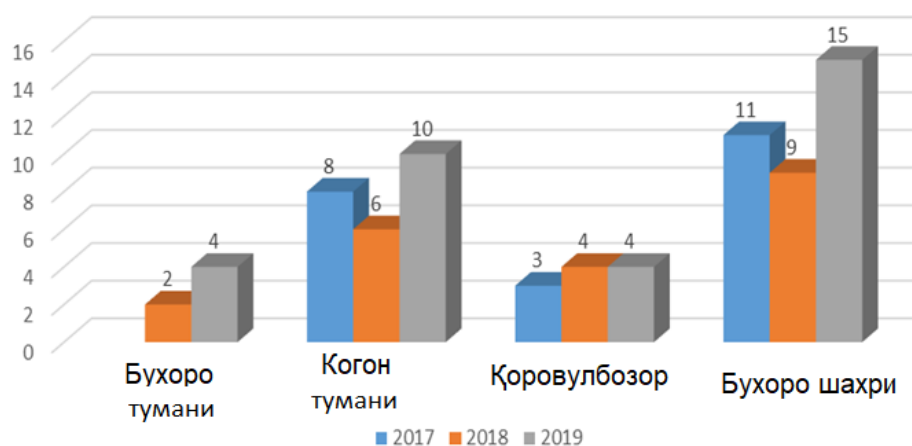
(Манба: Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси, 2020)

Расм 5.14: А380 йўл Бахтсиз ҳодисалар 219 км қисмида

Лойиҳа ҳудуди бойича автоҳалокатлар сонининг таҳлили шуни кўрсатадики, уларнинг аксарияти Бухоро шаҳри ва Когон тумани йўлининг қисмида содир бўлади. Бухоро шаҳрида 2019 йилда 15 та автоҳалокат содир бўлди, бу 2018 йилдаги 9 га нисбатан солиштирганда. Кўпгина бахтсиз ҳодисалар пиёдалар ва велосипедчилар уришганда содир бўлади. Автомобилларнинг тўқнашуви Когон туманида ҳам қайд этилган. (5.15-расмга қаранг)

2017-2019 йиллар давомида жой бўйича авариялар сони

Расм 5.15: 2017-2019 йиллар давомида жой бўйича авариялар сони
(Манба: Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси, 2020)

Йўл Ҳаракати Хавфсизлиги бошқармаси маълумотлари 2018 йилдан бошлаб 2019 йил йўл-транспорт ҳодисалари натижасида ўлим ва жароҳатлар кўпайганлигини кўрсатади (5.16-расмга қаранг).

2017-2019 йиллар давомида ҳалок бўлган ва жароҳатланганлар сони

Расм 5.16: 2017-2019 йиллар давомида ҳалок бўлган ва жароҳатланганлар сони
(Манба: Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси, 2020)

5.3.7. Маданий Мерос

Бухоро вилоятида, умумий 829 маданий мерос объекти жойлашган. Тарихий обидаларнинг ярмидан кўпи (448) Бухоро шаҳри ва Когон туманида жойлашган (63) (5.17-жадвалга қаранг).

Расм 5.17: Лойиҳа ҳудудидаги тарихий обидалар сони, 2020

№	Туман ва шаҳарлар номи	Сони	Ёдгорликлар			
			Археология	Архитектура	Монументал санъат	Диққатга сазовор жойлар
1	Когон	63	32	31		
2	Қоровулбозор	2		2		
5	Бухоро					
7	Бухоро шаҳри	448	2	321	118	7
8	Когон шаҳри	40	2	38		
9	Бухоро вилояти	829				

Лойиҳанинг дастлабки экологик ва ижтимоий баҳолаш тадқиқотлари доирасида лойиҳа ҳудудидаги ҳар қандай археологик, архитектура ёки маданий мерос объектларини аниқлаш бўйича дастлабки баҳолаш, шу жумладан консултациялар ўтказилди. Ушбу баҳолаш шуни кўрсатадики, А380 йўлининг 150-228 км қисмида лойиҳа ҳудудида

бирон бир тарихий ёки маданий йодгорлик йўқ. Шу билан бирга, археологик топилмалар мавжудлигини инкор этиб бўлмайди. Археологик топилмалар кўпинча қурилиш ишлари босқичида топилади. Археологик топилмалар топилса, махсус билдиришномалар чиқарилади ва керак бўлганда қазилар ишлари тўхтатилади ва уларнинг ҳимояси тадбиқ қилинади. Археологик топилмалар билан ишлаш тартиби идентификациялаш, топилганлик тўғрисида хабар бериш, археологик топилмаларни миллий қонун ҳужжатларига ва керак бўлганда халқаро амалиётга ва маҳаллий урф-одатларга мувофиқ топширишни ўз ичига олади.

5.3.8. ФГМ топилмалар

Ушбу бўлимда Бухоро вилоятида ўтказилган ижтимоий-иқтисодий сўров натижалари баён қилинган. Унда ФГМларнинг транспорт хизматлари тизимлари билан боғлиқ натижалари келтирилган ва А380 150-228 км участкасида маҳаллий аҳоли транспорт ва ижтимоий инфратузилма объектларидан қай даражада фойдаланиш имкониятлари ва мавжуд хавфсизлик муаммолари кўриб чиқилган.

Уй ҳўжаликларининг демографик хусусиятлари

Тадқиқот давомида, 2020 йил январ ойида, А380 бўйида жойлашган маҳаллалар аҳолиси ФГМларда қатнашдилар. Маҳалла Жамғармаси маълумотларига кўра, **5.18-жадвалда** келтирилган маҳаллалар А 380 йўлининг бўйида жойлашган.

Жадвал 5.18: А380 (150-228 км қисмида) бўйлаб жойлашган Маҳалла

№	Бухоро шаҳри ва вилояти	Когон тумани	Қоровулбозор тумани
1.	Кончилар	Ўзбекистон	Жарқок
2.	Дейчаобод	Хожа Барги	Тошқудуқ
3.	Водник	Маҳтум қули	Навбаҳор
4.	Жувазкагаз	Мустақиллик	Бузачи
5.	Шайхонча	Уба Чули	
6.	Абдуҳолик Ғиждувоний	Мирзо Улуғбек	
7.	Шербудин	Бобур	
8.	Шарқ юлдузи	Истиқлол	
9.	Кўксарой	Беклар	
10.	Гули Чорбоғ	Туткунда	
11.	Ибн Сино	Тарақуёт	
12.	Гулистон	Қўрғонча	
13.	Отбозор	Гашгаш	
14.	Шайхон		
15.	Дехча		

ФГМ маълумотларига кўра, лойиҳа ҳудудидаги оилаларнинг ўртача катталиги қишлоқ жойларида 4-6 кишига, шаҳарларда эса 4-5 кишига тўғри келади. ФМД қатнашувчиларининг аксарияти (40%) ўрта маълумотли ва 60% олий ўқув юртларини тугатганлар. Яқинда ўтказилган сўров натижаларига кўра, 19 ёшгача бўлган болалар сони қарийб 30 фоизни ташкил этади, демографик кўрсаткичлар бўйича аҳолининг умумий таркиби умумий республика статистик кўрсаткичлари билан тасдиқланган.

Лойиҳа ҳудудидаги автомобил транспортининг хусусиятлари.

ФГМ йиғилишлар давомида иштирокчилар А380 халқаро йўлидан фойдаланиб, маҳаллий соғлиқни сақлаш ва таълим муассасалари, маҳаллий бозорлар, турмуш шароити, туризм, зиёрат қилиш ва саёҳат имкониятларига оид мавжуд муаммолар билан ўртоқлашдилар.

Қоровулбозор ва Когон туманларидаги ФГМ иштирокчиларининг деярли 80 фоизи ўз туманларидан Бухоро шаҳридаги касалхоналар, институтлар / коллежлар, марказий деҳқон бозорларига бориш учун борганликларини айтишди. Бухоро ва Когон шаҳарларида яшовчилар А380 дан асосан Когон ва Қоровулбозор туманларида иш жойларига етиб бориш учун фойдаланадилар. Лойиҳа ҳудудидаги маҳаллий аҳоли билан ўтказилган муҳокамалар натижалари кейинчалик лойиҳа тарафдорларига этказилди. Ушбу муҳокамаларнинг хулосаси куйидаги **5.19-жадвалда** келтирилган.

Жадвал 5.19: ФГМларнинг қисқача тавсифи

	Умумий тушунча	Йўл қўмитасининг жавоблари
1	Саёҳат харажатлари оила даромадларининг катта қисмини ташкил этади	Яхшиланган йўл ҳолати сафарларнинг қулайлигини оширади; Жамоат транспортида ҳаракатланиш тезлиги ошади. Кўпроқ автобуслар ва таксилар йўлда ҳаракатланишади. Аммо Йўл Қўмитаси саёҳат нарҳини назорат қила олмайди
2	Бухоро шаҳридан Когон ва Қоровулбозор туманларига, айниқса кам таъминланган оилалар ва талабалар учун Қоровулбозор ва Когон туманларига тунги ва таътил кунлари такси транспорти хизматларининг юқори нарҳи.	Йўлнинг яхшиланган ҳолати трафикни камайтиришга олиб келади. Шундай қилиб, саёҳат қилиш қулайлиги яхшиланади, аммо Йўл қўмитаси саёҳат нарҳининг пасайишига таъсир қилмайди
3	А380 йўлида хавфсизликнинг йўқлиги: йўллар бўйлаб, мактаблар ва институтлар яқинида, аёллар ва болалар ўртасида аварияларнинг кўплиги.	Мактаблар ёки банд бўлган пиёдалар ўтиш жойлари учун сигналлар ўрнатилади. Қўшимча зебра ўтиш жойи, тезликни пасайтиргичлар, камералар (тезликни бошқариш учун) ва чироқлар ўрнатилади

	Умумий тушунча	Йўл қўмитасининг жавоблари
4	Когон ва Бухоро туманларида алоҳида велосипед линиялари йўқлиги	Пиёдалар учун алоҳида велосипед линиялари ва йўлакчалар лойиҳалаштирилган
5	Бухоро ва Когон туманларидаги аҳоли пунктларида автоуловларнинг тикилинч вақтида йўл тирбандлиги	Йўл ҳолати яхшиланиши йўлнинг тикилиб қолишини ва тирбандликни камайтиради
6	Когон тумани ва Бухоро шаҳар трассаларида тўғри трасса ва пиёдалар ўтиш жойларининг йўқлиги	Йўлларнинг янги дизайни бўйича йўлакларни тўғри текислаш режалаштирилган.
7	Йўловчилар ва ҳайдовчилар учун санитария-техник воситаларнинг этишмаслиги: автобус бекатларида алоҳида ҳожатхоналар, аёллар ва болалар учун алоҳида хоналар йўқлиги	Ўзбекистон Ҳукуматининг қарорига биноан (2019 йил 21 сентябрдаги 793-сон), барча ёқилги қуйиш станциялари, агар уларда ҳожатхоналар бўлмаса, 2020 йил 1 мартдан бошлаб ишлаш тақиқланади. Бироқ, парваришlash муаммоси мавжуд бўлса, йўлларда ҳожатхоналар қуриш имкони бўлмайди
8	А 380-даги давлат хизматининг қониқарсизлиги. Масалан, Дамас (автоуловнинг изоҳи) хизматининг муаммолари: Когондан Қарши, Бухоро шаҳрига, Каровулбозорга ташиш учун ушбу машинанинг хавфсизлиги ва имкониятларининг этишмаслиги. Дамас русумли автомашиналар Когон марказигача хизмат қилади, ундан кейин автобуслар Бухоро шаҳрига боришда ишлатилади	Йўл шароитининг яхшиланиши жамоат транспорти воситаларининг, масалан, автобуслар ва таксиларнинг юқори даражада бўлишини таъминлайди. Бу таълим ва соғлиқни сақлаш марказларига етиб бориш учун транспортни осонлаштиради. Тижорат мақсадида бозорларга кириш ва тез бузиладиган маҳсулотларни сотиб олиш ҳам осонлашади. Бутун минтақа бўйлаб алоқа ҳам яхшиланади
9	Йўлнинг тирбандлиги ва йўл шароитлари туфайли узоқ вақт саёҳат қилиш	Йўл шароитининг яхшиланиши тирбандликни камайтиришига олиб келади ва саёҳат вақти камайтирилади

5.3.9. Гендер бўйича баҳолаш

Демография: Давлат статистика қўмитасининг маълум қилишича, 2019 йилда Ўзбекистонда аёллар ва эркекларнинг улуши мос равишда 49,8% ва 50,2% ни ташкил этди. Худди шундай тенденция Бухоро вилояти статистикасида ҳам кузатилмоқда. Тадқиқот натижаларига кўра нафақага чиққан аёллар фоизи эркекларникига нисбатан бир оз кўпроқ, мос равишда 58,1% ва 41,9% ни ташкил этади. ФГМ пайтида аёл иштирокчилар аёлларга қараганда эркекларга кўчиб ўтиш осонроқ эканлигини таъкидладилар. Шунинг учун баъзи уй хўжаликларида аёллар раҳбарлик қилади; ва аёллар болаларга ғамхўрлик қилишади, уй ишларини қилишади ва ишлашади.

Бироқ, туманлар бўйича қарорларни қабул қилишда гендер тафовутлар мавжуд, масалан аёллар транспорт харажатлари тўғрисида ўз қарорларини қабул қила олмайдилар, масалан, аёллар ўз фарзандларини Бухоро шаҳрига юборолмайдилар, бу

транспорт харажатларининг кўпайишига олиб келади. Бухоро ва Когон шаҳарларидаги аёллар оила бюджетига ўз ҳиссаларини қўшишлари ва уй шароитида қарорлар қабул қилиш жараёнига ўз ҳиссаларини қўшишлари мумкинлигини айтдилар.

Касбий тафсилотлар. Ўтказилган сўров натижаларига кўра, аёл ва эркак респондентларнинг аксарияти давлат секторида ишлайди ва мос равишда 48% ва 39% ни ташкил қилади. Ўз бизнеси билан шуғулланадиган / ёки ўзини ўзи иш билан банд бўлган эркакларнинг улуши (10% / 13%) аёлларга (5% / 7%) нисбатан икки баравар кўп. Ишсиз аёллар сони эркакларникига нисбатан анча кўп ва мос равишда 23% ва 6% ни ташкил қилади. Бу аёллар асосан ўқитувчи ва ҳамширалар касбларини эгаллаши билан изоҳланади. Анъанавий равишда коллежда ўқиётган қизлар 21-23 ёшда турмуш қурадилар. ФГМ маълумотлари шуни кўрсатадики, аёллар асосан тикувчилик, пазандачилик, қишлоқ хўжалиги, иссиқхоналар ва фермаларда мавсумий ишчилар сифатида ишлайди ва фермер хўжаликлари эгалари сифатида жуда кам.

Соғлиқни сақлаш ва таълим соҳасидаги бўш иш ўринлари сони чекланганлиги сабабли аёллар иш билан банд бўлган жойларда, хусусан қишлоқ жойларда, ишсизлик даражаси эркакларникига қараганда анча юқори. Транспорт, қурилиш, алоқа хизматларида эркакларнинг улуши (23%) аёлларга нисбатан (10%) нисбатан юқори. Тафсилотлар учун **5.20-жадвалга** қаранг.

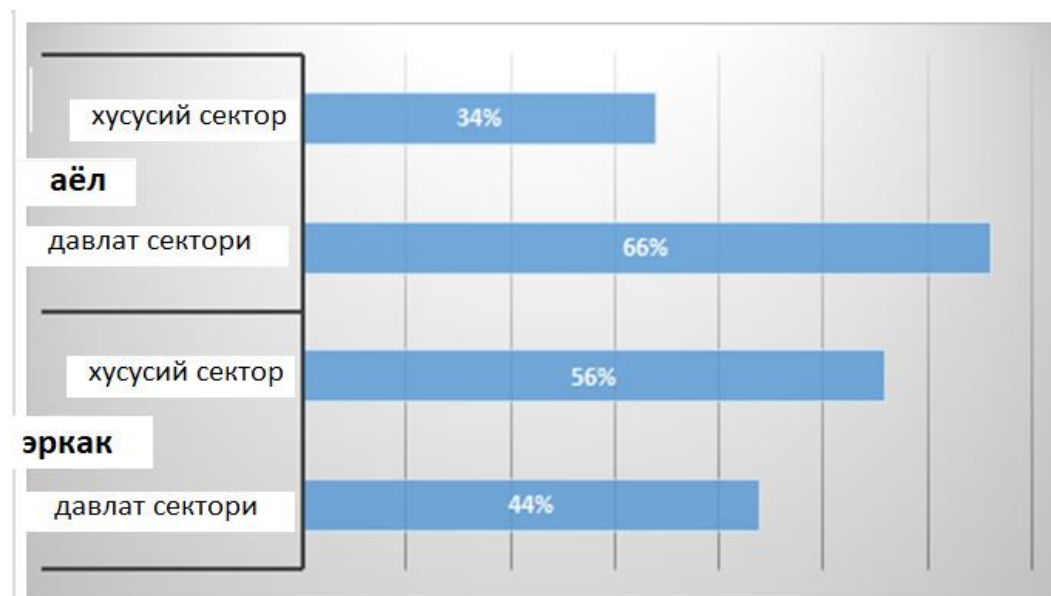
Жадвал 5.20: Иш билан таъминланган аёллар ва эркаклар сони

Секторлар	Аёллар		Эркаклар	
	Умумий	%	Умумий	%
Қишлоқ хўжалиги	20	5,1	31	7,8
Қишлоқ хўжалигидан ташқари сектор (транспорт, қурилиш, саноат, алоқа, савдо, хизмат ва бошқалар)	40	10,3	92	23,3
Давлат сектори (соғлиқни сақлаш, таълим, менежмент, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва бошқалар)	186	47,7	153	38,7
Шахсий бизнес / бизнес / хусусий корхонага эга бўлиш	18	4,6	39	9,9
Шахсий ишини юритувчи	29	7,4	52	13,2
Ишсиз	91	23,3	22	5,6
Бошқалар	6	1,5	6	

Манбае: Бухоро вилояти ижтимоий иқтисодий сўровнома, 2019

ФГМнинг хулосалари шуни кўрсатадики, ишсиз аёллар ўзларига мос иш топишда ёрдам сўраб Аёллар қўмиталарига ва ҳокимликларга мурожаат қилишади. Уларнинг бир қисми қишлоқ хўжалигида ва умумий овқатланиш соҳасида ўз бизнесларини очишга тайёр эканликларини билдиришди. Улар бизнес ва молиявий менежмент бўйича қўшимча тренингдан ўтишни хоҳлашади. Бирок, улар транспорт хизматларидан арзон, хавфсиз ва ишончли фойдаланишлари билан боғлиқ муаммоларга дуч

келмоқдалар. А380 халқаро автомобил йўлида тегишли жамоат транспорти ва санитария-техник воситаларнинг етишмаслиги уларга муаммо туғдиради. Бундан ташқари, аёллар А380 трассаси бўйлаб автовокзалларда янги дўконлар ва кафелар очишга тайёр эканликларини билдиришди. Шунингдек, улар автовокзалларда санитария-техник воситаларни таъмирлаш ва улардан фойдаланиш учун хусусий секторда иштирок этишни тавсия қилишди (**5.17-расмга қаранг**).

Расм 5.17: Давлат ва хусусий секторларда банд бўлган эркак ва аёлларнинг тақсимланиш

ФГМ аёллари А380 йўлидан фойдаланиб, касалхоналарга, бозорларга, иш жойларига бориш ва Бухоро вилоятининг турли туманларида истиқомат қилувчи қариндошларини зиёрат қилишларини бўлишишганлар. ФГМ пайтида аёллардан ушбу жойларга энг кенг тарқалган саёҳат усулларини кўрсатишларини сўрашди. ФГМ маълумотларига кўра, аёлларнинг 20% иштирокчилари шахсий транспорт воситаларига эга эмаслар ва шунинг учун жамоат ҳожатхоналаридан фойдаланишади.

Қоровулбозор туманидаги ФГМ аёл қатнашчиларининг таъкидлашича, аёллар асосан ўқитувчилар ва шифокорлар каби анъанавий касбларни эгаллайдилар ва улар имкониятлари чекланганлиги сабабли кўплаб иш билан боғлиқ муаммоларни учратмоқдалар. Деярли кўпчилик аёллар транспорт харажатларининг улуши оила бюджетининг 30-40 фоизини ташкил этади. Хусусан, мактаб ўқувчилари ва ўқувчилари бўлган уй хўжалиги кундалик йўллари учун ойига 200.000-300.000 сўм сарфлаган. Қоровулбозор туманидаги аёл йўловчилар учун транспорт хизмати қулай ва хавфсиз эмас. Малакали тиббий ёрдам олиш учун аёллар асосан Дамас (етти ўриндик), 10-12 ўринли Газел микроавтобусидан ва жамоат автобусларидан фойдаланадилар. Тадқиқот натижасида Қоровулбозор тумани ва Бухоро шаҳри ўртасидаги масофа қарийб 60 км бўлганлиги ва йўловчилар бир томонлама йўлга тахминан 1,30 соат вақт сарфлаганлиги аниқланди. Аёл талабалар (уларнинг кўплари эрга тегкан) ҳам таълим мақсадида университетларга боришлари керак. Ҳозирги вақтда шаҳарлараро узок масофа ва кам учрайдиган жамоат транспорти муҳим вазифалардандир. Ушбу муаммолар А380 реабилитацияси билан этарлича ҳал қилинади.

Санитария-техник воситаларнинг этишмаслиги аёллар ва болалар учун энг муҳим масалалардан биридир. Йўл бўйида алоҳида ҳожатхоналар белгилари бўлса ҳам, уларнинг аксарияти асосий йўлдан 100 м ёки ундан кўпроқ масофада жойлашган. Хусусан, ёмғир ва қор пайтида бу муассасаларга кичик болалар ва қариялар билан этиб бориш қийин. Шунинг учун эркаклар ва аёллар учун алоҳида санитария иншоотларини қуришни тавсия этдилар. Бироқ, техник хизмат кўрсатишда қийинчиликлар туфайли, бундай йўлларни йўл қўмитаси қура олмаяпти. Тадқиқотда А380 Буюк Ипак йўлининг бир қисми ва Бухоро вилоятидаги муқаддас ва тарихий жойларга кириш имконияти мавжудлиги текширилди. Ушбу минтақада одамлар маънавий ва тарихий илдизларга эга. Масалан, йилига бир марта "7 авлиёлар (пир)" га ташриф буюриш кўплаб Бухороликлар учун одатий ҳолга айланган. ФГМ замонавий ва қулай санитария иншоотларидан фойдаланишнинг этишмаслиги ёш, оқсоқоллар ва ногиронлиги бор зиёратчилар ва сайёҳларнинг сонини камайтираётганлигини кўрсатди. Ушбу ҳолат йўлни қайта тиклаш билан жиддий ҳал қилинади.

Аёл иштирокчилар рўйхати ва ФГМ қатнашувчиларининг фотосуратлари **В 1-иловада** келтирилган.

6. ТАЪСИРНИ БАҲОЛАШ ВА БОШҚАРИШ ЧОРАЛАРИ

Ушбу бобда таклиф этилаётган лойиҳанинг атроф-муҳитга ва одамларга бўлган таъсири муҳокама қилинади; Ушбу мумкин бўлган таъсирларни юмшатиш чоралари ҳам кўриб чиқилади.

6.1. Таъсирни Баҳолаш Методикаси

Ушбу АМ&ИТБда ҳар бир потенциал таъсир турли хил тегишли тавсифлари (масалан, тури, миқёси, давомийлиги, частотаси, даражаси) бўйича тасвирланган.

Муҳимлиги ёки аҳамиятли эмаслигини аниқлаш учун мумкин бўлган таъсирлар юқоридаги белгилар асосида сифат назаридан баҳоланади.

Потенциал таъсирларнинг аҳамияти қуйида тавсифланган рецепторларнинг таъсир катталигини ва сезгирлигини ҳисобга оладиган хавфларни баҳолаш методологияси ёрдамида баҳоланди.

Таъсир катталиги

Лойиҳанинг мумкин бўлган оқибатлари қуйидагича параметрларни кўриб чиқиш асосида асосий, ўртача, кичик (номинал), таснифланди: 1) таъсир қилиш давомийлиги; 2) таъсирнинг фазовий даражаси; 3) ўзгарувчанлик; 4) эҳтимоллик; 5) ҳуқуқий стандартлар ва ўрнатилган профессионал мезонлар.

Лойиҳанинг ҳар бир Потенциал таъсирининг ҳажми **6.1-жадвалда** келтирилган тоифалар бўйича аниқланган.

Жадвал 6.1: Миқёсни аниқлаш учун параметрлар

Параметр	Асосий	Ўрта	Кичик	Номинал
Потенциал таъсирнинг давомийлиги	Узоқ муддатли (лойиҳа муддати тугагандан кейин)	Ўрта муддатли Лойиҳанинг амал қилиш муддати (лойиҳа муддати давомида)	Қурилиш муддати билан чекланган	Аниқланган потенциал таъсирга эга бўлмаган вақтинчалик
Мумкин бўлган таъсирнинг фазовий даражаси	Лойиҳадан ташқарида жуда кенг тарқалган	Лойиҳанинг бевосита таркибий қисмларидан ташқари, лойиҳа чегаралари ёки маҳаллий майдон	Лойиҳа доирасида	Лойиҳанинг таркибий қисми ёки аниқланган потенциал таъсир кўрсатмасдан сайт чегаралари ичидаги аниқ жой
Мумкин бўлган таъсирларнинг қайтарилиши	Потенциал таъсир доимий равишда бўлиб, бошланғич босқичга қайтиш учун катта	Дастлабки маълумот базага қайтиш учун бир неча йил ёки ундан кўпроқ вақтни талаб қилади	Бошланғич ҳолат табиий равишда ёки бир неча ой ичида чекланган	Бошланғич ҳолат доимий бўлиб қолмоқда

Параметр	Асосий	Ўрта	Кичик	Номинал
	аралашувни талаб қилади		аралашув билан қайтади	
Хуқуқий стандартлар ва ўрнатилган профессионал мезонлар	Миллий стандартларни ёки халқаро кўрсатмалар / мажбуриятларни бузса	Миллий стандартларда берилган чекловларга жавоб беради, лекин бир ёки бир нечта параметрларда халқаро қарз бериш қоидаларига зиддир	Минимал миллий стандарт чегараларига ёки халқаро кўрсатмаларга жавоб беради	Тааллуқли эмас
Потенциал таъсирларнинг юзага келиш эҳтимоли	Оддий операцион ёки курилиш шароитида юзага келади (Аниқ)	Энг ёмон ҳолатда (салбий таъсир) ёки энг яхши ҳолат (ижобий таъсир) шароитида юз беради (эҳтимол)	Ғайритабиий, мустасно ёки фавқулодда вазиятларда (вақти-вақти билан)	Бундай ҳодиса бўлиши мумкин эмас

Рецепторларнинг сезгирлиги

Рецепторнинг сезгирлиги аҳолининг (шу жумладан яқинлик / рақамлар / заифликлар) ва лойиҳа жойида ёки унинг атрофидаги хусусиятларнинг мавжудлиги асосида аниқланди. Лойиҳанинг ҳар бир юзага келиши мумкин бўлган таъсири учун тегишли рецепторларнинг сезгирлиги **6.2-жадвалда** келтирилган мезонлардан фойдаланган ҳолда аниқланди.

Жадвал 6.2: Сезгирликни аниқлаш мезонлари

Таъсирчанликни аниқлаш	Таъриф
Жуда кўп	Таклиф қилинаётган ўзгаришларни ёки уни юмшатиш учун минимал имкониятларни сингдириш кичик қобилиятига эга ёки қобилиятга эга бўлмаган заиф рецепторлар
Кўп	Таклиф қилинаётган ўзгаришларни ёки уни юмшатиш учун чекланган имкониятларни сингдириш кичик қобилиятига эга ёки қобилиятга эга бўлмаган заиф рецепторлар
Енгил	Таклиф қилинаётган ўзгаришларни сингдириш ёки юмшатиш учун мўътадил имкониятларга эга бўлган заиф рецептор
Паст	Таклиф қилинаётган ўзгаришларни ёки / ва юмшатиш учун яхши имкониятларни яхши сингдирадиган заиф рецептор

Мухимликни баҳолаш

Таъсир катталигини баҳолагандан ва қабул қилувчи муҳит ёки потенциал рецепторларнинг сифати ва сезгирлигини аниқлагандан сўнг, ҳар бир потенциал таъсирнинг аҳамияти **6.3-жадвалда** кўрсатилган таъсир аҳамияти матрицаси ёрдамида аниқланди.

Жадвал 6.3: Таъсир мезонларининг аҳамияти

Таъсирнинг катталиги	Рецепторларнинг Сезувчанлиги			
	Жуда кўп	Кўп	Енгил	Паст
Катта	Хавфли	Баланд	Мўтадил	Минимал
Ўртача	Баланд	Баланд	Мўтадил	Минимал
Кичик	Мўтадил	Мўтадил	Паст	Минимал
Номинал	Минимал	Минимал	Минимал	Минимал

6.2. Потенциал таъсир хулосаси

Ушбу таъсирларнинг қисқача тавсифи ва таъсирини камайтириш чора-тадбирлари билан бирга **6.4-жадвалда** келтирилган ва ундан кейин бу таъсирлар ҳақида мунозаралар келтирилган.

Жадвал 6.4: Потенциал таъсирларнинг қисқача тавсифи ва уларнинг аҳамияти

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
Транспорт тизимини такомиллаштириш	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	-	Баланд	Транспорт тизимини такомиллаштириш	Тааллуқли эмас
Лойихани амалга ошириш оқибатлари									
Ер сотиб олиш ва бошқа жойга кўчириш (бешта чорраха билан боғлиқ)	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Йўқ	Аниқ	Катта	Юмшоқ	Мўтадил	Жабрланганларга / ташкилотларга тўланадиган компенсация.	Минимал
Ҳимоясиз уй хўжаликларининг, Фермер хўжаликлари ва таъсирланган уй хўжаликлари даромад манбаларини йўқотиш	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Йўқ	Эҳтимол	Катта	Юмшоқ	Мўтадил	Жабрланганларга / ташкилотларга тўланадиган компенсация.	Минимал
Экотизимга таъсири	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Йўқ	Аниқ	Ўртача	Паст	Минимал	Қўшимча чоралар талаб қилинмайди	Минимал
Қурилиш босқичи билан боғлиқ таъсирлар									
Маҳаллий ҳамжамиятларни иш билан	Қисқа муддатли	Лойиха доирасида	Ха	Аниқ	Ўртача	-	Баланд	Қурилиш ишларида маҳаллий жамоаларга устунлик бериш; Пудратчилар томонидан эълон	-

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
таъминлаш имкониятлари								қилинадиган бандлик сиёсати. Ишчилар учун ахлоқ қоидалари. -	
Тупроқнинг ифлосланиши ва эрозия хавфи	Ўрта муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси тайёрланади ва амалга оширилади. Экин майдонларида қазиб олинган юқори тупроқ алоҳида-алоҳида сақланиб, қайта тўлдиришда энг юқори қатлам сифатида ишлатилади. Тупроқ эрозиясини олдини олиш учун тўлдирилган тупроқ зичланади. Қазиб олинган тупроқнинг эрозиясини олдини олиш / минималлаштириш чоралари кўрилади. Тупроқнинг юқори қатлами алоҳида сақланади ва тикланганидан кейин энг юқори қатлам сифатида тикланади	Минимал
Сувнинг ифлосланиш хавфи	Қисқа муддатли	Кенг тарқалган	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси тайёрланади ва амалга оширилади. Тозаланмаган оқова сувлар ер ости ёки сув ҳавзаларига ташланмайди.	Минимал

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
								Зарарли моддалар стандартларга мувофиқ ишлов берилади ва сақланади.	
Каналлар ва дренаж коллекторларининг блокраниши ёки шикастланиши	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Йўқ	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Каналлар ва коллекторларга зарар этказилишининг олди олинади; Қурилишни режалаштириш каналлар ва коллекторларни тўсиб қўймаслик учун амалга оширилади; Агар бузилган бўлса, каналлар ва коллекторлар таъмирланади ва тикланади. Ҳеч қандай ўлжа ва қолдиқлар каналларга ва коллекторларга тўкилмайди / ташланмайди	Минимал
Қурилиш ишларидан чанг ва ҳавонинг ифлосланиши	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ҳа	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси тайёрланади ва амалга оширилади. Сув сепиш амалга оширилади.	Минимал
Қарз олиш жойларига ва қурилиш материалларини этказиб беришга таъсири	Қисқа муддатли	Кенг тарқалган	Йўқ	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Ижарага олиш жойлари учун экин майдонидан ташқари жойлар танланади; Тупроқни ижарага олгандан кейин майдонлар тикланади; Ижарага олиш майдонларининг чуқурлиги 1 метргача сақланади.	Мўтадил

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўқи йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
								Қум ва тошлар лицензияланган карерлардан олинади.	
Қазиб олинганлар, қолдиқлар, асфалт парчаларини ишлаб чиқариш	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Қазиб олинганлар иложи борича қайта фойдаланилади; Ортиқча қазилганлар ва қолдиқлар белгиланган жойларда йўқ қилинади	Минимал
Қаттиқ ва хавfli чиқиндиларни ҳосил қилиш	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Чиқиндиларни бошқариш режаси тайёрланади ва амалга оширилади. (ЗР) амалиётини қисқартириш, қайта ишлаш ва қайта ишлатиш тавсиялари қўлланилади	Минимал
Қурилиш фаолиятдан шовқин ва тебраниш (вибрация)	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Шовқин тўсиқлари каби шовқинни камайтириш бўйича тадбирлар, айниқса сезгир рецепторларга яқин жойда амалга оширилади; Сезгир рецепторларга яқин жойда таъсирни минималлаштириш учун иш вақти соланади.	Кичикдан Мўтадилгача
Лойиҳа жойини тозалаш ва тиклаш	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Қурилиш майдонларини тозалаш ишлари олиб борилади	Минимал
Ерларнинг тозаланиши натижасида ўсимлик ва	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Жайрон экомарказидан 500 м масофада ёки бошқа сезгир яшаш жойлари яқинида лагерлар ташкил этилмайди;	Минимал

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
ҳайвонот дунёсига таъсири									
Қурилиш фаолиятдан Жейран Эко-марказига таъсири (Эко-марказда ёввойи турлари безовта қилиш, бахтсиз ҳодисалар)	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Ўртача	Юмшоқ	Баланд	Қурилиш даврида экомарказ маъмурлари билан алоқани ўрнатиш; Эко-марказдаги ишчиларга ёввойи турлар тўғрисида маълумот берилади	Кичикдан Мўтадилгача
Лойиҳа жойини тозалаш, қурилиш ишлари натижасида иссиқхона газлари чиқарилиши	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Самарали ва яхши хизмат кўрсатадиган техникадан фойдаланган ҳолда газ эмиссияси минималлаштирилади	Кичикдан Мўтадилгача
Экинларга зарар	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Пухта қурилиш ва участкани бошқариш ва қурилиш ишларини режалаштириш орқали экинларга этказиладиган зарар камаяди Компенсация боғбон/ ер эгаларига тўланади	Кичикдан Мўтадилгача
Кириш йўллارнинг тўсилиши ва маҳаллий инфратузилманинг	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Кескин	Баланд	Графикни бошқариш режаси амалга оширилади Муқобил йўналишлар аниқланади; Бузилган инфратузилма тикланади	Минимал

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
шикастланиши, йўл тирбандлик									
Аҳоли саломатлиги ва қурилиш хавфсизлиги ва фаолиятдан хавфсизлиги	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	Кескин	Баланд	Жамият саломатлиги ва хавфсизлигини бошқариш режаси тайёрланади ва амалга оширилади; Зарарли моддалар стандартларга мувофиқ ишлов бошқарилади ва сақланади; Жамият билан алоқа қилиш давом этади.	Мўтадил
Касбий саломатлик ва хавфсизлик	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	Кескин	Баланд	Касбий соғлиқ ва хавфсизлик режаси амалга оширилади	Мўтадил
Маҳаллий манбаларга қўшимча юк	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Сув ва ёқилғи каби маҳаллий ресурслар зарур тасдиқлаш ва жамоат маслаҳатларидан сўнг олинади	Минимал
Маданий манбаларга таъсири	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Ўртача	Кескин	Баланд	Имкониятларни топиш жараёни амалга оширилади	Минимал
Ижтимоий можаролар ва аёлларнинг шахсий ҳаёти, ишчилар сони, гендер муаммолари	Қисқа муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Ўртача	Юмшоқ	Мўтадил	Ҳамжамият билан алоқа ўрнатилади; Қурилиш лагерлари аҳоли пунктларидан камида 500 м масофада, Лойиҳа Бошқариш Жамоаси ва маҳаллий ҳокимият розилиги билан қурилади;	Кичикдан Мўтадилгача

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўқи йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
								Ишчилар оқимининг ва гендер асосидаги зўравонликлар (ГАЗ) бўйича кўрсатмалар амалга оширилади; Ишчилар учун ахлоқ қоидалари кучайтирилади.	
Impacts from O&M Activities									
Йўлда чиқиндиларни бошқариш	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	Кескин	Баланд	Чиқиндиларни бошқариш режаси амалга оширилади Йўлдан фойдаланувчиларга маълумот бериш учун йўл белгиси ўрнатилади	Минимал
Ҳавонинг ифлосланиши	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	Юмшоқ	Мўтадилдан Баландгача	Йўл бўйлаб Дарахт экиш олиб борилади	Мўтадил
Шовқин ва тебраниш (вибрация)	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Аниқ	Катта	Кескин	Баланд	Сезгир рецепторларда ёнида шовқин тўсиқлари каби шовқинни камайтириш чоралари кўриб чиқилади	Мўтадил
Таъминот пайтида меҳнат муҳофазаси ва хавфсизлик	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Катта	Кескин	Баланд	КС&Хни бошқариш режаси амалга оширилади	Ўртача

Потенциал таъсирлар	Таъсир муддати	Фазовий кенглик	Қайтарувчанлик борми йўки йўқ	Эҳтимоллик	Ўлчам	Таъсирчанлик	Юмшатилишдан олдин аҳамияти	Юмшатиш чоралари	Юмшатишда н сўнг аҳамияти
Жамият саломатлиги ва хавфсизлиги	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Катта	Кескин	Баланд	Жамият саломатлиги ва хавфсизлигини бошқариш режаси амалга оширилади; Йўл белгилари ўрнатилади; Жамият билан алоқа қилиш давом этади. Фавқулодда хизматлар (тез ёрдам, қутқарув воситалари) ташкил этилади.	Мўтадил
Жейран эко-марказига таъсири (йўлда пайдо бўлиши, Эко-марказдаги ёввойи турларни безовта бўлиши)	Узоқ муддатли	Маҳаллий	Ха	Эҳтимол	Ўртача	Кескин	Баланд	Йўл белгилари ўрнатилади; Эко-марказ маъмурлари билан алоқа ўрнатиш.	Кичикдан Мўтадилгача
Иссиқ Газлари эмиссияси	Узоқ муддатли	Халқаро	Йўқ	Аниқ	Ўртача	Юмшоқ	Ўртача	Тааллуқли эмас	Мўтадил

6.3. Лойиҳа жойлашуви туфайли таъсирлар

Қурилишдан аввалги давр билан боғлиқ атроф-муҳитга таъсирлар қуйида муҳокама қилинади

6.3.1. Транспорт тизимини такомиллаштириш

Йўл тармоғи Бухоро вилояти иқтисодиётининг муҳим қисмидир. Транспорт тизимининг самарали ишлаши иқтисодий ўсишни, яхлитликни ва миллий хавфсизликни барқарор ривожланишига, шунингдек маҳаллий аҳолининг турмуш даражаси ва фаровонлигини оширишга олиб келади. Инвестицион дастурнинг асосий иқтисодий фойдалари бу транспорт воситаларидан фойдаланиш харажатларини тежаш, саёҳат вақтини қисқартириш ва транспорт билан боғлиқ транзакцион харажатларни камайтириш.

Бошқа имтиёзлар:

- (1) халқаро транспорт йўлакларини барпо этиш;
- (2) автомобил транспорти самарадорлигини ошириш;
- (3) йўллар сифатини яхшилаш ҳисобига юк ва йўловчи ташиш ҳажмини кўпайтириш;
- (4) йўл ўқнинг юк кўтариш қобилиятини ошириш;
- (5) йўл ҳаракати хавфсизлиги яхшиланиши туфайли йўл-транспорт ҳодисаларининг камлиги;
- (6) А380 км узунликдаги 150-228 км йўл бўйлаб маҳаллий аҳоли ва сайёҳлар учун санитария шароитларини яхшилаш; ва
- (7) лойиҳа ҳудудидаги ёшлар ва турмуш учун янги имкониятлар очиш.

6.3.2. Мажбурий Кўчириш

Лойиҳанинг мажбурий равишда бошқа жойга кўчириш оқибатлари, авваламбор, бешта янги чорраха ва 5 та йўл қурилиши учун талаб қилинадиган эрларни олиш билан боғлиқ (3.3.3 бўлимига қаранг). Чорраха жойлашиши ва кўриниши 3.5 дан 3.10-расмларда келтирилган. Ушбу ўтиш жойлари учун жами 7,41 гектар (га) ер керак бўлади. Мажбурий равишда эрни сотиб олиш тўғрисидаги батафсил маълумот кейинчалик ҳужжатда келтирилган. Ушбу эрни олиш фермер хўжалигининг даромадларини йўқотишига олиб келади. Ушбу таъсирларнинг хулосаси кейинчалик ҳужжатда келтирилган. Ушбу таъсирнинг аҳамияти 6.4-жадвалда кўрсатилганидек, Ўртача деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Юқорида тавсифланган бошқа жойга кўчириш таъсирини бартараф этиш учун қисқартирилган кўчириш режаси (ҚКР) тайёрланган. Жабрланганларга компенсация ва ёрдам кейинчалик ҳужжатда келтирилган ҚКРда белгиланган мезонларга мувофиқ тўланади.

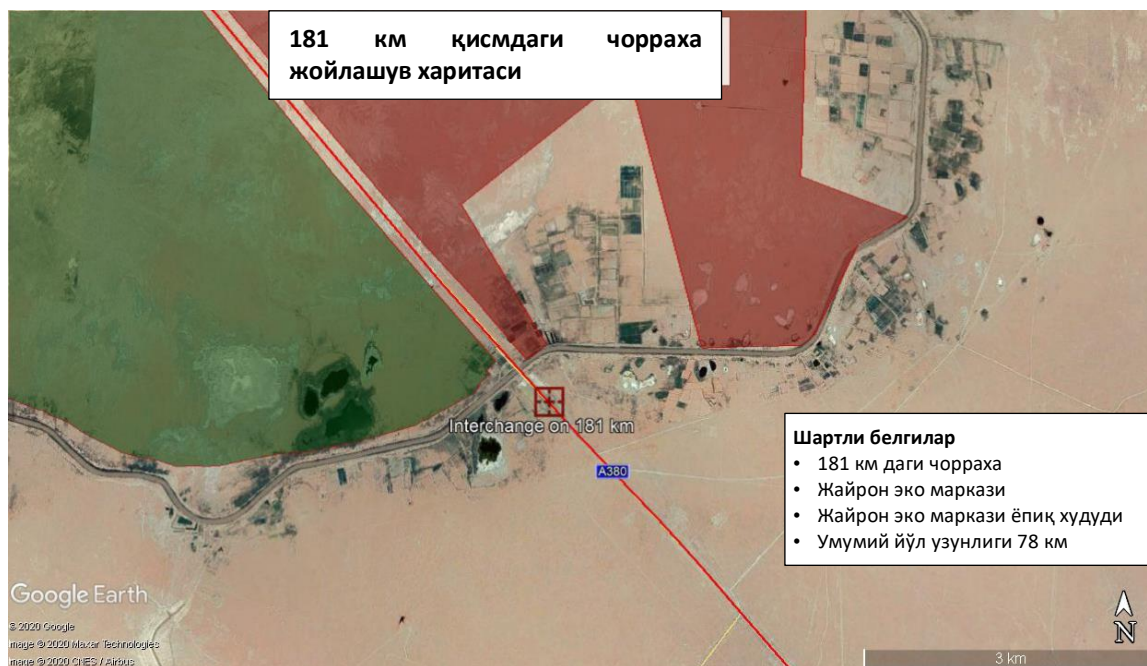
Қолдиқ таъсир

ҚҚРни амалга оширгандан сўнг, лойиҳанинг мажбурий равишда бошқа жойга кўчириш таъсири энгиллаштирилади. Шу сабабли, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти, **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек, минимал бўлиши кутилмоқда.

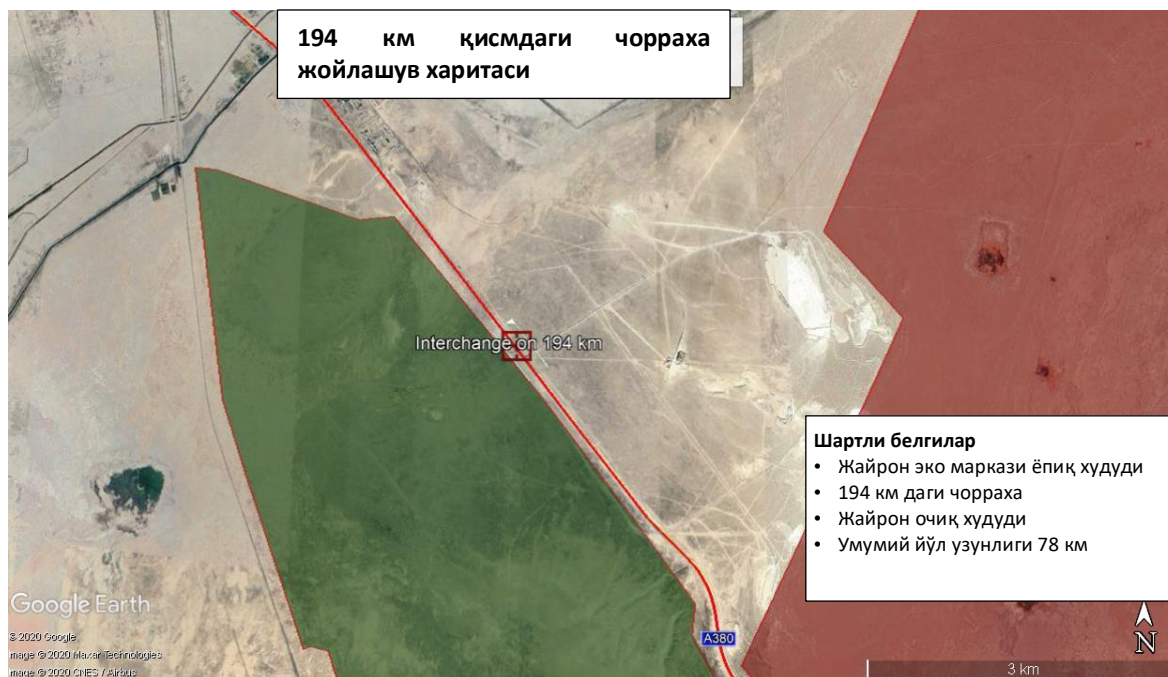
6.3.3. Экотизимга таъсири

Мавжуд А380 йўл, қишлоқ хўжалиги ва шаҳар экотизимлари мавжуд ҳудудлардан ўтади. "Жайрон" экомаркази - бу кўриқланадиган ҳудуд бўлиб, лойиҳа ҳудудида юқори экологик вазифаларни бажаради. Жайрон экомаркази 1977 йилда ташкил этилган, А380 йўли эас 1960 йилда қурилган. Юқорида айтиб ўтилганидек, Жейран Эко-марказининг очик қисми А380 йўлининг 181-190 км участкасининг ўнг томонида жойлашган бўлиб, Жайроан экотизимининг ҳимояланган ҳудуди 181-198 км участканинг чап томонида жойлашган.

Таклиф этилаётган лойиҳа А380 йўлида бешта йўл чорраҳаларини қуришни ўз ичига олади (**3.3.3** бўлимига қаранг). 181 км масофада қурилиши керак бўлган йўлак (**6.1 ва 6.2-расмларга** қаранг) Жайрон экомарказидан жануби-шарққа 460 м масофада жойлашган (иккала очик ҳудуд ва тўсилган қисмлар). 194 км масофада қуриладиган чорраҳа ҳимояланган Жайрон экомарказидан шимоли-шарқда жойлашган. Ушбу чорраҳанинг радиуси мавжуд йўлга қараганда кенгроқ бўлади. Ушбу ўтиш жойи ва Жайрон Эко-марказининг тўсиғи орасидаги масофа 20 м. Шундай қилиб, лойиҳа, лойиҳалаштирилган майдонга бевосита таъсир қилмайди. А380 йўлида мавжуд транспорт ҳаракати трафики ва ушбу тирбандликдан келиб чиқадиган шовқин туфайли, Жайроан Эко-марказидаги ёввойи турларнинг аксарияти йўл йўлагидан узокроқ жойда қолиши мумкин. Лойиҳанинг Жайрон экомарказига (А380 дан 181-198 км масофада), айниқса унинг ёввойи турларининг хавф-хатарлари ва таъсири, эҳтимол, мавжуд таъсирларга ўхшаш бўлиши мумкин ва транспорт воситаларининг ҳажми ва ортиб бораётган тезлиги сезиларли даражада ушу таъсирларни табиати йўки интенсивлигини ўзгармаслиги мумкин. Қурилиш жараёнида баъзи ноқулайликлар бўлиши мумкин, улар қуйидаги бўлимларда кўриб чиқилади.

Расм 6.1: 181 км да ўзаро кесишма йўлни жойлашуви

Расм 6.2. 194 км да ўзаро кесишма йўлни жойлашув

Юқоридаги мунозарани ҳисобга олган ҳолда, **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек, лойиҳанинг экотизимга таъсирининг аҳамияти юмшоқ деб баҳоланди.

Енгиллаштириши

Дизайн давомида чорраха жойлари Жейран эко-марказида қўрикланадиган ҳудуддан ер сотиб олишнинг олдини олди.

Шунга қарамай, бу эрда вазиятни яхшилаш учун қуйидаги қўшимча юмшатиш чоралари таклиф этилади:

- Эко-марказнинг ҳозирда ҳимояланмаган қисми бўйлаб тўсиқ ўрнатиш каби қўшимча таъсир чораларини, эко-марказ маъмурлари билан келишиб олиш.
- Йўл белгиларини ўрнатиш, ҳайдовчиларга ёввойи ҳайвонлар борлиги тўғрисида огоҳлантириш.
- Ҳайвонларнинг кесиб ўтиши ва йўлда мумкин бўлган тўқнашувларга йўл қўймаслик учун мавжуд тўсиқни мустаҳкамлаш.
- Ёввойи турлар иштирокидаги ҳар қандай йўл тўқнашуви / ўлдиришни қайд этиш.
- Эко-марказнинг икки қисмини боғлайдиган ёввойи турлар учун йўл ўтказгичнинг яратишни тегишли маъмурлар билан келишган ҳолда кўриб чиқиш.

Экологик марказнинг ёввойи табиат ресурсларини ҳимоя қилишни ўз ичига оладиган Ф&ТХ ходимларининг салоҳиятини ошириш.

- Ёввойи табиатни муҳофаза қилишнинг доимий мониторингини таъминлаш ва ҳар қандай қўшимча чоралар зарурлигини аниқлаш учун доимий равишда Эко-марказ маъмурлари билан алоқани сақлаб туриш.

Қолдиқ таъсир

Юқорида санаб ўтилган юмшатиш чораларини амалга оширгандан сўнг, таклиф қилинаётган лойиҳа ушбу ҳудуднинг табиий ўсимликлари ва ёввойи табиатига озгина таъсир кўрсатса, улар ҳам кейинчалик қисқаради. Шунинг учун қолдиқ таъсир 6.4-жадвалда кўрсатилгандек Енгил деб баҳоланди.

6.4. Қурилиш босқичида таъсирлар

6.4.1. Бандлик Имкониятлари

Қурилиш пудратчиси (лар) катта иш кучига эга бўлади. Бу ишчи кучининг катта қисми ҳайдовчилар, механиклар, темирчилар, техниклар, электрчилар, чилангар, пайвандчилар, қоровуллар, лагер ходимлари, омбор ишчилари ва қўлда ишлайдиган ишчиларни ўз ичига олган малакали ва ярим малакали ишчиларни ташкил этади. Маҳаллий жамоалар манфаатдор томонлар билан консултациялар давомида лойиҳанинг ишчи кучига қўшилиш истагини билдиришди. Пудратчилар маҳаллий жамоаларнинг интилишларига мувофиқ равишда маҳаллий аҳолини иш билан таъминлашни максимал даражада ошириш учун шартнома асосида иш олиб борадилар. Маҳаллий жамоалар билан яхши муносабатларни ривожлантиришдан ташқари, маҳаллий иш билан таъминлашни кўпайтириш ҳам иқтисодий жиҳатдан самарали бўлиши мумкин, чунки мамлакатнинг бошқа қисмларидан ишчи кучини жалб қилишдан, бу анча арзон бўлиши мумкин.

Енгиллаштириш

Бу лойиҳанинг ижобий таъсиридир ва шунинг учун бу каби юмшатишга муҳтож эмас. Пудратчилардан лойиҳа ҳудудидаги барча жамоалар, хусусан лойиҳага дахлдор шахслар (ЛДШ) учун ишга жойлашиш имкониятларидан тенг равишда фойдаланиш имкониятини таъминлаш учун бандлик сиёсатини шакллантириш талаб қилинади. Шунингдек, лойиҳа ёки унинг пудратчилари / таъминотчилари томонидан болалар

меҳнати ва мажбурий меҳнат жалб этилмаслиги таъминланади. ЛАОЖ атроф-муҳит ва ижтимоий мутахассиси, болалар меҳнати ёки мажбурий меҳнат мавжуд эмаслигига ишонч ҳосил қилиш учун доимий равишда лойиҳа жойига ташриф буюради. Бундан ташқари, ҳар йили ўтказилган Э&И мониторинги қурилиш майдонларида болалар меҳнати ёки мажбурий меҳнатнинг тарқалишига қарши қаратилади.

6.4.2. Тупроқнинг ифлосланиши ва эрозияси

Қурилиш босқичида, ёнилғи ва нефт бақлари, транспорт воситалари ва механизмлар ва кимёвий моддаларни сақлаш жойларида, ҳовлиларда, цемент заводларида, ишчилар лагерларида ва турар-жой биноларида ва сақлаш жойларида тасодифий тўкилиш ва оқиш хавфи мавжуд. Бу тўкилишлар тупроқни ифлослантириши ва минтақадаги ер усти сувлари ва ер ости сувларини ифлослантириши мумкин. Вақтинчалик иншоотлар, масалан, лагерлар ва офислардаги чиқинди сувлар тупроқни ифлослантириши ва юзага оқиши мумкин.

Қурилиш жараёнида тупроқнинг, шу жумладан транспорт воситаларининг ҳаракати бузилиши тупроқнинг юқори қатламлари яхлитлигини бузилишига олиб келиши мумкин. Шикастланган тупроқ осонроқ эрийди ва ёмғир пайтида сув оқимларига ювилади ва қуруқ даврда чанг ҳосил қилиши мумкин.

А380 йўлини реконструкция қилиш учун олиб борилган қазилган тупроқ эрозиясига олиб келиши мумкин. Ёмғирнинг юқори даражаси, шунингдек қазилган жойларда тезроқ эрозияни келтириб чиқариши мумкин.

Экин майдонларида олиб бориладиган қазилган тупроқнинг юқори қатламини йўқотишига олиб келиши мумкин, бу эса тупроқ унумдорлигини пасайишига олиб келади ва натижада ҳосилдорликни пасайтиради.

Тупроққа таъсирнинг аҳамияти Юқори деб баҳоланди, **6.4-жадвалда** келтирилган.

Юмшатиш

Қуйидаги юмшатиш чоралари амалга оширилади:

- Пудратчи иш бошланишидан олдин ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади.
- Пудратчи тупроқга тўқилмаслиги ва ифлосланишининг олдини олиш учун тегишли чораларни кўриши керак;
- Пудратчи ифлослантирувчи моддаларни тасодифий тўқилгандан сўнг дарҳол чораларни кўради тарқилишни олдини олиш учун;
- Пудратчи ифлосланган тупроқларни йиғади, уларни атроф-муҳитга зарар этказмайдиган тарзда тозалайди ва йўқ қилади;

Хавфли материалларни сақлаш учун мўлжалланган барча жойлар карантин остига олиниши ва фавқулодда вазиятларга қарши курашиш учун тегишли жиҳозлар билан таъминланиши, барча амалдаги қонунчилик талабларига жавоб бериши керак;

Амалий бўлган жойларда, айниқса экин майдонларида, юқори тупроқ тозаланиши ва керак бўлган тўпланиши керак.

- Лойиҳа жойида транспорт воситалари ва жиҳозлар таъмирланмайди. Агар иложи бўлмаса, тупроқни ва сувнинг ифлосланишини олдини олиш учун , ниқобланган қоплама қўлланилади.
- Вақтинчалик тупроқ захиралари, шамол ва сув эрозиясидан ҳимоя қилинади
- Оқава сувлар чиқиндиларини йиғиш жойида септик идишлар ва дренаж кудуклари цингари тозалаш воситалари ўрнатилади. Сув эрга сингиб кетади, шунда оқинди бўлмайди. Шу билан бир қаторда, қурилиш лагерлари ва бошқа иншоотлардаги оқова сувлар йиғилиб, яқин атрофдаги тозалаш иншоотларига этказилади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги енгиллаштириш чора-тадбирлари амалга оширилгандан сўнг, лойиҳанинг тупроқнинг ифлосланишига ва тупроқ эрозиясига таъсири этарлича яна енгиллаштирилади. Демак, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек минимал бўлиши кутилмоқда.

6.4.3. Сув Ифлосланиши

Қазиш ишлари, бурғулаш натижасида майдаланган ва ер ости тош материаллари қолдиқлари

- Йўлни қазиш ва бузиш, очиқ қазиш ишлари, эски йўл қопламаси учун бетон қуйиш ишларидан қолдиқлари;

Қурилиш ишчилар лагерларидан чиқадиган оқава сувлар;

- Нефт ва кимёвий тўкилиш; транспорт воситаларини ва бошқа техникаларни ювиш;
- Кўприкларни ётқизиш;
- Илгари муҳокама қилинган тупроқнинг ифлосланишига олиб келадиган бошқа тадбирлар ҳам сувнинг ифлосланишига олиб келиши мумкин.

Сувни атроф-муҳитига таъсирнинг аҳамияти **6.4 жадвалда** келтирилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш

- Лойиҳадан келиб чиқадиган сувнинг ифлосланишини камайтириш учун қуйидаги чора-тадбирлар амалга оширилади:
- Пудратчи иш бошланишидан олдин ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади. Тўғри бошланғич маълумотлар йиғилади;
- Пудратчи кўприк қурилишининг атроф-муҳитга таъсирини бартараф этиш учун кўприк қурилишини бошқариш режасини тайёрлайди;
- Пудратчи сув объектларига оқова сувларни оқизиш бўйича миллий қонунчиликка риоя қилиши шарт;
- Пудратчидан сувнинг тўкилиши ва ифлосланишининг олдини олиш учун унинг тегишли чораларини кўриш талаб қилинади;

- Хавфли материалларни сақлаш учун мўлжалланган барча жойлар карантин остига олиниши ва фавқулодда вазиятларга қарши курашиш учун тегишли жиҳозлар билан таъминланиши, барча амалдаги қонунчилик талабларига жавоб бериши керак;
- Ишчилар лагери сув ҳавзаларидан камида 500 м масофада жойлашган бўлиши керак.
- Хожатхонадаги оқинди сувлар канализациядан септик бакларга тушади. Вақти-вақти билан канализация жойларини ва лагерларни тозалаш учун канализация ташиш машиналари ишлатилади.
- Зарарли қурилишдан келиб чиган сувларни жойларда канализация, коллектор ёки ер ости сувларига кириб ва сув сифатининг пасайиши хавфини камайтириш учун мой ва сув ажратувчи ва сув ҳавзалари ўрнатилади.
- Каналлар ва коллекторлар яқинида қурилиш ишлари олиб борилади, бунда сувда ҳеч қандай чиқинди ёки қазилган тупроқ тўкилмаслиги учун

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чора-тадбирлари амалга оширилгандан сўнг, лойиҳанинг сув ресурсларига таъсири этарли даражада камаяди. Демак, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек Минимал бўлади.

6.4.4. Каналлар ва дренаж каналларининг тиқилиб қолиши ёки шикастланиши

Айниқса ушбу суғориш каналлари ва дренаж каналлари яқинидаги йўл қурилиши, шунингдек кўприкларни қуриш ишлари каналларнинг ён томонларига ва дренаж каналларига зарар этказиши ва ҳатто уларни тўсиб қўйиши мумкин. Қурилишни ётқизиш каналлар ва дренаж каналларида сувни ёки вақтинча кофердамни йўналтиришни талаб қилиши мумкин. Суғориш каналларининг шикастланиши ёки блоккланиши суғориш учун сув билан таъминланишнинг пасайишига олиб келади ва шу билан қишлоқ хўжалиги экинларининг нобуд бўлишига олиб келади. Худди шундай, дренаж каналларининг ҳар қандай шикастланиши ёки блоккланиши маҳаллий сув тошқинига олиб келиши мумкин, бу йўлга ва яқин атрофдаги экин майдонларига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Ушбу таъсир 6.4 жадвалда кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Лойиҳа натижасида анҳор ва каналларнинг шикастланиши ёки тўсиб қўйилишини бартараф этиш учун қуйидаги чоралар кўрилади:

- Пудратчи кўприк қуришни бошқариш режасини, шу жумладан кўприк қурилишининг атроф-муҳитга таъсирини бартараф этиш учун сувни йўналтириш режасини тайёрлайди.
- Анҳор ёки каналларда ахлат, тупроқ, чиқинди ёки қурилиш материали ташланмайди.
- Қурилиш материаллари сув ҳавзалари яқинида тўпланмайди.

- Сув ҳавзалари яқинида транспорт воситаларининг ҳаракати тақиқланади. • Суғориш идоралари билан алоқа қилиш ва суғориш каналлари шикастланган ёки блокланган тақдирда манфаатдор томонларга хабар бериш.
- Анҳор ёки дренаж каналларининг шикастланиши дарҳол тикланади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чоралари амалга оширилгандан сўнг, лойиҳанинг каналлар ва дренаж каналларига таъсири этарли даражада камаяди. Демак, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти 6.4-жадвалда кўрсатилгандек минимал бўлади.

6.4.5. Чанг ва ҳавонинг ифлосланиши

Ҳавонинг сифатига таъсир қилади ва қурилиш ишлари пайтида чанг пайдо бўлади. Атмосфера ҳавосининг ифлосланишининг асосий манбалари бурғулаш ишлари, қазиш ишлари, қурилиш билан боғлиқ чиқиндилар ва жиҳозлар, цемент заводи ва асфалт заводи. Қурилиш ишлари ҳавода чанг ва заррачалар ҳосил бўлишига олиб келади. Юқоридаги тадбирлардан келиб чиққан чанг экинлар, ҳайвонлар ва аҳоли саломатлигига таъсир қилади. Ушбу таъсирлар минтақадаги сезгир рецепторлари учун энг оғир бўлади; Лойиҳа трассаси бўйлаб бундай жойларнинг рўйхати **6.5-жадвалга** қаранг.

Жадвал 6.5: Лойиҳа ҳудудидаги сезгир рецепторлари

№	Рецепторнинг номи	Рецепторнинг тури	GPS жойлашуви	Таъсир қилган	Йўл четидан масофа (метр)
1.	"Жайрон" еко маркази"	Атроф-муҳит зонаси	39°34'27.41"N 64°42'58.75"E	Шовқин, чанг ва титраш (вибрация), ҳайвонлар хавфсизлиги	70 – 140
2.	"Когон" Сув Тарқатиш Пункти"	Сув таъминоти комплекси	39°44'22.29"N 64°33'47.85"E	Чанг ва тебраниш (вибрация)	20
3.	Когон шаҳар болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°44'17.83"N 64°33'21.97"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	300
4.	Когон шаҳар ўрта таълим мактаби	Ўрта таълим	39°44'17.60"N 64°33'11.79"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	340
5.	Когон шаҳар ўрта таълим мактаби	Ўрта таълим	39°44'8.25"N 64°32'17.06"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	200
6.	Когон шаҳар коллежи	Мактабгача таълим объекти	39°44'0.71"N 64°31'56.35"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	70
7.	Когон тумани хусусий болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°43'55.14"N 64°30'46.09"	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	130
8.	Когон Тумани Хусусий Клиникаси	Тиббиёт Муассасаси	39°44'5.04"N 64°30'43.87"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	100
9.	Когон туман ўрта таълим мактаби	Ўрта таълим	39°45'4.96"N 64°28'59.53"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	550

No	Рецепторнинг номи	Рецепторнинг тури	GPS жойлашуви	Таъсир қилган	Йўл четидан масофа (метр)
10.	Бухоро шаҳар Ўрта мактаби #16	Ўрта таълим	39°45'39.78"N 64°27'17.23"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	230
11.	Бухоро Шаҳар Поликлиникаси #6	Medical Institution	39°45'42.73"N 64°27'38.65"E	Шовқин ва чанг	180
12.	Бухоро шаҳар Ўрта мактаби #12	Ўрта таълим	39°45'48.87"N 64°27'41.78"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	190
13.	Бухоро шаҳар Ўрта мактаби #7	Ўрта таълим	39°45'53.20"N 64°27'14.57"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	230
14.	Бухоро шаҳар стоматология тиббиёт институти факултети	Тиббиёт Муассасаси	39°45'57.06"N 64°27'9.36"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	360
15.	Бухоро шаҳар болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°45'56.59"N 64°27'18.08"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	150
16.	Бухоро шаҳар болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°45'59.02"N 64°27'37.68"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	220
17.	Республика шошилинч тиббий ёрдам маркази Бухоро филиали	Тиббиёт Муассасаси	39°46'14.60"N 64°27'14.94"E	Шовқин ва чанг	65
18.	Тошкент ирригация ва мелиорация институти Бухоро филиали	Илмий Муассаса	39°46'25.76"N 64°27'26.53"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	20
19.	"Шокҳруд" сув тозалаш заводи ва сув тарқатиш бўлими"	Сув Таъминоти Иншооти	39°46'34.99"N 64°27'6.46"E	Чанг ва тебраниш (вибрация)	30
20.	Бухоро вилояти тиббиёт университети (қурилаётган)	Тиббиёт Муассасаси	39°48'20.61"N 64°25'52.21"E	Шовқин ва чанг	260
21.	Бозор Карвон	Хизмат кўрсатиш жойлари	39°48'20.35"N 64°25'35.12"E	Шовқин ва чанг	40
22.	Бухоро вилояти Дерма-венереологик Клиникаси	Тиббиёт Муассасаси	39°48'31.26"N 64°25'39.90"E	Шовқин ва чанг	400
23.	Республика ихтисослаштирилган Онкология ва радиология илмий-амалий тиббиёт	Тиббиёт Муассасаси	39°48'33.50"N 64°25'28.62"E	Шовқин ва чанг	320

№	Рецепторнинг номи	Рецепторнинг тури	GPS жойлашуви	Таъсир қилган	Йўл четидан масофа (метр)
	маркази Бухоро филиали				
24.	Бухоро тумани хусусий болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°48'38.24"N 64°24'49.47"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	50
25.	Бухоро туман болалар боғчаси	Мактабгача таълим объекти	39°48'38.36"N 64°24'24.05"E	Шовқин, чанг ва хавфсизлик	420
26.	Бухоро Вилоят Психоневрология Диспансери	Тиббиёт Муассасаси	39°49'14.08"N 64°24'30.31"E	Шовқин ва чанг	400
27.	"Зуизар" Соғломлаштириш Маркази (Санаторий)	Тиббиёт Муассасаси	39°49'23.26"N 64°23'2.01"E	Шовқин ва чанг	400

Таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, айниқса сезгир рецепторлар учун Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Ҳавонинг сифати ёмонлашиши ва чанг ҳосил бўлишини камайтириш учун қуйидаги чоралар кўрилади:

- Қурилиш жараёнида ишлатиладиган асбоб-ускуналар ва транспорт воситалари миллий қонунчиликка мос келиши
 - Бетон қуйиш ва асфалт заводлари аҳоли яшайдиган жойлардан, шунингдек сезгир рецепторлардан камида 500 м масофада жойлашган (6.5-жадвал) ва чанг, эмиссияни пасайтириш учун мос механизмлар, масалан, нам тозалаш бўлади;
 - Пудратчи чангни олдини олиш бўйича яшаҳ жойларида йўлга сув сепиш чора-тадбирларни амалга оширади;
 - Қум цингари бўшашган материаллар, юк машиналарида ташилганда брезент билан қопланади ва лойиҳа жойида алоҳида жойда сақланади,
- Атмосфера ҳавосининг сифати миллий стандартларда белгиланган чегараларда бўлишини таъминлаш учун сезгир рецепторлари ёнида ҳаво доимий мониторинги ўтказилади (6.5-жадвал);
- Ишчиларни, ҳаддан ташқари чангдан ҳимоя қилиш чоралари кўрилади (яъни шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш);
 - Лойиҳа автоуловлари иложи борича аҳоли пунктларидан узоқроқ ўтишга ҳаракат қилади. Агар иложи бўлмаса, ҳаддан ташқари чанг чиқмаслиги учун тезлик 15 км / соатгача туширилади.

- Атроф-мухитнинг турли жиҳатлари, шу жумладан ҳавонинг ифлосланиши бўйича шикоятларни қабул қилиш учун ШКЧМ (кейинчалик ҳужжатда кўриб чиқилади) жойлаштирилади. Ушбу шикоятлар пудратчи томонидан ифлосланишни назорат қилиш бўйича зарур чораларни кўриш орқали ҳал қилинади. Қурилиш даврида жабрланган аҳоли билан доимий равишда консултациялар ўтказилади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чоралари ёрдамида ҳаво сифатининг ёмонлашиши билан боғлиқ бўлиши мумкин бўлган таъсирлар этарли даражада кўриб чиқилади ва шунинг учун қолдиқ таъсирининг аҳамияти минимал бўлиши мумкин, **6.4-жадвалда** кўрсатилган.

6.4.6. Конлар учун жойлари таъсири

Йўл-қурилиш ишлари олиб бориладиган эрлардан керак бўлган катта миқдордаги тупроқ олиниши эҳтиёж сезиши мумкин. Ушбу конлар учун олинган жойлари бир қатор салбий таъсирларга, жумладан, унумдор тупроқнинг йўқолишига, экин майдонларининг шикастланишига, тупроқ эрозиясига, ер қийматининг пасайишига ва хавф олиб келиши мумкин. Бундай таъсирлар 6.4-жадвалда кўрсатилгандек катта аҳамиятга эга. Конлар учун олинган мўлжалланган ҳудудларнинг хариталари учта лотнинг ҳар бири учун С2-иловада келтирилган.

Енгиллаштириш чоралари

- Экин майдонларида конлар учун олинган жойлар танланмайди;
- Конлар учун олинган жойлар қазилда 1 м чуқурликда сақланади;
- Хавфсизлик, маршрутларнинг ёпилиши ёки эрнинг девальвациясини камайтириш учун конлар учун олинган жойлар тикланади.
- Шағал, гравия қум ва қумларни махсус ажратилган конларлардан олиб кирилиши керак (қурилиш материалларини қазиб олиш учун лицензияга эга бўлганда);
- Конларда атроф-мухитни муҳофаза қилишнинг тартибга солувчи талабларига риоя қилиш керак;
- Қурилиш ишларини олиб боришда, рецепторларга таъсирини минималлаштириш учун қурилиш материалларини аниқ белгиланган йўналишлар бўйлаб олиб бориш керак;

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чора-тадбирлари амалга оширилгандан сўнг конлар учун олинган жойлар қолдиқ таъсир сезиларли даражада камайтирилади. Шундай қилиб, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил бўлади.

6.4.7. Чиқинди хосил бўлиши

Хусусан, айланиб утиш жойлари ва кўприкларни қуриш учун қазил ишлари ортиқча чиқиндиларни келтириб чиқаради. Ушбу чиқинди экин майдонларига ташлаш экинлар ва суғоришга таъсир қилади. Қурилган жойда уларни ташлаш эса, тўсиқларга ва йўл

тирбандликка олиб келади. Чиқиндилар ҳам чанг манбаи бўлиб хизмат қилади. Таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Чиқиндиларни таъсирини бартараф этишдаги биринчи қадам, казиб олинган тупроқни йўл участкасида пломба (тўлдирувчи) моддаси сифатида ишлатиб, иложи борича максимал даражада қайта ишлаш орқали чиқинди ҳосил бўлишини минималлаштиришдир. Ортиқча чиқинди маҳаллий ҳамжамият томонидан тақдим этилган эрларда ёки лойиҳа бошқаруви / маҳаллий ҳокимият томонидан тасдиқланган жойларда сақланиши керак. Кейинги кўрсатмалар АМ&ИБРда келтирилган.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чоралари ёрдамида чиқинди ҳосил қилиш билан боғлиқ Потенциал таъсирлар адекват равишда кўриб чиқилиши мумкин ва шунинг учун қолдиқ таъсир Паст бўлиши мумкин, **6.4-жадвал**.

6.4.8. Қаттиқ Чиқиндиларни Бошқариш

Қурилиш ишлари қурилиш майдонларидан (бетон, ташлаб юборилган материаллар, ўсимлик), бузиш чиқиндилари (бузилган асфалт ва бошқа иншоотлар) ва дала лагерлари ва қурилиш майдонларидаги чиқиндилар, шу жумладан ахлат, қайта ишланадиган чиқиндилар, озиқ-овқат чиқиндилари ва бошқа кўп миқдордаги ортиқча моддаларни келтириб чиқаради. Ушбу чиқиндиларнинг катта қисми биологик тарзда ўзи йўқ бўлади ёки қайта ишланади. Бундан ташқари, транспорт воситаларига техник хизмат кўрсатишдан ишлаб чиқадиган оз миқдордаги хавфли чиқиндилар ҳам ҳосил бўлади (суяқ ёқилғи; мойлаш материаллари, гидравлик мойлар; музлатишга қарши кимёвий моддалар; ифлосланган тупроқ; нефт ва кимёвий тўкилган сувни сингдириш учун ишлатиладиган тўкилишни назорат қилиш материаллари, двигател филтри картрижлари; ёғли латта, ишлатилган филтр, ифлосланган тупроқ ва бошқалар). Агар бу чиқиндилар эҳтиёткорлик билан йўқ қилинмаса, атроф-муҳит, инсон саломатлиги ва эстетик таъсирга олиб келиши мумкин. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Қуйидаги юмшатиш чоралари амалга оширилади:

- Пудратчи ифлосланишни олдини олиш ва чиқиндиларни бошқариш режасини тайёрлайди ва амалга оширади;
- Демонтаж қилинган асфалт қайта ишланиб, йўл ёки бошқа иншоотлар учун фойдаланилади.
- Пудратчи қурилиш майдонларидаги чиқиндиларни ва ва вайрон қилинган чиқиндиларни вақтинча сақлаш учун яроқли жойларни жамоалар ва давлат ҳокимияти органлари билан келишган ҳолда белгилайди. Чиқиндилар ўз вақтида ташланиши керак;

• Пудратчи хавфли ва хавфли бўлмаган чиқиндиларни йўқ қилиш учун мос жойларни аниқлайди. Танлов маҳаллий ҳокимият органлари билан келишилган ҳолда ўтказилади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чоралари ёрдамида чиқиндиларнинг пайдо бўлиши билан боғлиқ Потенциал таъсирлар этарли даражада кўриб чиқилиши мумкин ва шунинг учун қолдиқ таъсир Минимал аҳамиятга эга бўлиши мумкин, **6.4-жадвалда** кўрсатилган.

6.4.9. Шовқин ва тебраниш

Турли хил қурилиш ишлари шовқин ва тебранишга олиб келади. Автотранспорт воситалари ва қурилиш техникасидаги шовқин, шунингдек, қурилиш майдончалари ва транспорт йўллари яқинидаги рецепторларга таъсир қилади. Хусусан, **6.5-жадвалда** келтирилган сезгир рецепторларга ушбу шовқин жиддий таъсир қилади. Тебраниш яқин атрофдаги тузилмаларнинг барқарорлигига таъсир қилиши мумкин. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Агар шовқин даражаси белгиланган меъёрлардан ошса, шовқин тўсиқларини, яхши ҳолатда бўлган транспорт воситаларини ва ускуналарини ишлатиш, аҳоли пунктларида сигнал чалишни тақиқлаш ва қурилиш жадвалини оптималлаштириш (масалан, тунда тош билан боғлиқ ишларни кечкурун бажармаслик) яқин атрофдаги жамоаларга таъсирини камайтириш учун чора-тадбирларни қўллаш керак. Шу билан бирга, юмшатиш чоралари тўғрисида хабар бериш учун мониторинг олиб борилади, айниқса сезгир рецепторлар яқинидаги шовқин ва маданий мерос ёки тарихий бинолар яқинидаги тебранишларни мониторинг қилиш учун. Бундан ташқари, шовқин ва тебраниш билан боғлиқ ариза ва шикоятларни олиш учун аввалроқ айтилганидек ШКЧМ ташкил этилади.

Қолдиқ таъсир

Енгиллаштириш чораларини амалга оширгандан сўнг, қолдиқ таъсир **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек, Мўтадил деб баҳоланди.

6.4.10. Флора ва фаунага таъсири

Қурилиш ишлари, хусусан лагер қуриш ва чоррахалар қуриш табиий ўсимликларнинг йўқолишига ва ушбу ҳудуднинг ёввойи ҳаётига зарар этказиши мумкин. Бироқ, қурилиш ишларининг кўп қисми мавжуд йўлда амалга оширилади, шу сабабли ҳар қандай кенг миқёсли ўсимликларни тозалаш ва дарахтларни кесиш зарурати камайтиради. Бухоро вилояти экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бошқармаси ва "УзЙўлЛойиҳа" давлат унитар корхонаси ҳамкорлигида ўтказилган тадқиқотга кўра, ушбу лойиҳа қурилиши учун А380 йўлида, 181 км атрофида (Нефтчи давлат ўрмон хўжалиги ҳудудида, Эко-марказ яқинида, аммо ташқарисида) ва 217 км ва 219 км қисмида 2934 саксовул дарахтлари кесилиши керак. Саксоз дарахтлари диаметри 4,1 дан 32 см гача, бу кенг тарқалган маҳаллий тур. Саксовуллардан ташқари, қурилиш ишлари туфайли баъзи буталар ҳам зарар кўради.

Худди шундай қилиб, ушбу ҳудуднинг ёввойи ҳаёти (Жайрон экомаркази бундан мустасно) асосан одамларнинг мавжудлигига ва транспорт воситаларининг ҳаракатига мослашган турлардан иборат. Шунинг учун лойиҳа фаолияти ушбу ҳудуднинг табиий ўсимликлари ва ёввойи табиатига сезиларли таъсир кўрсатмайди ва шунинг учун ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Мўтадил деб баҳоланди.

Қолдиқ таъсир

- Табиий ўсимликларни тозалаш ва йўқ қилиш минималлаштирилади.
- Дарахт ва буталарни кесиш минималлаштирилади.
- Дарахтларни кесиш учун компенсация кейинчалик ҳужжатда келтирилган ҚҚРда ҳисобланади. Компенсацион дарахтзорлар экиш (масалан, йўл четида) амалга оширилади. Дарахт турлари ва плантацияларининг жойлашуви тегишли идоралар, шу жумладан Эко-марказ маъмурлари билан келишилган ҳолда ҳал қилинади. Олиб ташланган худди шу турлар 1:10 нисбатда экилади (яъни ҳар бир дарахт кесилган учун 10 та кўчат).
- А380 трассаси бўйлаб Жейран экомаркази орқали ўтадиган йўл бўйлаб (181-198 км) ҳайдовчиларга ушбу ҳудудда ёввойи табиат мавжудлиги тўғрисида огоҳлантирувчи йўл белгилари ўрнатилади.
- Жайрон экомарказидан 500 м масофада ёки бошқа сезгир яшаш жойлари яқинида лагерлар ташкил этилмайди. Қурилиш босқичидан кейин лагер майдони тикланади.
- Ёввойи табиатни ов қилиш, ушлаб олиш ёки таъқиб қилишга йўл қўйилмайди.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида лойиҳанинг ҳудуднинг биологик манбаларига таъсирини этарлича юмшатиш мумкин, шунинг учун қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти Минимал сифатида баҳоланди, **6.4-жадвалга** қаранг.

6.4.11. Жайрон Эко-марказига таъсири

Қурилиш ишлари Экологик марказга, хусусан, унинг ёввойи турларига салбий таъсир кўрсатиши мумкин, лекин қурилиш ишчилари борлиги ва шовқин пайдо бўлиши сабабли ушбу турларнинг аксарияти қурилиш жойидан узоқда бўладилар. Бундан ташқари, ёввойи турлар А380 ва транспорт воситаларининг ҳаракатланишини ҳисобга олган ҳолда маълум шовқин ва безовталиқ даражасига мослашишлари мумкин. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

- Қурилиш даврида экомарказ маъмурлари билан алоқани давом этириш.
- Экомарказ яқинидаги қурилиш майдончалари ёввойи турларга шикаст этказмаслик учун тўсиб қўйилади.
- Эко-марказ панжарасидан атиги 20 м узоқликда жойлашганлиги сабабли 194 км чорраҳанинг қурилишини батафсил бошқариш талаб этилади.

- Эко-марказ ёки "Нефтчи" ўрмон хўжалиги ҳудуди ичкарасида барча қурилиш ишлари ёки асбоб-ускуна / техниканинг ишлашига йўл қўйилмайди.
- Эко-марказдаги ёввойи турлар тўғрисида ишчиларга маълумот берилади. Браконерлик ёки ёввойи табиатга тажовуз қилиш тақиқланади. Эко-марказ ичида чиқиндиларни, айниқса озик-овқат чиқиндилари ёки хавфли чиқиндиларни олиб кириш/ёқ қилиш амалга оширилмайди.
- Экомарказ ичида йўки 500 м масофада лагер ва бошқа бирон-бир лойиҳа объекти ўрнатилмайди.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида лойиҳанинг Жайрон экомарказига мумкин бўлган таъсири сезиларли даражада камайтиради ва шунинг учун қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек Минималдан Мўътадилгача деб баҳоланди.

6.4.12. Қишлоқ Хўжалик Экинга Зарари

Ёрни олиш натижасида экин майдонининг / маҳсулотнинг йўқотилиши ҳақида илгари муҳокама қилинган. Бундан ташқари, экин майдонларида олиб борилаётган қурилиш ишлари, транспорт воситаларининг ҳаракати, моддий захиралар ёки экин майдонларига чиқиндиларни чиқариб юбориш натижасида ҳосилга зарар этказиши мумкин. Бу деҳқонларга иқтисодий йўқотишлар ва турмуш тарзига таъсир қилади. Ушбу таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Юқорида тавсифланган таъсирларни қурилишни тўғри режалаштириш ва қурилиш ишчиларининг хабардорлигини ошириш орқали олдини олиш мумкин. Экинларга беҳосдан шикаст етганда, фермерлар ва деҳқонларга тегишли ва дарҳол компенсация тўланади. ШКЧМ шунингдек таъсирланган одамлар томонидан келиб тушган ҳар қандай шикоятларни ёзиб олади

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида лойиҳанинг қишлоқ хўжалигига этказилган зарар билан боғлиқ Потенциал таъсири ётарли даражада камаяди ва шу сабабли **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти Минимал сифатида баҳоланди.

6.4.13. Коммунал хизматлар учун зарар ва уларни кўчириш

Коммунал хизматларнинг бузилиши ва бошқа жойга кўчирилиши

Қурилиш ишлари, айниқса шаҳар жойларда, электр тармоқлари, сув қувурлари ва дренаж иншоотлари каби коммунал хизматларга зарар этказиши мумкин. Бундай шикастланишлар маҳаллий жамоаларга жиддий таъсир кўрсатади. Шунинг учун ушбу таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Қурилиш ишлари бошланишидан олдин, кўчиришни талаб қиладиган барча коммунал хизматлар аниқланади. Кейинчалик, ушбу ёрдам хизматларни кўчириш учун тегишли идоралар / бошқармалар билан боғланишади. Электр ва сув каби хизматларнинг минимал узилиши таъминланади. Қурилиш ишлари натижасида зарар кўрган ҳар қандай инфратузилма таъмирланади. ШКЧМ шунингдек, тегишли шикоятларни ҳам кўриб чиқади.

Қолдиқ таъсир.

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида лойиҳанинг электр таъминотини бошқа жойга кўчириш билан боғлиқ Потенциал таъсири этарли даражада камаяди ва шу сабабли **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти Минимал сифатида баҳоланди.

6.4.14. Блокланган йўллар, маҳаллий инфратузилмага зарар ва транспорт тирбандлиги

Қурилиш ишлари мавжуд йўл тармоғидан А380 магистрал йўлига кириш учун йўллардан фойдаланишни / ўрнатишни талаб қилади. Гарчи аниқ кириш жойлари ва шу сабабли ушбу кириш йўллари остидаги ер эгалари ҳозирча маълум эмас.

Қурилиш ишлари, шу жумладан кириш йўллари куриш ва улардан фойдаланиш, мавжуд йўллар / маршрутлар, трубопроводлар, сув каналлари ва дренаж каналлари каби маҳаллий инфратузилмани бузиши мумкин.

Қурилиш ишлари А380 йўлининг ҳаракатланишига тўсқинлик қилади. Бундан ташқари, курилиш ишлари маҳаллий йўллар ва маршрутларни тўсиб қўйиши ва тирбандликларни келтириб чиқариши мумкин. Бу маҳаллий аҳолига, хусусан шаҳарларда (Бухоро ва Когон шаҳарлари), шунингдек, кириш имконияти мавжуд бўлган туманларда (Қоровулбозор тумани) салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Маҳаллий ҳамжамият учун ҳар қандай бундай безовталиқ курилиш ишларининг узилишига олиб келиши мумкин.

Юқоридаги таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Маҳаллий йўналишларнинг тўсиб қўйилиши билан боғлиқ таъсирларни камайтириш чоралари қуйида келтирилган.

- Пудратчи ҳаракатни бошқариш режасини тайёрлайди ва амалга оширади, маҳаллий ҳамжамият билан келишилган ва маслахатлашган ҳолатда;
- Маҳаллий ҳамжамият курилишнинг табиати ва ҳар қандай тўсиқ йўли мавжудлиги тўғрисида хабардор қилинади; муқобил йўналишлар маҳаллий / таъсир қилинган аҳоли ёрдами билан аниқланади. Бундай блокировка муддати иложи борича минималлаштирилади;
- А380 йўлида курилиш ишлари режалаштирилган ва транспорт ҳаракати бузилишини минималлаштирадиган тарзда амалга оширилади. Йўл ҳаракати хавфсизлиги бўйича

барча чоралар, шу жумладан йўл белгилари, огоҳлантирувчи чироқлар, ҳаракат йўларини ажратиш ва хавфсизлик тўсиқлари ўрнатилади.

- Ҳокимликлар, маҳаллалар, Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси каби тегишли ташкилотлар билан алоқа ва мувофиқлаштириш олиб борилади.
- Жамият билан алоқа ўрнатилади.
- Юқорида тавсифланган ШКЧМ ҳар қандай тўсиқ билан боғлиқ бўлган жамоавий шикоятларни ҳам кўриб чиқади.

Қолдиқ таъсир

Юқорида келтирилган юмшатиш чораларини амалга оширгандан сўнг, йўлларнинг тўсиб қўйилиши билан боғлиқ бўлган таъсирлар этарли даражада камаяди. Демак, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти Аҳамиятсиз бўлади, **6.4-жадвалда** кўрсатилган.

6.4.15. Жамият саломатлиги ва хавфсизлиги

Қурилиш ишлари маҳаллий аҳолининг, айниқса болаларнинг саломатлиги ва хавфсизлиги учун катта хавф туғдиради. Ушбу хавфлар ва таъсирларга, шу қаторда, қурилиш транспорт воситаларининг транзитидан келиб чиққан чанг, шовқин ва тебраниш, вақтинча қурилиш ишчиларининг оқиб келиши билан боғлиқ юқумли касалликлар, оғир қурилиш техникасининг ишлаши, шунингдек, қурилиш транспорт воситаларининг ҳаракати киради. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек юқори деб баҳоланди.

Энгиллаштириш чоралари

- Қурилиш ишлари маҳаллий аҳолининг, айниқса болаларнинг саломатлиги ва хавфсизлиги учун катта хавф туғдиради. Ушбу хавфлар ва таъсирларга, шу қаторда, қурилиш транспорт воситаларининг транзитидаги чанг, шовқин ва тебраниш, вақтинча қурилиш ишларининг оқиб келиши билан боғлиқ юқумли касалликлар, оғир қурилиш техникасининг ишлаши, шунингдек, қурилиш транспорт воситаларининг ҳаракати киради.
- Ушбу таъсирларнинг аҳамияти 6.4-жадвалда кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.
- Энгиллаштириш чоралари
- Лойиҳаларнинг аҳолининг саломатлиги ва хавфсизлигига таъсирини камайтириш бўйича чоралар қуйида келтирилган.
- Қурилиш лагерлари аҳоли пунктларидан камида 500 м масофада жойлашган бўлади. Маҳаллий жамоаларга, лойиға ходимларининг киритилиши имкон қадар / заруратга қараб камайтирилади;
- Пудратчи, жамоаларнинг саломатлиги ва хавфсизлигини қамраб олувчи, Касбий соғлиқ ва хавфсизлик (КС&Х) режасини тайёрлайди ва амалга оширади;
- Пудратчи, ҳамжамиятлар учун транспорт ҳаракати хавфсизлиги кўриб чиқувчи Трафикни бошқариш режасини тайёрлайди ва амалга оширади;
- Йўл белгилари тегишли транспорт воситаларида, транспорт воситалари ҳаракати билан боғлиқ бўлган хавфни камайтириш учун ўрнатилади.
- Ҳамжамият қурилиш ишлари ва соғлиқ ва хавфсизлик билан боғлиқ хавфлар тўғрисида хабардор қилинади; шу мақсадда жамоаларни хабардор қилиш ўқув

машғулотлари, плакатлар, постер ва шунга ўхшаш бошқа воситалар ёрдамида амалга оширилади;

- Ижтимоий ҳамжамиятлар юқумли касалликлар, шу жумладан жинсий йўл билан ўтадиган юқумли касалликлар тўғрисида хабардорликни ошириш;
- сезгир рецепторларда хавфсизликнинг доимий мониторинги олиб борилади (6.5-жадвал);
- Қурилиш майдончалари маҳаллий жамоаларнинг, айниқса болаларнинг иш жойларига киришини минималлаштириш учун тўсилади;
- Қурилиш лагери ва бошқа объектлар тўсиқ билан таъминланади;
- Жамият билан алоқа ўрнатилади;

Соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик жиҳатлари билан боғлиқ шикоятларни ҳал қилиш учун ШКЧМ ташкил этилади.

Қолдиқ таъсир

Юқорида санаб ўтилган юмшатиш чораларини амалга оширгандан кейин ҳам, маҳаллий ҳамжамиятларнинг саломатлиги ва хавфсизлигига таъсирини тўлиқ камайтириш мумкин эмас. Шундай қилиб, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил бўлади. Миқдорни камайтириш чоралари самарали ва қатъий бажарилишини таъминлаш учун қатъий мониторинг талаб қилинади.

6.4.16. Касбий Саломатлик ва хавфсизлик

Қурилиш ишлари, участкаларни тайёрлаш, казиш, асфалтлаш / бетонлаш, қурилиш техникаси ва ускуналарини ишлатиш, транспорт воситаларининг ҳаракати ва вақтинча ишчилар турар жойидан фойдаланиш сабабли қурилиш ишчиларининг соғлиқ, хавфсизлик ва сақлаш, фаровонлигига хавф туғдиради. Вақтинчалик яшаш жойларидан фойдаланиш билан боғлиқ соғлиқ ва хавфсизлик масалалари санитария, касаллик, ёнғин, маданий бегоналашиш, уйқу жойи, озиқ-овқат сифати ва миқдори, шахсий хавфсизлиги ва сақлаш, ҳароратни назорат қилиш ва дам олиш билан боғлиқ муаммоларни ўз ичига олади.

Лойиҳанинг қурилиш босқичида юзага келиши мумкин бўлган ва қўплаб қурилиш майдонларига хос бўлган баъзи бир касбий соғлиқ ва хавфсизлик (КС&Х) хатарлари қуйидагилардан иборат: баландликда ишлашда жисмоний хавфлар, оғир ускуналарни, шу жумладан кранлардан фойдаланиш; қоқилиш ва йиқилиш хавфи; чанг, шовқин ва тебранишлардан таъсир; тепадан тушиб кетган нарсалар; хавфли материаллар таъсир қилиши; асбоблар ва механизмлардан фойдаланишда электр хавфига.

Лойиҳада ишлайдиган ишчилар, хусусан, пудрат шартномаси асосида ишлайдиган қурилишчилар, ҳар куни уларнинг фаровонлиги, саломатлиги ва хавфсизлиги учун зарарга дуч келадилар.

Юқоридаги таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Лойиҳанинг ишчилар саломатлиги ва хавфсизлигига таъсирини камайтириш бўйича чоралар қуйида келтирилган.

- Пудратчи Касбий соғлиқ ва хавфсизлик (КС&Х) режасини тайёрлайди ва амалга оширади
- Қурилиш ишларининг ҳар бир тури учун иш хавфини таҳлил қилиш
- Пудратчилар КС&Х режасига мувофиқликни таъминлаш учун содиқ ва малакали ходимларга эга бўладилар
- КС&Х аспекти бўйича ишчиларга мунтазам равишда тренинглар ўтказилади.
- Хабардорликни ошириш материаллари афишалар, плакатлар, буклетлар ва бошқалардан фойдаланилади
- Сайтнинг барча ходимлари юқумли касалликлар, шу жумладан жинсий йўл билан юқадиган юқумли касалликлар текширувидан ўтказилади.
- Тегишли шахсий ҳимоя воситаларидан (ШХВ) фойдаланиш мажбурийдир. Сайтда бирон бир ишчига (ёки ҳатто ташриф буюрган одамга) талаб қилинадиган ШХВ (қаттиқ шляпа (каска), хавфсизлик пояфзали) бўлмасдан кириш тақиқланади.
- Қурилиш майдончаларида, лагер майдонларида ва айниқса ёнилғи сақланадиган жойда ёнғинга қарши воситалар мавжуд бўлади.
- Лойиҳа ҳайдовчилари мудофаада ҳайдашга ўргатилади. Улар жамоалар ичида / ёнида ҳайдаш пайтида паст тезликни сақлайдилар.
- Бахтсиз ҳодисалар ва ҳодисага озгина қолган пайтларни тўлиқ ёзуви олиб борилади.
- Тез ёрдам пунктлари иш жойларида ва лагерларда мавжуд бўлади. Пудратчилар малакали биринчи ёрдамчиларни жалб қилишади.
- Энг яқин шифохонанинг жойлашуви ва телефон рақамлари тегишли жойларда ва қурилиш лагерларида кўрсатилади. Агар керак бўлса, пудратчида тез ёрдам машинаси лойиҳа жойида мавжуд бўлади.

Қолдиқ таъсир

Юқорида санаб ўтилган юмшатиш чораларини амалга оширгандан кейин ҳам, ходимларнинг саломатлиги ва хавфсизлигига таъсирини тўлиқ камайтириш мумкин эмас. Шундай қилиб, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил бўлади. Чоралар самарали ва қатъий бажарилишини таъминлаш учун қатъий мониторинг талаб қилинади.

6.4.17. Маҳаллий ресурсларга қўшимча юк

Қурилиш ва лагер ишларида сув, ёқилғи ва лагер учун материаллар керак бўлади. Ушбу манбаларни маҳаллий манбалардан олиш ушбу манбаларга қўшимча босим ўтказиши мумкин, улар аллақачон ишлатиб юборилган ва шунинг учун маҳаллий жамоаларга салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Маҳаллий аҳолига ҳар қандай таъсир,

уларнинг машаққатини ошириши ва ҳатто қурилиш ишларини тўхтатилишига олиб келиши мумкин.

Ушбу таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Ўртача деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Маҳаллий ресурслар ва материаллар мавжудлиги билан боғлиқ таъсирларни юмшатиш чоралари қуйида келтирилган:

- Пудратчи, маҳаллий ҳамжамият билан келишув ва маслаҳатлашиб сув таъминоти ва ёқилги каби асосий материалларни олиш бўйича режани тайёрлайди ва амалга оширади,
- Режа маҳаллий ҳамжамият ва маҳаллий ресурсларга жиддий таъсир кўрсатмаслигини таъминлайди;
- Жамият билан алоқа ўрнатилади;

Юқорида тавсифланган ШКЧМ ҳам маҳаллий ресурслардан фойдаланиш билан боғлиқ бўлган жамоавий шикоятларни кўриб чиқади.

Қолдиқ таъсир

Юқорида санаб ўтилган чора-тадбирларни амалга оширгандан сўнг, лойиҳанинг маҳаллий ресурслардан фойдаланиш билан боғлиқ таъсири этарли даражада камаяди. Демак, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек Минимал бўлади.

6.4.18. Маданий ресурсларга таъсирлар

Лойиға йўлида ёки чорраҳа учун таклиф қилинадиган жойда бирон бир маданий / тарихий жой аниқланмаган. Бироқ, агар қурилиш босқичида бирон-бир жой ёки артефакт буюм топилган бўлса, эҳтимолий кидирув процедуралари амалга оширилади.

6.4.19. Ижтимоий зиддият ва ишчилар оқими

Мамлакатнинг бошқа жойларидан кўп сонли ишчиларнинг келиши оқибатида лойиҳа ходимлари ва маҳаллий ҳамжамият ўртасида низо келиб чиқиши мумкин. Бунинг сабаби маданият, дин, ижтимоий меъёрлар, мақбул ижтимоий хатти-ҳаракатлар ва ҳатто кийиниш қодаларидаги фарқлар бўлиши мумкин. Бундан ташқари, қурилиш ишлари аёлларнинг иқтисодий фаолиятига таъсир қилиши мумкин. Ҳар қандай бундай таъсир лойиҳа учун зарарли бўлиши мумкин, чунки у лойиҳа ва маҳаллий ҳамжамият ўртасида кескинликни ва ҳатто қурилиш ишларининг узилишини келтириб чиқариши мумкин.

Ижтимоий зиддият билан боғлиқ таъсирларни юмшатиш чоралари қуйида келтирилган.

- Жаҳон банкининг йўл-йўриқли эслатмасидан вақтинча лойиҳага жалб қилинган меҳнат оқимининг оқибатларини бартараф этиш учун фойдаланилади;

- Жаҳон банкининг гендер зўравонлиги бўйича қўлланмаси (ГЗК) вақтинча лойиҳага боғлиқ бўлган меҳнат оқимининг оқибатларини бартараф этиш учун ишлатилади;
- Пудратчи маҳаллий ҳамжамият билан келишган ҳолда ва қурилишнинг барча ходимлари учун Ахлоқ Қоидаларини тайёрлайди ва амалга оширади;
- Лойиҳа жойининг барча ходимларига Ахлоқ Қоидаларини бўйича кўрсатмалар берилади. Хабардорликни ошириш материаллари, масалан, афишалар ва плакатлардан фойдаланилади;
- Лойиҳа жойининг ходимлари юқумли касалликлар, жинсий йўл билан юқадиган инфекциялар, инсон иммунитет танқислиги вируси (ОИВ) инфексиялари / иммунитет танқислиги синдроми (ОИТС) профилактикаси бўйича хабардорлик ва ўқув машғулотларини олиб борадилар;
- Аёлларнинг шахсий ҳаёти ҳурмат қилинади; иложи борича улар фойдаланадиган маршрутлар ва жойлардан узоқроқ бўлишга ҳаракат қилинади;
- Аввал айтиб ўтилганидек, қурилиш лагерлари аҳоли пунктларидан камида 500 м масофада жойлашган бўлади. Маҳаллий жамоаларга сайт ходимларининг киритилиши имкон қадар / заруратга қараб минималлаштирилади.
- Болалар ва мажбурий ишларни лойиҳа ёки унинг пудратчилари жалб этмайди.
- Жамият билан алоқа ўрнатилади.
- Юқорида тавсифланган ШКЧМ, ижтимоий моҳаролар билан боғлиқ бўлган жамоавий шикоятларни кўриб чиқади.

6.4.20. Лойиҳа жойини тозалаш ва тиклаш

Қурилиш ишлари тугагандан сўнг, устахоналар ва лагер майдонларидаги қолдиқ қурилиш материаллари, чиқиндилар, ахлат, ортиқчалар ва бошқа чиқиндилар табиий дренаж ва суғориш каналларини тўсиб қўйиш билан бир қаторда маҳаллий жамоаларга тўсқинлик ва оғирлик яратиши мумкин. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Мўътадил деб белгиланди.

Енгиллаштириш чоралари

Пудратчилардан қурилиш материаллари қолдиқлари, чиқиндилар, ахлатлар ва бошқа чиқиндиларни ўз вақтида олиб ташлаш талаб қилинади. Лагер жойлари тўлиқ тозаланади ва иложи борича асл ҳолатида тикланади. Оқим ва каналларга чиқиндиларни ташлаб йўқ қилиш амалга оширилмайди. Фотосурат ёзувлар объектларни қуришдан олдин ва қурилишдан кейинги ҳолати учун сақланади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги юмшатиш чоралари ёрдамида сайтни тозалаш билан боғлиқ Потенциал таъсир этарлича ҳал қилинади ва **6.4-жадвалда** кўрсатилгандек, қолдиқ таъсирнинг аҳамияти Минимал бўлади.

6.5. Эксплуатация ва техник хизмат кўрсатиш босқичида таъсирлар

6.5.1. Чиқиндиларни Бошқариш

А380 йўлидаги эксплуатация ва техник хизмат кўрсатиш (ТХК) ишлари йўл сиртидан ёғли оқиш, тўкилган мой ва бошқа мойлаш материаллари, автоуловнинг цинган

қисмлари, масалан, шиналар, асфалт / бетон парчалари, йўл ҳалокати ва чиқиндиларни келтириб чиқаради. бошқа шунга ўхшаш чиқиндилар. Улардан баъзилари хавфли чиқиндилар. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек юқори деб баҳоланди

Енгиллаштириш чоралари

Чиқиндиларни бошқариш режаси стандарт иш тартибининг бир қисми сифатида тайёрланади. Хавфсиз чиқиндилар шаҳар ёки туман хизматлари орқали, хавфли чиқиндилар эса қаттиқ ва хавфли чиқиндиларни йўқ қилиш учун маҳаллий ташкилотлар билан келишилган ҳолда йўқ қилинади.

Қолдиқ таъсир

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида А380 йўлларидадан фойдаланиш ва техник хизмат кўрсатиш натижасида чиқиндилар пайдо бўлиши билан боғлиқ салбий таъсирлар этарли даражада ҳал қилинади ва шунинг учун қолдиқ таъсирининг аҳамияти Номинал бўлади, **6.4-жадвалда** кўрсатилган.

6.5.2. Ҳавонинг ифлосланиши

А380 йўлини реконструкция қилишдан сўнг, транспорт воситаларининг ҳаракатланиши кўпайиши кутилмоқда (**6.6-жадвалга қаранг**), натижада йўл бўйлаб транспорт воситаларининг эмиссияси ва атмосфера ифлосланишининг кўпайиши эҳтимоли бор. Бу **6.5-жадвалда** келтирилган сезгир рецепторларга сезиларли таъсир қилади. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил ва Юқори даражада баҳоланди.

Жадвал 6.6: 2020-2045 йиллар учун транспорт оқимининг ўсишини баҳолаш

Даврлар	Мотоцикллар ва велосипедлар,%	Автомобиллар,%	Тракторлар ва қишлоқ хўжалик техникалари,%
2020-2025	1,7	9,4	8,5
2025-2030	1,5	8,5	6,2
2030-2035	1,4	7,8	5,9
2035-2040	1,2	6,5	5,5
2040-2045	1,2	4,7	3,9

Енгиллаштириш чоралари

Дарахт экиш йўл бўйида, айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлар яқинида амалга оширилади (**6.5-жадвал**). Шунингдек, лойиҳа тарафдорлари тегишли ҳукумат идоралари билан транспорт воситаларининг чиқиндиларини тартибга солишни (масалан, Эуро 4), янада қатъий тартибга солиш бўйича келишиб олишади.

Қолдиқ таъсир

DE&ISite the measures proposed above, the impacts of the A380 on air quality cannot be fully mitigated, hence residual impact will remain Moderate, as shown in **Table 6.4**.

6.5.3. Шовқин ва тебраниш генерацияси

Амалиёт даврида шовқин ва тебраниш асосан А380 йўлидаги оғир юк машиналари оқимидан келиб чиқади. Шовқин йўл бўйида яшайдиган жамоаларга, айниқса сезгир рецепторларга сезиларли таъсир қилади (**6.5-жадвал**). Тебраниш яқин атрофдаги бино ва иншоотларга таъсир қилиши мумкин. Ушбу таъсирнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Олдин тавсия этилган йўл бўйидаги дарахт кўчатларини экиш автоуловлар ҳаракатидан келиб чиқадиган шовқинларни камроқ қилиши мумкин. Силенсе Зоне учун йўл белгилари Сезгир рецепторлари ёнида ўрнатилади. Бундан ташқари, сезгир рецепторлари ёнида шовқин тўсиқларини ҳисобга олиш керак.

Қолдиқ таъсир

Юқорида келтирилган чора-тадбирлар А380 йўлида транспорт воситаларининг ҳаракатланиши натижасида юзага келадиган шовқин ва тебраниш билан боғлиқ таъсирларни тўлиқ камайтира олмайди.

Шунинг учун қолдиқ таъсирнинг аҳамияти Мўтадил деб баҳоланди.

6.5.4. Иш ва техник хизмат кўрсатиш пайтида касбий Саломатлик ва хавфсизлик

А380 йўлидаги парваришlash ишлари техник ходимлар учун КС&Х хавфини туғдиради. Ушбу хавфлар баландликда ишлаш, оғир техникадан, шу жумладан кранлардан фойдаланиш пайтида жисмоний хавфга дучор бўлиши мумкин; қоқилиш ва йиқилиш хавфи; чанг, шовқин ва тебранишлардан таъсир қилиш; тепадан қулаб тушган нарсалар; хавфли материаллардан таъсир; асбоблар ва механизмларни ишлатишда электр хавфига дучор бўлиш; транспорт воситаларининг яқинида ишлаш билан боғлиқ хавфлар.

Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

- Т&Х процедураларининг бир қисми сифатида КС&Х режасини тайёрлаш ва амалга ошириш керак. Режада, ФТ&Х фаолияти доирасида амалга ошириладиган ҳар бир фаолият тури учун процедуралар ва протоколлар белгиланади.

ФТ&Х фаолиятининг ҳар бир тури учун иш хавфининг таҳлили ўтказилади

- КС&Х режасига мувофиқлигини таъминлаш учун содиқ ва малакали ходимлар жалб қилинади

ФТ&Х ходимларига КС&Х аспекти буйича мунтазам тренинглари ўтказилади.

- Хабардорликни ошириш материаллари афишалар, плакатлар, буклетлар ва бошқалардан фойдаланилади
- Лойиҳа жойининг барча ходимлари юқумли касалликлар, шу жумладан жинсий йўл билан юқадиган юқумли касалликлар текширувидан ўтказилади.
- Тегишли шахсий ҳимоя воситаларидан (ШХВ) фойдаланиш мажбурийдир. Сайтда бирон бир ишчига (ёки ҳатто ташриф буюрган одамга) талаб қилинадиган ШХВ (қаттиқ шляпа (каска), хавфсизлик пояфзали) бўлмасдан кириш тақиқланади.
- Ўт ўчириш мосламалари керакли жойларда тақдим этилади.
- Бахтсиз ҳодисалар ва ҳодисага озгина қолган пайтларни тўлиқ ёзуви олиб борилади.

Биринчи тиббий ёрдам пунктлари офисларда мавжуд бўлади.

- Энг яқин шифохонанинг жойлашуви ва телефон рақамлари тегишли жойларда кўрсатилади.

Қолдиқ таъсир

Юқорида санаб ўтилган юмшатиш чораларини амалга оширгандан кейин ҳам, ходимларнинг саломатлиги ва хавфсизлигига таъсирини тўлиқ камайтириш мумкин эмас. Шундай қилиб, қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил бўлади. Чоралар самарали ва қатъий бажарилишини таъминлаш учун қатъий мониторинг талаб қилинади.

6.5.5. Эксплуатация ва техник хизмат кўрсатиш вақтида жамият саломатлиги ва хавфсизлиги

Трафик ҳажми ва транспорт воситаларининг тезлиги ошиши билан йўл-транспорт ҳодисалари хавфи ҳам ортади. Лойиҳавий йўл баъзи аҳоли пунктларидан ўтади (**5.3-жадвалга** қаранг), шунингдек баъзи сезгир рецепторлари (**6.5-жадвалга** қаранг) ёнидан ўтади. Бундай жойларда ҳаракатланиш ҳажмининг ошиши пийодалар ва бошқа йўл фойдаланувчиларига қўшимча ва жиддий хавф туғдиради. Ушбу таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек Юқори деб баҳоланди.

Енгиллаштириш чоралари

Лойиҳанинг йўл қисми йўл ҳаракати белгилари, огоҳлантириш белгилари, светофорлар, рефлекторлар ва пийодалар ўтиш жойларини (иложи борича / ер усти ёки ер ости йўлларини) ўз ичига олган автомагистрал хавфсизлиги стандартларига жавоб бериши керак.

Фавқулодда хизматлар (тез ёрдам, қутқарув воситалари) ҳам тартибга солиниши керак. Бундан ташқари, транспорт воситаларининг ҳаракати билан боғлиқ бўлган хавфсизлик хатарлари тўғрисида уларнинг хабардорлигини ошириш учун қўшимча равишда жамоат билан алоқа ўрнатиш керак.

Юқоридаги чора-тадбирлар ёрдамида қолдиқ таъсирларнинг аҳамияти **6.4-жадвалда** кўрсатилганидек, Мўтадил деб баҳоланди.

6.5.6. ИГ (Иссиқхона Гази) эмиссия

Методология

Автомобил двигателларида ёнилғи ёниши сабабли карбонат ангидрид (CO₂) чиқиндилари ёқилғи сарфига қараб ҳисобланади. Методология қуйидагича формула билан изоҳланади:

- 1) Ҳар бир ёқилғи турини истеъмол қилиш транспорт воситаларининг турига қараб белгиланади (автомобиллар, юк машиналари, автобуслар, махсус транспорт воситалари)
- 2) 1) CO₂ чиқиндиларининг умумий миқдори ёқилғи истеъмоли миқдорига, ҳар бир ёқилғи турига ва транспорт воситаларининг турига эмиссия коэффициентига қараб ҳисобланади.

$$E = M \times K_1 \times TNZ \times K_2 \times 44/12$$

Қайерда ушбу белгилар бўлса:

E - CO₂ нинг кунлик эмиссияси (тонна / кун);

M - ёқилғининг ҳақиқий истеъмоли (тонна / кун);

K₁ - ёқилғида углероднинг оксидланиш коэффициенти (ёнган углероднинг улуши), **6.9-жадвалга** қаранг;

TNZ - ёқилғининг калорифик қиймати (Ж / тонна), **6.9-жадвал**;

K₂ – углерод эмиссияси коэффициенти (тонна С / Ж), **6.9-жадвал**;

44/12 - углерод чиқиндиларини конверсиялаш коэффициенти (С дан CO₂ га: углерод - 12 г / мол, O₂ = 2x16 = 32 г / мол, CO₂ = 44 г / мол).

Иссиқхона газлари чиқиндилари бошланғич йили - 2019 йил

(1) Бошланғич йилда транспорт оқимининг таҳлили

2019 йил учун лойиҳавий йўлда ўртача йиллик кунлик транспорт зичлиги кунига 16992 автомобилни ташкил қилади. **6.7-жадвалда** йўлнинг кесишган қисмидаги транспорт турлари бўйича ўртача кунлик трафик кўрсатилган.

Жадвал 6.7: 2019 йилда А380 (150-228км) қатнови (бирлик: транспорт воситаси / кун)

Ҳисоблаш жойи	Юк машиналари				Авто биллар	Микро автобуслар ва автобуслар	Мотоцикллар ва велосипедлар	Тракторлар ва кишлоқ хўжалик техникалар	Жами
	3,5 т гача	3,5 т дан 12 т гача бўлган	12 т	Авто уловлар					
160 км	312	455	380	438	6405	2580	207	300	11077
180 км	200	352	750	80	11427	86	64	108	13067

210 км	277	832	416	416	21414	1165	868	1446	26834
Ўртача	263	546	515	311	13082	1277	380	618	16992

Манба: техник-иқтисодий асослаш

(2) Ёқилғи истеъмоли ва коэффицентлар

Лойиҳадаги юкоридаги трафик асосида умумий ёқилғи сарфи тахмин қилинади. Ёқилғи сарфини ҳисоблаш, одатий тахминларга асосланиб, автомобиллар ва мотоцикллар бензиндан ва автобуслар юк машиналари дизел ёқилғисидан фойдаланади. Автоуловлар ва йўл қурилиши машиналари учун Ёқилғи сарфини ҳисоблашда ёқилғи истеъмоли ставкалари бўйича тавсия этилганидек, ўртача об-ҳаво шароитида ишлайдиган транспорт воситаларига 100 км учун ўртача ёқилғи сарфи ва ўртача юк ишлатилилиши саналди⁵ (6.8 жадвалга қаранг). Иссиқхона газлари чиқиндиларини ҳисоблаш методологиясида тавсия этилган ёқилғи ва углерод чиқиндиларининг калорифик қиймат омиллари (CO₂ эквиваленти)⁶ 6.9 жадвалда келтирилган.

Кунига умумий кунлик ҳаракат миқдори автомобиллар сони ва қайта таъмирланган йўлнинг масофасига қараб ҳисоблаб чиқилади, бу 78 км.

Мисол сифатида автоуловларни олиб, умумий масофа қуйидагича:

Автомобиллар: 13 082 x 78 км = 1 020 396 км. кунига

Кунига умумий ёқилғи сарфи:

Автомобиллар: 1,020,396 км x 10 кг / 100км x 1000 кг = 102 т.

Жадвал 6.8: 2019 йилда ёқилғи сарфини ҳисоблаш

Автомобиллар тоифаси	Автоуловлар сони (транспорт воситалари / кун)		Умумий мил (кунига / км)	Автотранспорт учун ёқилғи сарфи, (кг / 100 км)		Умумий Ёқилғи сарфи, (тонна / кун)	
	Бензин	Дизел ёқилғи		Бензин	Дизел ёқилғи	Бензин	Дизел ёқилғи
	1	2		3	4	5	6
Автомобиллар	13082		1020396	10		102	
Юк (юк кўтариш ҳажми 3,5 т гача)		263	20514		25		5
Юк кўтариш ҳажми 3,5 тоннадан ортиқ		546			30		13
С Uzes С Узес юк ташиш қобилияти билан 12 м. ва ундан юкори		515			35		14

⁵https://nrm.uz/contentf?doc=46019_normy_rashoda_topliva_avtomobilnym_podvijnym_sostavom_i_stroitel_no-dorojnyimi_mashinami

⁶https://nrm.uz/contentf?doc=46019_normy_rashoda_topliva_avtomobilnym_podvijnym_sostavom_i_stroitel_no-dorojnyimi_mashinami

Йўл поездлари		311			35		8
Автобуслар		1277			20		19
Мотоцикллар	380			5		1.5	
Бошқалар (тракторлар, булдозерлар, экскаваторлар ва бошқалар)		618			30		14

Жадвал 6.9: Калорифик қиймат ва углерод эмиссияси коэффициентлари

Ёқилғи турлари	Соф калория қиймати паст, TNZ TJ / минг тонна	Углерод эмиссияси фактори, K 2, tS / TJ	Оксидланган углероднинг улуши, K 1
Бензин	44.21	19.13	0,995
Дизел ёқилғи	43.02	19.98	0,995

Манба: <https://sro150.ru/metodiki/371-metodika-rascheta-vybrosov-parnikovyykh-gazov>

(3) 2019 йилда CO2 чиқиндилари

Юқоридаги тахминлар ва омилларга асосланиб, CO2 чиқиндилари қуйидагича ҳисобланади. Натижалар **6.10-жадвалда** келтирилган.

Автомобиллар:

$E = 102 \text{ тонна} \times 0.995 \times 44.21 \times 19.13 \times 44/12 = \text{қунига } 315 \text{ тонна. CO2}$
эквиваленти

Юк (юк кўтариш қуввати 3,5 тоннагача):

$E = 5 \text{ тонна} \times 0.995 \times 43.02 \times 19.98 \times 44/12 = \text{қунига } 16 \text{ тонна. CO2}$ эквиваленти

Юк (юк кўтариш ҳажми 3,5 т дан ортиқ):

$E = 13 \text{ тонна} \times 0.995 \times 43.02 \times 19.98 \times 44/12 = \text{қунига } 41 \text{ тонна. CO2}$ эквиваленти

Юк 12т.

$E = 14 \text{ тонна} \times 0.995 \times 43.02 \times 19.98 \times 44/12 = \text{қунига } 44 \text{ тонна. CO2}$ эквиваленти

Автоуловлар

$E = 8 \text{ тонна} \times 0.995 \times 43.02 \times 19.98 \times 44/12 = \text{қунига } 25 \text{ тонна. CO2}$ эквиваленти

Автобуслар:

$E = 19 \text{ тонна} \times 0.995 \times 43.02 \times 19.98 \times 44/12 = \text{қунига } 59 \text{ тонна. CO2}$ эквиваленти

Мотоцикллар:

1,5 тонна x 0.995 x 44.21 x 19.13 x 44/12 = қунига 5 тонна. CO2 эквиваленти

Бошқалар (тракторлар, булдозерлар, экскаваторлар ва бошқалар):

14 тонна x 0.995 x 43.02 x 19.98 x 44/12 = қунига 44 тонна. CO2 эквиваленти

Жадвал 6.10: 2019 йилда карбонат ангидрид чиқиндиларининг умумий миқдори

Автомобиллар тоифаси	CO2 чиқиндилари (қунига CO2 эквиваленти тонна/қунига).
Автомобиллар	315
Юк (юк кўтариш ҳажми 3,5 т гача)	16
Юк кўтариш ҳажми 3,5 тоннадан ортиқ	41
С Узес С Узес юк ташиш қобилияти билан 12 м. ва ундан юқори	44
Йўл поездлари	25
Автобуслар	59
Мотоцикллар	5
Бошқалар (тракторлар, булдозерлар, экскаваторлар ва бошқалар)	44
Умумий	549

(4) 2025 йилда бўғли газларнинг эмиссияси баъорати

CO2 чиқиндилари А380 (150-228км) трафик ошиши билан баъорат қилинади. Баъоратни соддалаштириш учун транспорт воситалари тури ва ёқилғи истеъмоли нуқтаи назаридан худди шундай тахминлар қўлланилди. Техник-иқтисодий асосларга кўра, 2025 йилда умумий транспорт қунига 19 009 транспорт воситаси сифатида баҳоланмоқда. Бу 2019 йилга нисбатан 11,87% га ошади. 2019 йилда CO2 чиқиндиларининг умумий миқдори қунига CO2 эквивалентида 549 тонна деб баҳоланди. CO2 чиқиндиларининг умумий эмиссияси 2025 йилда қунига 614 тонна бўлиши кутилмоқда.

Бирок, лойиҳа тугагандан сўнг, йўлнинг ҳолати сезиларли даражада яхшиланади; Янги йўлак ва қулай чорраҳалар ва йўл ҳаракати хавфсизлиги туфайли транспорт воситаларининг тезлиги ошади.

7. МАНФААТДОРЛАР КОНСУЛТАЦИЯЛАР ВА ОШКОРАЛИК

Ушбу бўлимда ушбу АМ&ИТБни ишлаб чиқиш жараёнида ўтказилган жамоат ва манфаатдор томонлар билан дастлабки маслаҳатлашувнинг мақсадлари ва натижалари келтирилган. Бўлим, шунингдек, лойиҳани амалга ошириш жараёнида олиб бориладиган консултацияларнинг ўтказиш талабларини, шунингдек ошкор қилиш талабларини тавсифлайди.

7.1. Консултацияларнинг мақсадлари

Ривожланиш лойиҳаларини экологик ва ижтимоий баҳолаш жараёнида манфаатдор томонларнинг маслаҳатлари (ёки жамоат билан консултациялар) тобора муҳим тушунча ва талаблар сифатида қабул қилинмоқда, бу эса баҳолашнинг ҳақиқийлиги ва мақбуллигини оширади, лекин бундан ҳам муҳими, қарорларни қабул қилиш сифатини ошириши мумкин. Ривожланиш лойиҳаларининг турли босқичларида манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш / қатнашиш қарор қабул қилишни яхшилашга ёрдам беради ва натижада барқарор ривожланишга олиб келади.

Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш икки томонлама жараён дир. Маслаҳат жараёни манфаатдор томонлар учун лойиҳа маълумотларини олиш, унинг Потенциал таъсирини тушуниш, муаммолар ва хавотирлар туғдираётган саволлар бериш имконияти дир. Лойиҳанинг тарафдорлари учун маслаҳат жараёни манфаатдор томонлар ва уларнинг лойиҳа билан боғлиқ ташвишлари, эҳтиёжлари ва интилишлари, шунингдек, лойиҳани ва унинг дизайнини шакллантиришга ёрдам берадиган уларнинг таклифларини тушуниш учун имконият яратади.

Манфаатдор томонларнинг хавотирлари ва фикр-мулоҳазаларини тинглаш, лойиҳани ишлаб чиқиш ва унинг натижаларини яхшилашга ёрдам берадиган ва лойиҳа тарафдорига ташқи хавфларни аниқлаш ва назорат қилишга ёрдам берадиган қимматли маълумот манбаи бўлиши мумкин. Шунингдек, бу келажақдаги ҳамкорлик ва шериклик учун асос бўлиши мумкин.

Ушбу АМ&ИТБни тайёрлашда бошланган маслаҳат жараёнининг аниқ мақсадлари куйида келтирилган.

- манфаатдор томонлар билан таклиф этилаётган лойиҳа ва АМ&ИТБнинг асосий натижалари билан алмашиш;
- лойиҳа ҳақида фикрларни, қабул қилинган таъсирларни ва енгиллаштириш чораларини кўриш, шунингдек, лойиҳа ҳудудида атроф-мухит, экологик ва ижтимоий-иқтисодий маълумотлар тўғрисида маълумот олиш;
- манфаатдор томонларнинг лойиҳанинг турли жиҳатлари, шу жумладан мавжуд вазият, қурилиш ишлари ва қурилиш билан боғлиқ фаолиятнинг мумкин бўлган таъсирлари билан боғлиқ ташвишларини тушуниш.
- лойиҳа тарафдорлари ва манфаатдор томонлар ўртасидаги алоқаларини ривожлантириш ва қўллаб-қувватлаш,
- манфаатдор томонларнинг нуқтаи назарлари ва хавотирларини салбий таъсирларни камайтириш ёки бартараф этиш ва таклиф этилаётган лойиҳанинг афзалликларини

ошириш мақсадлари билан имкон қадар лойиҳани ишлаб чиқиш ва амалга оширишга киритиш.

- лойиҳа билан боғлиқ тахминлар ва нотўғри тушунчаларни бошқариш;
- лойиҳа ҳудудида истиқомат қилувчи одамлар тўғрисида маҳаллий билимларни олиш;
- лойиҳа фаолиятига тааллуқли бошланғич ва иккиламчи маълумотларни тўплашда лойиҳа таъсир кўрсатган аҳоли ва бошқа манфаатдор томонлар билан ўзаро муносабат қилиш.
- лойиҳа фойдасини ошириш учун манфаатдор томонларни жалб қилиш.

7.2. Манфаатдорларни Аниқлаш

Манфаатдор томонлар - таклиф қилинаётган лойиҳага қизиқиш билдирган ёки таклиф қилинаётган лойиҳа билан боғлиқ қарорларни қабул қилишга таъсир кўрсатадиган ёки муаммо ечими берувчи билимга эга шахслар ёки ташкилотлар. Қизиқиш ва рол мезонлари асосида қуйида тавсифланган лойиҳа учун манфаатдор томонларнинг икки тури мавжуд.

7.2.1. Бошланғич Манфаатдорлар

Асосий манфаатдор томонлар (шунингдек тўғридан-тўғри манфаатдор томонлар деб ҳам аталади) - лойиҳага таъсир кўрсатган шахслар ва кенг жамоатчилик, шу жумладан лойиҳа ҳудудида истиқомат қилувчи аёллар каби маҳаллий манфаатдор томонлар. Бу одамлар тўғридан-тўғри лойиҳанинг таъсирига дучор бўлишади, лекин баъзи ҳолларда улар лойиҳадан тўғридан-тўғри фойда ололмаса ҳам.

А380 трассаси бўйлаб истиқомат қиладиган жамоалар, хусусан, 78 км узунликда жойлашганлар, таклиф этилаётган лойиҳа бўйича модернизация қилиниши БЙТТЛ-И учун асосий манфаатдор томонлардир. Лойиҳанинг бошқа асосий манфаатдор томонларига Бухоро вилояти аҳолиси, хусусан Бухоро, Когон, Қоровулбозор туманларида, Бухоро ва Когон шаҳарларида истиқомат қилувчи одамлар киради.

7.2.2. Иккиламчи / Институционал Манфаатдор Томонлар

Иккиламчи манфаатдор томонлар (институционал манфаатдор томонлар деб ҳам аталади) - лойиҳага бевосита таъсир этмаслиги мумкин бўлган одамлар, бўлим, муассасалар ва / ёки ташкилотлар, аммо улар лойиҳа ва унинг дизайнига таъсир қилиши мумкин. Улар орасида лойиҳа тарафдори, лойиҳанинг турли босқичларида рол ўйнаши мумкин бўлган бошқа манфаатдор идоралар, назорат идоралари, бошқа тегишли идоралар, нодавлат ташкилотлари (НДТ), кенгроқ манфаатдор жамоалар, шу жумладан илмий ходимлар ва журналистлар ва кенг жамоатчилик киради.

Таклиф қилинаётган лойиҳанинг институционал манфаатдор томонларига қуйидагилар киради:

- Транспорт вазирлиги, шу жумладан Йўллар Қўмитаси
- Республика Йўл Жамғармаси, халқаро молия институтлари, шунингдек хорижий давлатлар молиявий ташкилотлар иштирокидаги инвестиция лойиҳаларини амалга оширишда ижроия органи ролини бажарувчи,

- Ўзбекистон Республикаси транспорт вазирлиги ташкилий тузилмасига кирувчи - Автомобил йўллари қўмитаси;
- Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги ҳузуридаги Автомобил йўллари қўмитасининг лойиҳанинг мақсадга мувофиқлиги ва унинг техник ва технологик параметрларини кўриб чиқадиган Тармоқ илмий-техник кенгаши;
 - Лойиҳанинг техник-иқтисодий асосларини ишлаб чиқиш ва ўз ваколатлари доирасида хулосалар тайёрлаш нуктаи назаридан Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ва Молия вазирлиги.
 - Жейран Эко-марказининг раҳбарияти ва ходимлари.
 - Лойиҳа йўлини реконструкция қилиш ва техник ёрдамни амалга ошириш бўйича ишларни бажарадиган пудратчилар / ижрочилар белгиланган тартибда танлов (тендер) савдолари орқали аниқланади.
 - Бухоро вилояти ҳокимиятлари ва уларнинг туман бўлимлари
 - Бухоро вилояти хотин-қизлар қўмитаси, Оила Марказ ва бошқа аёллар нодавлат ташкилотлари
 - Бухоро вилояти маданият ва экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш бошқармаси
 - Бухоро вилояти ер ресурслари ва давлат кадастри бошқармаси.
 - Department of Land Resources and State Cadaster of Bukhara region.

7.2.3. Лойиҳа тайёрлаш пайтида маслаҳат жараёнининг натижаси

2019 йил декабр - 2020 йил январ ойлари оралиғида АМ&ИТБ гуруҳи Бухоро вилоятида икки давра суҳбати ва жамоат муҳокамаларини ўтказди. Барча манфаатдор томонлар, шу жумладан аёллар, кам таъминланган оилалар аъзолари ва талабалар билдирилган фикр ва мулоҳазалар қайд этилди ва уларни лойиҳани ишлаб чиқиш ва амалга оширишда ҳисобга олиш учун ҳисоботга киритилди;

Манфаатдор томонларнинг фикрлари ва ташвишлари тўғрисида қисқача маълумот учун 7.1-жадвалга қаранг.

Жадвал 7.1: Жамоатчилик маслаҳатининг қисқача мазмуни

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
Қоровулбозор тумани, 8-ўрта мактаб, 2020 йил 24 январ	2 ФГМда жами 42 иштирокчи, 26 аёл	А380 йўл шароитлари ёмон Санитария шароитлари, автобус бекатларида алоҳида ҳожатхоналар, аёллар ва болалар учун алоҳида хоналар йўқлиги. Такси, айниқса кам таъминланган йўловчилар ва талабалар учун транспорт хизматларининг юқори нархи. Хавфли Дамас хизматлари (маҳаллий жамоат транспорти): хавфсизликнинг йўқлиги ва ушбу	Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги йўл қурилиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги текисликлар ўрнатишга, чироқлар, кўприклар ва қўшимча хавфсизлик белгиларини ўрнатишга қаратилган.

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
		<p>машинанинг Қоровулбозордан Бухоро шаҳрига ташиш учун кичик имкониятлари.</p> <p>Бухоронинг соғлиқни сақлаш, таълим муассасалари ва деҳқон бозорига (Карвон бозори), хусусан, болалари бор аёлларга ва катта ёшлиларга саёҳат қилишнинг узок давом этиш вақти (тумандан Бухорога жамоат транспортида бориш учун 1-1.30 соат давом этади).</p> <p>Ёшлар орасида ишсизлик даражаси юқори.</p> <p>Тавсиялар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - эркаклар ва аёллар учун алоҳида санитария иншоотлари (ҳожатхоналар) қуриш - дўконлар ва бошпаналар билан автобус бекатлари қуриш - катта ва қулай автобуслардан фойдаланган ҳолда жамоат транспорти хизматини яхшилаш 	<p>Янги йўл трассаси ва йўл чорраҳалар ҳаракатланиш ҳажмини оширади</p> <p>Халқаро йўллар бўйлаб санитария имкониятлари билан таъминлаш учун миллий стандартларга керак</p> <p>Ушбу А380 йўли келажакда объектларни қуриш билан боғлиқ миллий ва халқаро стандартларга мос иш кўради</p> <p>Ушбу лойиҳани амалга оширишда, айниқса, аҳоли пунктларида алоҳида велосипед йўллари қурилади.</p> <p>Лойиҳани амалга оширишдан кейин Қоровулбозордан Бухоро шаҳрига бориш вақти қисқаради. Автобус бекатлари қурилади.</p> <p>Қурилиш даврида маҳаллий аҳоли лойиҳани амалга оширишда иштирок этиш ва фаровонлигини ошириш имкониятига эга бўлади.</p>
<p>Когон туманидаги 1-сонли умумий ўрта таълим мактаби 2020 йил 24 январ</p>	<p>Ҳаммаси бўлиб 45 иштирокчи, 21 аёл</p>	<p>Бахтсиз ҳодисаларнинг кўплиги</p> <p>Алоҳида велосипед йўналишларининг йўқлиги</p> <p>Банд соатларда тирбандликлар</p> <p>Йўловчилар ва ҳайдовчилар учун санитария-техник воситаларнинг этишмаслиги</p> <p>Кам таъминланган йўловчилар ва талабалар учун, айниқса тунги пайт ва таътил кунларида такси транспорти хизматларининг юқори нархи (Бухоро шаҳри ва Қоровулбозорга ҳар икки томонга ўртача транспорт ҳаражатлари тахминан 15.000 - 20.000 сўм атрофида).</p> <p>Банд соатлар пайтидатирбандлик туфайли йўлнинг узок вақтлиги</p> <p>Йўл ҳаражатларининг катталиги, шу жумладан бензин</p> <p>Ишсизлик даражаси юқори</p> <p>Йўл бўйидаги уйларда юқори шовқин ва тебраниш даражаси</p>	<p>Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги пийодалар ўтиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги трассаларни ўрнатишга, чироқларни ўрнатишга ва қўшимча хавфсизлик белгиларини яратишга қаратилган.</p> <p>Янги йўл трассаси ва чорраҳалар транспорт ҳажмини оширади</p> <p>А 380 йўлида цемент-бетон қопламаси қўлланилади, бу йўлнинг ҳолатини яхшилади ва бахтсиз ҳодисалар сонини камайтиради</p> <p>Миллий қоидаларга кўра, янги қулай автобус бекатлари кичик бизнес субъектлари томонидан қурилади, шунингдек, аёлларнинг ҳуқуқ ва</p>

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
		<p>Тавсиялар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қўшимча хавфсиз пийодалар йўли, чироқлар, камераларни лойиҳалаш - йўл кесишмалари яхшилаш - велосипед учун алоҳида қатор қўшиш - эркаклар ва аёллар учун алоҳида санитария иншоотлари (ҳожатхоналар) куриш - дўконлар ва бошпаналар билан автобус бекатлари куриш - йўл шароитини, асфалт йўлакни яхшилаш 	<p>имкониятларини кенгайтириш учун янги имкониятлар очади</p> <p>Ушбу лойиҳани амалга оширишда, айниқса, аҳоли пунктларида алоҳида велосипед йўллари курилади.</p> <p>Йўл трассаларини куриш, дўконларга киришни яхшилаш лойиҳанинг янги дизайнига киритилади.</p> <p>Мухандислар А380 йўлининг аҳоли пунктларида хавфсизлик масалаларига алоҳида эътибор беришади.</p> <p>Қўшимча пийодалар йўлларининг курилиши лойиҳа дизайнига киритилган</p>
<p>Бухоро тумани, Педагогика коллежи 2020 йил 25 январ</p>	<p>Ҳаммаси бўлиб 31 иштирокчи, 13 аёл</p>	<p>Бахтсиз ҳодисаларнинг кўплиги</p> <p>Хавфсиз ва қулай йўл трассалари, пийодалар ўтиш жойларининг йўқлиги</p> <p>Алоҳида велосипед йўналишларининг йўқлиги</p> <p>Банд соатларда тирбандликлар</p> <p>Интенсив транспорт оқими сабабли ташиш учун узоқ вақт</p> <p>Йўл харажатларининг юқори миқдори</p> <p>Ишсизлик даражаси юқори</p> <p>Транспорт қисмларида ҳайдовчилар ва йўловчилар учун санитария-техник воситаларнинг этишмаслиги</p> <p>Тавсиялар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - қўшимча хавфсиз пийодалар, чироқлар, камераларни лойиҳалаш - йўл кесишмалари яхшилаш - велосипед учун алоҳида қатор қўшиш - дўконлар ва бошпаналар билан автобус бекатлари куриш - йўл шароитини, асфалт йўлакни яхшилаш 	<p>Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги йўл курилиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги текисликлар ўрнатишга, чироқлар ва қўшимча хавфсизлик белгиларини ўрнатишга қаратилган.</p> <p>Халқаро йўллар бўйлаб санитария имкониятлари билан таъминлаш учун миллий стандартларга керак</p> <p>Ушбу А380 йўли келажакда объектларни куриш билан боғлиқ миллий ва халқаро стандартларга мос иш кўради</p> <p>Миллий қодаларга кўра, янги қулай автобус бекатлари кичик бизнес субектлари томонидан курилади, шунингдек, аёлларнинг ҳуқуқ ва имкониятларини кенгайтириш учун янги имкониятлар очади.</p>
<p>"Ўзавтойўл" Бухоро вилояти бошқармаси</p>	<p>Иштирокчилар сони - 7</p>	<p>Йўл-транспорт ҳодисаларининг юқори даражаси</p> <p>211-218 км масофада хавфсизликнинг пастлиги.</p>	<p>Замонавий чироқларнинг ўрнатилиши лойиҳа дизайнига киритилган.</p>

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
2020 йил 25 январ		<p>211-218 км узунликдаги 12 пийодалар ўтиш жойи мавжуд, аммо улар йўловчилар ва пийодалар хавфсизлигини таъминламайди. Ушбу майдон 221 км қисми ўқув муассасалари билан тўлган. Бу ерда, Ирригация институти, Кўзи ожизлар учун мактаб мавжуд</p> <ul style="list-style-type: none"> -Йўлнинг зич жойлашган қисмида (202 км) тирбандлик юқори - Йўл сифати ва шароитлари ёмон - Чизиклар орасидаги ажратувчи тўсиқларнинг йўқлиги - Йўлда камера ва радарлар йўқлиги - Йўл бўйлаб чироқларнинг этишмаслиги - Велосипед учун алоҳида чизиклар йўқлиги - Темир йўл кесишмаларида хавфсизлик йўқлиги - Когон тумани ва Бухоро шаҳри трассаларида интенсив ҳаракатланиш ва тўғри йўл трассалари йўқлиги - Цемент-бетон қопламаси аварияларга сабаб бўлиши мумкин <p>Тавсиялар:</p> <ul style="list-style-type: none"> - А380 йўлида авариялар кўплиги сабабли, йўл ҳаракати хавфсизлиги ва хавфсизлик сиёсатининг халқаро стандартларига риоя қилиш тавсия қилинди. - А380 ва А380а халқаро автомобил йўллари чорраҳасида светофор ўрнатиш мумкин эмас - кўприк ёки йўлларнинг чорраҳасини қуриш керак. - 214 км узунликдаги Калинин чорраҳасида ҳам тўғри йўл кесишмаси керак - бу асосий муаммо, бу йўлда асосий микроавтобуслар ўтаётганда кўплаб тирбандликлар юзага келмоқда. - Туркманистондан келган юк автоуловлари ва бошқа юк машиналари шаҳарга кирмасликлари керак, улар шаҳарга 	<p>Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги йўл қурилиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги текисликлар ўрнатишга, чироқлар ва қўшимча хавфсизлик белгиларини ўрнатишга қаратилган.</p> <p>А 380 йўлида цемент-бетон қопламаси қўлланилади, бу йўлнинг ҳолатини яхшилади ва бахтсиз ҳодисалар сонини камайтиради</p> <p>Йўл трассаларини қуриш, дўконларга киришни имконини яхшилаш лойиҳанинг янги дизайнига киритилади. Мухандислар А380 йўлининг аҳоли пунктларида хавфсизлик масалаларига алоҳида эътибор беришади. Қўшимча пийодалар йўлларининг қурилиши лойиҳа дизайнига киритилган.</p>

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
		<p>кирмасдан айланма йўл бўйлаб юришлари керак.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Йўл ҳаракати ва транспортнинг барча асосий муаммолари Когон тумани ва Бухоро шаҳрининг икки асосий доиралари ўртасида юзага келади. 	
<p>Бухоро шаҳар ҳокимлиги, 2020 йил 26 январ</p>	<p>Ҳаммаси бўлиб 29 иштирокчи, 18 аёл</p>	<p>Бахтсиз ҳодисаларнинг кўплиги Хавфсиз ва қулай йўл трассалари, пийодалар ўтиш жойларининг йўқлиги Алоҳида велосипед йўналишларининг йўқлиги Банд соатларда тирбандликлар Йўл харажатларининг юқори миқдори Ишсизлик даражаси юқори Тавсиялар: - қўшимча хавфсиз пийодалар, чироқлар, камераларни лойиҳалаш - йўл кесишмалари яхшилаш - велосипед учун алоҳида қатор қўшиш - эркаклар ва аёллар учун алоҳида санитария иншоотлари (ҳожатхоналар) қуриш - дўконлар ва бошпаналар билан автобус бекатлари қуриш - йўл шароитини, асфалт йўлакни яхшилаш</p>	<p>Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги йўл қурилиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги текисликлар ўрнатишга, чироқлар ва қўшимча хавфсизлик белгиларини ўрнатишга қаратилган. Ушбу лойиҳани амалга оширишда, айниса, аҳоли пунктларида алоҳида велосипед йўллари қурилади.</p> <p>Янги йўл трассаси ва йўл чорраҳалар ҳаракатланиш ҳажмини оширади.</p>
<p>Когон шаҳар ҳокимлиги 26 январ 2020 йил</p>	<p>Жами 27 иштирокчи, 15 аёл</p>	<p>Бахтсиз ҳодисаларнинг кўплиги Хавфсиз ва қулай йўл трассалари, пийодалар ўтиш жойларининг йўқлиги Алоҳида велосипед йўналишларининг йўқлиги Банд соатларда тирбандликлар Йўл харажатларининг юқори миқдори Ишсизлик даражаси юқори Тавсиялар: - қўшимча хавфсиз пийодалар, чироқлар, камераларни лойиҳалаш - йўл кесишмалари яхшилаш - велосипед учун алоҳида қатор қўшиш</p>	<p>Ҳозирги вақтда техник гуруҳ йўловчилар хавфсизлигини ошириш мақсадида янги йўл қурилиш жойларини лойиҳалаштиришга, янги текисликлар ўрнатишга, чироқлар ва қўшимча хавфсизлик белгиларини ўрнатишга қаратилган.</p> <p>Янги йўл трассаси ва йўл чорраҳалар ҳаракатланиш ҳажмини оширади. Миллий коидаларга кўра, янги қулай автобус бекатлари кичик бизнес субъектлари томонидан қурилади, шунингдек, аёлларнинг ҳуқуқ ва</p>

Маслаҳат бериш жойи ва санаси	Манфаатдор томонлар билан маслаҳатлашиш	Манфаатдор томонларнинг хавотирлари / таклифлари	Манфаатдор томонларга жавоблар
		- эркаклар ва аёллар учун алоҳида санитария иншоотлари (ҳожатхоналар) куриш - дўконлар ва бошпаналар билан автобус бекатлари куриш - йўл шароитини, асфалт йўлакни яхшилаш	имкониятларини кенгайтириш учун янги имкониятлар очади Ушбу лойиҳани амалга оширишда, айниқса, аҳоли пунктларида алоҳида велосипед йўллари курилади.
Жайрон эко-маркази, Қоровулбозор тумани 26-27 январ 2020 йил	Иштирокчиларнинг умумий сони - 10 киши	Ҳайвонларда хавфсизлик белгиларининг йўқлиги Шовқиннинг юқори даражаси Йўл бўйлаб тўсиқлар этишмаслиги Автобуслар учун тўхташ жойи йўқ Бурилиш йўқ Тавсиялар: Ҳайвонларнинг хавфсизлиги учун белгилар ўрнатиш Автобусларга сайёҳлар учун йўлда қулай бурилиш лойиҳалаштириш	Ҳайвонларнинг хавфсизлиги ва туризмни ривожлантириш масалалари ҳисобга олинади ва 181 км узунликдаги янги чорраҳалар курилади. Бирок, Жайронда шовқин даражаси рухсат этилган чегараларда бўлганлиги қайд этилди. Йўлни кесиб ўтган ҳайвонлар учун транспорт воситаларининг тезлигини пасайтириш учун тегишли белгилар ўрнатилиши режалаштирилиган
“KNAUF GIPS BUXORO” МЧЖ	Иштирокчиларнинг умумий сони - 6 киши	KNAUF ёнида бурилиш йўқ Чироқлар этишмаслиги Тавсиялар: KNAUF чорраҳа жойда йўлда қулай бурилиш ёки ўтиш жойини лойиҳалаш Йўл қопламасини ва иккала йўналишда ўзаро чоррахани яхшилаш Чироқлар ва камераларни ўрнатиш	Замонавий чироқларнинг ўрнатилиши лойиҳа дизайнига киритилган. А380 йўлидаги янги трасса ва йўл чорраҳалари ҳаракатланиш ҳажмини оширади.

Биринчи разведка миссияси 2019 йил декабр ойида бўлиб ўтди. Биринчи семинар "УзЁлЛойиҳа" Бухоро вилояти бўлимида 2019 йил декабр ойида бўлиб ўтди.

Биринчи лойиҳа жойи сўрови давомида атроф-муҳит ва ижтимоий консультантлар Жайрон эко-маркази вакиллари, Бухоро вилояти хотин-қизлар қўмитаси ва Бухоро вилояти ҳокимияти билан 5 марта чуқурлашган суҳбат ўтказдилар.

Мажбурий Кўчиришнинг мумкин бўлган таъсирини баҳолаш учун 2019 йил 17-18 декабр кунлари Бухоро вилояти Автомобил йўллари Давлат қўмитаси ҳудудий бўлинмасининг Бош муҳандиси Шавкат Кауймов билан биргаликда лойиҳа жойига ташриф буюрилди.

Лойиҳа жойига ташриф чоғида мавжуд бўлган йўлнинг 78 км узунлиги ва кесишган жойлар кўздан кечирилди.

ИКС гуруҳи 2020 йил 26-27 январ кунлари Қоровулбазар туманида жойлашган А380 йўлининг 180-190 км қисмида Жайран экомарказида семинар ўтказди. Эко-марказ директори ва ходимлари лойиҳа ҳудудидаги ҳайвонларнинг биологик хилма-хиллиги ва миграцияси ҳақида тарихий маълумотлар ва ҳозирги вазият билан бўлишиди. Бухоро вилояти йўллар қўмитаси мутахассиси лойиҳа дизайнини тақдим этди. Семинар қатнашчилари экологик марказ яқинидаги йўлнинг хавфсизлиги ва кесишиши билан боғлиқ бўлган лойиҳа дизайнининг тафсилотларига жавоб беришди. Ходимлар ҳайвонларнинг хавфсизлиги учун қўшимча белгилар қўйишни сўрашди. Миграция мавсумида ҳайвонлар йўлларни кесиб ўтишлари мумкин, шунинг учун ходимлар Жайрон, Кулон, Тувалоқ ва бошқа ҳайвонларнинг ҳимоясига алоҳида эътибор беришни тавсия қилди..

7.3. Маслаҳат ва лойиҳа амалга ошириш пайтида иштирок

Лойиҳа жойида манфаатдор томонларнинг маслаҳатлашиши ва фуқароларни жалб қилиш доимий жараён бўлиб, бутун лойиҳа давомида давом этади. Давом этаётган консултациялар жараёни манфаатдор томонлар билан мунтазам равишда режалаштирилиши мумкин, шу билан бирга тегишли давлат идоралари, маҳаллий маъмурият ва аёллар ваколатига алоҳида эътибор берилган ҳолда лойиҳанинг таклиф этилаётган ҳудудида жойлашган маҳаллий ҳамжамият вакиллари билан ҳам.

Лойиҳани амалга ошириш жараёнида олиб бориладиган маслаҳат ишлари учун асос яратилди; **7.2-жадвалга** қаранг.

Жадвал 7.2: Лойиҳани амалга ошириш жараёнида маслаҳатлар ва иштирок этиш асослари

Таъриф	Мақсадли манфаатдор томонлар	Вақт	Масъулият
АМ&ИТБ, СТАМ&ИБР ва КР-ларни ЛДШ, жамоалар ва бошқа манфаатдор томонлар билан баҳам кўриш учун жамоатчиликни хабардор қилиш бўйича кампаниялар / кенг қамровли йиғилишлар. Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа доирасидаги жамоалар, кенг жамоатчилик; ва йўналиш бўлимлари / агентликлари.	Биринчи СТАМ&ИБР гайёрланиши билан; кейин у ерда давом эттириш	ЛАОЖ / Дизайн бўйича консултантлар / Назорат бўйича консултантлар
АМ&ИТБ, СТАМ&ИБР ва КР-ни амалга ошириш жараёнида жамоалар билан маслаҳатлашиш Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	СубЛойиҳанинг ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Лойиҳавий фаолият бошланишидан олдин.	ЛАОЖ / Назорат бўйича консултантлар
ШКЧМ ва ШКЧҚларни яратиш Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Лойиҳавий фаолият	ЛАОЖ

Таъриф	Мақсадли манфаатдор томонлар	Вақт	Масъулият
		бошланишидан олдин.	
Шикоятларни кўриб чиқиш Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	ЛАОЖ ходимлари; консультантлар; тегишли тармоқ бўлимлари; ва жамоалар (керак бўлганда).	Лойиҳани амалга ошириш босқичида	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар
Норасмий маслаҳат ва мунозаралар. Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Лойиҳани амалга ошириш босқичида	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар, Пудратчи
Ички мониторинг пайтида жамоалар билан маслаҳатлашиш Жойлашуви: Бухоро вилоятининг 3 та тумани, шу жумладан Бухоро ва Когон шаҳарлари	Лойиҳа ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Қурилиш босқичи	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар
Лойиҳа сайтларида ойлик учрашувлар Жойлашув: Туман бўлимлари йўл қўмитаси	ЛАОЖ ходимлари; консультантлар; ва жамоалар (керак бўлганда).	Қурилиш босқичи	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар
АМ&ИТБ, СТАМ&ИБР ва КРнинг амалга оширилишини, ҳар қандай ҳал этилмаган муаммолар ва шикоятлар, жамоаларнинг қарашлари ва ташвишларини кўриб чиқиш учун маслаҳат семинарлари; ва уларни ҳал қилиш учун зарур бўлган ҳаракатлар. Жойлашув: Туман бўлимлари Йўл қўмитаси.	Лойиҳа ҳудудидаги кишлоқ ва шаҳар жамоалари; тегишли йўналиш бўлими; тегишли НДТлар	Олти ойлик амалга ошириш даврида	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар
Қолган вазифалар бўйича жамоалар билан маслаҳатлашиш Жойлашув: Туман бўлимлари йўл қўмитаси	Лойиҳа ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Лойиҳалар тугагандан сўнг	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар
ОИИБ Шарҳ Миссиялари ташриф буюрган жойлардаги жамоалар билан консултациялар. Жойлашув: кишлоқ ва шаҳар жамоалари ва йўл бошқармаси туман бўлимлари.	ЛАОЖ, СубЛойиҳанинг ҳудудидаги / атрофидаги жамоалар	Қурилиш / фойдаланиш босқичи	ЛАОЖ / Назорат бўйича консультантлар

7.4. Ошкоралик

Ушбу АМ&ИТБ ҳужжати лойиҳаси Транспорт вазирлиги веб-сайтида юклаб қилинган. Якуний АМ&ИТБ ҳам худди шундай тарзда ошкор қилинади. АМ&ИТБнинг қисқача мазмуни рус ва ўзбек тилларига таржима қилинади ва лойиҳа

жойида (ЛАОЖ офиси, пудрат идораси) мавжуд бўлишидан ташқари, ўша веб-сайтда жойлаштирилади.

8. АТРОФ МУҲИТ ВА ИЖТИМОЙ БОШҚАРУВ РЕЖАСИ

Ушбу бобда Лойиҳанинг экологик ва ижтимоий бошқарув режаси (АМ&ИБР) келтирилган. Унда лойиҳанинг экологик ва ижтимоий бошқаруви учун институционал чоралар тавсифланади, юмшатиш ва мониторинг режалари тақдим этилади, мониторинг ва ҳисобот талаблари тақдим этилади, турли лойиҳалар субъектлари томонидан ўтказиладиган экологик ва ижтимоий тренинглар тавсия этилади ва шикоятларни кўриб чиқиш механизмлари (ШКЧМ) таклиф этилади

8.1. АМ&ИБРнинг Мақсадлари

АМ&ИБРнинг асосий мақсади таклиф қилинаётган лойиҳанинг атроф-муҳитга ва лойиҳа худудидаги одамларга салбий таъсирини бошқаришдир. АМ&ИБРнинг аниқ вазибалари куйидагилардан иборат:

- Олдинги АМ&ИТБнинг **6 бобида** муҳокама қилинган юмшатиш чораларини амалга оширишга кўмаклашиш.
- Лойиҳанинг потенциал фойдасини ошириш ва салбий таъсирларни бошқариш;
- АМ&ИБРнинг амалга ошириш учун институционал шароитларни тавсифланг ва лойиҳани атроф-муҳит ва ижтимоий бошқариш бўйича ЛАОЖ, пудратчилар, назорат бўйича консультантлар ва бошқа ташкилотлар учун жавобгарликни белгиланг;

Мониторинг ва ҳисобот бериш механизмини аниқланг ва куйидагилар учун мониторинг параметрларини аниқланг:

- Барча юмшатиш чораларини тўлиқ бажарилишини таъминлаш,
- юмшатиш чораларининг самарадорлигини таъминлаш;

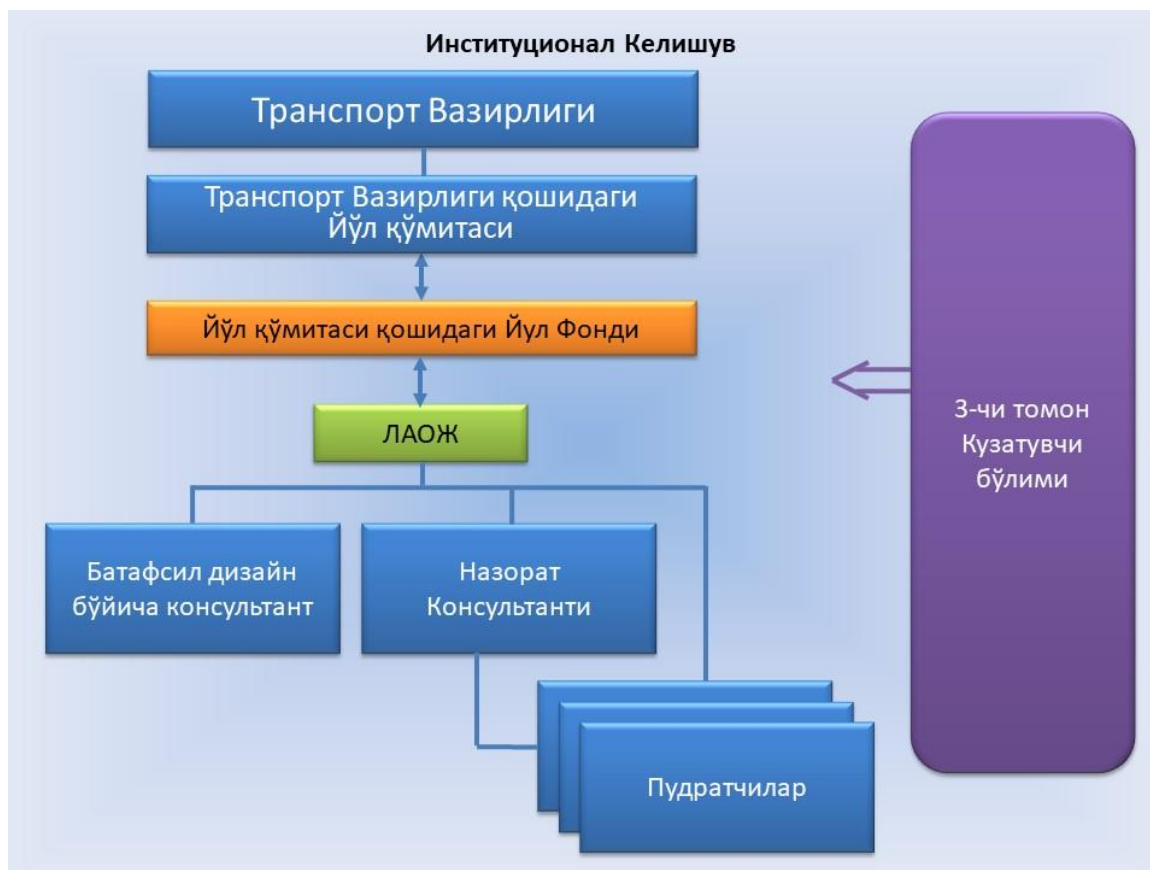
Турли даражадаги турли манфаатдор томонлар учун экологик тайёргарликка бўлган талабларни баҳоланг.

- Лойиҳадан таъсирланган одамлар ва ишчилар учун шикоятларни кўриб чиқиш механизмларини (ШКЧМ) яратади.

8.2. Институционал Тузилмалар

Лойиҳанинг экологик ва ижтимоий самарадорлиги ва АМ&ИБРнинг самарали амалга ошириш учун умумий жавобгарлик ЙҚга юкланади. Марказ лойиҳани амалга оширишга раҳбарлик қилиш учун Лойиҳани амалга ошириш жамоасини (ЛАОЖ) ташкил қилади. Лойиҳани амалга оширишга, лойиҳа раҳбари (ЛР) раҳбарлик қилади. ЛД назорати остида ЛАОЖда атроф-муҳит ва ижтимоий (Э&И) мутахассис ишга олинади. Э&И мутахассиси лойиҳа учун умумий экологик ва ижтимоий бошқарув учун жавобгардир ва лойиҳанинг экологик ва ижтимоий ҳолатини назорат қилади ва Қурилиш назорати бўйича консультанти (ҚНБМ) ва пудратчиларни назорат қилади.

ПИУ органограммаси **8.1-расмда** келтирилган.

Расм 8.1: Лойиҳани экологик ва ижтимоий бошқариш учун Органограмма

8.2.1. ЙҚ ва Лойиҳа амалга ошириш жамоаси (ЛАОЖ)

Лойиҳани амалга ошириш учун миллий даражада ЙҚ қошида ЛАОЖ ташкил этилади. Юқорида айтиб ўтилганидек, ЛАОЖда, Э&И мутахассиси шуғулланади. Э&И масалалар бўйича мутахассиснинг асосий вазифалари лойиҳа фаолияти ОИИБ Э&ИС, миллий АМТБ қодалари ва процедураларига, шунингдек ушбу АМ&ИТБ / АМ&ИБРга мувофиқ амалга оширилишини таъминлашдан иборат. Мутахассиснинг асосий вазифаларига қуйидагилар киради:

- (а) лойиҳа билан боғлиқ бўлган барча экологик ва ижтимоий муаммоларни бошқариш;
- (б) ҚБНМ ишини Э&И аспектларида назорат қилиш;
- (в) пудратчилар лойиҳа жойига тегишли АМ&ИБР (СТАМ&ИР) ни ишлаб чиқиш ва атроф-муҳит, ижтимоий, соғлиқ ва хавфсизлик (АМИСХ) ва меҳнат талабларига мувофиқлигини таъминлаш учун ҚБНМ билан мувофиқлаштириш;
- (д) ушбу АМ&ИБРда белгиланганидек таъсир кўрсатган одамлар ва ишчилар учун ШКЧМ-ларни ўрнатиш ва уларнинг лойиҳа давомида ишлашини таъминлаш;
- (е) экологик ва ижтимоий мониторингни амалга ошириш ва АМ&ИБР талабларига биноан ташқи мониторингни ўтказиш учун сертификатланган учинчи томон кузатув ташкилотини тайинлаш;
- (ж) экологик ва ижтимоий муаммоларни ҳужжатлаштириш, Лойиҳанинг Бажарилиши Бўйича Чораклик Ҳисоботларига АМСИХни киритилишини

таъминлаш, шунингдек, Экологик Ва Ижтимоий Мониторинг Бўйича Ярим Йиллик Ҳисоботни тақдим этиш, шунингдек ушбу АМ&ИБР талабига биноан лойиҳани яқунлаш бўйича ОИИБга Экологик Ва Ижтимоий Мониторинг Ҳисоботини Тақдим Этиш;

(з) экологик ва ижтимоий хавфсизликни таъминлаш бўйича ўқув эҳтиёжларини аниқлаш ва АМ&ИБРни амалга оширишда қатнашган барча томонлар учун машғулотларни ташкил этиш.

8.2.2. Қурилиш назорати бўйича консультант (ҚБНМ)

ҚБНМ қурилиш давомида барча босқичларнинг ишини назорат қилиш учун жавобгардир. Таркибига малакали ва муносиб мутахассислар бўлган Э&С гуруҳи киради. ҚБНМ қурилиш даврида Э&Ини бошқариш бўйича катта мажбуриятларни олади, шу жумладан:

(а) ушбу АМ&ИБРга мувофиқ СТАМ&ИРларни тайёрлашда пудратчиларни боўқариш ва раҳбарлик қилиш;

(б) СТАМ&ИРларни муваффақиятли амалга ошириш ва мониторингини таъминлаш учун ЭваИ назорати олиб бориш;

(в) Қурилиш бошланишидан олдин АМИСХ бўйича барча рухсатномаларни олиш учун ЛАОЖни қўллаб-қувватлаш;

(г) атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, меҳнат муҳофазаси ва хавфсизлик ва меҳнат масалалари бўйича миллий қоидаларга риоя қилинишини таъминлаш;

(д) АМ&ИБРда белгиланган мониторинг режасини амалга ошириш ва АМСИХ ва меҳнат масалалари билан боғлиқликни доимий мониторингини ўтказиш;

(е) атроф-муҳит ва ижтимоий кўрсаткичларни ва юмшатиш чораларининг самарадорлигини мониторинг қилиш ва баҳолаш, шунингдек, номувофиқликлар ёки натижалардаги салбий тенденцияларни аниқлаш ва тузатиш чораларини қўллаш;

(ж) лойиҳа ҳудудидаги жамоалар ва маҳалла раҳбарлари, лойиҳа билан боғлиқ экологик ва ижтимоий масалалар бўйича бошқа манфаатдор томонлар билан алоқа ўрнатиш; маҳаллий аҳолини лойиҳанинг экологик ва ижтимоий мувофиқлиги тўғрисида хабардор қилиш ва агар улар мавжуд бўлса, уларнинг муаммоларини тўғри ҳал қилиш;

(з) Ушбу АМ&ИБРнинг ШКЧМ қисмида тавсия этилганидек ШКЧМни лойиҳа майдони даражасида бошқариш;

(и) Лойиҳанинг Ҳар Чораклик Ҳисоботиغا АМИСХ маълумотларини тақдим этиш; Э&И назоратини ҳужжатлаштириш ва ЛАОЖга АМ&ИБРна бажарилиши, шу жумладан ШКЧМга нисбатан мунтазам равишда ҳисобот бериш.

8.2.3. Пудратчилар

Пудратчилар Қурилиш фаолияти билан боғлиқ бўлган экологик ва ижтимоий талабларнинг АМ&ИБР тизимида белгиланганига тўлиқ мувофиқлигини таъминлашлари керак. Пудратчи атроф-муҳит, хавфсизлик ва соғлиқни сақлаш ва меҳнат соҳаси бўйича мутахассислардан иборат гуруҳ тузиши керак. Пудратчилар тендер ҳужжатларида кўрсатилган АМИСХ ва меҳнат талабларига жавоб берадиган этарли бюджетни таъминлаши керак. Улардан АМ&ИБР асосида СТАМ&ИБР тайёрлаш ва ҚБНМ назорати остида СТАМ&ИБРни амалга ошириш талаб қилинади. Пудратчилар, шунингдек, ишчилар учун Ахлоқ қоидаларини ишлаб чиқадилар. Пудратчилар, лойиҳада ишлаётганда барча ишчиларга АМИСХ масалалари бўйича

"Мумкин" ва "Мумкин эмас" нуқтаи назаридан тегишли равишда етказилишини таъминлайдилар. Пудратчилар меҳнат масалалари бўйича миллий қоидаларга қатъий риоя қиладилар. Хусусан, ушбу лойиҳада мажбурий меҳнат ва болалар меҳнати тақиқланган.

8.3. АМ&ИБР нинг тегишли таркибий қисмларини шартнома ҳужжатларига киритиш

Лойиҳанинг АМ&ИБРи қурилиш буюртмаларига киритилади ва қурилиш шартномаларида акс эттирилади. Тендер ҳужжатларининг техник хусусиятларида пудратчига АМ&ИБР ва Атрофит муҳит Амалиёт Кодексларида (АМАК) кўзда тутилган юмшатиш чораларига риоя қилиши кераклиги аниқ кўрсатилган; ОИИБ Э&ИС ва ЭИС ва миллий тартибга солиш талаблари.

8.3.1. Тендер ҳужжатларида уларнинг миқдори тўғрисида (смета)

АМ&ИБРни амалга ошириш учун бир марталик объект қурилиш буюртмаларига оид иш ҳажмлари рўйхати (ИШХР) киритилади.

Ушбу элемент қуйидагиларни англатади:

АМ&ИБР, ОИИБ Э&ИС ва атроф муҳит ва ижтимоий стандартлар, ҳаво, шовқин, сув сифати ва бошқа миллий стандартларга мувофиқ СТАМ&ИБР тайёрлаш ва амалга ошириш;

- Атроф-муҳит ходими ва меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ходимнинг тақдими (қурилиш даврида);
- Шовқин ўлчагичлар ва чангни ўлчаш асбобларини жойида ўлчаш учун тақдим этиш ва техник хизмат кўрсатиш
- Чангни назорат қилиш ва шовқин мониторинги АМ&ИБР томонидан белгиланган жойларда ҚБНМ томондан ўрнатиш

Шартнома тузилгандан кейин ва сафарбар қилинишидан олдин Пудратчи ЛАОЖ томондан тасдиқлаш учун лойиҳа жойида махсус юмшатиш чоралари билан СТАМ&ИБР тайёрлаши керак.

ЛАОЖ пудратчилар ва уларнинг субпудратчилари ўзларининг жавобгарлигини юмшатиш чоралари, мониторинг режаси, АМ&ИБРда кўзда тутилган бошқа атроф муҳит ва хавфсизлик тадбирларни бажарилишини таъминлайди.

8.4. Тўлов Босқичлари

Пудратчиларга тўланадиган тўловлар белгиланган атроф муҳит ва ижтимоий юмшатиш чораларини тугатиш билан ўлчанадиган атроф муҳит ва ижтимоий кўрсаткичларга боғлиқ бўлади. Пудратчилардан лойиҳанинг салбий таъсирини камайтириш учун ЛАОЖ, ҚБНМ ва маҳаллий аҳоли билан кучларни бирлаштириш талаб этилади. Табиий муҳитга, жамоат ёки хусусий мулкка ёки манбаларга этказилган зарар, ёки моддий зарар келиб чиқарган ҳар қандай номувофиқлик учун пудратчи ушбу зарарни муҳандис томонидан белгиланган ва келишилган муддатда

тузатиши ёки тўғирлаши ёки ЛАОЖ ушбу тузатиш ишларини олиб бориш учун учинчи томон билан шартнома тузиш орқали (ЛАОЖ томонидан баҳоланган) тўлиқ тўлаб бериши шарт.

8.5. Қурилиш учун амалиётларнинг атроф муҳит кодекси

Атроф Муҳит Амалиёт кодлари (АМАК) қурилиш босқичи учун умумий ва лойиҳа жойига хос бўлмаган кўрсатмалардир. АМАК, атроф-муҳит ва экологик муаммоларни барқарор бошқариш бўйича пудратчилар томонидан қўлланиладиган экологик ва ижтимоий бошқарув кўрсатмаларидан ва амалиётидан иборат. Пудратчилар уларга риоя қилишлари керак ва шунингдек СТАМ&ИБР тайёрлашда улардан фойдаланадилар.

АМАКлар Д 1-иловада келтирилган.

АМАК 1: Чиқиндиларни бошқариш

АМАК 2: Ёқилғи ва зарарли моддаларни бошқариш

АМАК 3: Эрозия ва чўкинди моддаларни назорат қилиш

АМАК4: Тупроқнинг юқори қатламини бошқариш

АМАК 5: Ижарага олинган зоналарини бошқариш

АМАК 6: Ҳавонинг сифатини бошқариш

АМАК 7: Шовқин ва тебранишни бошқариш

АМАК 8: Флора ва фаунани ҳимоя қилиш

АМАК 9: Сув сифатини бошқариш

АМАК 10: Йўл ҳаракати хавфсизлиги ва ҳаракатни бошқариш

АМАК 11: Қурилиш лагерини бошқариш

АМАК 12: Маданий мерос ва қазилар имконияти тартиби

АМАК 13: Касбий соғлиқ ва хавфсизлик.

8.6. Сайтга тегишли қурилиш босқичи учун махсус атроф муҳит ва ижтимоий бошқарув режалари

Юқорида айтиб ўтилганидек, қурилиш пудратчилари СТАМ&ИБРни тайёрлаш ва амалга оширишлари керак. Пудратчилар ҚБНМнинг СТАМ&ИБРни бўйича розилигини олишлари керак.

СТАМ&ИБРни асосий элементлари қуйидагиларни ўз ичига олади:

- **Ифлосланишни олдини олиш режаси пудратчи томонидан ушбу АМ&ИТБ ва АЭҚда келтирилган юмшатиш чоралари асосида тайёрланади ва амалга оширилади.**

- **Чикиндиларни йўқ қилиш ва оқова сувларни бошқариш режаси** Пудратчи томонидан АМ&ИБР ва АЭҚ асосида тайёрланади ва амалга оширилади.
- **Ичимлик суви таъминоти ва санитария режаси:** Ичимлик суви этишмовчилиги ва / ёки ифлосланишига йўл қўймаслик учун вақтинчалик объектлар, шу жумладан офислар, қурилиш лагерлари ва устахоналар учун алоҳида сув таъминоти ва санитария таъминоти талаб қилинади.
- **Касбий соғлиқ ва хавфсизлик (КС&Х) режаси** пудратчи томонидан ушбу АМ&ИБР, АЭҚ ва бошқа тегишли стандартлар асосида тайёрланади ва амалга оширилади.
- **Трафикни бошқариш режаси (ТБР)** пудратчи томонидан ЛАОЖ ва йўллар ва ҳаракатланиш учун масъул органлар билан муҳокама қилинганидан кейин тайёрланади. Режа, пудратчиларни жалб қилишдан олдин уларни кўриб чиқиш ва тасдиқлаш учун ҚБНМга такдим этилади. Режада пудратчилар фойдаланадиган йўналишлар, маҳаллий аҳоли, айниқса пийодалар хавфсизлиги учун процедуралар, шунингдек, тирбандликларнинг олдини олиш учун мониторинг механизми белгиланади.
- **Қурилиш лагерини бошқариш режаси** пудратчи томонидан тайёрланади. Режада лагернинг жойлашуви, этказиб бериш, сақлаш ва йўқ қилиш каби турли хил объектларнинг тафсилотлари мавжуд.
- **Ёқилғи ва хавфли моддаларни бошқариш режаси** пудратчи томонидан ушбу АМ&ИБР, стандарт фойдаланиш тартиб-қоидалари ва бошқа тегишли кўрсатмаларга мувофиқ ва агар керак бўлса, материал хавфсизлиги маълумотлари варақаларига (МХМЖ) мувофиқ тайёрланади. Режада ёғлар ва кимёвий моддаларнинг тўкилиши билан боғлиқ муоамоларни ечими учун йўриқномаларни кўрсатиб ўтади.
- **Фавқулодда вазиятларга тайёргарлик** ва уларга муносабат билдириш режаси пудратчи томонидан қурилиш вақтида дуч келиши мумкин бўлган хавф ва зарарларни баҳолашдан кейин тайёрланади.
- **Маҳаллий ҳамжамият билан ўзаро муносабатларни, шикоятларни бошқариш, ишчиларни ёллаш, ишларни бажариш ва ишчиларни хабардор қилиш бўйича алоқа режаси.**

8.7. Ижро Кўрсаткичлар

Атроф-муҳит ва ижтимоий менежмент ва мониторингнинг самарадорлигини баҳолаш учун АМ&ИБР тизимида таклиф қилинган чора-тадбирлар / тадбирларни самарали ва ўз вақтида амалга ошириш учун кўрсаткичлар белгиланади. Кўрсаткичлар қурилиш босқичида ҳам, фойдаланиш босқичида ҳам аниқланади. ҚБНМ ушбу кўрсаткичлар бўйича маълумот тўплаш ва ЛАОЖга ҳисобот бериш учун жавобгардир.

Лойиҳанинг умумий экологик ва ижтимоий кўрсаткичларини ўлчаш учун қуйида самарадорлик кўрсаткичларининг дастлабки рўйхати келтирилган.

- ҚБНМ томонидан бир ойда ўтказилган текширувлар сони.
- ҚБНМ ёки ЛАОЖ томонидан кузатилган номувофиқликлар сони.
- ҚБНМда экологик, ижтимоий ва КС&Х бўйича мутахассисларнинг мавжудлиги. АИСХ бўйича мутахассисларнинг пудратчилар билан алоқаси.
- Ҳужжатларнинг ўз вақтида тақдим этилиши (АМ&ИБР ва мониторинг режасида белгиланган).
- Манфаатдор томонлар / бошқа салоҳиятни ривожлантириш ташаббуслари учун ўтказилган ўқув дастурлари сони.
- Компенсация тўловларини ўз вақтида тўлаш / лойиҳадан таъсир кўрган иштирокчиларини ўз вақтида тиклаш.
- Кўчириш жадвалини ўз вақтида бажариш.
- Қабул қилинган шикоятлар сони.
- Ҳал қилинган шикоятлар сони.
- Қурилиш билан боғлиқ авариялар, бахтсиз ҳодисалар, жароҳатлар ва ўлим ҳолатлари сони.

8.8. Юмшатиш Режаси

Лойиҳанинг қурилишдан аввалги, қурилиш ва ФТ&Х босқичлари учун умумий Юмшатиш режаси ишлаб чиқилган; илтимос 8.1-жадвалга қаранг.

Режа лойиҳа босқичларида амалга ошириладиган турли тадбирлар бўйича тузилган. Режада юмшатиш чоралари, амалга ошириш ва мониторинг вазифалари тавсифланган, шунингдек иш стандартлари аниқланган.

Жадвал 8.1: Экологик ва Ижтимоий юмшатиш режаси

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
Қурилишдан олдинги босқич							
1.	Лойиҳанинг жойлашуви	1.1	Ер сотиб олиш	Қисқартирилган кўчириш режаси амалга оширилади	ЙҚ	ҚБНМ	Дахлдор шахслар томонидан олинган компенсация тўловлари; Қабул қилинган шикоятлар сони
		1.2	Фермер хўжалигидаг и даромадларн и йўқотиш	Қисқартирилган кўчириш режаси амалга оширилади	ЙҚ	ҚБНМ	–Тасирланган субъектлар олган компенсация тўловлари; –Олинган шикоятлар сони
Қурилиш босқичи							
2	Пудратчини нг Сафарбар (мобилизаци я) ва Бўшатиши (демобилиза ция)	2.1	Трафикни бошқариш	<ul style="list-style-type: none"> • Тасдиқланган ТБРга риоя қилинади. • А380 йўлидаги тирбандлик минималлаштирилиши таъминланади • Тезликни чеклаш ва сигнал чироқлари каби ҳаракатни бошқариш кучайтирилиши керак • Йўл полициясини гавжум йўллар бўйлаб ишлаши учун маҳаллий транспорт маъмурлари билан мувофиқлаштириш олиб борилади • АЭҚ 10 да таклиф қилинган юмшатиш чораларини амалга ошириш 	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиқлик тўғрисидаги ҳар қандай ҳисоботлар сони – Ариза / шикоятлар сони. – Лойиҳага материаллар ва моллаэ этказиб берадиган транспорт воситалари ва юк машиналари иштирокидаги йўл-транспорт

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
							ходисалари / халокатлар сони
		2.2	Тупроқ эрозияси ва ифлосланиши	<ul style="list-style-type: none"> Асфалтланмаган йўлларда транспорт воситаларининг ҳаракатланишига имкон қадар йўл қўйилмайди. Сув ҳавзаларига яқин транспорт воситалари ва техникаларнинг ишлаши минималлаштирилади. Лойиҳа жойида транспорт воситалари ва жиҳозлар таъмирланмайди. Агар тупроқни ва сувнинг ифлосланишини олдини олиш учун иложи бўлмаса, ниқобланган брезент билан ёпилади. Чиқиндиларни бошқариш режаси амалга оширилади АЭҚ 1, АЭҚ 3 ва АЭҚ 4 амалга оширилади. 	Пудратчи	ҚБНМ	-Номувофиклик тўғрисидаги ҳар қандай ҳисоботлар сон -Ариза / шикоятлар сон.
		2.3	Ҳаво ифлосланиши	<ul style="list-style-type: none"> Ифлосланишни олдини олиш режаси амалга оширилади. Қурилиш транспорт воситалари чиқиндиларини камайтириш учун ва стандартларга (миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаси) мувофиқ равишда ишчи ҳолатда ва мос равишда соланади. Чанг хавфи тегишли усуллар билан, масалан, тупроққа сув пуркаш каби билан минималлаштирилади. Лойиҳа автоуловлари иложи борича аҳоли пунктларидан ўтишни олдини олади. Агар иложи бўлмаса, ҳаддан ташқари чанг чиқмаслиги учун тезлик 15 км / соатгача туширилади. Ҳавонинг сифати, айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлари яқинида тўғри назорат қилинади. Аҳоли пунктларида ҳавонинг сифати ҳаддан ташқари ёмонлашганда, тегишли чоралар қўрилади. Ҳаво сифатини бошқариш бўйича АЭҚ 6 жорий этилади. 	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофикликлар тўғрисидаги ҳисоботлар сони. – Жамоа шикоятлари сон. – Атрофдаги ҳаво сифати стандартлардан ташқарида (миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаси).
		2.4	Шўвқин ва Табрианиш	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Шовқин тўсиқлари, айниқса мактаблар каби сезгир рецепторларнинг ёнида ўрнатилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони;

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш		
			<p>Шовқин чиқишини минималлаштириш учун транспорт воситаларида тугун пасайтиргич (глушител) бўлади.</p> <p>Жамоалар яқинида тунги транспорт ҳаракати олди олинади.</p> <p>Агар бундай ишларни амалга оширишнинг иложи бўлмаса, маҳаллий аҳоли хавфсизликка олинади.</p> <p>Иложи борича жамоалар орқали транспорт воситаларининг ҳаракатланишига йўл қўйилмайди. Автотранспортнинг тезлиги паст бўлади ва сигналлар уй хўжаликлари ёнида ўтаётганда ёки унинг ёнида ишлатилмайди.</p> <p>Миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаларига мувофиқлиги таъминланади.</p> <p>Шовқин мониторинги айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлари яқинида амалга оширилади АЭҚ-7 кучга киради.</p> <p>Жабрланган жамоалар билан доимий равишда консултациялар олиб борилади.</p>			<ul style="list-style-type: none"> – Шовқинни ўлчаш бўйича маълумотлар – Жамоа шикоятлари сони. 	
		2.5	Жамоат Хавфсизлиги	<ul style="list-style-type: none"> – Касбий соғлиқ ва хавфсизлик қоидалари ва КС&Х режаси амалга оширилади. – Ёқилғи ва зарарли моддаларни бошқариш режасини амалга ошириш – Трафикни бошқариш режаси амалга оширилади, у аҳоли пунктларига киришни таъминлаш ва хавfli вазиятларнинг олдини олиш, айниқса мактаблар, турар жойлар, қурилиш майдончалари, лагерлар ва офислар яқинида амалга оширилади. – Ишчиларни бахтсиз ҳодисаларнинг олдини олиш ва чеклаш бўйича хавфсизликка ўргатиш ва фавқулодда вазиятларни қандай ҳал қилишни билишга алоҳида эътибор қаратиш лозим. – Тегишли жойларда йўл белгилари лойиҳа транспорт воситаларининг ҳаракати билан боғлиқ бўлган хавфсизлик хавфини камайтириш учун ўрнатилади. – Йўл ҳаракати полицияси билан алоқа ўрнатилади 	Пудратчи	ҚБНМ	<p>Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; Жамоа шикоятлари сони.</p> <p>Бахтсиз ҳодисалар, нохуш ҳодисалар ва хавfli холталар ва ҳодиса бўлишига яқин қолган холталар сони.</p>

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				<ul style="list-style-type: none"> – Лойиҳанинг ҳайдовчилари мудофаа ҳайдаш бўйича ўқитилади. – Хавфли ҳолатга йўл қўймаслик учун, аҳоли пунктлари яқинида / ичида транспорт воситаларининг тезлиги паст бўлади. – Таъсирчан рецепторларда доимий хавфсизлик мониторинги ўтказилади – АЭҚ-10 ва АЭҚ-13 амалга оширилади. – Жабрланган жамоалар билан доимий равишда консултациялар олиб борилади. 			
		2.6	Инфратузилманинг шикастланиши	Барча бузилган инфратузилма асл ёки яхши ҳолатга қайтарилади.	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Жамоа шикоятлари сони.
		2.7	Маданий меросга зарар	Маданий мерос объекти яқинида транспорт воситаларининг ҳаракати амалга оширилмайди	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Жамоа шикоятлари сони.
		2.8	Экинларга зарар	<ul style="list-style-type: none"> – Экин майдонларида транспорт воситаларининг ҳаракати тақиқланади – Лагер ташкил этиш натижасида этказилган ҳар қандай зарар қопланади 	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Тегишли шикоятлар сони
		2.9	Табиий ўсимликларга зарар этказиш, ёввойи ҳаёт учун хавф	– Жайрон экомаркази ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида транспорт воситаларининг ҳаракати амалга оширилмайди.	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Кесилган дарахтлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
						<ul style="list-style-type: none"> – Топилган Асосий ёввойи турларни сони – Тегишли шикоятлар сони
3	Қурилиш лагерини ташкил этиш	3.1	<p>Тупроқ эрозияси; тупроқ ва сувнинг ифлосланиши</p> <p>Лагерни бошқариш режаси амалга оширилади</p> <p>Лагернинг жойлашуви ҚБНМ розилигидан сўнг ва маҳаллий ҳамжамият билан келишилган ҳолда танланади</p> <p>Сураатлар лагер ташкил этилишидан олдин лойиҳа жойи шароитларини ёзиб олиш учун олинади.</p> <p>Тупроқни тозалаш, текислаш ва ажратиш минималлаштирилади ва тупроқ эрозиясини минималлаштириш учун амалга оширилади.</p> <p>Лагерда ёмғир суви дренажи ўрнатилади</p> <p>Лагерларда тупроқ эрозиясидан ҳимоя чоралари ўрнатилади</p> <p>Иложи борича асфалтланмаган йўлларда транспорт воситаларининг ҳаракатланишига йўл қўйилмайди.</p> <p>Сув каналига ва сув хавзаларига яқин транспорт воситаларининг ишлаши минималлаштирилади.</p> <p>Пудратчилар чиқиндиларни бошқариш режасини тайёрлайди ва амалга оширади.</p> <p>Маиший канализация учун тегишли ишлатиш ва тозалаш тизимлари (масалан, септик идишлар ва намлаш қудуқлари) этарли қувватга эга бўлиб қурилади</p> <p>Чиқинди мойлари барабанларда йиғилиб, қайта ишлаш бўйича пудратчиларга сотилади.</p> <p>Лойиҳа жойидаги инерт қайта ишланадиган чиқиндилар (картон, барабанлар ва цинган / ишлатилган қисмлар каби) қайта ишлаш бўйича пудратчиларга сотилади. Хавфли чиқиндилар алоҳида сақланади ва чиқиндиларнинг хусусиятларига қараб ишлатилади.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Лагерларни бошқариш режасига, чиқиндиларни бошқариш режасига риоя қилиш – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Тупроқ ва сув сифатини таҳлил қилиш натижалари – Тегишли шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш		
			Лагер ҳудудидан сотиладиган маиший чиқиндилар тупроқ ифлосланишига олиб келмайдиган тарзда йўқ қилинади. Пудратчи хавфли ва хавфли бўлмаган чиқиндиларни йўқ қилиш учун мос жойларни аниқлайди. Танлов Лойиҳа Бошқариш Бўлими ва маҳаллий ҳокимият билан келишилган ҳолда амалга оширилади. Сув хавзаларида ёки Жайрон экомаркази ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида ахлат йиғиш амалга оширилмайди. Қурилиш ишлари тугагандан сўнг лагер майдони тўлиқ тикланади. Вақтинчалик барча иншоотлар бузилади АЭҚ-1, АЭҚ-2, АЭҚ-3, АЭҚ 4 ва АЭҚ-11 амалга оширилади.				
		3.2	Ҳавонинг ифлосланиши	- Ифлосланишни олдини олиш режаси амалга оширилади. - Ишлаб чиқарилган чиқиндиларини минималлаштириш учун генераторлар ва транспорт воситалари яхши иш шароитида ва мос равишда соланади. - Чанг хавфи тегишли усуллар билан, масалан, тупроққа сув пуркаш каби билан минималлаштирилади. - Ҳавонинг сифати, айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлари яқинида миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаси бўйича назорат қилинади. Аҳоли пунктларида ҳавонинг сифати ҳаддан ташқари ёмонлашганда, тегишли чоралар қўрилади. АЭҚ 6 жорий этилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Ҳаво сифатини мониторинг қилиш маълумотлари – Тегишли шикоятлар сони
		3.3	Ўсимликларни йўқотиш; ёввойи ҳаётга таҳдид	Лагер иложи борича табиий шароитда ташкил этилади. Экин майдонларига ёки экин майдонларига этказилган ҳар қандай йўқотишлар ёки зарарлар ҚҚР га мувофиқ қопланади Дарахт кесиш бўйича ҳар қандай ёзув тўлиқ киритилади Лагер ходимлари ҳайвонларни отиш, ов қилиш, ушлаши ёки ўлдириш билан шуғулланмайди.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони; – Кесилган дарахтлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш		
			Лагер ходимлари учун ёввойи табиатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги маълумотларни барча воситалар учун мўлжалланган йўриқномаларга киритилди АЭҚ-8 амалга оширилади.			– Топилган Асосий ёввойи турларни сони Тегишли шикоятлар сони	
		3.4	Шовқин	Ифлосланишни олдини олиш режаси амалга оширилади. Шовқин тўсиқлари, сезгир рецепторларнинг ёнида ўрнатилади Шовқин чиқишини минималлаштириш учун генератор ва транспорт воситаларида тутун пасайтиргич (глушител) бўлади. Жабрланган жамоалар билан алоқа ўрнатилади Шўвқин мониторинги олиб борилади Миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаларига мувофиқлиги таъминланади. АЭҚ-7 амалга оширилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Шовқинни мониторинг маълумотлар – Шовқин ҳақида шикоятлар сони
		3.5	Саломатлик ва хавфсизлик	КС&Х режаси тайёрланади ва амалга оширилади Ёқилғи ва зарарли моддаларни бошқариш режасини амалга ошириш Бахтсиз ҳодисаларни олдини олиш учун лагер атрофида химоя тўсиқлари ўрнатилади. Барча ёнилғи бакларини тўлиқ тўпланган жойда, сақлаш ҳажми мумкин бўлган ҳажмнинг камида 110 фоизи ташкил этадиган жойда. Хавфли моддалар (масалан, ёқилғи) учун тўкилишни назорат қилиш амалга оширилади Лагерларда ўт ўчириш ускуналари мавжуд бўлади. Лагер ходимларига КС&Х бўйича машғулотлар ўтказилади. Ёқилғи каби зарарли моддаларни ташиш, ишлов бериш ва сақлаш учун барча хавфсизлик чоралари қўрилади. Қурилиш лагерларида биринчи ёрдам тўпламлари бўлади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ўтказилган машғулотлар сони – Бахтсиз ҳодисалар, нохуш ҳодисалар ва хавфли ҳолатлар ва ҳодиса бўлишига яқин қолган ҳолатлар сони..

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш		
			Лагернинг экипажига юқумли касалликлар ва гендер муаммолари (масалан, ОИВ, гепатит Б ва С; ГВВ) тўғрисида маълумот берилади. АЭҚ-13 амалга оширилади.				
		3.6	Ижтимоий ва Гендер Масалалари		Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Тегишли аризалар сони
		3.7	Маданий мерос объектларига зарар	Агар лагер худудида бирон бир артефакт ёки археологик, маданий, тарихий ёки диний аҳамиятга молик нарсалар топилган бўлса, тегишли бўлим ва маҳаллий ҳокимликлар хабардор қилинади. АЭҚ 12 амалга оширилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Маданий мерос объектлари / артефактларининг ҳар қандай топилиши тўғрисидаги хабарлар сони
		3.8	Маҳаллий хизмат ва материалларга эҳтиёж ошиши	- Пудратчи сув таъминоти ва ёқилғи каби асосий материалларни олиш бўйича режани тайёрлайди ва амалга оширади, маҳаллий ҳамжамият билан келишган ва маслахатлашган ҳолда; Режа маҳаллий ҳамжамият ва маҳаллий ресурсларга сезиларли таъсир кўрсатмаслигини таъминлайди; Жамият билан алоқа давом этади; Юқорида тавсифланган ШКЧМ ҳам маҳаллий ресурслардан фойдаланиш билан боғлиқ жамоатчиликнинг шикоятларини кўриб чиқади.	Пудратчи	ҚБНМ	Жамоа о шикоятлар сони
		3.9	Экинларга зарар	Лагер бирон бир экин майдонида ўрнатилмайди Лагер ташкил этиш натижасида этказилган ҳар қандай зарар қопланади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
							– Тегишли аризалар сони
4.	Қурилиш ускуналари ва материаллар ни ташиш	4.1	Трафикни бошқариш	2.1-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.1-банд билан бир хил.
		4.2	Тупроқ эрозияси ва ифлосланиш и	2.2-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.2-банд билан бир хил.
		4.3	Ҳавонинг ифлосланиш и	2.3-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.3-банд билан бир хил.
		4.4	Шовқин	2.4-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.4-банд билан бир хил.
		4.5	Жамоат хавфсизлиги	2.5-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.5-банд билан бир хил.
		4.6	Инфратузилм анинг шикастланиш и	2.6-банд билан бир хил.	Пудратчилар	ҚБНМ	2.6-банд билан бир хил.
		4.7	Маданий меросга зарар	2.7-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.7-банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
		4.8	Блокланган маршрут йўллар	<p>Пудратчи ТБР тайёрлайди ва амалга оширади, маҳаллий ҳамжамият билан келишилган ҳолда ва маслахатлашиб;</p> <p>Жамият қурилиш ишларининг моҳияти ва ҳар қандай тўсик йўли мавжудлиги тўғрисида хабардор қилинади;</p> <p>Муқобил йўналишлар маҳаллий / лойиҳадан таъсир кўрганлар ёрдами билан аниқланади. Бундай блокировка муддати иложи борича минималлаштирилади;</p> <p>А380 йўлида қурилиш ишлари транспорт ҳаракати бузилишини минималлаштирадиган тарзда режалаштирилади ва амалга оширилади. Йўл ҳаракати хавфсизлиги бўйича барча чоралар, шу жумладан йўл белгилари, огоҳлантирувчи чироклар, бўлакларни ажратиш ва хавфсизлик тўсиқлари ўрнатилади.</p> <p>Алоқа ва мувофиқлаштириш ҳокимликлар, маҳаллалар, Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси каби тегишли ташкилотлар билан олиб борилади.</p> <p>Жамият билан алоқа ўрнатилади.</p> <p>Юқорида тавсифланган ШКЧМ ҳар қандай тўсик билан боғлиқ бўлган жамоатчиликнинг шикоятларини ҳам кўриб чиқади.</p>	Пудратчилар	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли шикоятлар сони
		4.9	Экинларга зарар	2.8-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.8-банд билан бир хил.
		4.10	Табиий ўсимликларга зарар этказиш, ёввойи ҳаёт учун хавф	2.9-банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.9-банд билан бир хил.
5	Қазил ишлари	5.1	Тупроқ эрозияси; сув ва тупроқнинг ифлосланиши,	<p>Пудратчи иш бошланишидан олдин Ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади.</p> <p>Пудратчи тупроқнинг тўқилмаслиги ва ифлосланишининг олдини олиш учун тегишли чораларни кўриши керак;</p>	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
			<p>Пудратчи ифлослантирувчи моддаларни шу каби тасодифий тўкилгандан сўнг дарҳол тўплаб олади;</p> <p>Пудратчи ифлосланган тупроқларни йиғади, уларни атроф-мухитга зарарсиз тарзда етказиши ва йўқ қилади;</p> <p>Амалий бўлган жойларда, айниқса экин майдонларида, устки тупроқ сидирилиб, тўпланиши керак.</p> <p>Далада транспорт воситалари ва жихозлар таъмирланмайди.</p> <p>Агар тупроқни ва сувнинг ифлосланишини олдини олиш учун иложи бўлмаса, ниқобланган брезент қўлланилади.</p> <p>Шамол ва сув эрозиясидан ҳимояланган тупроқнинг вақтинча йиғиб сақлаш</p> <p>АЭҚ 3 ва 4 амалга оширилади</p> <p>Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади.</p> <p>Қурилиш жараёнида ишлатиладиган асбоб-ускуналар ва транспорт воситалари тутун чиқиндиларга оид миллий қонунчилик ва ЖБГ АМСХ қўлланмаларига мувофиқ бўлиши керак;</p> <p>Пудратчи чангни олдини олиш бўйича чора-тадбирларни амалга оширади, масалан турар жойлар яқинидаги йўлларни суғориш;</p> <p>Атмосфера ҳавоси сифати миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномасида белгиланган чегаралар остида бўлишини таъминлаш учун сезгир рецепторлари ёнида мунтазам ҳаво мониторинги ўтказилади (6.5-жадвал);</p> <p>Ишчиларни ҳаддан ташқари чангдан (яъни шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш) ҳимоя қилиш чоралари кўрилади;</p> <p>Атроф-мухитнинг турли жиҳатлари, шу жумладан ҳавонинг ифлосланиши бўйича шикоятларни қабул қилиш учун ШКЧМ (кейинчалик ҳужжатда кўриб чиқилади) ишга туширилади.</p> <p>Ушбу шикоятлар пудратчи томонидан ифлосланишни назорат қилиш бўйича зарур чораларни кўриш орқали ҳал қилинади.</p> <p>Қурилиш даврида жабрланган аҳоли билан доимий равишда консултациялар ўтказилади.</p> <p>Ҳаво сифатини бошқариш учун АЭҚ 6 жорий этилади.</p>			

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
		5.2	Ҳавонинг ифлосланиши	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Қурилиш жараёнида ишлатиладиган ускуналар ва транспорт воситалари миллий қонунчилик ва ЖБГ АМСХ қўлланмаларига мувофиқдир	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Ҳавони мониторинги бўйича маълумотлар
		5.3	Шовқин	Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Шовқин тўсиқлари, айниқса мактаблар каби сезгир рецепторларнинг ёнида ўрнатилади Шовқин чиқишини минималлаштириш учун жиҳозларда тутун пасайтиргичлар (глушител) бўлади Тунги ишлари жамоалар турар яқинида йўл қўйилмайди. Агар бундай ишларни амалга оширишнинг иложи бўлмаса, маҳаллий аҳоли ҳафсизликка олинади. Миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаларига мувофиқлиги таъминланади. Шовқин мониторинги айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлари яқинида амалга оширилади АЭҚ-7 амалга оширилади Жабрланган жамоалар билан доимий равишда консултациялар олиб борилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Шовқинни мониторинги бўйича маълумотлар
		5.4	Сув ҳавзаларига зарар	Канал ёки каналларда ахлат, тупроқ, чиқинди ёки кириш учун қурилиш материаллари тўпланмайди Қурилиш материаллари сув ҳавзалари яқинида тўпланмайди. Сув ҳавзалари яқинида транспорт воситалари / жиҳозларнинг ҳаракатланишига йўл қўйилмайди. Суғориш идоралари билан бирга ишлаш ва суғориш каналлари шикастланганда ёки тикилиб қолганда, манфаатдор томонларга хабар бериш.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш		
			Каналларга ёки дренаж каналларига этказилган ҳар қандай зарар дарҳол тикланади. АЭҚ 9 амалга оширилади				
		5.5	Жамоат хавфсизлиги	<p>Пудратчи Касбий соғлиқ ва хавфсизлик (КС&Х) режасини тайёрлайди ва амалга оширади</p> <p>Қурилиш ишларининг ҳар бир тури учун иш хавфини таҳлил қилиш амалга оширилади</p> <p>Пудратчилар КС&Х режасига мувофиқликни таъминлаш учун содиқ ва малакали ходимларга эга бўладилар</p> <p>Қурилиш ҳудудига рухсатсиз киришнинг олдини олиш учун қурилиш майдончаси атрофи ўралади</p> <p>КС&Х аспекти бўйича ишчиларга мунтазам равишда тренинглар ўтказилади.</p> <p>Жамиятларнинг хабардорлигини ошириш хавфсизлик жиҳатлари бўйича олиб борилади</p> <p>Алоқа маҳаллий жамоалар билан ўрнатилади.</p> <p>Хабардорликни ошириш учун материаллар плакатлар, постер, буклетлар ва бошқалардан фойдаланилади</p> <p>Лойиҳа жойининг барча ходимлари юқумли касалликлар, шу жумладан жинсий йўл билан юқадиган инфекциялар бўйича текширувдан ўтказилади.</p> <p>Тегишли шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш мажбурийдир (ШХВ).</p> <p>Лойиҳа жойига бирон бир ишчига (ёки ҳатто ташриф буюрган одамга) талаб қилинадиган ШХВ (қаттиқ каска, хавфсизлик пояфзали) бўлмасдан кириш тақиқланади.</p> <p>Ўт ўчириш ускуналари зарур бўлганда қурилиш майдончаларида, хусусан ёқилғи сақлаш жойи яқинида тақдим этилади.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Бахтсиз ҳодисалар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш		
			<p>Лойиҳа ҳайдовчилари мудофа ҳайдаш бўйича ўқитилади. Улар жамоалар ичида / ёнида ҳайдаш пайтида паст тезликни сақлайдилар.</p> <p>Бахтсиз ҳодисалар ва ҳодисага бўлишига оз қолган пайтларни тўлиқ ёзуви олиб борилади.</p> <p>Биринчи тиббий ёрдам воситалари иш жойларида ва лагерларда мавжуд бўлади. Пудратчилар малакали биринчи ёрдамчиларни жалб қилишади.</p> <p>Энг яқин шифохонанинг жойлашуви ва телефон рақамлари тегишли жойларда ва қурилиш лагерларида кўрсатилади.</p> <p>Агар керак бўлса, пудратчида тез ёрдам машинаси мавжуд бўлади.</p> <p>АЭҚ 13 амалга оширилади</p>				
		5.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	<p>Дарахт ва бугаларни кесиш минималлаштирилади.</p> <p>Дарахтларни кесиш учун компенсация кейинчалик ҳужжатда келтирилган ҚҚРда ҳисобланади. Компенсацион дарахтзорлар (масалан, йўл четида) экилади.</p> <p>Дарахт турлари ва плантацияларининг жойлашуви тегишли идоралар, шу жумладан Эко-марказ маъмурлари билан келишилган ҳолда ҳал қилинади.</p> <p>Барча қурилиш ишлари ёки асбоб-ускуналар / машиналар Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудига кириш керак эмас (киришни иложи борида ёқ қилиш)</p> <p>Олиб ташланган худди шу турлар 1:10 нисбатда экилади (яъни ҳар бир дарахт кесилган учун 10 та кўчат).</p> <p>АЭҚ 8 амалга оширилади</p>	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Кесилган дарахтлар сони – Экилган дарахтлар сони – Тегишли аризалар сони
		5.7	Ёввойи табиатга таҳдид	<p>А380 трассаси бўйлаб Жайрон экомаркази орқали ўтадиган жойда (181-198 км) огоҳлантирувчи белгилар ўрнатилади, ҳайдовчилар ушбу ҳудудда ёввойи ҳаёвонлар борлиги тўғрисида огоҳлантирадилар.</p> <p>Ёввойи табиатда ов қилиш, овлаш ёки таъқиб қилишга йўл қўйилмайди.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Топилган Асосий ёввойи турларни сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари	
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш		
			<p>Қурилиш даврида Эко-марказ маъмурлари билан алоқа ўрнатилди.</p> <p>Эко-марказ яқинидаги қурилиш майдончалари ёввойи турларга шикаст этказмаслик учун тўсиб қўйилади.</p> <p>Барча қурилиш ишлари ёки жиҳозлар / техника Эко-марказга киришдан сақланиши керак (киришни иложи борича ёқ қилиш).</p> <p>Эко-марказдаги ишчиларга ёввойи турлар тўғрисида маълумот берилади. Браконерлик йўқи ёввойи табиатни таъқиб қилиш мумкин эмас.</p> <p>Экологик марказ ичида чиқиндилар, айниқса озиқ-овқат чиқиндилари ёки зарарли чиқиндилар йўқ қилиниши мумкин эмас.</p> <p>АЭҚ 8 амалга оширилади</p>			– Тегишли аризалар сони	
		5.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	<p>2.6-банд билан бир хил .</p> <p>Қурилиш ишлари бошланишидан олдин, кўчиришни талаб қиладиган барча коммунал хизматлар аниқланади.</p> <p>Кейинчалик, ушбу хизмат дастурларини кўчириш учун тегишли идоралар / бўлимлар билан боғланишади.</p> <p>Электр ва сув каби хизматларнинг минимал узилиши таъминланади.</p> <p>Қурилиш ишлари натижасида зарар кўрган ҳар қандай инфратузилма таъмирланади.</p> <p>ШКЧМ шунингдек тегишли шикоятларни ҳам кўриб чиқади.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	2.6-банд билан бир хил..
		5.9	Ишчилар ва муҳожирларнинг кўпайиши сабабли ижтимоий можаролар	<p>Маҳаллий нормалар ва урф-одатларга риоя қилинади</p> <p>Лагерларда болалар меҳнати ёки мажбурий меҳнат ишлатилмайди.</p> <p>Жамият билан алоқа давом ўрнатилди</p> <p>Жаҳон банкининг йўл-йўриқли эслатмаси вақтинча лойиҳага жалб қилинган ишчилар оқимининг таъсири оқибатларини бартараф этиш учун ишлатилади;</p> <p>Жаҳон банкининг гендер зўравонлиги бўйича қўлланмаси (ГЗК) қўлланилади;</p>	Пудратчи	ҚБНМ	3.6. -банд билан бир хил..

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				<p>Пудратчи маҳаллий ҳамжамият билан келишган ҳолда ва қурилишнинг барча ходимлари учун Аҳлоқ қоидаларини тайёрлайди ва амалга оширади;</p> <p>Сайтнинг барча ходимлари Аҳлоқ қоидалари бўйича йўл-йўрик ва тренингдан ўтадилар.</p> <p>Хабардорликни ошириш материаллари, масалан, афишалар ва плакатлардан фойдаланилади;</p> <p>Аёлларнинг шахсий ҳаёти ҳурмат қилинади; иложи борича маршрутлар ва улар фойдаланадиган жойлардан узоқроқ ишлаш керак;</p> <p>Маҳаллий жамоаларга лойиҳа ходимларининг киритилиши имкон қадар / заруратга қараб минималлаштирилади.</p> <p>Юқорида тавсифланган ШКЧМ ижтимоий можаролар билан боғлиқ бўлган жамоатчиликнинг шикоятларини ҳам кўриб чиқади.</p>			
		5.10	Маданий манбаларга зарар	3.7-банд билан бир хил	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		5.11	Йўллар ва маҳаллий йўналишларни тўсиб қўйиш	<p>Пудратчи ТБР тайёрлайди ва амалга оширади, маҳаллий ҳамжамият билан келишилган ҳолда ва маслаҳатлашиб;</p> <p>Жамият қурилиш ишларининг моҳияти ва ҳар қандай тўсиқ йўли мавжудлиги тўғрисида хабардор қилинади;</p> <p>Муқобил йўналишлар маҳаллий / лойиҳадан таъсир кўрганлар ёрдами билан аниқланади.</p> <p>Бундай блокировка муддати иложи борича минималлаштирилади;</p> <p>А380 йўлида қурилиш ишлари режалаштирилган ва амалга оширилади.</p> <p>Йўл ҳаракати хавфсизлиги бўйича барча чоралар, шу жумладан йўл белгилари, огоҳлантирувчи чироклар, йўл чизикларини ажратиш ва хавфсизлик тўсиқлари ўрнатилади.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
				Алоқа ва мувофиқлаштириш ҳокимликлар, маҳаллалар, Бухоро вилояти йўл ҳаракати хавфсизлиги бошқармаси каби тегишли ташкилотлар билан олиб борилади. Жамият билан алоқа давом ўрнатилади. Юқорида тавсифланган ШКЧМ ҳар қандай тўсиқ билан боғлиқ бўлган жамоатчиликнинг шикоятларини ҳам кўриб чиқади. АЭҚ 10 амалга оширилади.			
		5.12	Тупроқ чиқиндиси келиб чиқиши	Қазиб олинган тупроқни йўл участкасида пломба моддаси сифатида ишлатиб, иложи борича максимал даражада ишлов бериш орқали чиқинди ҳосил бўлишини камайтиринг. Ортиқча очиқиндилар маҳаллий ҳамжамият томонидан тақдим этилган эрларда ёки лойиҳа бошқаруви / маҳаллий ҳокимият томонидан тасдиқланган жойларда сақланиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
		5.13	Экинларга зарар	Экинларга етказилган зарар иложи борича камайтирилади Агар иложи бўлмаса, фермер / деҳқонга компенсация тўланади.	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
6	Йўл қурилиши (пойдевор, таглик, асфалтлаш)	6.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиш и	Пудратчи иш бошланишидан олдин Ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади. Пудратчи тупроқнинг тўқилмаслиги ва ифлосланишининг олдини олиш учун тегишли чораларни кўриши керак; Пудратчи ифлослантурувчи моддаларни шу каби тасодифий тўқилгандан сўнг дарҳол тўплаб олади; Пудратчи ифлосланган тупроқларни йиғади, уларни атроф-мухитга зарарсиз тарзда етказади ва йўқ қилади; Далада транспорт воситалари ва жихозлар таъмирланмайди. Агар тупроқни ва сувнинг ифлосланишини олдини олиш учун иложи бўлмаса, ниқобланган брезент қўлланилади. АЭҚ 3 ва АЭҚ 9 амалга оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
		6.2	Ҳавонинг ифлосланиши	5.2. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.2. банд билан бир хил.
		6.3	Шовқин	5.3. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.3. банд билан бир хил.
		6.4	Сув ҳавзаларига зарар	5.4. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.4. банд билан бир хил.
		6.5	Жамоат хавфсизлиги	5.5. банд билан бир хил. Асфалт учун бетон ётқизишда алоҳида эътибор талаб этилади; Хавфсизлик поябзаллари каби талаб қилинадиган ШХВ лойиҳа жойи барча ходимлари томонидан ишлатилиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.4. банд билан бир хил.
		6.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	5.6. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.6. банд билан бир хил.
		6.7	Ёввойи табиатга тахдид	5.7. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.7. банд билан бир хил.
		6.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.8-банд билан бир хил..
		6.9	Ишчилар ва муҳожирлар нинг кўпайиши сабабли ижтимоий можаролар	5.9. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.6. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
		6.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		6.11	Йўллар ва маҳаллий йўналишларни тўсиб қўйиш	5.11 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.11 банд билан бир хил.
		6.12	Тупроқ чиқиндиси келиб чиқиши	5.12 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.12 банд билан бир хил.
		6.13	Экинларга зарар	5.13 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.13 банд билан бир хил.
7	Кўприк / сув ўтказгич тунел қурилиши	7.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиши,	6.1. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	6.1. банд билан бир хил.
		7.2	Ҳавонинг ифлосланиши	5.2. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.2. банд билан бир хил.
		7.3	Шовқин	5.3. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.3. банд билан бир хил.
		7.4	Сув ҳавзаларига зарар	Пудратчи, Кўприк қуришни бошқариш режасини, шу жумладан кўприк қурилишининг атроф-мухитга таъсирини баргараф этиш учун сувни йўналтириш режасини тайёрлайди. Канал ёки анҳорларда ахлат, тупроқ, чиқинди ёки кириш учун қурилиш материаллари ташланмайди. Қурилиш материаллари сув ҳавзалари яқинида тўпланмайди.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				Сув ҳавзалари яқинида транспорт воситаларининг ҳаракатланишига йўл қўйилмайди. Суғориш идоралари билан бирга ва суғориш каналлари шикастланганда ёки тикилиб қолганда, манфаатдор томонларга хабар бериш. Каналларга ёки дренаж каналларига этказилган ҳар қандай зарар дарҳол тикланади. АЭҚ 9 амалга оширилади.			
		7.5	Жамоат хавфсизлиги	5.5. банд билан бир хил. Кўприк учун бетон ётқизишда алоҳида эътибор талаб этилади; Хавфсизлик поябзаллари каби талаб қилинадиган ШХВ лойиҳа жойи барча ходимлари томонидан ишлатилиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.5. банд билан бир хил.
		7.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	5.6. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.6. банд билан бир хил.
		7.7	Ёввойи табиатга таҳдид	5.7. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.7. банд билан бир хил.
		7.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.8. банд билан бир хил.
		7.9	Ишчилар ва муҳожирларнинг кўпайиши сабабли	5.9. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.9. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
			ижтимоий можаролар				
		7.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		7.11	Йўллар ва маҳаллий йўналишларни тўсиб қўйиш	5.11 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.11 банд билан бир хил.
		7.12	Тупрок чиқиндиси келиб чиқиши	5.12 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.12 банд билан бир хил.
		7.13	Экинларга зарар	5.13 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.13 банд билан бир хил.
8	Чорраха Қурилиши	8.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиш и	6.1. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	6.1. банд билан бир хил.
		8.2	Ҳавонинг ифлосланиш и	5.2. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.2. банд билан бир хил.
		8.3	Шовқин	5.3. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.3. банд билан бир хил.
		8.4	Сув ҳавзаларига зарар	5.4. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.4. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
		8.5	Жамоат хавфсизлиги	5.5. банд билан бир хил. Чорраза учун асфалт ва бетон ётқизишда алоҳида эътибор талаб этилади; Хавфсизлик поябзаллари каби талаб қилинадиган ШХВ лойиҳа жойи барча ходимлари томонидан ишлатилиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	5.5. банд билан бир хил.
		8.6	Ўсимликлар / дарактларни нг йўқолиши	5.6. банд билан бир хил. Эко-марказ яқинидаги чоррахаларга алоҳида эътибор берилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.6. банд билан бир хил.
		8.7	Ёввойи табиатга таҳдид	5.7. банд билан бир хил. Эко-марказ яқинидаги чоррахаларга алоҳида эътибор берилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.7. банд билан бир хил.
		8.8	Инфратузилм а ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.6-банд билан бир хил..
		8.9	Ишчилар ва муҳожирларн инг кўпайиши сабабли ижтимоий можаролар	5.9. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.6. банд билан бир хил.
		8.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		8.11	Йўллар ва маҳаллий йўналишларни тўсиб қўйиш	5.11 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.11 банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
		8.12	Тупроқ чиқиндиси келиб чиқиши	5.12 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.12 банд билан бир хил.
		8.13	Экинларга зарар	5.13 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	5.13 банд билан бир хил.
9	Ижарага олиш жойлари	9.1	Қарз zonасини бошқариш	Ижара олиш зоналари экин майдонларида, сув ҳавзалари яқинида ёки Жайрон экомаркази ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги худудида олинмайди; Ижарага олиш жойлари 1м чуқурликда сақланади; Хавфсизлик, йўлларни тўсиб қўйиш ёки ернинг девальвациясини камайтириш учун ижарага олиш жойлари тикланади. Шағал, гравий ва кум махсус белгиланган карерлардан олиб кирилиши керак (курилиш материалларини қазиб олиш лицензиясига эга); Карерларда атроф-мухитни муҳофаза қилишнинг тартибга солувчи талабларига риоя қилиш керак; Қурилиш ишларини олиб боришда, қурилиш материалларини ташиш рецепторларга таъсирини минималлаштириш учун аниқ белгиланган йўналиш бўйлаб олиб борилиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Шикоятлар сони
10	Асфалт режаси	10.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиш и	Асфалт режаси ҳар қандай сув ҳавзасидан камида 500 м масофада жойлашган бўлади Пудратчи иш бошланишидан олдин ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади. Пудратчи тупроқнинг тўқилмаслиги ва ифлосланишининг олдини олиш учун тегишли чораларни кўриши керак; Пудратчи ифлослантувчи моддаларни шу каби тасодифий тўқилгандан сўнг дарҳол тўплаб олади; Пудратчи ифлосланган тупроқларни йиғади, уларни атроф- мухитга зарарсиз тарзда этказди ва йўқ қилади;	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир	Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
				Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
			Асфалт барабанлар ҳар қандай тасодифий оқиб кетишини олдини олиш учун унинг атрофидаги сув ўтказмайдиган бетон платформада сақланади. Эритилган асфалтни ушлаб туриш, оқшини тўхтатиш учун асфалт резервуарлари иккиламчи тозалайдиган майдонга жойлаштирилади АЭҚ 3 ва АЭҚ 9 амалга оширилади			
		10.2	Ҳаво ифлосланиш и Асфалт заводи ҳар қандай аҳоли пункти ёки сезгир рецепторлардан камида 500 м масофада, бундай жойлардан пастроқ ўрнатилади. Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Асфалт ётқизиш учун ишлатиладиган ускуналар миллий қонунчилик ва ЖБГ АМСХ қўлланмаларига жавоб беради; Ишчиларни ортиқча чанг ва асфалт тутунларидан ҳимоя қилиш чоралари кўрилади (яъни шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш); Атроф-муҳитнинг турли жиҳатлари, шу жумладан ҳавонинг ифлосланиши бўйича шикоятларни қабул қилиш учун ШКЧМ (кейинчалик ҳужжатда кўриб чиқилади) жойлаштирилади. Ушбу шикоятлар пудратчи томонидан ифлосланишни назорат қилиш бўйича зарур чораларни кўриш орқали ҳал қилинади. Қурилиш даврида жабрланган аҳоли билан доимий равишда консультациялар ўтказилади. Ҳаво сифатини бошқариш учун АЭҚ 6 амарий оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Ҳаво сифатини мониторинг қилиш маълумотлари
		10.3	Шовқин Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Шовқин чиқишини минималлаштириш учун асфалт заводи ускуналарида тутун пасайтиргич (глушител) бўлади. Миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаларига мувофиқлиги таъминланади. АЭҚ-7 амалга оширилади Лойиҳадан таъсирланган жамоалар билан доимий равишда консультациялар олиб борилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони - Шовқин сифатини мониторинг қилиш маълумотлари

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
		10.4	Сув ҳавзаларига зарар	Асфалт заводи ҳар қандай сув ҳавзасидан камида 500 м масофада қурилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони
		10.5	Жамоат хавфсизлиги	5.5-банд билан бир хил. Асфалтга ишлов беришда алоҳида эътибор талаб этилади; хавфсизлик пояфзаллари, қўлқоплар ва кўзойнақлар каби талаб қилинадиган ШХХ сайтнинг барча ходимлари томонидан ишлатилиши керак.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.5. банд билан бир хил.
		10.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	Эко-марказ ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида асфалт заводи қурилмайди Дарахт ва буталарни кесиш минималлаштирилади. Дарахтларни кесиш учун компенсация кейинчалик ҳужжатда келтирилган ҚҚРда ҳисобланади. Компенсацион дарахтзорлар (масалан, йўл четида) экилади. Дарахт турлари ва плантацияларининг жойлашуви тегишли идоралар, шу жумладан Эко-марказ маъмурлари билан келишилган ҳолда ҳал қилинади. АЭҚ 8 амалга оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.6. банд билан бир хил.
		10.7	Ёввойи табиатга таҳдид	Эко-марказ ичида асфалт заводи барпо этилмайди АЭҚ 8 амалга оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.7. банд билан бир хил.
		10.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.6-банд билан бир хил..
		10.9	Ишчилар ва муҳожирларн инг кўпайиши сабабли	5.9. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.6. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
			ижтимоий можаролар				
		10.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		10.11	Экинларга зарар	Ҳеч қандай экин майдонларида асфалт заводи ўрнатилмайди Экинларга келтирилган ҳар қандай зарар қопланади.	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
11	Цемент заводи	11.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиши,	Цемент заводи ҳар қандай сув ҳавзасидан камида 500 м масофада жойлашган бўлади Пудратчи иш бошланишидан олдин ифлосланишни олдини олиш режасини тайёрлайди ва амалга оширади. Пудратчи тупроқнинг тўқилмаслиги ва ифлосланишининг олдини олиш учун тегишли чораларни кўриши керак; Пудратчи ифлослантирувчи моддаларни шу каби тасодифий тўқилгандан сўнг дарҳол тўплаб олади; Пудратчи ифлосланган тупроқларни йиғади, уларни атроф- мухитга зарарли тарзда этказди ва йўқ қилади; АЭҚ 3 ва АЭҚ 9 амалга оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони
		11.2	Ҳавонинг ифлосланиши	Цемент заводи ҳар қандай аҳоли пункти ёки сезгир рецепторлардан камида 500 м масофада, шундай жойлардан пастроқ жойга ўрнатилади. Ифлосланишнинг олдини олиш режаси амалга оширилади. Ўрнатиш режаси учун ишлатиладиган ускуналар миллий қонунчилик ва ЖБГ АМСХ қўлланмаларига мувофиқ; Ишчиларни ҳаддан ташқари чангдан ҳимоя қилиш чоралари кўрилади (яъни шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш); Аҳолидан атроф-мухитнинг турли жиҳатлари, шу жумладан Ҳавонинг ифлосланиши бўйича шикоятларни қабул қилиш	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Ҳаво сифатини мониторинг қилиш маълумотлари

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				учун ШКЧМ (кейинчалик ҳужжатда кўриб чиқилади) амалга оширилади Ушбу шикоятлар пудратчи томонидан ифлосланишни назорат қилиш бўйича зарур чораларни кўриш орқали ҳал қилинади. Қурилиш даврида жабрланган аҳоли билан доимий равишда консултациялар ўтказилади. Ҳаво сифатини бошқариш учун АЭҚ 6 амалга оширилади			
		11.3	Noise	Ифлосланишни олдини олиш режаси амалга оширилади. Стемент заводи ускуналарида шовқин чиқишини минималлаштириш учун тутун пасайтиргич (глушител) бўлади. Национал Миллий стандартлар ва ЖБГ АМСХ йўриқномаларига мувофиқлиги таъминланади. АЭҚ-7 амалга оширилади Лойиҳадан таъсир кўрган жамоалар билан давомли консултациялар олиб борилади.	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони – Noise monitoring data (Ҳаво сифатини мониторинг қилиш маълумотлари –)
		11.4	Сув ҳавзаларига зарар	Цемент заводи ҳар қандай сув ҳавзасидан камида 500 м масофада ўрнатилади	Пудратчи	ҚБНМ	– Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Ариза\Шикоятлар сони
		11.5	Жамоат хавфсизлиги	– 5.5. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	– 5.5. банд билан бир хил.
		11.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	Экомарказда ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида цемент ишлаб чиқариш заводи ташкил этилмайди Дарахт ва буталарни кесиш минималлаштирилади. Дарахтларни кесиш учун компенсация кейинчалик ҳужжатда келтирилган ҚҚРда ҳисобланади. Компенсацион дарахтзорлар (масалан, йўл четида) экилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.6. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
				Дарахт турлари ва плантацияларининг жойлашуви тегишли бўлим билан, шу жумладан Эко-марказ маъмурлари билан келишилган ҳолда ҳал қилинади. АЭҚ 8 амалга оширилади Экомарказда цемент заводи ташкил этилмайди АЭҚ 8 амалга оширилади			
		11.7	Ёввойи табиатга таҳдид	– Эко-марказда цемент ишлаб чиқариш заводи ташкил этилмайди – АЭҚ 8 амалга оширилади	Пудратчи	ҚБНМ	5.7. банд билан бир хил.
		11.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	2.6-банд билан бир хил..
		11.9	Ишчилар ва муҳожирларнинг кўпайиши сабабли ижтимоий можаролар	5.9. банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.6. банд билан бир хил.
		11.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Пудратчи	ҚБНМ	3.7 банд билан бир хил.
		11.11	Экинларга зарар	– Цемент заводи бирон бир экин майдонида ўрнатилмайди – Экинларга ҳар қандай зарар қопланади	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
12	Тупроқ чиқиндиси келиб	12.1	Тупроқ чиқиндиси	– Қазиб олинган тупроқни йўл участкасида пломба моддаси сифатида ишлатиб, иложи борича максимал даражада	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторин г қилиш	
	чиқиши бошқариш		келиб чиқиши бошқариш	<p>ишлов бериш орқали чиқинди ҳосил бўлишини минималлаштирилади</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ортикча чиқинди маҳаллий ҳамжамият томонидан тақдим этилган эрларда ёки лойиҳа бошқаруви / маҳаллий ҳокимият томонидан тасдиқланган жойларда сақланиши керак. – Эко-марказ ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида бирон бир чиқинди сақланиши ёки йўқ қилиниши мумкин эмас – Ҳеч қандай чиқинди сув ҳавзалари яқинида сақлаш ёки йўқ қилиш мумкин эмас – Бирон бир чиқинди, Табiiй дренажни тўсиб қўядиган тарзда сақланиши ёки йўқ қилиниши мумкин эмас – Маҳаллий йўллар ёки маршрутларни тўсиб қўядиган бирон бир ўлжани сақлаш ёки йўқ қилиш мумкин эмас – АЭҚ 1 амалга оширилади 			Тегишли аризалар сони
13	Чиқиндилар ни бошқариш	13.1	Чиқиндиларни бошқариш	<ul style="list-style-type: none"> – Пудратчилар чиқиндиларни бошқариш режасини амалга оширадидлар. – Тегишли хавфли, саноат ва маиший чиқиндиларни йўқ қилиш мосламалари яратилиши керак – Маиший канализация учун тегишли йиғиштириш ва тозалаш тизимлари (масалан, септик идишлар ва намлаш жойлари) этарли қувватга эга бўлиши учун қуирлади. – Чиқинди мойлари барабанларда йиғилиб, қайта ишлаш бўйича пудратчиларга сотилади. <p>Лойиҳа жойидаги инерт қайта ишланадиган чиқиндилар (картон, барабанлар ва цинган / ишлатилган қисмлар каби) қайта ишлаш бўйича пудратчиларга сотилади.</p> <p>Хавфли чиқиндилар алоҳида сақланади ва чиқиндиларнинг хусусиятларига қараб ишлов берилади.</p> <p>Маиший қаттиқ чиқиндилар тупроқни ифлослантормайдиган тарзда йўқ қилинади.</p>	Пудратчи	ҚБНМ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				Био-парчаланмайдиган моддалардан фойдаланишни минималлаштириш учун хабардорликни ошириш Чикиндиларни бошқариш воситаларини мунтазам равишда таъмирлаш ишлари олиб борилади Экологик марказда ёки Нефтчи ўрмон хўжалиги ҳудудида чикиндиларни тўкиш / чиқариш амалга оширилмайди Ҳеч қандай сув ҳавзасида ёки унинг ёнида чикиндиларни тўкиш / чиқариш амалга оширилмайди Чикиндиларни тўкиш / чиқариш ҳеч қандай аҳоли пунктида ёки унинг атрофида амалга оширилмайди АЭҚ 1 ни амалга оширилади			
14	Тозалаш ва тиклаш	14.1	Тозалаш ва тиклаш	<ul style="list-style-type: none"> – Пудратчилардан қурилиш материаллари қолдиқлари, чикинди, моллари ва бошқа чикиндиларни ўз вақтида олиб ташлаш талаб қилинади. – Лагерлар майдончалари, асфалт заводи, цемент заводи ва пудратчи томонидан белгиланган бошқа вақтинчалик объектлар иложи борича асл ҳолатида тўлиқ тозаланади ва тикланади. – Оқим ва каналларда чикиндиларни йўқ қилиш амалга оширилмайди. – Фотосурат ёзувлар объектларни қуришдан олдин ва қурилишдан кейинги ҳолати учун сақланади. 	Пудратчи	ҚБНМ	<ul style="list-style-type: none"> – Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони – Тегишли аризалар сони – Фотосуратларни сақлашни
Ф&ТХ Босқичи							
15	Йўлларга (асфалт) техник хизмат кўрсатиш	15.1	Сув ва тупроқнинг ифлосланиши,	6.1 банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	6.1 банд билан бир хил.
		15.2	Ҳавонинг ифлосланиши	5.2. банд билан бир хил.	Техник таъминот	ЙҚ	5.2. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
					бўйича Пудратчи		
		15.3	Шовкин	5.3. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.3. банд билан бир хил.
		15.4	Сув хавзаларига зарар	5.4. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.4. банд билан бир хил.
		15.5	Жамоат хавфсизлиги	– 5.5. банд билан бир хил. – Йўл учун бетон ёки асфалт ётқизишда алоҳида эътибор талаб этилади; Хавфсизлик поябзаллари каби талаб қилинадиган ШХХ сайтнинг барча ходимлари томонидан ишлатилиши керак.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.5. банд билан бир хил.
		15.6	Ўсимликлар / дарахтларнинг йўқолиши	5.6. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.6. банд билан бир хил.
		15.7	Ёввойи табиатга таҳдид	5.7. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.7. банд билан бир хил.
		15.8	Инфратузилма ва коммунал хизматларга зарар	5.8. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	2.6-банд билан бир хил..
		15.9	Ишчилар ва муҳожирларн инг кўпайиши сабабли	5.9. банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	3.6. банд билан бир хил.

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
			ижтимоий можаролар				
		15.10	Маданий манбаларга зарар	3.7 банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	3.7 банд билан бир хил.
		15.11	Йўллар ва маҳаллий йўналишларни тўсиб қўйиш	5.11 банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.11 банд билан бир хил.
		15.12	Тупрок чиқиндиси келиб чиқиши	5.12 банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.12 банд билан бир хил.
		15.13	Экинларга зарар	5.13 банд билан бир хил.	Техник таъминот бўйича Пудратчи	ЙҚ	5.13 банд билан бир хил.
16	Йўл ҳаракати (бошқариш)	16.1	Чиқиндиларни бошқариш	<ul style="list-style-type: none"> – Чиқиндиларни бошқариш режаси стандарт иш тартибининг бир қисми сифатида тайёрланади. – Хавфсиз чиқиндилар шаҳар ёки туман хизматлари орқали йўқ қилинади – Хавфли чиқиндилар каттик ва хавфли чиқиндиларни йўқ қилиш учун маҳаллий ташкилотлар билан келишилган ҳолда йўқ қилинади. – АЭҚ 1 амалга оширилади 	Ф&ТХ ишчилари	ЙҚ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
		16.2	Ҳавонинг ифлосланиши	<ul style="list-style-type: none"> – Дарахт экиш йўл бўйида, айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторлар яқинида амалга оширилади (6.5-жадвал). – Шунингдек, лойиҳа тарафдорлари тегишли ҳукумат идоралари билан транспорт воситаларининг 	Ф&ТХ ишчилари	ЙҚ	Номувофиклик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф мухит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				<p>чиқиндиларини тартибга солишни (масалан, Евро 4) янада қатъий тартибга солиш учун мувофиқлаштирадилар.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ҳавонинг сифатини доимий равишда назорат қилиш йўл бўйлаб, айниқса аҳоли пунктлари ва сезгир рецепторларга яқин жойда амалга оширилади. 			
		16.3	Шовкин ва тебраниш	<ul style="list-style-type: none"> – Олдин тавсия этилган йўл бўйидаги дарахт кўчатларини экиш, автоуловлар ҳаракатидан келиб чиқадиган шовкинларни камйгириб муамонин ҳал қилиши мумкин. – Тинчлик Зонаси учун йўл белгилари сезгир рецепторлари ёнида ўрнатилади. – Бундан ташқари, сезгир рецепторлари ёнида шовкин тўсиқларини ўрнатишни ҳисобга олиш керак. 	Ф&ТХ ишчилари	ЙҚ	Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони
		16.4	Жамоат хавфсизлиги	<p>Ф&ТХни бошқариш процедураларининг бир қисми сифатида КС&Х режасини тайёрлаш ва амалга ошириш керак.</p> <p>Режада Ф&ТХ фаолияти доирасида амалга ошириладиган ҳар бир фаолият тури учун процедуралар ва протоколлар белгиланади.</p> <p>Ишлаб чиқариш хавфини таҳлил қилиш Ф&ТХ фаолиятининг ҳар бир тури учун ўтказилади</p> <p>КС&Х режасига мувофиқлигини таъминлаш учун содиқ ва малакали мутахассислар жалб қилинади</p> <p>Ф&ТХ ходимларига КС&Х аспектлари бўйича мунтазам тренинглари ўтказилади.</p> <p>Хабардорликни ошириш учун материаллар плакатлар, постер, буклетлар ва бошқалардан фойдаланилади</p> <p>Барча Ф&ТХ ходимлари юқумли касалликлар, шу жумладан жинсий йўл билан юқадиган инфекциялар бўйича текширувдан ўтказилади.</p> <p>Тегишли шахсий ҳимоя воситаларидан фойдаланиш мажбурийдир.</p> <p>Керакли ШХВ (қаттиқ каска, хавфсизлик пояфзаллари) бўлмаса, сайтга бирон бир ишчи киришига йўл қўйилмайди.</p>	Ф&ТХ ишчилари	ЙҚ	Номувофиқлик тўғрисидаги ҳисоботлар сони Тегишли аризалар сони Бахтсиз ходисалар сони

Икт нбо с	Лойиҳа фаолияти	Атроф муҳит /ижтимоий таъсир		Енгиллаштириш чоралари	Масъулият		Мақсад / индикатор / ишлаш талаблари
					Амалга оширилиши	Мониторинг қилиш	
				Ўт ўчириш мосламалари керакли жойларда тақдим этилади. Бахтсиз ҳодисалар ва ҳодиа бўлишига яқин ҳолатларнинг тўлиқ ёзуви олиб борилади. Биринчи тиббий ёрдам пунктлари офисларга қўйилади. Энг яқин шифохонанинг жойлашуви ва телефон рақамлари тегишли жойларда кўрсатилади.			

8.9. Атроф-муҳит ва Ижтимоий Мониторинг

Лойиҳани амалга ошириш жараёнида экологик ва ижтимоий мониторинг унинг атроф-муҳитга таъсири, ижтимоий оқибатлари, юмшатиш чораларининг самарадорлиги ва АМ&ИБР тизимининг экологик хавфсизлигини таъминлашга оид маълумотларни тақдим этиши керак.

Бундай маълумотлар ЛАОЖ ва Назорат бўйича консультантга юмшатиш чораларининг самарадорлигини ва пудратчиларни лойиҳани назорат қилиш доирасида мувофиқлигини баҳолашга имкон беради ва зарур бўлганда тузатиш ҳаракатлари (ларини) ўз вақтида амалга оширишга имкон беради.

Таклиф қилинаётган лойиҳа учун мониторингнинг икки тури таклиф қилинган: мувофиқлик мониторинги ва атроф-муҳит сифати мониторинги, қуйида келтирилган.

Мувофиқлик мониторинги турли хил меҳнат ва АМИСХ талабларига мувофиқлигига, 8.1-жадвалда ва СТАМ&ИБРда кўрсатилган чора-тадбирларни амалга оширишга ва тузатиш чораларига (агар мавжуд бўлса) қаратилади. ҚҚРни амалга ошириш учун алоҳида мониторинг ўтказилади. Мониторинг ва мувофиқлик масалаларида стандарт текширув варақлардан фойдаланилади. Пудратчилар ҳар куни мувофиқликни текширишади; мунтазам текширувлар вақтида ҚБНМ мувофиқликни тасодифий назорат қилади.

Атроф-муҳит сифати бўйича мониторинг режаси 8.2-жадвалда келтирилган. Натижалар 5-бобда келтирилган стандартлар билан таққосланади. Агар ушбу мониторинг натижасида стандартнинг ошиб кетиши кузатилса, ҚБНМ томонидан тузатиш ишлари таклиф этилиб, пудратчилар томонидан ўз вақтида амалга оширилади.

Юқоридагилардан ташқари, ҳар ярим йилда бир учинчи томон мониторинг агентлиги мониторинг ўтказиш ва ярим йиллик атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг ҳисоботларини ишлаб чиқиш билан шуғулланади. Атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг бўйича ҳисобот АМ&ИБР ва ҚҚРни амалга оширишга қаратилган. У (и) меъёрий ҳужжатлар, шартномавий битимлар, АМ&ИБР ва ҚҚР талабларига мувофиқлигини текширади, (ии) атроф-муҳит сифати, салоҳиятни қуирш ва авариялар мониторинги натижаларини умумлаштиради, (иий) ШКЧМ бажарилишини кўриб чиқади; ва (ив) АМ&ИБР, СТАМ&ИБР ва ҚҚР тузатиш ишлари ёки қўшимчаларини тавсия қилади.

Худди шундай, иш пайтида, ЙҚ лойиҳа йўлининг АМИСХ самарадорлигини назорат қилиш учун учинчи томон кузатув агентлигини жалб қилади. Ушбу мониторинг натижасида атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг бўйича ярим йиллик ҳисоботлар тайёрланади.

Алоҳида равишда, ОИИБ мутахассислари мувофиқликни текшириш учун ҳар йили сайтга махсус ташрифларни амалга оширадilar. Агар мос келмаса, ЛАОЖ мос келмасликнинг моҳияти ва сабабларини ўрганади ва лойиҳани мослаштириш учун зарур бўлган қарор қабул қилиниши керак.

Жадвал 8.2: Атроф-мухит сифати мониторинги режаси

Нашр	Мониторинг	Жойлар	Жадвал	Вазифалар	Ҳисобот	АҚШ долларарида ҳисобланган бюджет
Қурилиш босқичи						
Хаво сифати	Қурилиш даврида атроф-мухит ҳавосининг доимий мониторингини ташкил қилинг. Қуйидаги параметрларни кузатиш керак: заррача модда (PM10 ва PM2.5), олтингургурт диоксиди (CO ₂), азот оксиди (NO _x) ва углерод оксиди (CO). Бошқа параметрлар, эҳтимол, ҚБНМ томонидан белгиланганидек кафолатланган бўлиши мумкин	Маҳаллий аҳоли пунктлари яқинидаги олтига қурилиш жойлари ва сезгир рецепторлар ҚБНМ томонидан белгиланади	Мониторинг ҳар ой қурилиш даврида (36 ой) ва шикоятлар мавжуд бўлганда амалга оширилади.	ҚБНМ мониторинг фаолиятини амалга ошириш учун сертификатланган лабораторияни ёллайди.	Сертификатланган лаборатория натижаларни мониторинг олиб борилган кундан бошлаб етти кун ичида ҚБНМга тақдим этади.	-
	Чангни мунтазам текширишни таъминланг.	Қурилиш майдончалари	Қурилиш даврида ҳар куни (36 ой)	Пудратчилар ҳар ҳафта чанг ўлчагич ёрдамида ўлчов ўтказадилар.	Пудратчилар текшириш натижаларини ҳужжатлаштирадилар ва ҚБНМга ҳар ойда ҳисобот берадилар.	-
Шовқин	Қурилиш даврида шовқинни мунтазам равишда кузатиб боришни таъминлаш. Кузатиладиган параметрларга қуйидагилар киради:	Олтига жойлашув (шу жумладан АМ&ИТБ орқали назорат қилинадиган жойлар) турар-жой бинолари ва сезгир рецепторлар олдида	Қурилиш даврида (36 ой) ҳар ой кундузи ҳам, кечаси ҳам мониторинг олиб борилади	ҚБНМ мониторинг фаолиятини амалга ошириш учун сертификатланган лабораторияни	Сертификатланган лаборатория натижаларни мониторинг олиб борилган кундан бошлаб етти кун ичида ҚБНМга тақдим этади.	-

Нашр	Мониторинг	Жойлар	Жадвал	Вазифалар	Ҳисобот	АҚШ доллариди ҳисобланган бюджет
	Laeq 1c (dBA); Laeq 24 соат (dBA)			ёллайди.		
	Шовқинни мунтазам равишда кузатиб боришни таъминлаш. Кузатиладиган параметрларга қуйдагилар киради: Laeq 1c (dBA)	Қурилиш майдончалари	Қурилиш даврида (36 ой) ҳар ҳафта қурилиш соатларида	Пудратчилар ҳар ҳафта шовқин ўлчагич ёрдамида ўлчов ўтказадилар.	The contractors shall document the results of measurement and report to QBNM in monthly report.	-
Ер усти сувининг сифати	Қурилиш даврида сувнинг мунтазам мониторингини ўтказинг. Қуйдаги параметрлар назорат қилинади: рН; Тўхтатилган қаттик моддалар; BOD5; COD; Колиформалар; Нитрат (NO3); Фосфат (PO4); Ёғ ва чирк ёғ. Бошқа параметрлар, керак бўлганда ва ҚБНМ томонидан қафолатланган бўлиши мумкин.	Кўприқдан 50 метр юқорида (реконструкция қилинадиган ёки таъмирланадиган) каналларни кесиб ўтган жойлар (4 жой) қурилиш; Тўрт кўприк участкасидан 50 метр пастда.	Кўприк қурилишида ҳар ойда мониторинг олиб бориш	ҚБНМ мониторинг фаолиятини амалга ошириш учун сертификатланган лабораторияни ёллайди.	Сертификатланган лаборатория натижаларни мониторинг олиб борилган кундан бошлаб етти кун ичида ҚБНМга тақдим этади.	-
	Сувнинг ифлосланишини мунтазам текширишни таъминлаш.	Қурилиш майдончалари	Қурилиш даврида ҳар куни (36 ой)	Пудратчилар ҳар куни визуал текшириш ўтказадилар.	Пудратчилар текшириш натижаларини ҳужжатлаштирадилар ва ҚБНМга ҳар ойда ҳисобот берадилар.	-
Умумий						-

Нашр	Мониторинг	Жойлар	Жадвал	Вазифалар	Ҳисобот	АҚШ доллариди хисобланган бюджет
Операцион босқич						
Хаво сифати	Кузатиладиган параметрларга PM_{10} , $PM_{2.5}$, NO_x , SO_2 ва CO киради	Қурилиш босқичидаги каби. бир хил жойларда	Йилда икки марта	ҚБНМ мониторинг фаолиятини амалга ошириш учун сертификатланган лабораторияни ёллайди. (камчиликлар учун жавобгарлик муддати - 24 ой).	Сертификатланган лаборатория натижаларни мониторинг олиб борилган кундан бошлаб етти кун ичида ЛАОЖга тақдим этади.	-
Шовқин	Шовқин мониторинги - $L_{aeq} 1c$ (dBA); $L_{aeq} 24c$ (dBA) кундузи ҳам, кечаси ҳам.	Йиҳа коридоридаги барча сезгир рецепторларда; сезгир рецепторлардаги тайёр шовқин тўсиқлари орқасида (агар лойиҳани амалга ошириш давомида тўсиқлар ўрнатилган бўлса)	Йилда икки марта	ҚБНМ мониторинг фаолиятини амалга ошириш учун сертификатланган лабораторияни ёллайди. (камчиликлар учун жавобгарлик муддати - 24 ой).	Сертификатланган лаборатория натижаларни мониторинг олиб борилган кундан бошлаб етти кун ичида ЛАОЖга тақдим этади.	-
Умумий						-

8.10. Ҳужжатлар ва Ҳисобот

ЛАОЖ, ҚБНМ ва пудратчилар ёрдамида қуйидаги экологик ва ижтимоий ҳужжатларни тайёрлайди ва ҳисобот беради:

Атроф-муҳит, саломатлик ва хавфсизлик тўғрисида ойлик ҳисобот: пудратчи атроф-муҳит мониторинги, КС&Х га риоя қилиш, КС&Х инцидентлари ва бахтсиз ҳодисалар, ўтказилган тренинглари ва ҳисобот даврида амалга оширилган ҳар қандай бошқа тадбирлар тўғрисида ойлик ҳисобот тайёрлайди. Ҳисобот ҚБНМга топширилади.

Лойиҳанинг ҳар чораклик ўсиш ҳисоботида атроф-муҳит, ижтимоий, соғлиқ ва хавфсизлик: ҚБНМ ҳар чоракда Лойиҳанинг ўсиш тўғрисида ҳисобот тайёрлайди. ҚБНМ нинг атроф-муҳит, ижтимоий ва меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича мутахассислари лойиҳанинг ўсиши тўғрисидаги ҳисоботларни мониторинг ва натижалар, мувофиқлик, авариялар ва бахтсиз ҳодисалар, АМИСХ машғулоти, шикоятларни ўз ичига олган турли хил АМИСХ муаммоларини қамраб оладилар. Ҳисоботлар ЛАОЖ-га юборилади, сўнгра ОИИБ-га ЛАОЖ томонидан юборилади.

Атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг бўйича ярим йиллик ҳисобот: ЛАОЖ атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг бўйича ҳисоботларни тайёрлаш учун учинчи томон Мониторинг агентлигини жалб қилади. Атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг бўйича ҳисоботлар амалга ошириладиган экологик ва ижтимоий юмшатиш чоралари, амалга оширилган экологик ва ижтимоий мониторинг тадбирлари, бошқа жойга кўчиш жараёни, компенсация ва ёрдам тўловлари, тўпланган мониторинг маълумотлари тафсилотлари, мониторинг натижаларининг таҳлили, айниқса мос келмаслик, тавсия этилган юмшатиш ва тузатиш чоралари, ўтказилган тренинглари, кузатиш қоидабузарликлар, ШКЧМ ҳолати ва унинг бажарилиши, қабул қилинган ва ҳал қилинган шикоятлар. Экологик ва ижтимоий мониторинг ҳисоботлари қурилиш даври давомида ярим йилда ва қурилиш тугаганидан кейин уч йил давомида ҳар йили топширилади. Ҳисоботлар ЛАОЖ томонидан ОИИБга топширилади.

Лойиҳанинг яқунланиши тўғрисида экологик ва ижтимоий мониторинг бўйича ҳисобот: Қурилиш тугаганидан бир йил ўтгач, ЛАОЖ лойиҳанинг яқуний экологик ва ижтимоий бошқаруви тўғрисидаги умумийлаштирилган ҳисоботни тақдим этган экологик ва ижтимоий мониторинг ҳисоботини тақдим этади.

8.11. Салоҳиятини Ошириш

Салоҳиятни ошириш АМ&ИБРни самарали амалга оширишнинг калитидир. Атроф-муҳит ва ижтимоий менежмент учун салоҳиятни ошириш лойиҳанинг барча босқичларида, шу жумладан ЙҚ, ЛАОЖ, ҚБНМ ва пудратчилар томонидан олиб борилиши керак. Қурилиш майдончасида ҚБНМ салоҳиятни ошириш режасини амалга оширишда этакчи ўринни эгаллайди, аммо пудратчилар ўзларининг ишчилари ва ишчилари учун ўқув машғулотларини ўтказиш учун жавобгар бўлишади. Имкониятларни яратиш умумий экологик ва ижтимоий онгни, ушбу минтақадаги сезгир рецепторларни, лойиҳанинг асосий экологик ва ижтимоий таъсирини, АМ&ИБР талабларини, КС&Х жиҳатлари ва меҳнат талабларини қамраб олади.

8.3 жадвалда қурилиш ва эксплуатация босқичларида ўтказилиши лозим бўлган экологик ва ижтимоий ўқув дастурларининг қисқача тавсифи берилган. Зарур бўлганда, лойиҳани амалга ошириш жараёнида ЛАОЖ режани қайта кўриб чиқиши мумкин.

Лойиҳанинг Ф&ТХ босқичи давомида тренинг ЛАОЖ ходимлари томонидан барча тегишли Ф&ТХ ходимлари учун олиб борилади.

Жадвал 8.3: Экологик ва ижтимоий таълим дастурлари

No	Тренинг мавзулари	Ўқиш вақти ва тахминий давомийлиги	Стажёрлар	Ташкилотчиси	Тахминий нарх (USD)
1	ОИИБ ЭИС, АМТБ миллий қоидалари ва ОИИБ Э&ИС билан таққослаш, лойиҳа даражасидаги Э&И ҳужжатлари тақдими, тендер ҳужжатларидаги АМИСХ	Лойиҳани амалга оширишнинг биринчи йили давомида Муддати - 1 кун	ЛАОЖ нинг ЛДси, муҳандислар, харидлар бўйича мутахассиси, Э&С бўйича мутахассис	ЛАОЖ	-
2	ОИИБ Э&ИС, АМИСХ, АМ&ИБРларда ЭШС, СТАМИБРни ривожлантириш, қурилиш майдонларида экологик ва ижтимоий бошқарув ва мониторинг, мониторинг ва ҳисобот ва ШКЧМ	Пудратчилар билан шартнома тузишдан олдин Муддати - 3 кун	ҚБНМнинг АИСХ мутахассислари Пудратчиларнинг АИСХ ходимлари	ЛАОЖ	-
3	СТАМ&ИБР, АМИСХ инспекциясини, мониторинг ва ҳисоботларни, ШКЧМларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш	Қурилиш ишлари олдида Муддати - 3 кун	Пудратчиларнинг АИСХ ходимлари	ҚБНМ	-
4	Соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик, хавфли материаллардан фойдаланиш ва уларни йўқ қилиш	Тегишли ишларини бошлашдан олдин 1 кун	ҚБНМнинг АИСХ мутахассислари Пудратчиларнинг АИСХ ходимлари	ҚБНМ	-
5	Ахлоқ қоидалари; гендер масалалари; ШКЧМ ва бошқа ижтимоий масалалар	Қурилиш жараёнида	Пудратчиларнинг ишчилари	ҚБНМ	-
6	Хабардорликни ошириш дастури	Лойиҳани амалга ошириш жараёнида доимий равишда	Жамият, асосий манфаатдор томонлар	ЛАОЖ & ЙҚ	-
7	Атроф-муҳит, соғлиқ ва хавфсизликнинг барча жиҳатлари	Қурилиш пайтида доимий равишда	Пудратчиларнинг ишчилари	Пудратчилар	Қурилиш ишлари

No	Тренинг мавзулари	Ўқиш вақти ва тахминий давомийлиги	Стажёрлар	Ташкилотчиси	Тахминий нарх (USD)
					бюджетига киритиш
	Умумий				-

8.12. Шикоятларни Кўриб Чиқиш Механизми (ШКЧМ)

Ўзбекистонда лойиҳа билан боғлиқ Шикоятларни кўриб чиқишнинг мавжуд механизмлари кўриб чиқилди. Бундан ташқари, мавжуд тизимни ОИИБ Э&ИС ва тегишли ЭИСларга мувофиқ тўлдириш учун таклиф қилинаётган лойиҳа учун шикоятларни кўриб чиқишнинг иккита алоҳида механизми яратилади, бири зарар кўрган одамлар учун, иккинчиси ишчилар учун. ШКЧМлар, Бухоро вилоятидаги барча жабрланганларга, шунингдек ушбу лойиҳада иштирок этадиган ишчиларга муаммо ва шикоятларга зудлик билан жавоб беришга, гендер нуқтаи назаридан сезгир, маданиятли ва осонгина фойдаланиладиган тушунарли ва шаффоф жараёндан фойдаланишга мўлжалланган.

8.12.1. Ўзбекистон Республикаси шикоят муомала тизими

Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида Ўзбекистон Республикасининг қонуни 2014 йил 29 октябрда қабул қилинган ва ушбу қонун 2012 йил 13 декабрда илгари қабул қилинган Фуқароларнинг мурожаатлари тўғрисидаги қонуннинг ўрнига киритилган. Ушбу қонун, апелляция ҳуқудини беради, ҳамда талаблари, унинг шакли ва тузилишини кўрсатади. Бундан ташқари, мурожаатни кўриб чиқиш вақти, шахсий тинглаш тартиби, мурожаатларни ҳисобга олиш зарурати ва иккинчи шикоят (апелляция) қилиш тартиби белгиланади.

Қонунга кўра, жабрланганлар ўз шикоятларини Интернет-портал бўлган Ўзбекистон Республикаси Президентининг Виртуал қабулхонаси орқали юборишлари мумкин⁷. 2018 йил феврал ойидан бошлаб онлайн версия янгиланади ва ушбу онлайн порталда тақдим этилган. Мамлакатнинг барча фуқаролари мурожаатлари учун турли хил вариантлардан фойдаланишлари мумкин.

- 1) 0-800-210-00-00 ёки 10-00 қисқа рақамларига қўнғироқ қилиш;
- 2) Онлайн порталдан фойдаланиш ва <http://pm.gov.uz> веб-сайтида махсус сўров формасини тўлдириш орқали;
- 3) Халқ қабулхонасига ташриф буюриш. Бухоро вилоятининг ҳар бир туманидаги 14 та Халқ қабулхоналари манзиллари унинг сайтида келтирилган.

⁷ https://pm.gov.uz/ru#/map_app_root

Ушбу механизм фуқароларнинг Ўзбекистон Республикаси Президентига мурожаат қилишга бўлган конституциявий ҳуқуқларини кафолатлайди. Ушбу тизим орқали Бухоро, Когон, Қоровулбозор туманлари ва Бухоро ва Когон шаҳарларидан исталган шахслар ўзларининг ариза, таклиф ва шикоятларини Ўзбекистон Республикаси Президентининг порталига юборишлари мумкин.

Бухоро вилоятидан шикоятни олгандан сўнг, онлайн порталидан тегишли инсон, ариза берувчига Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги ҳузуридаги Республика йўл фонди тегишли шахснинг алоқа маълумотлари тақдим этади.

Республика Йўл жамғармаси ЛАОЖдан шикоятларни электрон почта орқали юбориш имконияти билан тўғридан-тўғри ечимни топишни сўрайди. Виртуал қабулхонанинг янги версиясида мурожаат этувчи мурожаатни юборишда улар яшайдиган маҳаллани кўрсатиши мумкин. Бу муаммонинг ечимини тезлаштиради, муаммонинг эчими учун қайси сектор бу ариза мавзисига мажбуриятликлигини аниқлашга ёрдам беради.

Онлайн порталда шикоятларнинг ҳолатини текшириш ва шикоятчининг шикоятни кўтаргани учун таъқиб қилинган бўлса, қўшимча шикоят қилиш учун қодалар мавжуд. Агар шикоят юборган киши таъқиб қилинса, у ўша сайтдаги махсус "тугмачани" босиб тезда хабар қилиши мумкин. Бундай хабарлар зудлик билан кўриб чиқилади ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларини жалб қилишлигини катта эҳтимоли билан

8.12.2. Таъсирланган одамлар учун лойиҳа даражасидаги шикоят кўриб чиқиш механизми

Лойиҳадан таъсирланган одамлар учун ушбу лойиҳа учун икки даражали ШКЧМ ташкил этилади; **8.2-расмга қаранг.**

ШКЧМнинг биринчи даражаси лойиҳа жойи миқёсида, шикоятларни кўриб чиқиш бўйича маҳаллий қўмита (ШКЧҚ) томонидан бошқарилади. Иккинчи даражали ШКЧМ ЛАОЖ томонидан бошқариладиган ЛАОЖ даражасида бўлади. ШКЧҚнинг майдон даражасига ҚБНМ (пудратчилар ва ваколатли ходимлар билан), пудратчилар вакили, туман йўлларини бошқариш бўлими ва Маҳалла жамғармаси раҳбари киради. Жабрланганлар улардан иккаласига мурожаат қилишлари мумкин ва улар шикоятларни қабул қилиш, эшитиш ва ҳал қилиш учун жавобгар бўладилар. Иккинчи даражали ШКЧҚ ЛАОЖ ЛД томонидан бошқарилади ва таркибига туман ҳокимлиги вакили ва Бухоро вилояти йўллар бошқармаси (Ўзавтойўл) вакили киради. ШКЧҚ аъзолари пудратчиларни жалб қилишдан олдин якунланади.

Ушбу ШКЧМ орқали ҳал қилиниши мумкин бўлган шикоятлар қуйидагиларни ўз ичига олади, лекин улар билан чекланмайди:

- транспорт воситалари, техникалар ва ҳоказо туфайли шовқин кўпайиши
- Курилиш фаолияти туфайли ҳавони ифлосланиши;
- Меҳнат лагерларидан каттик чиқиндилар, курилиш ва бузиш чиқиндилари, нефт тўкилиши ва ҳоказолар каби ҳар қандай чиқиндиларни йўқ қилиш натижасида сув ҳавзаларининг ифлосланиши;
- Тегишли органнинг зарур рухсатсиз материалларни ташиш ёки сақлаш ёки меҳнат лагерлари учун унумдор эрлардан фойдаланиш;

- лойиҳа ҳудудидан ташқаридаги ҳар қандай маданий ёки жисмоний манбаларга зарар этказиш;
- Маҳаллий ҳамжамият билан меҳнат муносабатлари ёмонлиги;
- Қурилиш майдонларининг нотўғри бошқарилиши, чиқиндилар / ахлат материалларининг нотўғри сақланиши ёки йўқ қилиниши, хавфсизликнинг етарли даражада таъминланмаганлиги, маданий ёки жамоат хусусиятларига зарар этказилиши ва ишчи кучи билан маҳаллий ҳамжамият ўртасидаги муаммолар; ва•
- Ерни олиш, компенсация ва бошқа жойга кўчиш билан боғлиқ шикоятларга компенсацияни ҳисоблаш, ерни ўлчаш, мувофиқлик, ЛДШ рўйхатига киритмаслик, иншоотларни баҳолаш, дарактлар, даромад йўқотиш ва яшаш манбаи ва бошқалар киради.

ШКЧМ лойиҳа билан боғлиқ ижтимоий ва экологик муаммоларни ҳал қилиш ва ҳал қилиш учун вақтида ва шаффоф механизмни тақдим этишга қаратилади. ШКЧМ ҳукуматнинг қурилган қайта тиклаш жараёнини ёки низом қоидаларини четлаб ўтишга мўлжалланмаган, аксинча у атроф-муҳит ва ижтимоий аспектлардаги ЛДШнинг хавотирлари ва шикоятларини зудлик билан кўриб чиқишга қаратилган бўлиб, уларни барча ЛДШ учун очик қилиб, лойиҳанинг хатарлари ва таъсирлари камраб олинади.

ШКЧҚ лойиҳанинг бутун фаолияти давомида, таъсирланган шахсларнинг манфаати учун, камчиликларни қоплаш муддатида ҳам, шу жумладан ишлашни давом эттиради.

Жадвал 8.2: БЙТТЛ дан таъсир кўрган одамлар учун ШКЧМ

8.12.2.1. ШКЧМ вазифалари

Шикоятлар қуйидаги йўллар билан қабул қилинади:

- ШКЧҚга хат;
- ШКЧҚ аъзоларига боғланган телефон рақамидаги телефон шикоятлари. Телефон орқали келиб тушган шикоятлар телефон шикоятлари реэстрида қайд этилади.
- Шикоятлар ШКЧҚ ҳар қандай аъзосига ёки ҚБНМ / Пудратчи / ЛАОЖ ходимларига манфаатдор томонлар томонидан оғзаки равишда этказилганлари.

ШКЧҚ аъзолари ёки лойиха жойи ходимлари манфаатдор томонлардан ШКЧҚга ёзма шикоят беришларини талаб қилишлари керак.

1-даражали ШКЧҚ: Шикоятчи ёзма шикоятни ШКЧҚ аъзоларига қолдириши мумкин.

Шикоятларни қондириш жараёни қуйидаги босқичларни ўз ичига олади:

- а) ШКЧҚнинг ҳар қандай аъзоси томонидан қабул қилинган шикоятлар ҳужжатларни расмийлаштириш учун Қурилиш назорати бўйича консултантнинг Э&И ходимларига топширилади.
- б) Э&И ходимлари ечим ишлаб чиқиш учун пудратчилар ва ШКЧҚ аъзолари билан мувофиқлаштирадilar.
- в) Э&И ходимлари Маҳалла жамғармаси раҳбари билан биргаликда (агар керак бўлса) мурожаат қилувчилар билан алоқа ўрнатадилар ва эчимини келишиб оладилар.
- г) Якуний эчим 15 кун ичида жабрланган кишига ёзма равишда юборилади.

ЛАОЖ шикоятларни қабул қилиш санаси, кўриб чиқиш санаси, агар мавжуд бўлса, шикоят / ташвиш характери, бажарилган ҳаракатлар ва мурожаат этувчига юборилган хабар санаси кўрсатилган барча шикоятлар рўйхатини олиб боради.

Хабар ёзма равишда, жабрланган кишига суд эшיתיш куни, вақти ва жойи билан юборилади ва унинг шахсий эшיתיш ҳуқуқига эга эканлиги маълум қилинади. Агар даъвогар биринчи босқичдаги қарор билан қоникмаса, у шикоятни 2-чи даражага кўтаришни ёки UZ шикоятларини кўриб чиқиш тизимида рўйхатдан ўтишни танлаши мумкин.

2-даражали ШКЧҚ: Агар даъвогар Тиэр-2 ШКЧҚдан фойдаланишни афзал кўрмаса, Тиэр-1 ШКЧҚ қарори қатъийдир. Лойихага жиддий таъсир кўрсатган деб ҳисоблайдиган одамлар шикоятларни Тиэр-1 ШКЧҚда рўйхатдан ўтмасдан тўғридан-тўғри Тиэр-2 ШКЧҚга юборишлари мумкин.

- 1) ШКЧҚ ҳар қандай аъзоси томонидан қабул қилинган шикоятлар ҳужжатлаштириш учун ЛАОЖ ЛД-га юборилади.
- 2) ЛАОЖ ЛД, ШКЧҚ аъзолари ва манфаатдор томонлар билан эчимни ишлаб чиқиш учун мувофиқлаштиради.
- 3) ЛАОЖ ЛД шикоят қилувчи билан алоқани олиб боради ва ечим тўғрисида келишиб олади.
- 4) Якуний эчим 15 кун ичида жабрланган кишига ёзма равишда юборилади.
- 5) Агар даъвогар ЛАОЖ қароридан қоникмаса, у шикоятни U3 шикоятлари тизимида рўйхатдан ўтказишни танлаши мумкин. Шунингдек, у судга мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Шикоятлар ва ҳисоботларни хужжатлаштириш. Шикоят / шикоят ҳар бир даража вақтнинг ўзида 15 кун ичида ҳал қилинади ва ёзма алоқа ҳар бир босқичда шикоятчига юборилади.

Шикоятлар журнали Қурилиш назорати бўйича консультантда ҳам, ЛАОЖ-да ҳам юритилади, бунда шикоят берилган тафсилотлар, шахсий тинглаш санаси, қилинган ҳаракатлар ва шикоят аризага юборилган сана кўрсатилади.

ҚБНМ ҳар ойда ЛАОЖ-га шикоятлар журналини ҳисобот бериш учун жавобгар ҳисобланади. ЛАОЖ ЛД шикоятлар статистикасини икки даражада ва УЗ шикоятларини кўриб чиқиш тизимида тўплаш, лойиҳанинг ҳар чораклик ҳисоботлари ва ярим йиллик атроф-муҳит ва ижтимоий мониторинг ҳисоботларида маълумотларни тўплаш ва ОИИБга ҳисобот бериш учун жавоб беради.

8.12.2.2. ШКЧМ ахборот тарқатиш

ШКЧМ маълумотларини, шу жумладан ШКЧҚ аъзолари ва уларнинг алоқа маълумотларини тарқатиш учун варақалар, жамоат эълонлари ва маҳаллий оммавий ахборот воситаларидан фойдаланилади. Худди шу маълумотлар қурилиш майдончаларида ва жамоат марказларида тақдим этилади.

2 даражали ШКЧҚ маълумотлари транспорт вазирлигининг сайтларида эълон қилинади.

8.12.3. Ишчилари учун лойиҳа даражасидаги шикоят кўриб чиқиш механизми

Лойиҳанинг турли контекстларида олинган сабоқларга кўра, қурилиш ишларини олиб бориш учун пудратчилар томонидан ишлайдиган ишчилар иштирок этадиган шикоятларни кўриб чиқиш учун алоҳида ШКЧМ ташкил этиш керак. Бундай шикоятлар иш ҳақи миқдорини ва ортиқча тўланмага иш соатларини, тартибсиз ва қисман тўловларни, яшаш жойларининг мувофиқ эмаслиги / етишмаслиги, тоза ичимлик суви ва санитария иншоотларининг етишмаслиги, тиббий ёрдамнинг етишмаслиги билан боғлиқ бўлиши мумкин.

ШКЧҚ меҳнат шикоятлари, шу жумладан қурилиш ишлари билан бевосита ва билвосита боғлиқ бўлган аъзоларни ҳал қилиш учун тузилади. ШКЧҚ таркибига ЛАОЖ муҳандиси, иш жойида чақирувчи бўлин ишлайдиган, ҚБНМ доимий муҳандиси, ишчининг вакили ва пудратчининг вакили киради. Чақирувчи шикоятларни қабул қиладиган мансабдор шахсни тайинлайди ва даъвогар ўз ишини йўқотмаслигини ва шикоятни расмий тинглов олдида қайтариб олишидан кўрқмаслигини таъминлайди.

Ҳолислик ва ошқораликни таъминлаш учун шикоятлар бўйича суд муҳокамаси хавф остида бўлмаган муҳитда ўтказилади ва сайтдаги барча ишчилар учун очиқ қолади.

ШКЧҚ (1) шикоятлар тафсилотларини ёзиб олади; (1) алоҳида ишларни қабул қилиш ёки рад этишга сабаб бўлган сабаблар, шунингдек қабул қилинган ва рад этилган ҳолатлар сони; ва (3) арз қилувчилар билан келишилган қарорларни ёзиб олади.

ЛАОЖ барча ҳал қилинган ва ҳал қилинмаган шикоятларнинг ёзувларини юритади ва чораклик Лойиҳанинг бажарилиши тўғрисидаги ҳисоботда ва ОИИБга тақдим этиладиган ярим йиллик экологик ва ижтимоий мониторинг ҳисоботида жамлайди.

Ёзувлар ОИИБ ва бошқа манфаатдор корхоналар/ шахслар томонидан сўралганда ва кўриб чиқилиши учун тақдим этилади.

8.12.4. ОИИБнинг ЛТОМ

Юқорида тасвирланган ШКЧМ, лойиҳадан тасирландан одамлар механизми (ЛТОМ), ОИИБ томонидан Лойиҳага Дахидор Шахсларни (ЛДШ), ОИИБ ўзининг атроф-муҳит ва ижтимоий асосларини (АМ&ИА) амалга ошира олмаганлиги салбий таъсир кўрган йўки таъсир кўрсатиши мумкин деб ҳисоблаган пайтда, агар уларнинг муаммоларини лойиҳа даражасидаги ШКЧМ ёки ОИИБ бошқаруви жараёнлари орқали қониқарли ҳал қилинмаса, топширган аризаларини мустақил ва ҳолис кўриб чиқиш учун имконият тақдим этиш учун ташкил этилган

Лойиҳа бўйича шикоят қилишнинг мавжуд механизмларига асосланиб, Банкнинг ЛТОМ сиёсатининг кўрсатмаларига биноан, лойиҳа учун икки босқичли ШКЧМ ташкил этилиши тавсия қилинди.

8.13. АМ&ИБР Амалга ошириш Бюджети

Ушбу АМ&ИБРни амалга ошириш учун бюджет **** АҚШ доллари миқдорида ҳисоблаб чиқилган (8.4-жадвалга қаранг). Бунга юмшатиш чора-тадбирлари, мониторинг, салоҳиятни ошириш, шунингдек, Э&Ига тегишли ЛАОЖ операциялари харажатлари қиради.

Жадвал 8.4: АМ&ИБРни амалга ошириш бюджети

	Номи	Мантиқийлик	Бюджет (USD)
1	Э&И бўйича ЛАОЖ операцияси	ЛАОЖ	ЛАОЖ операцион бюджетига киритилган
2	Енгиллаштириш режаси	Пудратчилар	Пудратчига бажарадиган ишларига тегишли
3	Атроф-муҳит сифати мониторинги	ҚБНМ	-
		Пудратчилар	0
4	Учинчи томон назорати	ЛАОЖ	-
5	Салоҳиятни ошириш	ЛАОЖ	-
		ҚБНМ	-
Умумий			-

9. ҚАЙТА ЖОЙЛАШТИРИШ СИЁСАТИ АСОСИ ВА ҚИСҚАРТИРИЛГАН ҚАЙТА ЖОЙЛАШТИРИШ РЕЖАСИ

Ушбу бўлимда таклиф қилинган лойиҳа туфайли юзага келган мажбурий кўчириш таъсирини бартараф этиш учун тайёрланган Қайта режалаштириш режаси (ҚРР) ва қисқартирилган кўчириш режаси (ҚКР) келтирилган.

9.1. Кириш

Лойиҳани амалга ошириш учун ер керак бўлганда, ер ҳуқуқини таъминлаш бўйича ҳаракатлар режаси тайёрланди.

Мажбурий равишда ерни олиб қўйиш диққат ва режалаштирилган эътиборни талаб қилади, чунки бу иқтисодий ва / ёки жисмоний кўчириш ва шунга мос равишда бир қатор салбий таъсирларни келтириб чиқариши мумкин.

Лойиҳани ишлаб чиқишда, чоррахалар жойлашган ерларни олиш зарурияти аниқланди ва шунга мувофиқ қисқартирилган кўчириш режаси (ҚКР) ишлаб чиқилган. ҚКРни тайёрлашдан олдин, лойиҳани давом эттиришда, агар й ерни бошқа ҳарид қилиш назарда тутилган бўлса, ҚЖРА қоидаларига риоя қилинишини таъминлаш учун, Қайта Жойлаштириш режалаштириш асослари (ҚЖРА) ҳақида батафсил муҳокама қилинган.

Чоррахалар учун ерни олиш жараёни бошланди. Салбий таъсирларни юмшатиш учун кўчириш ва истикболли йўқотишларнинг ҳажмини аниқлаш, ҳимоясиз гуруҳларни аниқлаш, бошқа жойга кўчириш харажатларини аниқлаш, экологик ва ижтимоий текширувдан сўнг атроф-муҳит ва ижтимоий скрининг текшируви ўтказилди ва амалга ошириш учун Қисқартирилган кўчириш режаси (ҚКР) тайёрланди.

Кўчириш сиёсати доирасидаги асосий вазифа ерни мажбуран эгаллаб олиш ва кейинчалик жабрланган одамларни бошқа жойга кўчиришни ўз ичига олган лойиҳани амалга ошириш натижасида юзага келиши мумкин бўлган салбий ижтимоий-иқтисодий таъсирларни тегишли равишда аниқлаш, бартараф этиш ва юмшатиш учун замин яратишдир.

ОИИБнинг Э&ИС лойиҳаларига биноан у мажбурий кўчиришни ўз ичига оладими ёки йўқлигини аниқлаш учун текширилади (ЭИС 2-да белгиланган жисмоний ва иқтисодий кўчишларни қамраб олади). Мажбурий кўчиришни олдини олишнинг иложи бўлмаган тақдирда, Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги (ЙК) Йўл Қўмитаси кўчириш ишлари барқарор ривожланиш дастурлари сифатида ишлаб чиқилишини ва амалга оширилишини таъминлаши керак, бунда лойиҳа томондан кўчирилган шахсларга лойиҳадан фойда олишда таъминлаш учун етарли манбалар етказиши керак.

Агар лойиҳа мажбурий кўчиришни кўзда тутса, ОИИБ, Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги (ЙК) Йўл Қўмитасидан таъсир қилиш даражаси ва даражасига

мутаносиб равишда кўчириш режасини ёки ҚҚРни⁸ (керак бўлганда) тайёрлашни талаб қилади.

Таъсир даражаси қуйидагилар билан белгиланади: (а) жисмоний ва иқтисодий кўчиш ҳажми; ва (б) жабрланган одамларнинг заифлиги. Қайта кўчириш режаси ёки ҚЖРА экологик ва ижтимоий баҳолашдаги ижтимоий хавф ва таъсирларни кенгроқ қамраб олади ва ерни олиб қўйиш, ердан фойдаланиш ҳуқуқидаги ўзгаришлар, кўчириш ва яшаш тарзини тиклаш заруриятини ўз ичига олган мажбурий кўчириш билан боғлиқ бўлган алоҳида муаммоларни ҳал қилиш учун махсус қўлланма беради.

ОИИБ ноқонуний яшашни тасдиқламайди; аммо, у муҳим аҳоли пунктлари шаҳарларда ҳам, қишлоқ жойларида ҳам ўзларининг фаолият юритаётган мамлакатларида ер ҳуқуқисиз ёки тан олинмаган ҳолда истикомат қилишларини тан олади.

Ушбу вазиятни ҳисобга олган ҳолда, ОИИБ, Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги (ЙК) Йўл Қўмитасидан ер ҳуқуқига эга бўлмаган кўчиб келганларни ёки ерга ҳеч қандай қонуний ҳуқуқларини бўлмаса, кўчириш режасида белгиланган тугаш саналарига мувофиқ, ерни қайта тиклашда ёрдам бериш ва ер участкасининг йўқотиши учун компенсация олиш ҳуқуқига эгадирлар, ва улар кўчириш бўйича маслаҳат жараёнига киритилган.

Бу иш билан боғлиқ масалаларга ҳам тааллуқлидир ва лойиҳага таъсир кўрсатган мажбурий кўчириш натижасида иш жойларини йўқотганда барча ЛДШ, бир марталик нафақа ва иш беришда ёрдам беришни таъминлаш учун Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги (ЙК) Йўл Қўмитаси ишлайди, ҳатто уларнинг бандлиги норасмий деб тан олинган бўлса ҳам.

Ушбу ҚЖРА (1) Техник ҳисобот натижалари бўйича тайёрланган; (2) Ўзбекистон ва ОИИБнинг кўчириш бўйича сиёсатини шарҳи (3) Ерларни олиш ва бошқа жойга кўчиришнинг мумкин бўлган таъсирини баҳолаш учун жойларни ўрганиш ва лойиҳа ҳудудларини ижтимоий таъсирини текшириш; (4) Ўзбекистон Республикаси Транспорт вазирлиги (ЙК) Йўллар қўмитаси, ЙҚ Бухоро вилояти бошқармаси, Қоровулбозор тумани ҳокимлиги ва маҳаллий манфаатдор томонлар билан консултациялар ва учрашувлар. ёрдамида

24-26 январ кунлари ўтказилган лойиҳа жойи ташрифларининг натижаларига кўра, лойиҳа эҳтиёжлари учун 5 та участкада (1 та Бухоро туманида ва 4 та Қоровулбозор туманида) ер майдони олинади. Икки ҳолатда (Бухоро туманида 1 ва Қоровулбозор туманида 1та) ер маҳаллий ҳокимиятларга тегишли. Қолган 3 та участкада (барчаси Қоровулбозор туманида) ерни мажбурий олиб қўйиш амалга оширилади. ЙҚ вакиллари томонидан тақдим этилган маълумотларга кўра, 3 та участкада мавжуд ер эгаларидан олинadиган умумий ер майдони 5,6 гектарни ташкил этади ва Бухоро вилояти ҳокимлиги ерларни олиш тартибини Вазирлар Маҳкамаси билан келишиб олиб, қарорни олди ва ерни олиш жараёнини бошлаш учун жараёни бошлади (тегишли ҳужжатнинг нусхаси **Е иловада** келтирилган).

ҚҚРни тайёрлаш жараёнида маълумотлар лойиҳа мақсадлари ва қоидаларига мувофиқ янгиланди. Қайта тиклаш бўйича сиёсат доираси амалдаги қонунлар ва сиёсатларга

⁸ An Abbreviated Resettlement Plan (ARP) is prepared in case the impacts are low

Ўзгартиш ёки қўшимчалар киритилганда ва амалга ошириш тажрибаси ва олинган сабоқларга асосланиб янгиланади.

9.2. Ҳуқуқий ва сиёсат асослари

9.2.1. Амалдаги миллий қонунлар ва сиёсати

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси (1992 йил 8 декабр): ҳар ким мулкка эгалик қилиш ҳуқуқига эга (36-модда). Бозор муносабатлари ривожланиб бораётган Ўзбекистон иқтисодиёти турли мулкчилик шаклларига асосланган. Давлат истеъмолчиларнинг ҳуқуқлари устуворлигини ҳисобга олган ҳолда, иқтисодий фаолият, тадбиркорлик ва меҳнат қилиш эркинлигини, барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқлилигини ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилинишини кафолатлайди (53-модда); Мулкдор мулкка ўз хоҳишига кўра эгалик қилади, ундан фойдаланади ва уни тасарруф этади. Мулкдан фойдаланиш экологик муҳитга зарар этказмаслиги ва фуқаролар, юридик шахслар ва давлатнинг ҳуқуқлари ва қонун билан кўриқланадиган манфаатларини бузмаслиги керак (54-модда); Эр, унинг фойдали қазилмалари, сувлар, ҳайвонот ва ўсимлик дунёси, бошқа табиий бойликлар миллий бойликни ташкил этади ва улардан оқилона фойдаланилади ва давлат томонидан муҳофаза қилинади (55-модда).

Ер кодекси (ЕК). ЕК ер участкасини эгалик ҳуқуқини тугатиш, давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун ер участкасини олиш ва олиб қўйиш ҳуқуқларини, шунингдек ер қонунчилигини бузган ҳолда ер участкаларини тортиб олиш шартларини белгилайди. ЎК, шунингдек, ер участкаларини бериш, ўтказиш ва сотишни тартибга солади, ерга эгалик ва ҳуқуқларни белгилайди. Унда турли давлат органларининг ер ресурсларини бошқаришдаги вазифалари ва истикболлари тасвирлайди; ер эгаси, ердан фойдаланувчи, ижарачи ва мулкдорнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари; ер тоифаси турлари, ер низоларини ҳал қилиш ва ерларни ҳимоя қилишни бошқаради

ЕК (86-модда, 1-банди) ердан фойдаланувчиларнинг йўқотишлари, шу жумладан йўқолган фойдалари тўлиқ қопланиши керак бўлган ҳолатлар белгилайди: ерни тортиб олиш, қайтариб олиш ёки вақтинча эгаллаш; сувни муҳофаза қилиш зоналари, қирғоқбўйи зоналари, сув ҳавзаларининг санитария-муҳофаза зоналари, ер усти ва ер ости сувлари зоналари, курорт зоналари, биосфера резерватлари жамоат зоналари, миллий боғлар атрофида кўриқланадиган зоналар ўрнатилиши муносабати билан уларнинг ҳуқуқларининг чекланиши, ўйин кўриқхоналари, миллий табиат йодгорликлари, маданий мерос объектлари, сув чиқариш жойлари, йўллар, қувурлар, алоқа ва электр узатиш тармоқлари.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик Кодекси фуқаролик ҳуқуқлари ва мажбуриятларининг келиб чиқиши асосларини қонун ҳужжатларида назарда тутилган асослардан келиб чиқади ва давлат рўйхатидан ўтказилиши керак бўлган мулк ҳуқуқи, мулкка тегишли ҳуқуқлар рўйхатга олинган пайтдан бошлаб юзага келади, агар қонун билан бошқача тартиб белгиланмаган бўлса. Шунингдек, кўчмас мулкка бўлган мулк ҳуқуқи ва бошқа ҳуқуқлар, уларнинг пайдо бўлиши, ўтиши, чекланиши ва бекор қилиниши давлат рўйхатидан ўтказилиши керак. Мулк ҳуқуқи, агар у давлат томонидан рўйхатга олинган бўлса, қолади. Ушбу Кодекс халқаро шартнома ёки битимнинг фуқаролик кодексига нисбатан устунлигини ҳам тасдиқлайди, агар халқаро шартнома ёки битимда

фуқаролик қонунчилигида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома ва битим қоидалари устунлик қилади.

Меҳнат кодекси ва бандлик тўғрисидаги қонун барча мулкчилик шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотлар, шу жумладан жисмоний шахслар томонидан тузилган меҳнат шартномаси асосида ишлайдиган шахсларнинг меҳнат муносабатларини тартибга солувчи асосий қонунлардир. Ушбу қонунлар ишчилар ва иш берувчиларнинг манфаатларини инобатга олиб, меҳнат бозорининг самарали ишлашини, меҳнат шароитларининг адолатли ва хавфсизлигини, меҳнат ҳуқуқлари ва ходимларнинг соғлиғини ҳимоя қилишни таъминлайди, меҳнат унумдорлигини оширишга, иш сифатини оширишга, шу асосда аҳолининг фаровонлик ва ижтимоий фаровонлик даражасини оширишга ёрдам беради.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 16 июлдаги 3857-сонли “Халқаро молия институтлари ва хорижий давлат молиявий ташкилотлари иштирокидаги лойиҳаларни тайёрлаш ва амалга ошириш самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарорида халқаро молия институтлари ва хорижий давлат молия институтлари иштирокидаги лойиҳаларни амалга ошириш доирасида ерларни, уйларни, бошқа биноларни, иншоотларни ёки бўшлиқларни бузиш ҳолатларида олиб қўйилганида компенсация тўланиши белгиланган, агар бу ваколатли органлар томонидан амалга ошириладиган лойиҳалар тўғрисидаги шартномада халқаро молиявий институтлар ва хорижий давлатларнинг молиявий ташкилотлари талабларига мувофиқ назарда тутилган бўлса. .

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 27 июлдаги 5490-сонли “Хўжалик юритувчи субъектларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарорида жисмоний ва юридик шахсларга ерларини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйилиши муносабати билан зарар етказишнинг янги механизми жорий этилган. унинг асосида Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси жисмоний ва юридик шахсларнинг ерларини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун тасарруфига бериш муносабати билан этказилган зарарни қоплаш учун марказлаштирилган жамғарма ташкил этди.

Жамғарма маблағлари ҳисобидан молиялаштириладиган компенсация, шу билан бирга маҳаллий бюджетларнинг даромад қисми Жамғарма маблағларини шакллантиришда мажбурий иштирокини таъминлайди. Бундан ташқари, давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун ерларни олиб қўйиш Жамғарма билан келишилиши шарт.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 1 августдаги "Ўзбекистон Республикасида инвестиция муҳитини тубдан яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида" ги 5495-сонли қарорига биноан ерларни олиб қўйилиши режалаштирилган манфаатдор томонлар билан очик муҳокама, шунингдек имтиёзлар ва харажатларни баҳолашдан сўнг, давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун ер участкаларини олиб қўйиш тўғрисида қарор қабул қилинганидан кейингина рухсат этилади.

Жисмоний ва юридик шахсларга тегишли турар-жой, ишлаб чиқариш бинолари, бошқа бино ва иншоотларни ер участкалари эгаллаб олинганда сўнг бузилишига рухсат фақат кўчмас мулкнинг бозор қиймати ва мулкдорлар томонидан олиб қўйилиши натижасида этказилган зарарлар тўлиқ қопланганидан кейин йўл қўйилади. Давлат органининг

(мансабдор шахснинг) ноқонуний маъмурий хатти-ҳаракати натижасида жисмоний ва юридик шахсларга етказилган зарарлар, авваламбор, тегишли органларнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан давлат томонидан қопланади, кейин эса мурожаат қилиш усулида айбдор шахсдан ундирилади.

Ер участкаларини давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун олиб қўйишга фақат қуйидаги мақсадларда йўл қўйилади: мудофаа ва давлат хавфсизлиги, муҳофаза этиладиган табиий ҳудудлар эҳтиёжлари, эркин иқтисодий зоналарни ташкил этиш ва уларнинг фаолият кўрсатиши учун ер участкалари бериш; халқаро шартномалардан келиб чиқадиган мажбуриятларни бажариш; фойдали минерал қазилма конларини аниқлаш ва ўзлаштириш; автомобил ва темир йўллари, аэропортлар, аэродромлар, аэронавигация воситалари ва аэронавигацион марказлар, темир йўл иншоотлари, кўприклар, метро, тунеллар, энергия тизимлари ва электр узатиш линиялари, алоқа линиялари, космик фаолият, магистрал қувурлар, муҳандислик ва коммуникация тармоқларини қуриш (реконструкция қилиш); Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан объектлар қуришда аҳоли пунктларининг бош режаларини амалга ошириш, шунингдек бевосита қонунларда ва Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорларида назарда тутилган ҳолларда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 5491-сонли буйруғига биноан 2019 йил 3-августда "Фуқаролар ва хўжалик юритувчи субъектларнинг мулкка эгалик қилишининг мутлақ кафолати бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида", фуқаролар ва ишбилармонларга тегишли бўлган ерни олиб қўйиш ва қўчмас мулкни бузиш, давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун, шунингдек бошқа мақсадлар учун эгалик қилишнинг мутлақ кафолатлари тўғрисида қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида қуйидаги босқичларни ўз ичига олган тартибда амалга оширилади: и) биринчи босқичда - бузиб ташлаш режалаштирилган ҳудудда ҳақида маълумот материаллар Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши раиси, вилоят ва Тошкент шаҳар ҳокимлари томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига тақдим этилади; ИИ) иккинчи босқичда - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида шаҳарсозлик талаблари бўйича - Бош вазирнинг биринчи ўринбосари томонидан, молиявий ҳисоб-китоблар учун - Бош вазир ўринбосари томонидан хулоса тайёрланади; ии) учинчи босқичда - тайёрланган хулоса қўриб чиқиш ва қарор қабул қилиш учун Ўзбекистон Республикаси Бош вазирга тақдим этилади.

2016 йил май ойидан буён Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган қарорларда Ер Кодексининг қоидаларига ерларни олиб қўйиш / сотиб олиш ва фуқаролар ва юридик шахсларга етказилган зарарни қоплаш билан боғлиқ қўплаб ўзгартиришлар киритилди. Шундай қилиб, Вазирлар Маҳкамасининг **2019 йил 16 ноябрдаги 911-сонли** "Ер участкаларини олиб қўйиш ва бериш, шунингдек жисмоний ва юридик шахсларнинг мулккий ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича компенсация бериш тартибини такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ги қарорига биноан ер участкасини олиб қўйиш ёки олиш унинг бир қисми давлат ва жамоат эҳтиёжлари учун, шунингдек ҳудудларни ривожлантиришга қаратилган давлат дастурлари доирасида, шу жумладан маълум бир ҳудуднинг меъмурий кўринишини ўзгартириш ёки яхшилаш, инвестиция ва бошқа ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга эга лойиҳалар билан амалга ошириш учун, мулкдорнинг розилиги ёки ердан фойдаланувчи ва ижарачининг розилиги билан Қорақалпоғистон Республикаси Жокарги Кенес, халқ депутатлари Кенгашилари, шунингдек

Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Вазирлар Маҳкамаси қарори билан амалга оширилади.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳри ёки туманлар (шаҳарлар) ҳокимликларининг тортиб олинган ер участкасида жойлашган кўчмас мулкни бузиш тўғрисидаги қарорлари адлия органларининг ижобий фикри бўлган тақдирдагина қабул қилинади.

Ерни тортиб олиш ташаббуси билан чиққан шахс тортиб олинган ер участкасида жойлашган мулк эгаси ўртасида тузилган ерни олиб қўйилиши муносабати билан компенсация тўлаш тўғрисидаги битим нотариал тасдиқланиши керак. Кўчмас мулкни бузиш тўғрисидаги қарор шартномада кўрсатилган кўчмас мулк эгасига тўлиқ компенсация берилгандан кейингина, низолар юзага келган ҳолларда эса суд қарорларида кўриб чиқилади.

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашининг, вилоятлар ҳокимликларининг ер участкасини бериш тўғрисидаги илгари қабул қилинган қарорларини бекор қилиш ёки уларга ўзгартириш киритиш орқали ерни таъминлаш, шу жумладан Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари ёки бошқа давлат органларининг маъмурий тартиб-қоидаларга риоя қилмаслик сабабли ушбу қарорларни бекор қилиш ёки ўзгартириш тақиқланади.

Шу билан бир қаторда, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари таркибида ерларни эгаллаб олиш ва компенсация билан таъминлаш ишларини мувофиқлаштириш Сектори ташкил этилди. Шу билан бирга, агар керак бўлса, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликларининг қарорига биноан ерларни олиб қўйиш ва компенсация масалалари бўйича бош мутахассис лавозими туманлар (шаҳарлар) ҳокимликлар таркибида ташкил этилиши мумкин.

Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 15 февралдаги 44-сонли "Кам таъминланган оилаларга ижтимоий нафақалар ва моддий (молиявий) ёрдам тайинлаш ва тўлаш тартибини тасдиқлаш тўғрисида" ги қарори ҳимояга муҳтож гуруҳларни ва уларнинг нафақаларини аниқлаш механизмини тартибга солади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 25 майдаги 146-сонли "Шаҳарсозлик ва бошқа қишлоқ хўжалигига оид бўлмаган мақсадлар учун ер участкаларини бериш тартибини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида" ги қарори зарар кўрган қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлар ва дарахтларни қайта тиклаш компенсациясини тартибга солади. Шунингдек, ерни компенсация қилиш тамойилларига биноан беришни тартибга солади.

Вазирлар Маҳкамасининг 146-сонли қарори (2011 йил 25 май). Ушбу қарор Ер Кодекси ва Шаҳарсозлик Кодексига мувофиқ, ер участкаларини бериш тартибини такомиллаштиришга, юридик ва жисмоний шахсларнинг ерга бўлган ҳуқуқларини ҳимоя қилишга, аҳоли пунктлари архитектурасини ва уларнинг ерларидан қурилиш учун самарали фойдаланишни яхшилашга қаратилган.

9.2.2. ОИИБ Сиёсати Талаблари

ОИИБ сиёсати талаблари ушбу ҳужжатнинг 2.2-бўлимида муҳокама қилинган.

9.3. Жойлаштириш асосий тамойиллари

ҚЖРАнинг асосий мақсади лойиҳа фаолиятига салбий таъсир кўрсатган вақтинча ёки доимий йўқотишлар ва таъсирлар кейинги бажарилишдан ёмон эмаслигини, уларнинг иштироки ва ўз вақтида қопланишини ҳамда ҳар қандай юмшатиш фаолиятини тизимли ва фойдали бўлишини таъминлашдан иборат.

Қуйидаги тамойиллар лойиҳа доирасидаги барча тадбирларга қўлланилади:

а) Кўчириш таъсири минимал даражага туширилади. Агар ЭИС 2-да белгиланган бошқа жойга кўчириш таъсири БИТТЛ сайтларини скрининг текшируви пайтида аниқланса, таклиф қилинадиган сайтлар муқобил лойиҳалар дизайни ва / ёки конфигурацияларини ўрганиши керак.

б) ЛДШ деганда, ер сотиб олинган ва жисмоний ёки иқтисодий кўчирилишларга дучор бўлган шахслар тушунилади.

в) ЛДШ ва жамоалар билан мазмунли консултациялар.

г) Лойиҳанинг барча салбий таъсири амалга оширилишидан олдин аниқланади ва йўқотишлар тегишли равишда қайд этилади.

Таъсирларни режалаштириш, амалга ошириш ва мониторингини осонлаштириш учун қуйидаги маълумотларни қайд этиш керак:

д) компенсация ёки юмшатишнинг адолатли ва оқилона даражасини аниқлаш учун таъсирланган ер участкалари ва кўчмас (қайтариб олинмайдиган) тузилмаларни (бино ва иншоотлар) инвентаризациясини ишлаб чиқиш; ЛДШ таркиби ва демографияси ва бошқа тегишли ижтимоий-иқтисодий хусусиятларни батафсил рўйхатга олиш.

е) ЛДШ аъзолари тўлиқ компенсация ва реабилитация чораларини адолатли асосда олиш ҳуқуқига эга. Компенсация, ҳеч бўлмаганда, лойиҳадан олдин турмуш даражасини таъминлаш учун етарли бўлиши керак. Қоидага кўра, лойиҳа ЛДШни лойиҳанинг фойдасига киритиш орқали яхшиланган шартлар билан ЛДШни лойиҳадан чиқариб ташлашга интилиши керак. Барча ЛДШ лар ижтимоий ёки иқтисодий мавқега, турар-жой мақомидан қаъттий назар ҳеч қандай камситувчи омиларсиз ҳуқуқларга эга бўладилар\

ф) Заиф гуруҳларга алоҳида эътибор берилади. Ижтимоий мавқеи туфайли, лойиҳа фаолияти натижасида юзага келадиган ёки лойиҳа фойдасидан маҳрум бўлган ўзгаришларга нисбатан заиф бўлиши мумкин бўлган Қариялар, жисмоний имконияти чекланганлар, аёл бошчилигидаги уй хўжаликлари, болалар / эгим бошли оилалар ва камбағаллик чегарасидан паст уй хўжаликлари каби гуруҳларга / ижтимоий тоифаларга салбий таъсир кўрсатишга алоҳида эътибор берилади. Ушбу гуруҳларнинг аъзолари кўпинча ўз фикрларини айтишга қодир эмаслар, ва бу маслаҳат қилиш ва режалаштириш жараёнида ва шикоятлар тартибини белгилашда кўриб чиқилади.

г) Кўчиришни режалаштириш, бюджетлаштириш ва амалга ошириш Лойиҳанинг ажралмас қисми бўлади. Кўчириш билан боғлиқ ҳар қандай харажат олдиндан тикилган сармоядир. Барча тикланиш ишлари ва ҚЖРА жараёнининг бир қисми сифатида белгиланган компенсация лойиҳани амалга оширишдан олдин бажарилиши керак.

ЛДШ билан боғлиқ бўлган муаммоларни ҳал қилиш учун шикоятларни кўриб чиқиш механизми яратилади. Шикоятлар, мониторинг ва баҳолаш процедуралари кўчириш чораларининг самарадорлигини текширади. ЛАОЖ ва консультантлар ушбу ҚЖРАнинг, шунингдек, ҳар қандай боғланган КРнинг етарли даражада бажарилишини мониторинг қилиш учун жавобгар ҳисобланади. Бунинг учун шикоятлар беришнинг самарали ва қулай процедураси мавжуд бўлиши керак.

Лойиҳанинг барча фаолияти ЭИС 2-нинг ОИИБ сиёсатига мувофиқ бўлиши керак.

9.4. Ўзбек қонунчилиги ва ОИИБ сиёсати ўртасида қайта жойлаштириш бўйича бўшлиқ фарқлар

Ўзбекистон оммавий ахборот воситаларида ёритилган аввалги кўчириш масалаларининг таҳлили ва сўнгги икки йил давомида қабул қилинган қарорлар, низомлар ва бошқа қонун ҳужжатлари шуни кўрсатадики, кўчириш тартибида қайта кўчириш ҳаракатларидан олдин компенсация беришга қаратилган жиддий ислохотлар ўтказилди.

ОИИБ ЭИС 2 сиёсати атроф-муҳит ва ижтимоий баҳолашдаги ижтимоий хавфлар ва таъсирларнинг кенгроқ жиҳатларини қамраб олади ва ерни олиб қўйиш, ердан фойдаланиш ҳуқуқидаги ўзгаришлар, кўчириш ва яшаш тарзини тиклаш заруриятини ўз ичига олган мажбурий кўчириш билан боғлиқ аниқ муаммоларни ҳал қилиш учун махсус қўлланма беради.

Бирок, ОИИБ сиёсати ва Ўзбекистоннинг мажбурий кўчириш учун компенсация тўлаш тўғрисидаги қонунлари ўртасида бир қатор тафовутлар мавжуд: 1) Масалан, ЛДШ орасида ижтимоий-иқтисодий ва бошқа тадқиқотларни ўтказиш Ўзбекистон қонунларига биноан амалга оширилмайди. Ҳозирги пайтда Ўзбекистон қонунчилигида ЛДШ-ларга қонуний тегишли бўлган ерлар учун товон пули берилиб ва ноқонуний яшовчиларга компенсация берилмайди.

ОИИБ, Ҳукумат томонидан ерга эгалик ҳуқуқига эга бўлмаган ёки ерга бўлган ҳеч қандай қонуний ҳуқуқларга эга бўлмаган шахслар,

кўчириш режасида белгиланган қисқартириш саналарига мувофиқ ва улар кўчириш бўйича маслаҳат жараёнига киритилган, кўчиб юришда ёрдамга ҳақли ва олиш, ер активлари йўқолганлиги учун компенсация олишни таълаб этади;

Шундай қилиб, ЙҚ лойиҳани амалга ошириш тўғрисида Қарор лойиҳасини Вазирлар Маҳкамасига тақдим этишда, қарорда ОИИБ методологиясига мувофиқ ЛАОЖ томонидан ишлаб чиқилган баҳолаш ҳужжатлари асосида тўланадиган ҳақни тасдиқловчи нормалар мавжудлигини таъминлаши керак.

Худди шу баёнот ОИИБ ва Ўзбекистон Ҳукумати ўртасидаги Битимда қайд этилади. Шунга асосланиб, ОИИБ ЭИС 2 Сиёсати, ОИИБ ва Ўзбекистон қонунчилиги ўртасида нафақат компенсация масалаларида, балки барча масалаларда тафовут бўлган ҳолларда устунлик қилади.

Ўзбекистон қонунчилиги ва ОИИБ ЭИС 2 Сиёсати ўртасидаги таққослаш асосида мувофиқлаштириш чоралари ишлаб чиқилган ва **2-бобда** муҳокама қилинган.

9.5. Ваколат ва мақбуллик

Барча мажбурий ер сотиб олишлари ЭИС 2 га биноан алмаштириш қиймати билан қопланади ва ЛДШларга лойиҳани амалга оширишдан олдин уларнинг турмуш даражасини (таъсирланган бошпана ва даромадлар) ўз ҳаёт даражаларига ёки ундан юқори даражага қайтаришда ёрдам кўрсатилади.

Президентнинг 5495-сонли Фармонида биноан (2018 йил 1-августдан бошлаб) ЛДШ-ларга алмаштириш қиймати, шу жумладан бозор қиймати ва йўқотишлар бўйича компенсация тўланади.

Шундай қилиб, таъсирланган тузилмаларни баҳолаш мустақил баҳолаш компаниялари томонидан амортизация ажратмаларисиз ўлчаниши мумкин. Ерга асосланган компенсация Бухоро вилояти ҳокимияти томонидан ва туманларида (шаҳарларида) ерни ажратиш тўғрисидаги актлар асосида таъминланади.

БЙТТЛнинг ҚЖРА тамойилларига биноан, кўчирилганларнинг ижтимоий-иқтисодий заифлиги ва яшаш шароитлари ва бандликка таъсир қилиш кўзда тутилган бўлса, яшаш ва иш билан таъминлашни тиклаш чоралари дан келиб чиқиб барча кўчирилган уй хўжаликлари ва шахслар йўқолган мулкка эгалик ҳуқуқининг хусусиятига ва таъсир доирасига қараб компенсация пакетлари ва бошқа жойга кўчиб ўтишда ёрдам бирлашган кўринишдаги ҳуқуқига эга бўладилар.

Кўчирилган шахслар қуйидаги беш турдаги компенсация ва ёрдам пакетларидан фойдаланиш ҳуқуқига эга:

- ерлар, экинлар / дарахтлар маҳрум бўлгани учун компенсация;
- Қурилиш (турар-жой / тижорат) ва бошқа кўчмас мулк учун уларнинг ўрнини қоплаш қиймати бўйича компенсация;
- иш ҳақини йўқотиш ва даромад / иш жойини тиклашга ёрдам бериш;
- Кўчишда ёрдам бериш ва кўчиб ўтиш жойини тақдим этиш (агар керак бўлса) ва
- Жамоа ресурслари / иншоотларини тиклаш ва / ёки тамирлаш

Муддатлар талабларига жавоб берадиган бошқа жойга кўчирилган шахслар (КШ) йўқотилган мулкка эгалик ҳуқуқининг хусусиятига ва таъсир доирасига, шу жумладан, кўчирилган шахсларнинг ижтимоий ва иқтисодий заифлигига қараб компенсация чоралари ва бошқа жойга кўчиб ўтишда ёрдам бериш каби бирлашган кўринишдаги ҳуқуқига эга бўладилар.

Кутилмаган таъсирлар ушбу ҚЖРА принципларига мувофиқ равишда камаяди.

Қуйидаги Жадвалда имтиёзлар ҳуқуқи (ваколат) матрицаси ишлаб чиқилган бўлиб, унда йўқотиш турлари ва уларга берилган ҳуқуқларнинг табиати ва кўлами йиғилиб, Миллий қонунлар ва ОИИБнинг ЭИС 2 га риоя қилинади.

Ваколат матрицаси ДПнинг ишлаш муддатига мос келадиган ҳуқуқларни қуйидаги тартибда тақдим этади.

- Ернинг йўқотиш (қишлоқ, уй-жой, тижорат ёки бошқа)

- Турар-жой биноларни ёқотиш (турар-жой бинолари);
- Тижорат тузилмаларини йўқотиш
- Ижарачиларга таъсир (турар-жой / тижорат / қишлоқ хўжалиги)
- Дарахтларга, доимий экинларга, бошқа мулк, кўп йиллик ва кўп йиллик бўлмаган экинларга таъсир қилиш
- Ер / уй / дўконнинг йўқотиш
- Ноқонуний яшовчиларга таъсири
- Ноқонуний бостириб яшовчиларга таъсири
- Қишлоқ хўжалигидан ташқари фаолиятда иш ёқитиш ёки кунлик қишлоқ хўжалигида иш ҳақи ёки бошқа ишчиларни ёқотиш
- Ижтимоий ҳимояга муҳтож оилаларга таъсири
- Кутилмаган таъсирлар.

Жадвал 9.1. Ваколатлар матрицаси

S. No	Таъсир тоифаси	Хуқуқлар	Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар	
I Бўлим. ҲУҚУҚ ЭГАЛАРИ - хусусий мулкни йўқотиш				
1	Ерни йўқотиш (қишлоқ, уй-жой, тижорат ёки бошқа усул билан, шу жумладан доимий ва норезидентлар)	a	Ерни тенг қийматдаги участка билан компенсация қилиш учун ер.	"Ер учун ер" компенсацияси барча ЛДШларга ўзларининг ерлари йўқолган тақдирда тенг қийматдаги / ҳосилдорликдаги, таққосланадиган жойлашуви ва кўшимча қишлоқ хўжалиги воситаларини танлаш йўли билан берилади. Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш бадали, давлат божи ва рўйхатга олиш харажатлари Йўл қўмитаси томонидан қопланади.
		1.1 Қишлоқ хўжалик ери		
		a	Ерни тенг қийматдаги участка билан компенсация қилиш учун ер. ЁКИ Лойиҳадан олдинги ҳолатига қайтиш учун компенсация.	Йўқотилган ҳосилнинг бозор қийматига асосланган компенсация сўнгги 3 йилдаги ўртача йиллик даромадга (йилларга) 4 бараварга кўпайтирилади Таъсир қилинган ер майдонларининг таъсирланмаган қисмлари, агар таъсир таъсиридан кейин ўзгариб қолса, қопланади
	b	Жабрланган оилалар учун уч ойлик энг кам иш ҳақининг даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа	Унумдор ерларнинг 10 фоизидан кўпини йўқотаётган уй хўжаликлари.	
2	Уй-жой қурилишининг йўқолиши (турар-жой бинолари)	2.1. Уй жой бинолари		
		a	S.No.1 остида юқорида санаб ўтилган эрлар учун компенсацияга кўшимча равишда тузилмаларни бўшатиш учун олдиндан огоҳлантириш.	Компенсацияларни тўлаш мустақил баҳолаш хизмати томонидан қўшни ҳудудлардаги маҳаллий бозорларда компенсация тўловининг ҳақиқий вақти

S. No	Таъсир тоифаси	Ҳуқуқлар	Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
		<p>Тўлиқ алмаштириш нархида нақд пулни қоплаш ЎКИ Кўшни ҳудудларда муқобил уй-жой билан таъминлаш. Агар муқобил уйнинг бозор қиймати таъсирланган уйдан пастроқ бўлса, фарқ учун қўшимча пул компенсацияси тақдим этилади.</p>	<p>учун, инфляция ва кўчмас мулк соҳасидаги нархларнинг ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш бадали, давлат божи ва рўйхатга олиш харажатлари Йўл кўмитаси томонидан қопланади. Қисман зарар кўрган тузилмалар учун ЛДШ-лар, агар қолган қисми ишончсиз бўлса, бутун структура учун компенсация талаб қилиш яроқсиз бўлса. Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 та объект ҳар қандай турар-жой биноларидан холи.</p>
		б	Сақланган материалларни олиш ҳуқуқи Амортизация ёки компенсацияни ҳисоблашда сақланган материалларни сақлаш учун чегирмалар бўлмайди.
		в	Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа Кўчиб ўтишга муҳтож бўлган уй хўжаликлари тирикчиликни тиклашда ёрдам берадилар.
		г	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа. Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни ўрганиш давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиқиб ҳисоблаб чиқилади.
		д	Таъсирланган уй-жой қурилиши учун пул компенсациясини оладиган уй хўжаликлари учун 24 ойгача бўлган ижара ҳақи Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтларнинг маълумотлари маълумот сифатида олиниши мумкин. Бир ойлик нафақа яшаш учун муқобил уй тайёр бўлган уй хўжаликларига берилади.
2.2. Турар-жой биноларига қўшимча тузилмаларни масалан, тўсиқлар, чодирлар / навес ва бошқаларни ёқотиш			
		а	Таъсир қилинган структура / асосий воситалар учун амортизация ва битим қийматини ҳисобга олмасдан тўлиқ тиклаш қиймати билан компенсация ЛДШ материалларини кутқариш ҳуқуқига эга бўлиши керак. Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор

S. No	Таъсир тоифаси	Ҳуқуқлар		Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
				туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 объектлар кўшни кўшмича тузилмалардан холи.
3	Тижорат тузилмаларини йўқотиш	а	<p>S.No.1 остида юқорида санаб ўтилган ер ва ёрдам учун компенсацияларга қўшимча равишда</p> <p>Тўлиқ алмаштириш харажатларида нақд пулни тўлаш</p> <p>ЁКИ</p> <p>Кўшни ҳудудларда тенг алтернатив тижорат тузилишини таъминлаш. Агар муқобил структуранинг бозор қиймати таъсирланган тузилишга нисбатан пастроқ бўлса, фарқ учун қўшимча пул компенсацияси тақдим этилади</p>	<p>Компенсацияларни тўлаш мустақил баҳолаш хизмати томонидан кўшни ҳудудлардаги маҳаллий бозорларда компенсация тўловининг ҳақиқий вақти учун, инфляция ва кўчмас мулк соҳасидаги нархларнинг ўзгаришини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади.</p> <p>Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш учун тўлов, давлат божи ва рўйхатдан ўтказиш харажатлари лойиҳа томонидан қопланади</p> <p>Қисман зарар кўрган тузилмалар учун ЛДШ-лар, агар қолган қисми ишончсиз бўлса, бутун структура учун компенсация талаб қилиш имкониятига эга бўладилар.</p> <p>Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 та объектлар тижорат тузилмаларидан холи.</p>
		б	Сақланган материалларни олиш ҳуқуқи	Амортизация ёки компенсацияни ҳисоблашда сақланган материалларни сақлаш учун чегирмалар бўлмайди.
		в	Бизнес эгаси учун савдо-сотик / мустақил ишдан маҳрум бўлганлик учун бир йиллик иш ҳақига тенг бир марталик ёрдам	Компенсацияни тўлаш солиқ декларацияси ёки расмий энг кам иш ҳақи асосида амалга оширилади.
		г	Лойиҳага биноан бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган тижорат тузилмалари эгалари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа	Кўчирилиши керак бўлган тижорат тузилмалари эгалари ишлаб чиқариш қувватларининг 10 фоизидан кўпини йўқотадиган жиддий таъсир кўрсатадиган субъектлар сифатида қабул қилинади.
		д	Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни ўрганиш давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиқиб ҳисоблаб чиқилади.
		е	Танаффус пайтида йўқолган даромад учун 3 ойгача бўлган ижара ҳақи.	Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида

S. No	Таъсир тоифаси	Хуқуқлар		Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
				<p>ҳисоблаб чиқилади. Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтларнинг маълумотлари маълумот сифатида олинishi мумкин.</p> <p>Зарур бўлганда реабилитация ёрдамини кўрсатиш (ишга жойлашишда ёрдам бериш, янги кўникмаларни ўргатиш)</p>
4	Ижарачиларга таъсир (турар-жой / тижорат / қишлоқ хўжалиги)	4.1 Аҳоли яшаш жойи	<p>а Ижара хоналарини бўшатиш тўғрисида 1 ойлик хабар</p> <p>б 1 ойга ижара ҳақи</p> <p>в Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа</p>	<p>Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини ихтиёрий равишда олиб қўйиладиган барча 4 та объект ҳар қандай турар-жой биноларидан холи.</p> <p>Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади.</p> <p>Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтларнинг маълумотлари маълумот сифатида олинishi мумкин</p> <p>Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни ўрганиш давомида лойиҳанинг истиқболли соҳаларида ҳақиқий бозор қийматига қараб ҳисоблаб чиқилади.</p>
		4.2 Тижорат	<p>а Ижара хоналарини бўшатиш тўғрисида 1 ойлик хабар</p> <p>б 1 ойга ижара ҳақи</p> <p>в Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа</p>	<p>Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект ҳар қандай тижорат тузилмаларидан холи.</p> <p>Ойлик нафақа лойиҳанинг тегишли соҳаларида ўртача ижара нархидан иборат бўлган ЛДШни рўйхатга олиш пайтида ҳисоблаб чиқилади.</p> <p>Кўчмас мулк агентликлари ёки веб-сайтларнинг маълумотлари маълумот сифатида олинishi мумкин</p> <p>Бир марталик нафақа аҳолини рўйхатга олишни ўрганиш давомида лойиҳанинг тегишли ҳудудларидаги ҳақиқий бозор қийматидан келиб чиқиб ҳисоблаб чиқилади.</p>

S. No	Таъсир тоифаси	Хуқуқлар		Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
		г	Савдо ижарачиларига эгаси ўрнига юқорида 3 (с) -моддада берилган савдо / ўз-ўзини ишдан маҳрум қилиш учун бир марталик нафақа олинади.	Компенсацияни тўлаш солиқ декларацияси ёки расмий энг кам иш ҳақи асосида амалга оширилади
		4.3 Қишлоқ хўжалиги ижарачилари		
		а	Қишлоқ хўжалиги ижарачилари ҳосилни йиғиб олишни олдиндан хабардор қиладилар ЁКИ Йўқотилган ҳосил учун 1 йиллик ҳосилнинг бозор қиймати бўйича компенсация	Бундан ташқари, лойиҳа ҳудудининг тегишли туманларидаги Қишлоқ хўжалиги бошқармаси (ҚХБ) томонидан аниқланган сўнгги 1 йиллик ишлаб чиқариш харажатлари (киришлар) асосида, 3 йил ичидаги ўртача даромадга асосланган 1 йиллик ўртача даромадга тенг бўлган нафақа.
5	Дарахтларга, турғун экинларга, бошқа хусусиятларга, кўп йиллик ва кўп йиллик бўлмаган экинларга таъсири	а	Уч ой (90 кун) олдин ҳосилни йиғиб олиш тўғрисида олдиндан хабарнома ЁКИ Йўқотилган доимий ҳосилнинг бозор қийматига тенг бўлак миқдори	Қишлоқ хўжалиги бошқармаси (ҚХБ) томонидан аниқланган сўнгги 1 йиллик ишлаб чиқариш харажатлари (киришлар) асосида, 3 йил ичидаги ўртача даромадга асосланган 1 йиллик ўртача даромадга тенг бўлган нафақа.
		б	Ёғоч дарахтлари учун компенсация алмаштириш нархидан келиб чиқади.	ҚХБ томонидан аниқланган куруқ ёғоч ҳажмининг бозор қиймати асосида. Йиқилган дарахтлар зарар кўрган уй хўжаликларида қолади
		в	Мева дарахтлари учун компенсация алмаштириш нархидан келиб чиққан ҳолда берилади.	Йўқотилган ҳосилнинг бозор баҳосидан келиб чиқиб, сўнгги 3 йил учун ўртача йиллик даромад 4 баравар кўпайтирилган (йилларга) ва экилган вақтдан ҳосилдорлик босқичигача бўлган вақтни акс эттирувчи дарахтларни киритиш харажатларига тенг.
II Бўлим. Уй хўжалигини бошқарадиган аёлларга қўшимча ёрдам (мулкдор ва унвон эгалари)				
6	Ер / уй / дўконнинг йўқотиш		Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган аёллар бошқарадиган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик иш ҳақига тенг бўлган бир марталик нафақа	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 объект юридик шахсларга тегишли (Давлат ўрмон хўжалиги унитар корхонаси, фермер хўжалиги ва 2 МЧЖ). Тадқиқот натижаларига кўра, аёллар бошқарадиган уй хўжаликлари йўқ.
III Бўлим. - УНВОНСИЗ ЭГАЛАР - Ноқонуний яшовчилар ва ноқонуний бостириб кирганларга Таъсир				
7	Ноқонуний яшовчиларга Таъсир impact to Squatters	7.1 Уйни йўқотиш		
		а	Тузилмалар учун бозор нархидаги пул компенсацияси ЁКИ Қиёсланадиган муқобил тузилмаларни тақдим этиш	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та

S. No	Таъсир тоифаси	Хуқуқлар	Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
			объект ҳар қандай турар-жой биноларидан холи.
		Б Сақланган материаллар сақлаш ҳуқуқи	
		В Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа	
		Г Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	
		Д Номни легаллаштиришга ёрдам бериш	Транзакцион харажатлар, шу жумладан баҳолаш бадали, давлат божи ва рўйхатга олиш харажатлари Йўл кўмитаси томонидан қопланади.
		7.2 Дўкон, таъмирлаш устахонасининг йўқотиш	
		а Тузилмалар учун бозор нархидаги пул компенсацияси ЁКИ Қиёсланадиган муқобил тузилмаларни тақдим этиш	Лойиҳа жойи ташрифи давомида ўтказилган дастлабки ўрганиш натижаларига кўра, 2020 йил 24-26 январ кунлари Қоровулбозор туманидаги ер майдонларини мажбурий олиб қўйиш амалга ошириладиган барча 4 та объект ҳар қандай тижорат биноларидан холи.
		Б Сақланган материалларни сақлаш ҳуқуқи	
		В Лойиҳа туфайли бошқа жойга кўчиб ўтишга мажбур бўлган уй хўжаликлари учун энг кам иш ҳақининг уч ойлик даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа	
		Г Кўчиб ўтишга мажбур бўлганлар учун бир марталик нафақа	
		д Номни легаллаштиришга ёрдам бериш	
		7.3 Доимий экинларни (хосил) йўқотиш	
		Уч ой (90 кун) давомида ҳосилни йиғиб олиш тўғрисида олдиндан хабарнома ЁКИ Йўқотилган доимий ҳосилнинг бозор қийматида тенг бўлак миқдор	
8	Ноқонуний бостириб қирганларга Таъсир	8.1 Доимий экинларни йўқотиш	
		а Тайёр экинларни йиғиб олиш тўғрисида 2 ойлик хабарнома ёки агар билдирилмаган бўлса, турган экинлар учун компенсация қиймати.	Муваффақиятли ҳосилни йўқотиш бозор қиймати, ЛАОЖ тегишли туманлардаги Қишлоқ хўжалиги бошқармаси билан келишган ҳолда ҳал қилинади.
		8.2 Тузилма	
		а Ноқонуний бостириб қирилган тузилмани бузиш ҳақида 1 ойлик огоҳлантириш	
		б Тузилмани таъсирланган қисми учун амортизациясиз тузилмалар учун бозор қийматидаги компенсация	
IV. Бўлим. Тирикчилик имкониятларини йўқотиш			

S. No	Таъсир тоифаси	Ҳуқуқлар		Амалга ошириш бўйича кўрсатмалар
9	Қишлоқ хўжалигидан ташқари фаолиятда ёки кунлик қишлоқ хўжалигида иш ҳақи ёки бошқа иш ҳақи билан ишлайдиган ишчиларни йўқотиш		Уч ойлик энг кам иш ҳақининг даромадига тенг бўлган бир марталик нафақа.	Фақатгина ер эгасининг доимий ёки доимий иш жойида ишлайдиган қишлоқ хўжалигидаги ишчилар ёки ушбу корхонанинг доимий ишчиларига тегишли бўлганларгина ёрдам олишлари мумкин. Вақтинча ишлайдиган ишчиларга белгиланган ставка бўйича компенсация берилади.
V. Бўлим. Ижтимоий ҳимояга муҳтож уй хўжаликлари таъсири				
10	Заиф уй хўжаликлари (Аёллар бошчилигидаги уй хўжалиги, кам таъминланган оила, оиласи ёрдамсиз қариялар бошчилигидаги ва жисмоний имконияти чекланган одамлар бошчилигидаги оила).	a	Олдинги даромадни давом эттириш ёки кўпайтиришни таъминлаш учун мавжуд хавфсизлик тармоқ дастурларига киритиш.	Турмуш даражаси таъсир қилган, кўчирилган уйнинг битта катта ёшли аъзоси, малакасини ошириш ҳуқуқига эга бўлади. Аҳолини рўйхатга олиш гуруҳи 100% аҳолини рўйхатга олиш натижаларига кўра ҳимояга муҳтожлар сонини аниқлайди ва кўникмаларга ва минтақага мос ўқув дастурларини ишлаб чиқиш учун кўчирилган шахслар билан консултацияларда ўқув эҳтиёжларини баҳолашни ўтказди. Керакли тренерлар ёки маҳаллий манбалар БЙТТЛ ЛАОЖ томонидан маҳаллий ўқув институтлари билан келишилган ҳолда аниқланади. Ушбу жараёнга маҳаллий НТларни жалб қилиш тавсия этилади
		б	Уч ойлик энг кам иш ҳақининг даромадига тенг бўлган бир марталик яшаш нафақаси	
		в	Лойиҳага алоқадор иш жойларида ишлашнинг устуворлиги, ўқиш имкониятлари, ўз-ўзини иш билан таъминлаш ва иш ҳақини тўлашга ёрдам бериш	
VI Бўлим. Кутилмаган таъсирлар				
Лойиҳани амалга ошириш жараёнида аниқланган ҳар қандай кутилмаган таъсирлар тўлиқ қопланиш қиймати билан қопланади ва агар зарурат туғилса, батафсил ва якуний лойиҳалаш жараёнида кутилмаган таъсирлар юзага келган бўлса, фойдаланиш Ваколат матрицаси қайта кўриб чиқилади.				

9.6. Ер олиш ва товон тўлаш жараёни

Лойиҳага дахлдор шахслар (ЛДШ) санаб ўтилган учта гуруҳдан бирига таснифланиши мумкин:

- Ўзлари эгаллаб олган ерга расмий қонуний ҳуқуқларга эга бўлганлар;
- Ерга нисбатан расмий қонуний ҳуқуқларга эга бўлмаган, аммо миллий қонунчилик асосида тан олинган ёки тан олинмаган ерларга нисбатан даввоси бўлганлар, шу жумладан ер сиёсати лойиҳасида белгиланган чоралар; ёки

Тан олинмаган қонуний ҳуқуқи йўқ ёки улар эгаллаб олган ерни давво қиладиганлар.

Ер сотиб олиш босқичлари (ҳозирги кунга қадар)

Қуйидаги амаллар бажарилди:

1-Босқич: Лойиҳа томонидан сотиб олиш учун ер майдони аниқланади.

2-Босқич. Ер ажратиш тўғрисидаги таклиф туман ва вилоят даражасидаги ҳокимликлар томонидан ишлаб чиқилган.

3-Босқич: Бухоро вилояти ҳокимиятининг ерни олишни бошлаш тўғрисидаги таклифи Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланди: 2020 йил 18 февралдаги қарорда тегишли давлат органларига қўшма хулоса топширилиши керак (Кадастр кўмитаси, ЙҚ, Қурилиш вазирлиги ва Бухоро вилояти ҳокимият).

4-Босқич. Туман ҳокимияти ер эгаларига лойиҳа эҳтиёжлари учун ер сотиб олиш тўғрисида маълумот берди. Қоровулбозор тумани кадастр бўлими бошлиғи Жасур Холов берган маълумотга кўра, барча ер эгаларининг розилиғи олинди.

5-Босқич: Таъсирни баҳолаш асосида компенсация миқдорини аниқлаш учун ерларни ўрганиш (мавжуд экинлар, олинган ерларнинг қиймати ва бошқалар) Ўздаверлоиҳа лойиҳалаш институти томонидан Давлат кадастр кўмитаси туман бўлими ва Қурилиш вазирлиги билан биргаликда ташкил этилган.

Ерни олиш босқичлари (кутилаётган ҳаракатлар)

6-Босқич: Тадқиқот натижаларига кўра компенсация миқдори аниқланади. Компенсация қуйидагиларни ўз ичига олади:

- Ерни қоплаш учун ер. Ушбу компенсация тури кўзда тутилмаган. 2020 йил 10-11 март кунлари Қоровулбозор туманига лойиҳа жойи ташрифи давомида ер эгалари билан учрашувларнинг дастлабки натижаларига кўра, ер эгалари ерни олишнинг компенсация қилиниши учун қўшимча ер олишни талаб қилишмайди, чунки ерни эгаллашнинг ер эгалари фаолиятига таъсири жуда паст.

- Ер эгалари ишчиларига компенсация. Барча ҳолатларда, бандликка таъсир кўрсатилиши кутилмайди, чунки сотиб олинган ерлардан ҳозирги ер эгаларига тегишли бўлган ерларнинг 1,5 фоиздан 3,3 фоизгача ташкил этади.

- Сотиб олинган ернинг нархини қоплаш туман кадастр бўлими томонидан тупроқ бонитети балли асосида ҳисоблаб чиқилади ва қанча юқори балл тўпланса, шунча кўп компенсация берилади. Бу миқдор ҳокимият томонидан берилган ер эгаларига берилган таклифда кўрсатилади.

Қолган ҳосил учун компенсация баҳоловчи компания томонидан ҳисоблаб чиқилади. Бу миқдор ҳокимият томонидан берилган ер эгаларига берилган таклифда кўрсатилади.

- Бажарилаётган қишлоқ хўжалиғи ишлари учун компенсация ер эгасининг дастлабки бухгалтерия ҳужжатлари асосида берилади.

Белгиланган (йўқолган) фойдани қоплаш ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиши сифатида аниқланади.

7-Босқич: Ер эгалари билан маслаҳатлашув ҳокимият томонидан амалга оширилади. Маслаҳат, лойиҳанинг Бухоро вилояти ва унинг туманлари учун фойдалари, ерни олиш тартиби, компенсация миқдори, компенсация тўлови тартиби, ҳокимият мажбуриятлари ва

ерни олиш жараёнида ер эгаларининг ҳуқуқлари тўғрисидаги маълумотларни ошкор қилишдан иборат.

8-Босқич: Маслаҳатлашув жараёни натижасида ер эгалари ва ҳокимият ерни олиш ва компенсация бериш тўғрисида шартнома тузадилар. Агар ер эгалари ўзларининг розилигини бермасалар, ҳокимият судга мурожаат қилади (Умуман олганда, бу жуда кам учрайдиган ҳолат. Бундан ташқари, ушбу лойиҳа доирасида бундай хавф жуда кам, чунки ерни олиш таъсири жуда паст).

9-Босқич: Ҳокимият Марказий Жамғармадан компенсацияни молиялаштириш жараёнини Молия Вазирлигининг минтақавий бўлимига (Марказий Жамғарманинг ишчи органига) юбориб, амалга оширади.

10-Босқич: Уй-жой мулкдорларига компенсация берилади ва ҳокимият ерни олиш тўғрисида қарор қабул қилади.

11-Босқич: Лойиҳани амалга ошириш учун ер участкаларини олиш жараёни яқунланганлиги тўғрисида маълумот ҳокимият томонидан ошкор қилинади.

Ерни олишнинг бутун жараёни тугайдан сўнг, ЛАОЖнинг экологик ва ижтимоий мутахассиси жараённи ҳужжатлаштиради ва уни алоқа ва маълумот олиш учун ОИИБ ва ЙҚга тақдим этади.

9.7. Тугаш санаси

Имтиёзга эга бўлмаган шахслар имтиёзга мувофиқликни олиш имкониятидан фойдаланмасликларини таъминлаш учун рўйхатларни тузишда муддат саналар муҳим ҳисобланади. Муддат кунни белгилаш, фойда олиш ниятида босқинчиликни олдини олиш / танланган ерга шошилиш равишда кўчиб ўтишни олдини олиш учун керак, чунки бу нарса лойиҳа учун катта хавф туғдиради. Ҳисобга олишнинг сўнгги санаси, рўйхатга олишни сўнгги санаси бўлади.

Ушбу жараён ушбу ҚЖРАда низоларни ҳал этиш механизмларига тўлиқ мос келиши керак ва ушбу сана Потенциал ЛДШ ва атрофдаги маҳаллий жамоаларга самарали этказилиши керак. Маҳаллий ҳамжамият ва анъанавий этакчилар ердан фойдаланувчиларни аниқлашда ҳал қилувчи рол ўйнайди.

9.8. Ижтимоий Таъсирни Баҳолаш

ОИИБ хавфсизлик сиёсатига кўра, ижтимоий таъсирни баҳолаш таклиф этилаётган лойиҳанинг экологик ва ижтимоий таъсирини аниқлаш ва баҳолаш, алтернативаларни баҳолаш ва юмшатиш, бошқариш ва мониторинг чораларини ишлаб чиқиш воситаси ҳисобланади. Лойиҳалар ҳар қандай тегишли минтақавий ёки секторал баҳолаш билан қамраб олинмаган муҳим масалаларни ҳал қилиш учун ИТБга муҳтож.

Ушбу учрашувларнинг мақсадлари қуйидагилардан иборат эди: манфаатдор томонларга лойиҳанинг мақсадлари ва ишланмалари ҳамда кутилаётган экологик ва ижтимоий таъсирлар ҳақида маълумот бериш;

лойиҳа таъсир кўрсатадиган аҳоли ва / ёки ҳамжамиятлардан маълумот ва маълумотларни тўплаш;

лойиҳани амалга оширишда ва қўллаб-қувватлашда жамоатчилик ва маҳаллий жамоаларнинг иштирокини таъминлаш.

Маслаҳатлашув учрашувларининг баённомаси В 1-иловада келтирилган.

Техник дизайнни тугатгандан сўнг, реабилитация жараёни ва КРни тайёрлаш ва амалга ошириш жараёнини шаффоф қилиш учун рухсат бериш асослари тўғрисида маълумот тарқатиш учун барча манфаатдор томонлар билан жамоат учрашувлари ўтказилади. ҚЖРА, КР ҳужжатлари ва кўчириш ва реабилитация қилиш бўйича ҚТ&Р сиёсати ўзбек ва рус тилларида жамоатга тақдим этилиши керак. Жамоат учун очиқ бўлган ҳужжатлар таркибига Ваколат матрикси ва КР (маҳаллий тилда қисқача маълумот) ва турли хил ҚТ&Р фойдаси учун тегишли ЛДШ-лар рўйхати киради. Барча ҳужжатлар ЛАОЖнинг КРда сақланади. ОИИБ-нинг Ахборотга Рухсат Сиёсати кириш бўйича барча ҳимоя ҳужжатлари ОИИБ порталида мавжуд бўлади. КР/ ЛАОЖ жамоат даражасида ошкор қилиш ва тарқатиш, шу жумладан жамоатчилик намоёниши, учрашувлар ва маслаҳатлар учун жавобгардир.

Ошкор қилиш бўйича қўшимча маслаҳатлар, шу жумладан БЙТТЛ суб-лойиҳасининг таркибий қисмлари тўғрисидаги маълумотларни ошкор қилиш бўйича ҳам.

9.9. ҚКР Қисқартирилган Кўчириш Режаси

9.9.1. Таъсир ва компенсация тўғрисида қисқача маълумот:

Ер ва ҳаётга таъсирнинг ҳар хил турлари ва тегишли компенсация қоидалари қуйида келтирилган:

- **Ерни олиб қўйиш** учун одатда компенсация сифатида эквивалент ерлар берилади. Шу билан бир қаторда, нақд компенсация ҳам тақдим этилади. Ернинг қиймати тупроқ бонитети (баҳоси) билан белгиланади ва шунга мувофиқ компенсация миқдори ҳисобланади
- **Қолган экинлар** учун компенсация миқдори мева берадиган экинларни, шунингдек ҳимоя ва бошқа кўп йиллик экинларни баҳоси, кўчатлар ва тожларни мева бергунга қадар ёки ёпилишидан олдин экиш ва ўстириш нархлари бўйича баҳолаш даврида ҳисобланади. Мевасиз ва бута мева дарахтзорларини, шунингдек очиқ тожли ҳимоя ва бошқа кўп йиллик плантацияларни баҳолаш ҳақиқий сарф-харажатлар асосида амалга оширилади.
- **Бажарилаётган қишлоқ хўжалиги ишлари** учун сарф қилинадиган материаллар (уруғлар, минерал ва органик ўғитлар, пестицидлар, гербицидлар ва бошқалар) ва амалда бажарилган ишлар (тупроқни экишга тайёрлаш, суғориш ва дренаж тармоғини тозалаш, уруғларни экиш, суғориш, экинларни қайта ишлаш ва бошқалар) ер эгасининг дастлабки бухгалтерия ҳужжатлари бўйича қабул қилинади.
- **Олдиндан (йўқолган) фойда** учун йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилган қисми сифатида аниқланади (ушбу 4 йил ичида лойиҳалаштириш, суғориш ва янги ерларни қайта ишлашни ривожлантириш ва тупроқ унумдорлигини ошириш учун бошқа ишлар олиб борилади). Бир йиллик соф фойда

микдори қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ернинг сўнгги уч йилдаги ўртача бир гектар ерга йиллик даромадига қараб белгиланади ва олинган қишлоқ хўжалиги ерлари майдонига кўпайтирилади. ЛДШга эквивалент ер участкалари берилган ҳолларда йўқолган фойдани қоплаш таъминланмайди.

• **Иш билан таъминлаш муаммолари** иш жойларини йўқотган одамларга тренинг ёки бошқа жойда ишлаш имкониятини бериш орқали ҳал қилинади.

9.9.2. Жабрланган одамларнинг ҳолати ва таъсири ҳақида хулоса

Мажбурий равишда еерни олиб қўйиш Қоровулбозор туманидаги учта участкада аниқланган. Мавжуд мулк егаларидан олинадиган ерларнинг умумий майдони 5,6 га.

Лойиҳанинг №1 жойи, А380 йўлининг 152 км да жойлашган. 1,9 га ер участкаси "АВС Қоровулбозор" МЧЖга тегишли. Ер эгасининг анор ва заъфарон экиш учун 82 га ер майдони бор. Ер 2019 йил ноябр ойида эгасига берилган эди ва унинг эгаси лойиҳа эҳтиёжлари учун олинадиган ерга бирон бир экин экмаган. Шунинг учун ерни олиш ер эгасининг фаолиятига таъсир қилмайди.

Лойиҳанинг №2 жойи, А380 йўлининг 159 км да жойлашган. 0,9 га майдоннинг ўнг томони "Алишер Маржона" фермер хўжалигига қарашли. Фермер хўжалигида асосан пахта ва ғалла этиштириш учун фойдаланиладиган 68 га ер мавжуд. Ерни олиш бандлик ва даромад манбаига таъсир қилмайди, чунки олинган ер участкаси фермер хўжалигининг асосий даромад манбаи бўлган пахта экиш учун ишлатилмайди. 1 га майдоннинг чап томони "Агро Фуд" МЧЖга тегишли бўлиб, узум экиш учун ишлатилади. Узумзор яқинда ташкил этилган ва ҳеч қандай мева бермади. "Агро Фуд" МЧЖнинг 30 гектар ер майдони бор ва ерни олиш таъсири МЧЖнинг доимий ишчиларини иш билан таъминлашга таъсир қилмайди. Умуман олганда, 2чи участкада ерни сотиб олишнинг таъсири жуда паст.

Лойиҳанинг №3 жойи, А380 йўлининг 178,5 км масофада жойлашган. 1,9 га ер участкаси "Нефтчи" давлат ўрмон хўжалигига қарашли (**5.6-расмга** қаранг). Ўрмон хўжалигининг 19,000 га ер майдони бор. 1.9 гектар ерни эгаллаш бандликка таъсир қилмайди ва даромадга жуда чекланган таъсир кўрсатади. Ер участкаси саксовул буталарини экиш учун ишлатилади ва унда ҳеч қандай бино / иншоот йўқ.

Барча ер эгаларига туман кадастр бўлими томонидан хабар берилди ва ер эгаларининг розилиги маҳаллий ҳокимият томонидан олинди. 2020 йил 10-11 март кунлари Қоровулбозор туманига лойиҳа жойига ташрифи давомида ер эгалари вакиллари Бухоро вилоятида йўл инфратузилмасини яхшилаш бўйича лойиҳанинг ҳар томонлама қўллаб-қувватланиши тўғрисида маълумот беришди.

Шуни таъкидлаш керакки, ер эгалари (фойдаланувчилар) уларнинг умумий ерларининг 1,3% дан 3,3% гача йўқотади. Шундай қилиб, ерни сотиб олиш натижасида уларнинг ойлик даромадига таъсири минималдир. Шунингдек, бу ерларда ишлайдиган одамларга ҳеч қандай таъсир кўрсатмайди. Жабрланган одамлар билан ўтказилган маслаҳат шуни

кўрсатдики, улар йўлни ривожлантиришга ҳисса қўшганидан хурсанд бўлишган ва оладиган компенсациядан ҳам хурсанд бўлишган.

Юқоридаги ерларни сотиб олишдан ташқари, АЗ80 йўлининг 181.73-182.7 км узунликдаги йўл қопламанинг кенгайиши туфайли 2934 дона саксовул дарахтлари кесилади. Ечим чораси сифатида пудратчи томонидан экилган дарахтлар учун ҳар бир дарахт учун 1:10 нисбатида маблағ экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш давлат қўмитасига берилади. Дарахтларнинг кесилиши Давлат экология ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш қўмитаси томонидан амалга оширилади.

Жадвал 9.2. ЛДШга берилган эрларни олиш ва уларга берилган компенсацияларнинг қисқача тавсифи.

ЛДШлар	ЛДШларга тегишли умумий ерлар	Лойиҳанинг эҳтиёжлари учун олинган ерлар	ЛДШларга тегишли бўлган умумий ердаги олинган ерларнинг улуши	Иш билан таъминланган одамлар	Компенсация					Изоҳлар
					Ер	Доимий экинлар	Қишлоқ хўжалигида ишлар давом этмоқда	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
“ABC Qorovulbozor” МЧЖ	82 га	1.9 га (А380 йўлининг 152 км да)	2.3%	Маълумот йўқ 2019 йил тузилган	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Доимий экинлар йўқ, 2019 йил ноябр ойида ажратилган ерлар	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия хужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.	Маълумот йўқ 2019 йил тузилган	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди
“Alisher Marjona” фермер хўжалиги	68 га	0.9 га (А380 йўлининг 159 км да)	1.3%	30 доимий 25 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан	Ўрик дарахтларининг нархини баҳолаш компанияси	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари

ЛДШлар	ЛДШларга тегишли умумий ерлар	Лойиҳанинг эҳтиёжлари учун олинган ерлар	ЛДШларга тегишли бўлган умумий ердаги олинган ерларнинг улуши	Иш билан таъминланган одамлар	Компенсация					Изоҳлар
					Ер	Доимий экинлар	Қишлоқ хўжалигида ишлар давом этмоқда	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
					белгиланади (баҳолаш)	ҳисоблаб чиқади	дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.		унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди
“Agro Food” МЧЖ	30 га	1.0 га (А380 йўлининг 159 км да)	3.3%	6 доимий 50 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Узумчилик нархини баҳоловчи компания ҳисоблаб чиқади	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни

ЛДШлар	ЛДШларга тегишли умумий ерлар	Лойиҳанинг эҳтиёжлари учун олинган ерлар	ЛДШларга тегишли бўлган умумий ердаги олинган ерларнинг улуши	Иш билан таъминланган одамлар	Компенсация					Изоҳлар
					Ер	Доимий экинлар	Қишлоқ хўжалигида ишлар давом этмоқда	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
								учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.		талаб қилишмайди

ЛДШлар	ЛДШларга тегишли умумий ерлар	Лойиҳанинг эҳтиёжлари учун олинган ерлар	ЛДШларга тегишли бўлган умумий ердаги олинган ерларнинг улуши	Иш билан таъминланган одамлар	Компенсация					Изоҳлар
					Ер	Доимий экинлар	Қишлоқ хўжалигида ишлар давом этмоқда	Йўқотилган фойда	Иш билан таъминлаш муаммолари	
“Neftchi” давлат ўрмон хўжалиги	19000 га	1.9 га (А380 йўлининг 178.5 км да)	0.01%	53 доимий 10 мавсумий	Ернинг қиймати тупроқ бонитети билан белгиланади (баҳолаш)	Саксовул буталарининг баҳоси баҳоловчи компания томонидан ҳисоблаб чиқилади	тугалланмаган қишлоқ хўжалиги ишларининг қиймати дастлабки бухгалтерия ҳужжатларига мувофиқ ҳисобланади	йўқотилган фойда миқдори қишлоқ хўжалигидаги ишлаб чиқаришдан чиқариб ташланган ер участкасидан олинган сўнгги уч йил учун ўртача йиллик соф даромаднинг тўрт йилга кўпайтирилиб аниқланади.	Бандликка таъсир қилмайди	Ижтимоий ва иқтисодий таъсир даражаси паст, мулк эгалари унинг фаолиятига паст таъсир кўрсатганлиги сабабли ердан компенсацияни талаб қилишмайди